POLIROM

Yannick Haenel

Apără-ţi coroana

BIBLIOTECA POLIROM

Prix Médicis 2017

Yannick Haenel
Apără-ţi coroana

Traducere din limba franceză şi note
de Laurenţiu Malomfălean

POLIROM
2018

PARTEA ÎNTÂI

FILME

1

Cerbul[1] cel alb

Pe-atunci eram dus. Aveam în bagaj un scenariu de şapte sute de pagini despre viaţa lui Melville: Herman Melville, autorul lui *Moby Dick*, cel mai mare scriitor american, cel care, lansându-l pe căpitanul Ahab pe urmele balenei albe, stârnise o rebeliune cât lumea de mare şi oferise de-a lungul cărţilor sale un vârtej de profeţii de care mă agăţam de ani de zile; Melville, a cărui viaţă fusese o catastrofă continuă, care nu făcuse decât să se bată în fiecare clipă cu ideea propriei sinucideri şi, după ce trăise aventuri fabuloase în Mările Sudului şi cunoscuse succesul povestindu-le, dintr-odată, se *convertise la literatură,* adică la o concepere a cuvântului ca adevăr, şi scrisese *Mardi,* pe care nu l-a citit nimeni, apoi *Pierre sau Ambiguităţile*, pe care nu l-a citit nimeni, apoi *The Confidence Man: His Masquerade*[2], pe care nu l-a citit nimeni, înainte să se închidă pentru ultimii nouăsprezece ani ai vieţii într-un birou vamal din New York şi să îi spună prietenului său Nathaniel Hawthorne: „În veacul ăsta, şi dacă aş scrie Evangheliile, tot în şanţ aş sfârşi".

Eram dus poate, dar scrisesem scenariul pentru a scoate la iveală ceea ce umple singurătatea unui scriitor; îmi dădeam seama, desigur, că un asemenea lucru scapă reprezentării: nimeni nu e capabil să depună mărturie pentru gândirea altcuiva, căci gândirea există tocmai în afara oricărui martor; însă e ce încercasem să scot la iveală în scenariul meu: gândirea lui Melville – popularea gândurilor lui.

Această populare de gânduri este o lume în sine, şi nici cărţile scrise şi publicate de Melville nu sunt suficiente pentru a da o idee despre imensitatea ce populează ţeasta unui scriitor ca el. De altfel, există o frază în *Moby Dick* ce evocă revărsarea asta: referindu-se la caşalot, vorbeşte despre „interiorul mistic alveolat al ţestei sale"[3]. Ei bine, tocmai despre acest lucru era scenariul meu: *interiorul mistic alveolat al ţestei lui Melville*.

Eram conştient, discutând cu mai mulţi producători, că nu e uşor să îţi reprezinţi subiectul scenariului meu, iar când, la un moment dat, unul dintre ei spunea în cele din urmă: „Dar despre ce-i vorba?", îmi plăcea la nebunie să spun că e vorba despre asta: „interiorul mistic alveolat al ţestei lui Melville".

Oare stupoarea le era provocată de cuvântul „mistic" sau de cuvântul „alveolat"? Bineînţeles, niciun producător nu dădea curs propunerii mele. Însă nu mă descurajam: când acţionezi împotriva interesului propriu (când te sabotezi), se întâmplă întotdeauna din

fidelitate faţă de ceva mai obscur, despre care ştii în secret că e îndreptăţit. Până la urmă, ce este foarte preţios e la fel de dificil, pe cât e de rar.

Şi apoi, pe atunci nu căutam atât să plac, nici măcar să fiu recunoscut: căutam pe cineva care să nu râdă ca prostul atunci când îi vorbeşti despre interiorul mistic alveolat al unei ţeste; cineva care să nu se uite la mine ca şi cum aş fi dus cu capul (chiar dacă eram); cineva căruia să nu îi vină să bată darabana pe telefon ori să se gândească la următoarea lui întâlnire, prefăcându-se că mă ascultă; cineva care, dacă pronunţi în faţa lui cuvintele astea: „interiorul mistic alveolat al unei ţeste”, se mulţumeşte să zâmbească, pentru că respectivele cuvinte îi plac ori pentru că îşi dă seama foarte bine despre ce este vorba. Dar acest cineva, dacă există, nu putea decât să aibă el însuşi interiorul ţestei mistic alveolat.

Pe scurt, eram singur, iar *The Great Melville* era pe cale să se alăture imensei grămezi de scenarii abandonate. Există undeva o stepă acoperită cu praf şi oase, ai zice un cer, ai zice luna, unde sunt depozitate scenariile în exil: posibil să aştepte, puţin distruse deja, privirea unui actor, a unei actriţe, a unui producător, a unui regizor, în general însă singurătatea lor este fără apel, iar praful le şterge puţin câte puţin claritatea.

Celor mai mulţi dintre amicii mei scenariul li se părea nesăbuit. Li se părea că e nesăbuit din partea mea să îmi consacru timpul unui proiect aşa puţin *credibil*: după ei, nu i-ar fi venit nimănui ideea să facă un film pornind de la acel scenariu, nimeni nu ar fi avut chef să vadă vreodată viaţa unui scriitor care eşuează; şi, de altfel, amicii mei nu aveau chef să mă vadă eşuând din cauza poveştii ăsteia. După ei, ar fi fost mai chibzuit să scriu o carte despre Melville, de exemplu o *biografie*, nu însă un *scenariu*: scenariul este moartea scriitorului, îmi spuneau ei; momentul când scriitorii încep să viseze la cinema e tocmai cel care le marchează moartea ca scriitori; semnul ruinei, pentru un scriitor, ruină financiară şi, mai ales, ruină morală, ruină fizică, ruină mentală, este atunci când îşi pune în cap să scrie un scenariu.

Dar eu scenariul îl scrisesem deja: nu mai exista nimic de care să îmi fie frică. De ce ruină mă puteam teme? Scrisesem romane, urma să mai scriu – aveam mii de idei de roman în minte, mai întâi însă voiam să trăiesc aventura acelui scenariu până la capăt, ţineam la *The Great Melville*, ţineam să vorbesc despre singurătatea scriitorului şi despre caracterul mistic al acestei singurătăţi, voiam să scot la iveală ce se află în interiorul unei ţeste mistic alveolate.

Fiindcă oamenii, chiar şi amicii mei, îi văd pe scriitori ca pe nişte simpli povestitori, eventual ca pe nişte buni povestitori care au,

eventual, nişte idei neobişnuite, ba chiar pasionante, despre viaţă şi moarte. Numai că un tip cu interiorul ţestei mistic alveolat li se pare de regulă ceva *exagerat*.

Pe scurt, pe-atunci toată lumea credea tocmai asta: că exagerez. Nu făceam nimic pentru a convinge pe cineva de contrariu: aveam ideea mea fixă. Pentru că *The Great Melville* era, bineînţeles, un film imposibil, dar pe bună dreptate: imposibil era subiectul scenariului.

În fond, un scriitor – un scriitor adevărat (Melville şi, de asemenea, Kafka, îmi spuneam, sau Lowry, sau Joyce: da, Melville, Kafka, Lowry, Joyce, exact aceştia patru, şi le repetam numele amicilor şi producătorilor pe care îi întâlneam) – este cineva care îşi pune viaţa în slujba imposibilului. Cineva care înfăptuieşte o experienţă fundamentală cu ajutorul cuvântului (care găseşte în cuvânt un loc de trecere pentru imposibil). Cineva căruia i se întâmplă ceva ce nu se împlineşte decât pe planul imposibilului. Şi nu pentru că este imposibil i se întâmplă lucrul acesta: dimpotrivă, imposibilul i se întâmplă pentru că singurătatea sa (adică experienţa cu cuvântul) este atât de mare, încât genul acesta de lucru de neconceput poate avea loc, şi are loc de-a lungul frazelor, de-a lungul cărţilor pe care le scrie, fraze şi cărţi care, chiar dacă par să vorbească despre altceva, nu vorbesc în secret decât despre asta.

Un scriitor, îmi spuneam, le spuneam prietenilor, la fel ca şi rarilor producători cu care reuşeam să obţin o întâlnire pentru a vorbi despre *The Great Melville*, un scriitor (Melville, dar şi Kafka sau Hölderlin, Walser sau Beckett – fiindcă îmi variam lista) este cineva a cărui singurătate vădeşte un raport cu adevărul şi care i se consacră în fiece clipă, chiar dacă respectiva clipă ţine de un uşor zbucium lejer, chiar dacă respectivul adevăr îi scapă şi i se pare obscur, ba chiar dement; un scriitor este cineva care, deşi de-abia există în ochii lumii, ştie să audă în inima acesteia frumuseţea deodată cu crima, şi care poartă în el, cu umor sau mâhnire, în gânduri dintre cele mai revoluţionare sau mai depresive, un anumit destin al fiinţei.

Trebuie să spun că, atunci când pronunţam cuvintele „destin al fiinţei", până şi cei mai binevoitori prieteni păreau descurajaţi. Probabil vedeau în asta o infatuare delirantă, dar ce există mai simplu (şi, bineînţeles, mai complicat) decât fiinţa? Ce există mai important decât să îţi înscrii viaţa în fiinţă şi să veghezi că fiecare clipă din viaţa ta dialoghează cu această dimensiune? Căci astfel nu mai avem doar o viaţă, ci o existenţă: în sfârşit, existăm.

Îmi spuneam că un scriitor, cel puţin Melville sau Hamsun sau Proust sau Dostoievski (fac multe eforturi pentru a-mi diversifica lista), este cineva care face să îi coincidă experienţa cuvântului cu o experienţă a fiinţei; şi care, în fond, mulţumită disponibilităţii sale permanente pentru cuvânt – pentru ceea ce survine când scrie –, îşi

deschide întreaga existenţă, că vrea sau nu, unei asemenea experienţe.

Că este luminată de Dumnezeu sau, dimpotrivă, de moartea lui Dumnezeu, că este locuită sau părăsită, că se bazează pe a te lăsa absorbit de trunchiul unui copac sau de nămeţi de zăpadă, pe a te deschide inimii nemăsurate a unei femei stranii sau pe a descifra semne de pe pereţi, aceasta poartă în ea ceva nelimitat care o sorteşte să fie ea însăşi o lume, aşadar să modifice istoria lumii.

Mă pierdeam un pic în demonstraţia mea, dar nu pierdeam din vedere un lucru, cel mai important pentru mine: prin Melville se scria ceva din destinul fiinţei. Dovada e faptul că ţeasta sa era mistic alveolată.

Îmi aduc aminte de o prietenă care pretindea că absolutul nu este decât o iluzie, un mod de „a clădi pe nisip", cum spune Flaubert (îl cita pe Flaubert). După ea, Melville, până să fie eventual sfântul pe care mi-l imaginam, era mai cu seamă un tip obişnuit, cu rutina, greutăţile şi accesele lui de mânie: un tip rezemat de un perete, care nu făcea decât să speculeze în privinţa existenţei unei găuri în acel perete. Avea dreptate ea, dar mie speculaţia asta, gaura asta din perete, chiar şi infimă, îmi era de ajuns. Îmi era de ajuns să cred că există o gaură în perete pentru ca peretele să nu mă mai intereseze şi toate gândurile să mi se îndrepte asupra găurii. Cel sau cea care într-o zi a văzut o gaură în perete, sau care doar şi-a imaginat-o, e sortit să trăiască bine mersi cu ideea găurii în perete, şi este imposibil să trăieşti cu această idee a găurii în perete fără să îi consacri pe de-a-ntregul viaţa, iată ce îi spuneam prietenei mele, ce le repetam celor mai mulţi prieteni şi producătorilor care se prefăceau că îi interesează scenariul pe care îl numisem *The Great Melville*.

Aşa că iată: într-o zi, auzisem o frază de Melville care spunea că în această lume de minciuni adevărul e silit să fugă în pădure, ca un cerb alb speriat, şi mă gândisem la acel film al lui Michael Cimino care în Franţa e numit *Voyage au bout de l'enfer*[4], dar al cărui titlu original este *The Deer Hunter*[5], adică *Vânătorul de cerbi*.

În acest film ce are în fundal războiul din Vietnam, în care lungile scene de ruletă rusească jucate de către Christopher Walken dau acestui război absurd dimensiunea unei sinucideri colective, vânătorul, jucat de către Robert De Niro, urmăreşte un cerb prin pădurile din nordul Americii; când în sfârşit îl prinde, când e-n vizorul său, se abţine să tragă.

La fel ca în anumite legende, la fel ca în povestea Sfântului Iulian Ospitalierul în care marele cerb îl dezarmează pe sacrificator, cerbul cruţat de către De Niro în filmul lui Cimino este supravieţuitorul unei lumi guvernate de crimă, depunând mărturie despre un adevăr ascuns în păduri, despre ceva ce depăşeşte

criminalitatea din lume şi care, într-un fel, îi ţine piept: inocenţa ce-i scapă unei Americi absorbite în sinuciderea ei războinică. Întrucât cerbul, scăpând de sacrificiu, scoate înainte de toate la iveală ceea ce îl ameninţă, adică lumea devenită în întregime prada unui sacrificiu.

În acea după-masă, mi-am spus: cerbul e Melville – e Melville-Kafka-Lowry-Joyce ori Melville-Hölderlin-Walser-Beckett sau, şi mai şi, Melville-Hamsun-Proust-Dostoievski –, e destinul literaturii, încarnarea sa mistică, poate chiar ţeasta sa alveolată.

Eram în maşină, cu radioul pornit, şi ascultând France Culture o auzisem pe Tiphaine Samoyault, o scriitoare pe care o iubesc, citind fraza lui Melville în legătură cu adevărul care trebuie să fugă în pădure ca un cerb alb speriat. Explica foarte strălucit cum această concepţie asupra adevărului era apropiată de aceea a grecilor şi de ceea ce Parmenide numea *aletheia*, adevărul ca voalare-devoalare. Adevărul nu e un concept imuabil, el apare şi dispare, e o epifanie, nu există decât prin străfulgerarea care îl face posibil. Eram absolut pasionat de ce auzeam, iar în capul meu, cu toate numele care nu încetează să galopeze zi şi noapte în el şi nu încetează să *formeze legături*, iată că un cerb alb începuse să străbată kilometrii de păduri asupra cărora se concentrează gândurile mele, zi şi noapte (capul meu e o pădure de nume proprii, de unde oboseala).

În acelaşi timp, cât mă gândeam la cerbul ce apare în *The Deer Hunter* al lui Cimino şi care, rămânând nemişcat în faţa lui Robert De Niro, pare că expune tocmai adevărul nebuniei oamenilor, m-am gândit la *Călăreţul polonez* de Rembrandt, pe care îl putem vedea la New York, la Frick Collection, probabil din cauza albeţii speriate a calului oprit în mijlocul tenebrelor, ca şi cum războiul s-ar fi oprit pentru câteva clipe, iar în locul hecatombei ar fi apărut, într-o scurtă străfulgerare, lumina adevărului.

Însă dacă încep să vă vorbesc despre tot ce îmi vine, dacă o să vă înşir toate gândurile mele, şi cum şi de ce îmi vin, dacă vă vorbesc despre simultaneitatea lor, povestea asta nu va avea sfârşit.

2

Michael Cimino

Câteva ore mai târziu, în timp ce rătăceam prin apartament pe la trei dimineaţa în căutarea unui rest de vodcă, deschideam şi închideam la loc frigiderul bombănind că nu e niciodată nimic de mâncare în casă şi că trebuie să ies încă o dată în miez de noapte ca să înfulec un Big Mac la McDonald's-ul de la Porte de Bagnolet, m-am gândit, cu o simplitate care şi astăzi îmi pare extravagantă, că trebuie să-i dau lui Michael Cimino să citească *The Great Melville*.

Da, Cimino trebuia să-mi citească numaidecât scenariul, era evident: între Melville şi Cimino exista o legătură cu totul şi cu totul crucială, ba chiar decisivă. Cum de nu mă gândisem mai devreme: *trebuia* ca Michael Cimino să citească *The Great Melville*, pentru că el întruchipa în cinemaul american ceea ce Melville întruchipase în literatura americană, era ultimul mare regizor american, poate singurul care să fi creat, în ultimii treizeci sau patruzeci de ani, o lume care era o experienţă numai a lui, iar lumea asta, experienţa asta, era secretul întemeierii Americii, destinul ei criminal: genocidul indienilor, demenţa imperialismului militar din Vietnam şi toate crimele pe care se întemeiase în secret democraţia.

Da, Cimino, prin filmele lui, *The Deer Hunter*, dar şi *Heaven's Gate* (*Poarta raiului*), şi chiar *The Sunchaser*, explora eşecul visului american, felul în care naţiunea asta făcută din toate naţiunile, ţinutul ăsta de emigranţi ce promitea să devină ţara tuturor imigranţilor, un fel de utopie a minorităţilor aşa cum o desluşeşti la modul cât se poate de precis în romanele lui Melville, se întorsese împotriva ideii de emigraţie universală înseşi, strivindu-i în chip sistematic pe cei care se încăpăţânau să-i ducă mai departe visul, adică, înainte de toate, pe cei săraci.

Muşcam din Big Mac, aşezat pe un taburet din McDonalds-ul de la Porte de Bagnolet, şi îmi spuneam că Cimino, la fel ca Melville, e unul dintre numele proprii din istoria în acelaşi timp sângeroasă şi imaculată a cerbului lopătar, întruchiparea lui americană, cerbul cel alb care trece, speriat, prin pădurea Hollywood şi care se regăseşte în vizorul tuturor celor cărora însăşi ideea de cerb le va fi întotdeauna insuportabilă.

Fiindcă Michael Cimino, după ce a triumfat în lumea întreagă cu *The Deer Hunter* şi a pus mâna pe Oscaruri devenind însăşi numele, întruchiparea, viitorul cinemaului american, suferise, cu următorul film – *Heaven's Gate* –, unul dintre cele mai teribile eşecuri din istoria

cinemaului, un adevărat dezastru ce făcuse din el pur şi simplu un paria.

Ca şi Melville, care cunoscuse mai întâi o glorie obţinută uşor, iar apoi se lăsase pradă eşecului începând din momentul în care se apucase să scrie *după adevăr* (făcându-l să vorbească în el pe cerbul alb speriat), Cimino abordase chiar acel adevăr ce există în eşec şi începuse, probabil, să nu mai deosebească eşecul de adevăr, să nu mai privească adevărul decât în raport cu eşecul care îl revelează, ca un cerb alb speriat ce străbate, nevătămat, această pădure ucigaşă pe care o numim umanitate.

În timpul turnării filmului *Heaven's Gate*, Cimino „aruncase bugetul în aer", cum se spune în cazurile astea, iar studiourile îi iertaseră cu atât mai puţin faptul că filmul fusese un eşec comercial. Cred însă că proscrierea lui Cimino avea un alt motiv, mai profund: fusese pur şi simplu făcut să plătească lucrul devoalat în film, şi anume omorârea imigranţilor din Europa de Est de către proprietarii de pământuri din tânăra Americă.

Heaven's Gate istorisea războiul civil care izbucnise în 1890 în comitatul Johnson, Wyoming, şi care dusese la masacrarea populaţiei civile sărace, venite din Polonia şi Ucraina, de către poliţia plătită de capitaliştii din regiune. Ceea ce istorisea filmul lui Cimino e că America, după lichidarea popoarelor indiene, continuase să se întemeieze pe un program de exterminare; şi cum capitalismul nu era expresia visului acestei tinere naţiuni, ci, deja, coşmarul ei.

Era evident, cel puţin în ochii mei, că Michael Cimino mă va asculta vorbind despre scenariul meu fără să bată darabana pe telefon, fără să se gândească la următoarea întâlnire, şi că e singurul care, atunci când îi voi spune de ţeasta lui Melville, de interiorul mistic alveolat al acestei ţeste, n-ar izbucni în râs. Căci chiar el, Michael Cimino, pricepeam dintr-odată dând pe gât un pahar de vodcă luată de la non-stop-ul de la Porte de Bagnolet şi zâmbeam de unul singur la gândul ăsta: chiar el, Michael Cimino, era cu siguranţă un om al cărui interior de ţeastă e mistic alveolat.

Din noaptea aia mi-am recăpătat speranţa. În loc să-i povestesc te miri cui scenariul, am încetat să mai vorbesc despre el şi am început să văd cum aş putea să-l contactez pe Michael Cimino.

Am înţeles una-două că dispăruse din peisaj. Se credea că e distrus, bolnav, se spunea de asemenea că nimeni nu mai vrea să-i producă filmele şi că o dăduse pe literatură. Locuia la o fermă din Montana sau într-o cabană, nu prea se ştia. Se spunea de asemenea că nu iese niciodată din piscină şi că nimeni, de mai bine de treizeci de ani, nu îi văzuse ochii, care, în mod imperturbabil, erau ascunşi în spatele unor ochelari negri, ca şi cum acel ecran de pe faţă făcea să se vadă, cu o constanţă ce scotea în evidenţă cea mai radicală îmbufnare

(o îmbufnare mitologică, precum a lui Ahile), tocmai faptul că nu mai e nimic de văzut, că nu mai există film, că de-acum ecranul e negru şi că o asemenea constatare valora la fel de mult pentru cinema cât pentru viaţă; dar aceşti ochelari a căror bizarerie o evoca fiecare articol din presă despre Cimino, fără îndoială pentru că avea un mod anume de a-i purta, un mod de a se exprima *din* ochelarii lui negri şi *din* suspendarea vizibilului care îi bântuia cinemaul, ochelarii aceştia poate semnalau înainte de toate importanţa ideii de frontieră în viaţa lui, recapitulau în mod spectaculos, ca o cortină de teatru pe care o tragi în chip de represalii, seria de frontiere pe care le resimţise în fiecare clipă din viaţă, căutând totodată să le dea peste cap: frontiera dintre el şi ceilalţi, bineînţeles, dar mai ales frontiera dintre delicateţea visurilor sale şi milioanele de dolari a căror pierdere i se reproşa, frontiera dintre poezie şi bani, frontiera dintre sexe (căci în filmele lui bărbaţii erau feminini, iar femeile masculine), frontiera dintre America eşecurilor şi Europa din gândurile lui.

Pe scurt, Cimino, se spune, îşi consacra timpul solitudinii, acelui deşert ce crescuse în el, şi pe care nicio viziune nu îl respingea, pentru că deşertul este tocmai încununarea viziunii. Înnebunise de tot sau, dimpotrivă, ajunsese la înţelepciune? Într-un sens, nebunie şi înţelepciune sunt unul şi acelaşi lucru, iar raţiunea nu caută decât să ducă la ultimele consecinţe ceea ce în ea ţine de o limită. În orice caz, la fel ca eroul din *America* lui Kafka, o carte ce trebuia să se numească iniţial *Dispărutul*, omul se evaporase de-a binelea în depărtări, în inima ascunsă a acelui pământ american, odată ce, după Melville, reamintise imensa băltoacă de sânge care-i întemeiază istoria.

Dispariţia lui mi se părea logică: oare nu fusese forţat să fugă în pădure precum cerbul cel alb? I-am revăzut filmele, unul câte unul, luând notiţe, şi pe măsură ce le vedeam mi se părea evident nu doar că Cimino va înţelege *The Great Melville*, ci că, într-un sens, în fiecare dintre filmele lui, îmi realiza *deja* scenariul.

3

Pointel

Am spus că pe-atunci eram dus – să zicem că eram posedat: numele, cărţile, frazele, filmele nu încetau să trăiască înăuntrul capului meu, îşi dădeau întâlniri pentru a forma extazuri între ele, fără să pot să le separ măcar. Eram efectiv locuit de acest flux de nume, de fraze, de titluri de cărţi şi de filme a căror circulaţie se substituise treptat suflului şi nervilor.

Nu se linişte a niciodată: cine a spus că numele, de la Cristos încoace, sunt aidoma suflului dimineţii şi că sunt nişte vise? În viaţa mea, suflul dimineţii e nemăsurat, visele îmi sunt imense, nişte incendii ce se propagă prin nopţi, anotimpuri, călătorii: ele trezesc numele, celelalte nume, toate numele care îşi vorbesc între ele.

Aşa că, iată, boala mea, cum spuneau prietenii mei, nebunia mea era asta: o mişcare necontenită a numelor. Fiecare dintre ele venea odată cu vântul, formau o turmă, ca nişte cai sălbatici ce s-ar învârti într-o vale. Fiecare nume arunca lumină asupra altuia, nu se termina niciodată: îmi petreceam zilele recitându-mi liste, bucăţi de fraze, citate, şi totul se lega şi se deschidea fără măsură, ca un pământ fără margini, cu flăcări de fericire care se smulg lumii stinse.

Se poate considera, desigur, că eram bolnav, dar viaţa asta de nume de care eram încărcat mă făcea în chip ciudat mai uşor, ca şi cum, în fiecare moment, îmi apărea cerbul cel alb al lui Melville. Iată: trăiam în mijlocul unui cortegiu de cerbi albi, iar într-un sens asta îmi era nebunia, dar şi gloria, pentru că în cortegiul ăsta care mi se derula prin cap eram bine primit: să mă mişc printre nume îmi dădea aripi.

Într-o dimineaţă de martie, după săptămâni de căutări, de întâlniri bizare, de telefoane apăsătoare, cineva mi-a dat adresa lui Michael Cimino. Se întâmpla într-un birou de producţie, pe rue Notre-Dame-de-Nazareth, chiar lângă Place de la République. Tipul căruia îi vorbisem în ziua aceea despre scenariu, un anumit Pointel, mă socotea nebun de legat, credea că nimeni n-ar dori să bage bani într-un asemenea proiect. Pointel încetase să mai producă de mult filme „ambiţioase”, cum spunea el; după el, epoca marelui cinema se terminase, nu mai exista decât televiziune, iar el se mulţumea să producă seriale pentru canalele franceze, saga „chestii pentru bunici”, cum spunea el.

Dar acestui bărbat de vreo şaizeci de ani, al cărui chip era brăzdat ca al unui lup de mare şi al cărui zâmbet era cel al unui

dement, îi plăcea literatura americană. Îşi petrecuse tinereţea la San Francisco, locuia în continuare o jumătate de an în California şi începuse să îmi vorbească despre plaje, îndeosebi despre Big Sur unde deţinea o căsuţă, aproape o cabană, mi-a spus: el însuşi o construise şi era tare mândru de asta.

Pointel citase de mai multe ori o frază din Kerouac: „Inocenţa absolută, aceea a indianului care a construit cu totul singur o pirogă în pădure". Şi a început să turuie despre literatura americană, de care era pasionat: îi adora pe Melville, Faulkner, Whitman, şi pentru el ceea ce se scrisese mai frumos despre „război şi dragoste" (îl citez), despre „speranţă şi deziluzie", despre „politică şi oroare" acolo se scrisese, iar filmele americane, cele mai bune din lume după el, nu erau niciodată decât moştenitoarele literaturii americane, care era cea mai bună din lume.

Pe scurt, atunci când a fost pronunţat numele lui Cimino şi când am spus, râzând, că doar el ar putea realiza un film ca *The Great Melville*, pentru că viaţa lui nu era lipsită de legătură cu Melville, Pointel m-a privit lung fără să spună nimic, ca pentru a încerca să-şi dea seama dacă vorbesc serios, ca şi cum, dintr-odată, eventualitatea ca scenariul meu să poată valora ceva îl mişcase în treacăt: „Michael? Suntem prieteni. O clipă, vă notez numărul lui, sunaţi-l din partea mea. O să vedeţi".

Mi-a întins un post-it galben, s-a ridicat, m-a însoţit până la uşă şi, strângându-mi mâna, mi-a spus: „Dacă ajungeţi să-l treziţi pe Michael: Jackpot! Ţineţi-mă la curent", şi mi-a zâmbit bătându-mă pe umăr.

Să-l trezesc pe Cimino, oare ce putea să însemne asta? Cu siguranţă, îmi spuneam coborând scările, numărul de telefon era fals, Pointel îmi îndrugase verzi şi uscate, era la fel de ţicnit ca şi scenariul meu şi în plus mă luase peste picior: cu siguranţă, chiar în acel moment, vorbea la telefon cu un coleg producător (un tip cu care făcea *windsurfing*, sau aşa ceva) şi îi povestea cum primise în birou un scriitor francez idiot care vrea să facă un film cu Michael Cimino, şi amândoi, cu siguranţă, izbucneau în râs, ca nişte păsări de pradă lucide şi triste ce deveniseră şi cum aproape toată lumea, în ultimul timp, devenise în Franţa, şi probabil peste tot în lume.

Era timpul să încetez cu delirul ăsta, să îngrop poveştile astea cu cerbi albi şi ţeste mistic alveolate. În fond, nu mai era amuzant, devenisem pur şi simplu obsedat: în ultimii ani, nu mai dădeam atenţie la ce mi se întâmpla, încă şi mai puţin la ce li se întâmpla celorlalţi, alunecam într-o singurătate aberantă, o singurătate pe care o credeam glorioasă, dar care nu era decât o izolare sordidă; viaţa mea, pe care o credeam o aventură, se învârtea în jurul calculatorului,

în faţa căruia mă postam zece ore pe zi, în jurul frigiderului, care era invariabil gol, şi al câtorva baruri din Gambetta ori din Belleville, unde mă duceam să mă-mbăt povestind te miri ce te miri cui. Totul pentru că aveam o idee fixă, totul pentru că-l citeam pe Melville, pe marele Melville, şi pentru că descoperisem în cărţile lui, în viaţa şi gândurile lui ceva ce-mi părea capital, un lucru pentru care îmi lăsasem baltă ca nesimţitul prietenii, bucuria, romanele pe care le scriam, adică viaţa însăşi.

Rătăcind în acea zi aiurea pe străzi, am dat, în faţă la Beaubourg, peste Agathe, o tânără de care fusesem îndrăgostit în urmă cu câţiva ani şi care devenise cineastă. Era strălucitoare, florile albe şi mov ce se deschideau ca nişte ciorchini de struguri în frunzişul din jurul nostru păreau întoarse spre prospeţimea ei; ai fi zis că florile nu se desfăcuseră decât pentru a-i lumina cu un pic de mov frumosul chip palid şi a-i adăuga rochiei în carouri vichy, roşu cu alb, mici reflexe care, scânteind, te invitau să împărtăşeşti cu ea o uşurătate mătăsoasă, copilăroasă, ca şi cum ar fi nins în plin martie şi fulgii ţi-ar fi mângâiat obrazul, ca şi cum ninsoarea de flori ar fi fost promisiunea unui sărut catifelat şi n-ai fi fost, poate, singur pe lume, fiindcă tânăra îţi surâdea şi părea că are tot timpul pentru tine. I-a sunat însă telefonul, a răspuns imediat şi, îndepărtându-se, mi-a trimis o bezea.

4

Telefoniada

Mai multe săptămâni n-am făcut nimic. Calculator, frigider, vodcă. Auzeam peste tot voci de păsări de pradă lucide şi triste, oameni ce râdeau grobian pe stradă făcând schimb de numere de telefon.

Îmi spuneam: o cabană pe Big Sur, iată ce-mi trebuie, sau chiar o cabană în Finistère, o cabană prin Pas-de-Calais – oriunde, numai să fie cu mare şi să uit de vocile necruţătoare, să uit toate numele ce-mi pârâie aiurea în cap, cortegiul glorios care m-a adus în impas.

Da, chiar şi o vizuină putredă pe malul unei mări împuţite, numai să nu mai aud nimic, nici păsările de pradă, nici cerbii, şi să mă trezesc într-un final, cum spusese Pointel în legătură cu Cimino. Atunci, cu voce tare, spuneam fraza asta: „Dacă ajung să mă trezesc: Jackpot!" – şi râdeam de unul singur.

Într-o dimineaţă, pe la unsprezece, formând numărul lui Michael Cimino, cel pe care Pointel îl scrisese pe post-it-ul pe care în tot acest timp îl păstrasem în buzunarul vestei şi pe care îl purtasem cu mine până în portul Croisic, la familia Ricoeur, un cuplu de prieteni care mă invitaseră să mă odihnesc la ei, şi mă pregăteam să dau peste un număr fals ori poate peste Pointel, care atunci ar fi izbucnit în râs şi mi-ar fi dat de înţeles prin acel râs înfricoşător că, într-adevăr, cinemaul e o poveste încheiată, dar nu-mi păsa: eram calm, trebuia să dau odată telefonul ăla şi gata.

Formam numărul ca să termin cu el. Ca să scap de *The Great Melville*. Ca să mă trezesc. Să nu fi răspuns nimeni, ori să fi auzit un râs – în sfârşit, atunci aş trece la altceva, aşa cum insistent, cu tact şi blândeţe, m-au îndemnat prietenii din Croisic, încurajându-mă să îmi reiau viaţa de romancier fericit, să mă bucur de talentul meu în loc să îl risipesc şi să încetez să văd în cinema o posibilă împlinire a literaturii: căci literatura nu are nevoie de nicio altă împlinire decât ea însăşi, mi-o repetaseră în cele cincisprezece zile cât rămăsesem la ei, pe malul mării, în timpul plimbărilor zilnice de pe plajă, şi aveau dreptate.

Cineva a răspuns şi chiar în acel moment mi-am dat seama că uitasem de decalajul orar: era unsprezece dimineaţa în Franţa, dar dacă numărul era american (şi dacă mă luam după prefix părea într-adevăr american) ce oră putea fi în America? Înainte să mă prezint măcar, mi-am cerut scuze şi am întrebat cât era ora: „*What time is it*?"

Tipul mi-a răspuns: „*Three o'clock in the morning*". Am spus că îmi pare foarte rău, că sun din Franţa şi uitasem de decalajul orar. Tipul mi-a spus că nu are nicio importanţă pentru că el nu doarme niciodată. Am întrebat dacă se poate să vorbesc cu Michael Cimino, mi-a spus că el e şi a adăugat zâmbind: „Eu sunt Michael Cimino" („*I am Michael Cimino*").

Aşa că Michael Cimino m-a ascultat îndrugând câteva secunde în engleză apropo de Melville, Herman Melville, şi de eşec ca adevăr al fiinţei (am spus că să eşuezi înseamnă să ai dreptate din punct de vedere istoric); iar Cimino mi-a răspuns foarte amabil în franceză (într-o franceză la fel de aproximativă ca engleza mea) că Melville e fără nicio îndoială un scriitor magnific şi că îl citise de multe ori, ca pe Dostoievski, mi-a spus el, şi a precizat că finalul din *Poarta raiului*, pe vas, când Kris Kristofferson e în cabină, plin de „iluzii pierdute" (pronunţase cele două cuvinte în franceză cu un fel de rafinament vulgar ca şi cum ar fi devenit un personaj din Proust), că acel final era un omagiu adus autorului lui Moby Dick, dar că lucra de ani buni la un alt scenariu, adaptarea *Condiţiei umane* de Malraux; „oricum" (este expresia pe care a folosit-o), ar fi bucuros să mă întâlnească pentru a vorbi despre literatură („despre Melville, despre Malraux, despre Dostoievski", a spus), bucuros să întâlnească un francez, pentru că Franţa e singura ţară unde filmele lui erau cu adevărat înţelese, împreună cu Polonia poate (Polonia însă era o „ţară imaginară", a adăugat el într-un fel enigmatic). Pe scurt, în momentul acela se afla în Los Angeles, dar avea să fie la New York pentru câteva zile pe la jumătatea lui aprilie pentru „a cumpăra cărţi", mi-a spus, şi dacă vreau, ne putem vedea acolo. Am răspuns că da, bineînţeles, New York, în ce zi? Iar Cimino mi-a spus: „Vreţi să ne întâlnim pe 17 aprilie, după-masa? – Perfect, am spus, absolut perfect: pe 17 voi fi acolo". Am convenit asupra orei exacte a întâlnirii şi asupra locului, apoi mi-a mulţumit că l-am sunat.

Nu-mi venea să cred. În capul meu, cerbul cel alb reîncepea să galopeze, pădurea de nume fremăta cu o încredere nouă. Ceva mistic alveolat îmi sporea din nou bucuria. Râdeam de unul singur şi am dat pe gât un pahar ras de vodcă în onoarea lui Cimino.

Iată, mă trezisem. Urma să îl întâlnesc pe Cimino, urma să îi vorbesc despre *The Great Melville*. Să termin cu povestea asta nu consta în a scăpa de ea, ci de a o duce la îndeplinire în realitate.

Mi-am sunat prietenii din Croisic ca să le dau vestea cea bună, s-au bucurat foarte tare pentru mine, dar în acelaşi timp s-au îngrijorat puţin pentru că povestea asta nu se terminase încă şi, după ei, risca să nu se mai termine vreodată, dar îşi dădeau seama că urma să îl întâlnesc pe Michael Cimino (şi ei îi văzuseră filmele) şi că era o adevărată aventură.

Dând pe gât un alt shot de votcă, m-am gândit la Pointel: nu mă luase peste picior, într-un fel îmi dăduse o şansă. „Dacă ajungeţi să-l treziţi pe Michael: Jackpot!” Repetam fraza asta râzând. De-acum înainte, îmi spuneam, n-o să mai fac decât asta: să îl trezesc pe Michael Cimino, să îl trezesc pe marele Melville şi să mă trezesc odată şi eu. Gata cu vodca, gata cu frigiderul gol, gata cu nopţile albe în faţa calculatorului. Disciplină. Disciplină absolută. Trezire. Jackpot!

La câteva minute după telefonul dat lui Michael Cimino, am fost sunat şi era el: apăsase pe butonul „reapelare” al telefonului şi, fiindcă urma să ne vedem în curând la New York, mă întreba dacă îi puteam aduce de la Paris o carte despre Malraux pe care nu o găsise acolo, nici la Los Angeles, nici la New York, o carte a filosofului Jean-François Lyotard, o carte care probabil nu era tradusă în engleză, o carte de care avea neapărată nevoie pentru scenariu şi în care se aflau informaţii absolut hotărâtoare, informaţii care, poate, chiar aveau să schimbe totul în privinţa scenariului, să schimbe totul în privinţa ideii pe care şi-o făcuse până atunci despre Malraux, şi cu acelaşi prilej despre romanul său *Condiţia umană*, roman despre care era evident, mi-a spus el, că e vorba, într-un mod absolut secret, de un tratat filosofic, ba chiar mistic, despre sensul revoluţiei şi al sinuciderii (şi bineînţeles, a adăugat el, de asemenea despre absenţa lor de sens, fiindcă, în fond, mi-a spus el, *Condiţia umană* este înainte de toate o carte despre ciudatul *raport* – ciudat şi hotărâtor, mi-a spus el – dintre revoluţie şi sinucidere: se poate spune, mi-a zis Cimino, că *Condiţia umană* e totodată o carte despre caracterul suicidar al revoluţiei şi o carte despre caracterul revoluţionar al sinuciderii, fiindcă într-un fel, mi-a zis Michael Cimino, revoluţia, pentru Malraux, este o formă de sinucidere – o sinucidere necesară, desigur, o mare şi frumoasă sinucidere, a spus el insistând pe cele două adjective –, iar în acelaşi timp sinuciderea unora dintre personajele sale, şi îndeosebi cea a lui Kyo, este până la urmă un act politic, cel mai frumos, cel mai măreţ dintre actele politice, adică un act bineînţeles absolut revoluţionar) – pe scurt, aşa e că nu mă deranja, dacă o găseam la Paris (şi fără îndoială ar fi fost uşor să o găsesc la Paris), să-i aduc la New York cartea asta despre Malraux?

„Nicio problemă, am spus, îmi face plăcere, pe 17 aprilie, negreşit, voi aduce cartea.”

Eram nebun de fericire la ideea că Cimino îmi cere ceva, întrucât asta ne *confirma* întâlnirea, îi dădea o consistenţă, ba chiar ceva *real*, căci la urma urmelor cine mă asigura că pe 17 aprilie, la trei după-amiaza, Michael Cimino se va deplasa pentru a întâlni un necunoscut francez care scrisese un scenariu despre Melville? Cine mă asigura că va face efortul de a fi prezent, el care obişnuise atât de tare lumea cu

a nu mai fi deloc prezent? Acum, că exista cartea asta, eram aproape sigur că va veni la întâlnire, eram sigur că nu va uita de ea şi că nu va căuta să o amâne ori să o anuleze, ori să o şteargă pur şi simplu din minte în ultimul moment.

Am început să caut cartea lui Jean-François Lyotard despre Malraux, pe care am găsit-o imediat la Gibert[6], şi apoi un bilet de avion către New York: nu mai era niciun loc *în jur* de 17 (nu realizasem că 17 pica peste trei zile), dar mai erau chiar pentru 17: exista chiar o ofertă la jumătate de preţ pentru o călătorie dus-întors în aceeaşi zi.

O zi la New York, o singură zi: să ies din aeroport, să-l văd pe Cimino, să mă-ntorc la aeroport. Să fac călătoria până la New York numai pentru a-l vedea pe Michael Cimino. În fond, îmi plăcea. Ce treabă aveam cu farmecele oraşului? Nu prea mă interesau oraşele. Aşa că m-am hotărât să profit de oferta asta, să ajung la New York pe 17 dimineaţa şi să mă întorc pe 17 seara.

5

Călăreţul polonez

La ora trei după-amiaza, pe 17 aprilie, cum stabiliserăm, eram postat în faţa *Călăreţului polonez* de Rembrandt. Îmi era greu să mă concentrez asupra tabloului, pentru că pândeam sosirea lui Cimino. Îmi repetam cuvintele pe care le rostise la telefon pentru a fixa întâlnirea: „Vreţi să ne întâlnim la Frick Collection? Este un muzeu chiar în faţă la Central Park”.

Şi foarte bucuros de coincidenţă, pentru că în acest muzeu e expus *Călăreţul polonez* de Rembrandt şi, cum ştiţi, asociez acest tablou cerbului speriat al adevărului după Melville, îmi exprimasem faţă de Cimino nu doar acordul, ci şi entuziasmul, precizând că ne puteam întâlni prin urmare în faţa acelui tablou, care îmi place în mod deosebit. Spusese doar atât: *„Wonderfull*”, şi acum, că mă aflam înaintea *Călăreţului polonez* de Rembrandt, mă întrebam dacă înţelesese bine, dacă era limpede pentru el că în faţa acelui tablou, exact în faţa aceluia aveam întâlnire.

Poate înţelesese altceva, poate se gândea că ne vom întâlni la întâmplare prin muzeu şi că nu indicasem *Călăreţul polonez* de Rembrandt decât pentru a-i da de înţeles că am cunoştinţă de muzeu: muzeul unde se află *Călăreţul polonez* de Rembrandt.

Ce să fac? Aşteptam de jumătate de oră şi, dacă m-aş fi îndepărtat atunci de tablou pentru a-l căuta pe Michael Cimino în celelalte săli ale muzeului, ar fi putut să apară, în răstimp, în sala *Călăreţului polonez* şi, nevăzându-mă, aş fi riscat să plece. Cel mai bine era să stau locului: chiar dacă nu înţelesese că trebuie să ne întâlnim în faţa *Călăreţului polonez* de Rembrandt, chiar dacă se gândea că ne vom întâlni „la întâmplare” prin muzeu, într-un moment sau altul, ar fi intrat inevitabil în sala *Călăreţului polonez* de Rembrandt şi ne-am fi întâlnit.

Căci eram în picioare în faţa tabloului, foarte la vedere, neîncetând să arunc un ochi în jur, şi de fiecare dată când mă întorceam înspre intrarea în sală, pândind sosirea lui Cimino, îmi încrucişam privirea cu cea a gardienei. De fiecare dată mă fixa şi treptat privirea i se înăsprise: îşi luase un aer nu de dezaprobare (ar fi exagerat), ci uşor întrebător şi suspicios: ce frecam acolo, în picioare de mai bine de patruzeci de minute în faţa unui tablou, când nici măcar nu contemplam tabloul ăla (eram prea preocupat de sosirea iminentă a lui Cimino), ci mă uitam fără încetare în jur, iată ce exprima privirea gardienei (şi nu puteam s-o învinovăţesc).

Pentru ca Michael Cimino să mă repereze numaidecât, mă înarmasem cu cartea lui Jean-François Lyotard despre Malraux, pe care o ţineam drept, la nivelul pieptului, de parcă aş fi căutat să-i fac reclamă, ceea ce, vedeam bine, contribuia la bizareria atitudinii mele, după cum şi la bănuielile gardienei, care părea din ce în ce mai agitată.

Mi-am dat seama atunci (aşteptam de aproape o oră) că nu ştiu cum arată Michael Cimino în prezent; îi aveam figura în minte, fără îndoială însă acea figură era cea pe care-o avea când cu *Heaven's Gate*, din vremurile de glorie, ce se întorceau în timp cu mai bine de treizeci de ani: de fiecare dată când mă suceam înspre intrare, mă aşteptam să-l văd ivindu-se pe Michael Cimino cel cu obraji rotofei din urmă cu treizeci de ani, cu pălărie de cowboy şi ochelari de soare Ray-Ban, a cărui imagine o văzusem peste tot în perioada aceea.

Dar aveam încredere – încredere în cine: în Cimino? în mine? Zâmbeam fixând figura *Călăreţului polonez*, şi el părea să aibă încredere, şi în ciuda cerului de apocalipsă ce apăsa deasupra lui ca o ameninţare, în ciuda întunecimilor ce păreau că vor să absoarbă culorile calde, roş-brune, ale veştmintelor largi cu care era îmbrăcat, simţeai în gestul călăreţului, în reveria ce îi dădea o formă de nobleţe, o aşteptare mai puternică decât pieirea, presimţeai că amurgul în care rămăsese nemişcat împreună cu calul său nu e decât preludiul a ceva ce pentru moment rămâne mut, dar care va schimba totul: *Călăreţul polonez* de Rembrandt veghea asupra unei noi epoci, asupra unei linişti noi.

Vine un moment când absurditatea unei situaţii îţi apare ca un triumf, ca un fel de capodoperă: îşi este suficientă ei înseşi; iar în împrejurarea de faţă speranţa care mă însufleţea era într-atâta de excesivă (la mijloc era şi oboseala datorată călătoriei), încât în acel moment, în faţa *Călăreţului polonez* de Rembrandt, ajunsesem să uit de orice îngrijorare, să uit de însăşi obiectul prezenţei mele, să uit că îl aştept pe Michael Cimino.

Băgasem cartea lui Lyotard despre Malraux în buzunar şi mă aşezasem pe bancheta de catifea din faţa tabloului. Mă simţeam bine acolo, singur, la New York. Lumina după-amiezii intra printr-una dintre ferestre şi era odihnitoare: cu ea, cu razele ei primăvăratice culorile închise ale *Călăreţului polonez* căpătau o strălucire molcomă, şi fiind cu ochii-n patru să nu mă vadă gardiana (dar după ce mă aşezasem pe banchetă, încetase să mă mai suspecteze), am scos din buzunar sticluţa de vodcă luată de la duty free-ul de pe Roissy-Charles-de-Gaulle pentru a suporta călătoria cu avionul şi, cu înghiţituri mici, alunecând încet într-o toropeală plăcută, am terminat sticla.

Probabil adormisem: gardiana era lângă mine, mă scutura de umăr în timp ce vorbea într-un walkie-talkie. „*It's closed*”, repeta.

Afară, cerul era roz, iar marea întindere de crengi înfrunzite din Central Park lucea ca un tufiş de flăcări domoale. Trăgeam în nări mirosul glicinei, al caprifoiului ce se căţăra de-a lungul porţii înalte a muzeului şi toate petalele ce zburau care încotro ca nişte mici vocale galbene şi mov în aerul prăfuit şi îmbâcsit din New York.

Mi-am aprins o ţigară şi m-am aşezat pe treptele de la Frick Collection. Avionul meu decola puţin înainte de miezul nopţii, era cinci şi jumătate, mai aveam destul timp, m-aş fi putut duce să mă aşez pe o bancă de-acolo, din Central Park, şi să privesc copacii, cerul şi tinerele ale căror rochii vaporoase chemau alte dorinţe decât cele care îmi umpleau de luni bune capul, dorinţe mai clare, mai alunecoase – dorinţe ce se înmulţesc. Oare cum era fraza aia a lui Fitzgerald despre New York, din *Marele Gatsby*? A, da: „bătrâna insulă care odinioară răsărise înfloritoare dinaintea navigatorilor olandezi – un sân verde, plin de prospeţime, al Lumii Noi”[7]. Şi eu mă simţeam verde, plin de prospeţime. Traversasem oceanul şi, iată: mă trezisem.

O femeie stătea pe una din trepte şi se uita la vizitatorii care ieşeau din muzeu. Era înconjurată de plăsuţe cu cărţi de la Strand, purta ochelari negri şi o şapcă pe care scria „FUCK” şi fuma ţigară de la ţigară lovind uşor într-un iPad. A remarcat că şi eu car plăsuţe cu cărţi de la Strand şi ne-am zâmbit.

Curios, nici măcar nu eram dezamăgit. Michael Cimino nu venise, dar în fond era logic: nu devenise un fel de fantomă? Precum *Călăreţul polonez*, trăia de-a lungul unei linii crepusculare, linia de la care pătrunzi începutul şi sfârşitul lucrurilor şi care îi procură celui care ajunge să o strângă de aproape o luciditate înfricoşătoare, însă şi inocenţa pe care, astăzi, toată lumea a pierdut-o.

Mă gândeam iar la conversaţia noastră telefonică: oare nu o visasem? În minţile noastre există uneori figuri goale care se umplu de semne atunci când avem nevoie; sunt ca nişte spectre invitate în propoziţiile noastre, care ne vin în ajutor.

Mi-am mai aprins o ţigară, aveam chef de-o vodcă, am închis ochii. Ajunsesem dimineaţa foarte devreme, pe la şase; nu dormisem în avion, iar toată ziua, aşteptând întâlnirea cu Michael Cimino, străbătusem oraşul în lung şi-n lat, mergând prin Manhattan dinspre Podul Brooklyn. Mă oprisem la Strand şi, la rândul meu, ca femeia aceea, cumpărasem un teanc de cărţi pe care acum le căram cu mine. Aveam să mai străbat pentru câteva ore oraşul în lung şi-n lat, apoi să mă întind pe un scaun dintr-o sală de aşteptare din Kennedy Airport până la îmbarcare, cu plasele mele cu cărţi.

Iată, venisem la New York să văd un tablou de Rembrandt şi să cumpăr nişte cărţi. Asta ar fi trebuit să-i răspund de dimineaţă

funcţionarului de la imigrări, la Kennedy Airport, atunci când mă întrebase de ce vin în Statele Unite: să văd un tablou, să cumpăr nişte cărţi. În schimb, îngăimasem: „*To speak with somebody*" (Ca să vorbesc cu cineva).

Tipul ridicase capul şi mă privise insistent, cu o umbră de curiozitate, de parcă răspunsul meu ar fi trebuit să declanşeze o procedură specială. „*Who exactly*?" Nu-i înţelesesem bine întrebarea, trebuise să o repete de mai multe ori (şi, bineînţeles, faptul de a-l fi făcut pe funcţionarul de la imigrări să repete începea să transforme această simplă formalitate într-un incident).

Pe scurt, când în sfârşit înţelesesem că vrea să ştie numele celui cu care vin să vorbesc în New York, nu ştiu ce m-a apucat, că am spus, precum Bartleby, personajul lui Melville: „*I would prefer not to*". Tipul nu pricepea: „*What*?", zicea. Şi a trebuit la rândul meu să repet de mai multe ori până a înţeles, şi probabil a interpretat-o ca pe-o obrăznicie pentru că le-a făcut semn poliţiştilor care aşteptau răbdători de cealaltă parte a liniei şi care au venit în pas alergător. Era limpede că, la întrebarea: „Care este motivul călătoriei dumneavoastră?", ar fi trebuit să răspund ceva de genul: „afaceri", sau „turism".

Mi-au scos din rucsac sticla de vodcă, pe care au examinat-o cu dezgust, apoi scenariul pentru *The Great Melville*, care era legat şi pe care îl imprimasem în roşu. În mod vădit, culoarea îi nelinişte. Unul dintre poliţai m-a întrebat despre ce e vorba: un scenariu, am spus, un scenariu despre Melville, „*the author of* Moby Dick". În mod absurd, am precizat că Melville lucrase chiar la vama din New York şi că, într-un fel, le era coleg.

Urma să plec, când femeia cu şapcă „FUCK" s-a apropiat de mine. M-a întrebat dacă nu cu ea am întâlnire. Am spus că nu: am întâlnire cu cineva care nu venise, îl aşteptasem mai multe ore şi acum urma să iau avionul. Atunci femeia mi-a întins mâna zâmbind şi mi-a spus în franceză că îi pare tare rău, întârziase mult din cauza unei alte întâlniri, iar când ajunsese, de o jumătate de oră, nu o lăsaseră să intre pentru că muzeul urma să se închidă.

Nu pricepeam. Atunci m-a întrebat ce face *Călăreţul polonez* în acea zi. Am zâmbit amândoi şi am scos cartea lui Jean-François Lyotard despre Malraux, întinzându-i-o. „Şi eu am nişte cărţi pentru dumneavoastră", mi-a spus Cimino, şi ne-am îndreptat spre Central Park.

Aerul era plăcut, uşor şi zâmbeam întruna. Prin frunzişul ulmilor apăreau luciri albastre şi, din copac în copac, părea să sclipească şi altceva, un adevăr ce nu aparţinea numai primăverii, un fel de licărire care, părând fragilă şi incertă, încânta totodată inima copiilor de pe alei şi pe cea a cuplurilor lungite pe iarbă; această licărire îndepărta

puţin câte puţin umbrele şi, precum „sânul verde şi proaspăt al unei lumi noi”, despre care vorbea Fitzgerald, părea în stare să îndepărteze neantul, să învingă ororile şi să conducă sfârşitul acelei după-amiezi înspre bucuria clipelor perfecte.

Am umblat mult timp, până la malul Hudsonului. Cimino mi-a arătat o bancă, pe care ne-am aşezat. A scos o sticluţă de vodcă, pe care am băut-o cu înghiţituri mici fumându-ne ţigările. Vorbeam. Se lăsa seara, roz, roşie, albăstruie, cu un pic de vânt ce făcea pescăruşii să se rotească în dezordine. Cimino mi-a arătat cărţile pe care le cumpărase de la Strand, iar eu i le-am arătat pe ale mele. Cărţile treceau dintr-o mână în alta şi râdeam recunoscând cărţi ce ne plăceau ori altele pe care ne-am dorit dintotdeauna să le citim, aşa că am făcut schimb, iar la final Cimino mi-a oferit o carte ce era pusă deoparte, ambalată în hârtie de cadouri: trebuia să o deschid mai târziu, când voi fi în Franţa.

M-am uitat în depărtare, în jos, la Statuia Libertăţii şi i-am reamintit lui Cimino că în *America* lui Kafka, atunci când Karl Rossmann vine cu vaporul din Europa, el vede statuia ţinând sus în aer, în locul făcliei, o spadă, cea care îi va tăia fără oprire drumul, cea care îi va dori moartea. Cimino mi-a spus: „Karl Rossmann sunt eu”. Apoi am golit liniştiţi sticluţa de vodcă privind, mai departe, în jos, Ellis Island, unde pentru fiecare dintre noi începe şi se sfârşeşte totul.

6

Sabbat

Cinci luni mai târziu, am primit un SMS de la Pointel. Era 23 septembrie. Îmi aduc aminte cu precizie pentru că era ziua mea. Sărbătoream evenimentul ca la carte: dând gata un bax de bere stând în pat şi uitându-mă la *Apocalypse Now*, filmul lui Francis Ford Coppola, când mi-a apărut mesajul pe telefon.

De la întoarcerea din New York, aveam certitudinea că posed ceva. Un lucru absolut crucial, un lucru teribil. Poate că abia dacă exista, poate că nici nu avea nume, dar lucrul ăsta nu înceta să îmi sară în faţă; şi, ca un animal ce rage după ce spaima l-a redus multă vreme la tăcere în fundul grotei, se ivea din beznă şi îşi dezvăluia fălcile *de fiecare dată când mă uitam la un film*.

Da, eram îndeajuns de dus pentru a crede că prin filme circulă un secret; îndeajuns de dus pentru a-mi imagina că ar fi posibil să acced la el, ba chiar să primesc ceva din lumina lui. Căutasem secretul ăsta în filmele lui Michael Cimino şi iată cum căutarea mergea mai departe, fiindcă adevărul este aidoma trupului imens al zeiţelor: e şi nu e acolo – îl vezi şi nu-l vezi.

Eu îl vedeam. Era o Cale Lactee unde sclipesc licăriri de aur? Sau groapa infectă în care se rostogolesc cranii verzi? Urmându-l pe Melville prin lume, urmărind împreună cu el nu doar o balenă ce luase locul lui Dumnezeu, ci şi un potop de umbre şi groază şi lumini de adoraţie, şi bucuria labirintului şi înghiţirea în abis, şi ochii roşii ai crimei, şi posibilitatea furtunoasă şi senină a iubirii, descoperisem că în mijlocul distrugerii se aprinde o scânteie, ca un cristal arctic; şi că scânteia asta ajunge pentru a da foc lumii. Credeţi-mă, focul acesta e alb. E contrariul nimicirii. Ardem înăuntrul lui fără să fim consumaţi. Şi să nu râdeţi, dar exact asta văd: un incendiu imaculat.

Din acest motiv nu mai făceam decât asta: să mă uit la filme. Îmi petrecusem toată vara văzând câte trei, patru filme pe zi, întins pe canapea, în faţa marelui ecran plat pe care vecinul de palier, Tot, îl găsise pe eBay: credea că e un sacrilegiu să te uiţi la filme pe calculator, aşa cum îmi luasem obiceiul de ani buni; şi, în schimbul marelui ecran a cărui stăpânire nelimitată mi-o oferise, mă îngrijeam de dalmaţianul lui atunci când era plecat: Tot era jucător de poker, se întâmpla să plece pe nepusă masă pentru un turneu la capătul lumii fără să spună când se întoarce; aşa că aveam foarte des grijă de câine, căruia îi apreciam silueta zveltă şi veselia aproape copilărească.

La început, dalmaţianul, pe care îl cheamă Sabbat, rămânea în

apartamentul lui Tot, iar eu mă mulţumeam să îl scot de trei ori pe zi în grădina din curtea interioară, aşa cum îmi indicase Tot; profitam de cele trei vizite la Sabbat pentru a-i da de mâncare, după dispoziţiile pe care Tot le prinsese în majuscule pe frigider: dimineaţa, să umplu bolul gri cu apă curată, bolul roşu cu crochete Bio „regim special" şi bolul albastru cu o jumătate de kilogram de carne roşie tăiată cubuleţe, pe care o scoteam în fiecare seară din congelator pentru a doua zi şi o puneam, acoperită cu folie de aluminiu, în chiuvetă; seara, să umplu bolul roşu şi cel albastru cu granule „dietă canină" (şi să-i ofer lui Sabbat un desert din carne de vită uscată).

În general, vedeam primul film pe la amiază, după care un al doilea pe la două; iar după ce-mi vedeam de treburi, adică să merg să mă aprovizionez cu bere şi vodcă de la Franprix, apoi cu ţigări de la tutungeria de pe rue Pelleport, mă puneau să văd un al treilea film seara, adesea mai lung, esteticeşte mai ambiţios, unul dintre filmele la care se presupune că gândim, că ne punem adică la încercare gândirea şi aceasta acceptă să se modifice, unul dintre filmele care aşteaptă să te faci disponibil eventualului foc ce le consumă şi eventual ca tu însuţi să iei foc: un film care răspundea căutării mele şi ale cărui flăcări îmi provocau licăriri.

Pentru a reuşi să mă orientez în pădurea tuturor filmelor, trebuia ca într-un moment sau altul să apară cerbul cel alb: nu nemijlocit el, nici vreo altă siluetă de animal fugind prin pădure, ci evenimentul pe care o asemenea fugă îl anunţă, glasul sacrificiului ce străbate epocile şi dezvăluie urzeala de sub aparenţe.

Şi, bineînţeles, cerbul nu apare la comandă; nu galopează în orice film, deşi e atrăgător să o crezi. Într-un fel, nimic nu este mai rar decât apariţia lui; de-asta îl pândesc cu atâta concentrare, de-asta îi dedic tot timpul: nu vreau să ratez epifania cerbului alb al adevărului.

Vedeam astfel, în vara aceea, zeci şi zeci de filme, şi printre ele zeci şi zeci de filme proaste, câteodată unele chiar stupide, fără să dau peste nimic care să semene cu imaginea cerbului meu; era suficient însă un detaliu, trei secunde ale unei sclipiri, ecoul ecoului unei voci pierdute în deşert, o urmă de sânge pe marginea unui trotuar sau emailul epifanic al unei chiuvete în toiul unui thriller pentru a se îndeplini ceea ce aşteptam, ceea ce îmi doream mai presus de toate, acel lucru pe care dorinţa, în fiecare clipă, era pe punctul de a-l inventa: un semn, un indiciu.

În sfârşit, pe la unu-două dimineaţa continuam cu o ultimă proiecţie, acelaşi film uneori, ale cărui dialoguri ce îmi plăcuseră le notam atunci într-un caiet special. Voi mai vorbi despre caietul ăsta: de la întâlnirea cu Michael Cimino, lăsasem *The Great Melville* să mai aştepte, iar caietul ăsta, într-un fel, îl înlocuia.

Da, frazele din *The Great Melville*, cele pe care le imprimasem în roşu, cele care trecuseră vama din New York şi pe care Michael Cimino le citise în întregime, de la prima până la ultima, punctându-şi lectura cu mormăieli de satisfacţie, semnalându-mi cu vârful arătătorului scenele care îi plac, frazele astea aveau nevoie să le las acum acea libertate care le este orizontul şi înspre care fiecare dintre ele tinde ca un animal nerăbdător.

Îmi aduc aminte că în *Sub vulcan*, de Malcolm Lowry, o turmă de cai sălbatici – nişte mânze straşnice cu părul lucios – nu încetează să galopeze în voia unei lumini cu irizări violet ce inundă culmile din Sierra Madre; deplasările turmei de-a lungul cărţii inventează o prerie tot mai îndepărtată, brăzdată de o dorinţă fără capăt: şi poate că din această viziune furişată şi plină de voioşie, mai degrabă decât din mescal[8], nu încetează să se adape Consulul, prizonier lui însuşi.

În ochii mei, frazele din *The Great Melville* erau asemănătoare galopului neîntrerupt al iepelor lui Lowry; dau naştere la aceeaşi bucurie aprinsă, cea care ne vine din aşteptările cele mai mari; această bucurie izbucneşte atunci când orizontul se luminează: începem cu sete un pasaj, şi chiar dacă galopul se îndepărtează, chiar dacă îi auzim din ce în ce mai puţin zgomotul, simpla sa existenţă e o promisiune care continuă să acţioneze asupra vieţii noastre.

Decât să rescriu la infinit textul scenariului, găsisem că e mai chibzuit să-i dau un pic de răgaz: poate s-ar fi îmbunătăţit de la sine; poate că îndepărtându-se de mine ar fi găsit de la sine ceea ce îl făcea atât de ciudat în ochii celorlalţi şi ar fi ajuns să fie un pic mai puţin sau chiar deloc – să placă în sfârşit (dar nu-mi făceam iluzii, scenariul era încăpăţânat, ba chiar destul de îndărătnic, şi în realitate nu voiam să se modifice: să renunţi la dorinţă este un mod de a consimţi, iar consimţirea nu este oare duşmanul artei?).

Pusesem aşadar cele şapte sute de pagini legate într-o cutie de metal, o cutie roşie pentru biscuiţi, lungă şi plată ca un mic sicriu, şi o aşezasem la stânga mea, sub protecţia rândunicii împăiate care-mi împodobeşte căpătâiul patului. Ţin enorm la rândunica asta: e o zeiţă. În *Odiseea*, Atena nu îi apărea oare scumpului său Ulise sub înfăţişarea unei rândunici cu ochi albastru-verzui? Şi rândunica mea avea în ochi acea strălucire cenuşie, uşor sidefie, care te hărăzeşte perfecţiunii tăcerii. Când treceam printr-un moment dificil, între două filme, mi se întâmpla să mă adresez ei: „Încă o dată, iubeşte-mă, Atena, cât mai mult”.

Se spune că Ulise este cel care ştie *să iasă din flăcări*: azi mă gândesc că e numit aşa pentru că în cap îi străluceşte o insulă, iar sfărâmătura de stâncă ivită din întinderea apelor nu este doar Ithaca, ci şi prezenţa scumpei sale Atena, rândunica lui, cea al cărei ajutor îl poate cere în fiece clipă, fără să fie nevoie să îi promită vreun

sacrificiu, cum faci când te rogi la ceilalţi zei (iar acest „dincolo de sacrificiu” nu se numeşte oare iubire?).

Era plăcut să mă gândesc că obiectul dorinţei mele e la îndemână, înghesuit într-o cutie compactă care îl protejează şi îi conferă o valoare sacră: printre şirurile de papirus ce se aliniază de-a lungul peretelui din stânga patului, cutia juca rol de relicvariu. Când ai scris ceva ce ţi se pare important, fie şi numai trei fraze, acestea continuă să trăiască în gândurile tale şi, fără să ştii, îţi transmit descoperirea pe care au făcut-o; mi se pare uneori că, pe un plan foarte secret, ele trăiesc în locul nostru, scutindu-ne astfel de osteneala de a găsi o soluţie pentru vieţile noastre: frazele există; cât despre noi, nu prea contează.

Astfel, în timp ce mă uitam la un film dând pe gât o bere sau câteva shot-uri de Absolut, o vodcă la care apreciez rotunjimea translucidă a sticlei şi tăria numelui, era suficient să-mi întorc uşor ochii la stânga înspre altarul format din papirusuri, rândunică şi cutia cu manuscrisul: beneficiam atunci de o favoare, ca şi cum viaţa mi-ar fi zâmbit.

După fiecare film, îl scoteam pe Sabbat afară. De cele mai multe ori, mă mulţumeam să cobor cu el în mica grădină unde se agita câteva minute şi se pişa pe trunchiul platanilor. Când se căca, aveam drept neplăcută constrângere să-i adun rahatul şi să i-l arunc în toboganul de gunoi. Aşa că Tot îmi încredinţase nişte mănuşi de plastic de rezervă pe care le luam de cum Sabbat se punea în poziţia pentru defecare. Era întotdeauna un moment delicat, fiindcă ştiam – şi însuşi Tot mi-o confirmase – că nu e recomandabil să deranjezi un dalmaţian care se cacă: clipa când dalmaţianul se cacă e cea în care el se întoarce la el însuşi, la instinctul său regal, la evidenţa tronului său. Nimeni nu trebuie să perturbe o asemenea reverie, pentru că riscă să-l scoată din minţi pe dalmaţian şi să provoace daune ireparabile pentru el, şi poate pentru ceilalţi.

Tocmai într-o seară, când întrerupsesem a nu ştiu câta vizionare intensă de *Apocalypse Now* ca să îl scot pe Sabbat, iar el se apropiase de locul său preferat, un colţ umed de la marginea tufişurilor de acacia, un colţ unde reuşea să recreeze lumea propice destinderii lui, apăruse portăreasa, doamna Figo, mânioasă nevoie mare, fluturând în aer nu ştiu ce teanc de formulare în legătură cu nişte colete pe care le tot primeam şi după care nu veneam niciodată la ghereta ei: nu doar că îşi pierdea vremea cu poştaşii care o jigneau, însă mai trebuia să-mi şi depoziteze munţii de cartoane în spaţiul minuscul al gheretei, când chiar nimic n-o obliga s-o facă.

Înainte să-i pot răspunde măcar că de fiecare dată când cobor după colete ghereta e închisă, doamna Figo l-a zărit pe dalmaţian,

care se scremea sub tufişurile de acacia: mi-a reproşat că împrăştii rahat de câine peste tot prin rezidenţă, ceea ce am contestat imediat, vecinul Tot, căruia îi aparţinea câinele, aprovizionându-mă din belşug cu săculeţi în care vâram excrementele. Să fi uitat din greşeală pe gazonul respectabilei noastre rezidenţe una sau două fecale mi se părea, ce să fac, probabil, eram numaidecât gata s-o admit, căci se întâmplă ca Sabbat să se cace noaptea, iar atunci grădina nu e decât slab luminată, per ansamblu însă respectam cu scrupulozitate regulile de igienă publică şi prin urmare era exagerat, ba chiar nefondat să mi se facă reproşuri.

De ce nu merg cu câinele pe stradă ca toată lumea, a urlat doamna Figo. În fond, întrebarea era legitimă, dar i-am zis că nu e câinele meu şi că nu fac decât să urmez instrucţiunile vecinului Tot, care, în ce îl priveşte, ştie ce e bine pentru câinele lui, căci în realitate e vorba de câinele *lui*, nu de al meu, iar pe de altă parte îmi închipuiam, pură speculaţie din partea mea, că grădina rezidenţei era neîndoielnic un loc mai ademenitor să-ţi faci nevoile decât canalele impersonale şi reci pe care le găseşti pe străzile Parisului.

Cum mi-am aprins o ţigară, doamna Figo a profitat de ocazie pentru a-mi înfiera tabagismul: nu doar semănăm câte-un rahat ici-colo pe răzoarele din grădina de care era responsabilă, dar mai striveam şi chiştoace. Noua acuzaţie se dovedea şi mai nedreaptă decât precedenta, fiindcă nu lăsam niciodată vreun chiştoc, nici măcar nu le ascundeam îngropându-le în pământ cum fac unii, am spus, ci le strecuram în mod sistematic în sacul cu căcatul lui Sabbat. Eram în ordine, i-am spus doamnei Figo, ba poate chiar ireproşabil.

Dialogul atingea intensitatea maximă şi, aşa cum mă temeam, intensitatea asta l-a deranjat pe Sabbat: s-a ivit din desiş şi a sărit pe doamna Figo, care s-a prăbuşit cât era de lungă într-un tufiş de acantă şi ne-a blestemat, pe mine şi pe câinele meu stupid.

După plimbarea de după-masă, înainte să mă cufund iar în infernul pasionant din *Apocalypse Now*, unde decelam o *catabază* care, departe de a descrie împotmolirea americanilor în războiul din Vietnam, se referea la condiţia de sacrificaţi a noastră a tuturor, urcam înapoi în apartamentul lui Tot şi îi mai ţineam companie câteva minute lui Sabbat, ce îndura greu singurătatea: prăvălit în fotoliul club din sufragerie, cu picioarele lungite pe masa joasă, în timp ce Sabbat, nebun de fericire, îmi aducea un animal de pluş ori vreo păpuşă Barbie sfâşiată, priveam pe geam trecerea luminii prin frunzişul platanilor înalţi. Foarte repede, Sabbat se culca pe mine cât era de lung, cu labele dinainte încolăcite în jurul umerilor mei, cu botul sprijinit de gâtul meu, cu burta lui mare de dalmaţian supraponderal cuibărită confortabil pe abdomenul meu şi cu labele din spate întinse de-a lungul picioarelor mele; scotea suspine lungi de

mulţumire şi închidea ochii liniştit ca şi cum ar fi urmat să trăim aşa, împreună, săptămâni, luni, ani, o viaţă întreagă.

Îmi place să privesc platanii din grădină: la Tot acasă deosebirile faţă de perspectiva pe care o aveam din patul meu erau infime, însă fiecare nuanţă a unui reflex transformă culoarea copacilor şi era îndeajuns un pic de vânt, un nor, o strălucire uşoară ca desenul crengilor şi volumul frunzişului să pară noi.

Mi-ar plăcea să pătrund în fiecare apartament al rezidenţei pentru a urmări lumina de-a lungul zilei şi a vedea toate metamorfozele: există un moment, pe la şase seara, când cerul a fost senin toată ziua şi după-amiaza a rămas neschimbată, în care culorile se aprind: mai întâi tremură, nesigure, şi iarba, pâlcurile de salcâmi, micile tufe de laur ţi se par roşcate, aproape negre; roşeaţa asta creşte, iar atunci platanii şi castanii din curtea interioară se umplu cu o sevă ce se proiectează pe panoul de sticlă, pe tavan şi pe pereţii apartamentului: lumea capătă culoarea nisipului cald, apoi străluciri portocalii şi galbene pâlpâie în colţurile geamurilor, ca nişte coji de citrice; reflexele tremură puţin, dând în nuanţe de sidef, mov şi roşii, albăstrii; nu mai există decât un uriaş tufiş de flăcări, iar singurătatea acestui tufiş mă îmbată. Stelele nu mor, ele frâng gâtul oamenilor care admiră soarele. Ar trebui să înfigi un cuţit în materia zilelor, să tai partea grasă, să decupezi doar ce te orbeşte: ai nevoie de altceva decât de vertij?

7

Tot

Şederile în străinătate ale lui Tot nu depăşeau de obicei opt-zece zile, dar iată că nu mai aveam veşti de la el de aproape trei săptămâni: luase avionul pe 1 septembrie pentru un turneu al cazinourilor din nordul Americii, şi era 23; cum Sabbat suferea de singurătate, iar vizitele mele nu mai erau de ajuns pentru a-i calma schelălăiturile, până la urmă m-am îngrijit de el la mine; iubeam câinele ăsta, însă probabil îmi luam prea în serios rolul: aveam impresia că-mi petrec zilele dându-i de mâncare, ducându-mă cu el în mica grădină pentru a-şi face nevoile, jucându-mă cu mingea cu el de parcă ar fi fost vorba despre un copil; nu mai reuşeam să gândesc limpede, singurătatea însăşi mi se făcea bucăţi: trebuia neapărat ca Tot să se întoarcă.

Nici Anouk, prietena lui, nu ştia când are să se întoarcă; şi cum nu avea nici telefon mobil, nici e-mail, nu aveam niciun mijloc să dăm de el. De altfel, chiar şi când era acasă era de negăsit: pasiunea pentru joc îl împingea să frecventeze interlopi şi probabil era băgat în afaceri necurate cu bani; aşa că se întâmpla să se închidă săptămâni în casă şi să trăiască la modul clandestin, cu jaluzelele trase – să „facă pe mortul”, cum se zice: în cazurile astea, eu, şi tot eu scoteam câinele.

N-am înţeles niciodată pe ce se bazează de fapt acordul nostru (fără îndoială, îmi repugnă să mă gândesc la asta): să schimbi un câine cu un ecran de televizor mi se pare extravagant şi, de altfel, cerusem oare ceva? Nimic, nu cerusem nimic. Locuieşti singur şi iată că eşti invadat, mai întâi un câine, apoi restul vine la pachet: o degringoladă.

Prima dată când l-am văzut pe Tot eram pe palier: ieşeam din lift, un tip mă privea prin deschizătura uşii; era înalt şi slab, în picioarele goale, îmbrăcat într-un chimono roşu de mătase, decorat cu broderii în care nişte dragoni scuipau foc. Am înţeles numaidecât că era vorba de propriul său foc: avea înfăţişarea unui bărbat care ar fi fost dat jos de pe rug înainte ca flăcările să-i pârjolească trupul pe de-a-ntregul. Şi în plus avea ceva pe mutră, ceva dintr-un mercenar şi din Pieile-Roşii; faţa trasă, privirea aspră; părul ras, în felul vechilor militari. Mai târziu am aflat că se înrolase în Legiunea străină şi stătuse cinci ani în tabăra din Djibouti, după care la Abu Dhabi; am aflat că luptase pe diverse fronturi, în operaţiuni din Ciad, Mali, după cum şi în Liban; am aflat de la Anouk – fiindcă el nu povestea nimic, în cea mai parte a timpului tăcea, şi nu deschidea gura decât pentru a da ordine –, am aflat, aşadar, că într-o sesiune de scufundări submarine în larg din Djibouti, când se rănise la picior de un banc de

corali, un rechin, atras de sânge, se năpustise asupra lui; corpul lui Tot era, pare-se, plin tot de cicatrice care depuneau mărturie despre îngrozitoarea confruntare, însă în ce-l priveşte pe rechin, acesta era mort: Tot îl ciopârţise.

M-a întrebat cu voce joasă, o voce lugubră, înăbuşită, dacă i-am văzut câinele. Într-adevăr, dădusem în mica grădină din curtea interioară peste un dalmaţian ce se pişa pe platani. El e, spusese: mi s-a părut că are de gând să urce? Am ridicat din umeri: să ştiu la ce se gândeşte un câine nu prea se număra printre abilităţile mele.

Câteva minute mai târziu, cineva mi-a bătut la uşă: era tot el, în picioarele goale, cu chimonoul şi ochii lui demenţi; avea un abces dentar, trebuia să meargă numaidecât la dentist, jos, în Place Édith-Piaf; dinţii îi sângerau şi n-avea decât o singură dorinţă: să-i smulgă, unul câte unul, cu un cleşte. De altfel, îmi aduc foarte bine aminte, în momentul acela îşi strecurase mâna în buzunarul chimonoului şi ameninţase cu un mic cleşte de metal pe care-l băgase una-două în gură; am crezut că o să-şi smulgă un dinte, chiar acolo, în faţa mea, îmi închipuiam deja colţul sângerând, după care iată: m-a întrebat dacă n-aş putea să am grijă de câinele lui cât lipseşte.

Mi-e imposibil să povestesc numaidecât ce s-a întâmplat între mine şi Tot: trebuie să trec prin istoria asta, al cărei caracter labirintic este, credeţi-mă, involuntar. Mi-ar fi plăcut ca relatarea să fie limpede, mi se pare însă că limpezimea nu e niciodată decât o etapă: perfecţiunea sa semnalează o incapacitate în a vedea ce se află în spatele liniei de orizont.

Şi apoi, nimic nu s-a terminat: oricât aş vrea să-l reduc pe Tot la disperarea lui, mi-e frică de răzbunarea sa – eram legaţi printr-o înţelegere aproape îngrozitoare. În istoria asta demonii se înmulţesc, împrumută de la miel mânia. Căci vina nu e numai a întunericului, inocenţii înşişi pot tremura, nimeni nu e în stare să stea în picioare când vine ziua în care trebuie să dea socoteală. Voi suferi, şi ce? Mereu am suferit. Nu am însă decât o spaimă: că nimic nu există, cu alte cuvinte că sufletele noastre sunt moarte.

În cea mai mare parte a timpului, Tot era exasperat; agresivitatea părea elementul său natural: era întotdeauna pe punctul de a se bate. Omorâse pe cineva? Trăia cel puţin cu teroarea de a o face. O teroare ambiguă: te cheamă precum setea. Fără îndoială că e imposibil să scapi de-o asemenea dorinţă, fiindcă ea nu încetează să crească şi se substituie curând celei mai slabe răsuflări: odată ideea crimei intrată în tine, nu doar că nu mai ai odihnă, dar ţi se arată moartea – *trăieşti cu moartea ta*.

Pentru cei mai mulţi oameni, moartea nu există, pierd prieteni, pierd un părinte, suferă, însă propria lor extincţie rămâne îndepărtată: pentru nimic în lume nu ar vrea să îşi viziteze propria groapă; închid

ochii atunci când, încet, cuţitul îi taie.

Tot, dimpotrivă, aparţinea sacrificiului: înţepenirile ce loveau o fiinţă atât de viguroasă şi o puneau la pat zile întregi semnalau această înrâurire. Calmul lui Tot venea din faptul că se fripsese din cap până-n picioare; o astfel de arsură îl apăra de ruina în faţa căreia cedează cele mai multe creaturi, fiindcă se tem pentru ce au clădit.

Era puterea lui: Tot nu căuta în niciun fel să fie recunoscut; exista singur, fără ca nimic să-l fi putut înlănţui, în afară de surescitările sale, a căror persistenţă părea că deschide un coşmar. Să fi fost fără sens ori profund nu avea importanţă, Tot era înainte de toate periculos: pericolul ăsta dădea o consistenţă umedă vieţii sale: şi probabil că nu concepea alt adevăr decât pe acela al viciilor lui: imensitatea, rigoarea lor îl făceau să respire cu atâta precizie.

Între turneele de poker, Tot se consacra vânătorii. Chiar l-am însoţit într-una dintre scurtele plimbări nocturne prin pădure (încă nu e timpul să povestesc episodul ăsta). Apartamentul lui era la fel ca al meu: acelaşi panou de sticlă, acelaşi hol întunecat. Nicio decoraţiune. O atmosferă de ascunzătoare, cu mobilă recuperată şi material informatic îngrămădit pe la colţuri. În camera de zi, acolo unde aşezasem eu televizorul, el instalase o armurărie: era compusă din tot felul de arme albe, ale căror lame îmi lucesc în minte cât scriu frazele astea, îndeosebi o secure pe care a folosit-o în seara când m-a invitat să cinăm; şi apoi se aflau acolo trei carabine: într-o după-amiază în care beam nişte beri la el, a scos o cheie din buzunar, a deschis vitrina şi a pus mâna pe cea din mijloc, a ochit, şi-a ţintit câinele, a ridicat brusc arma şi mi-a întins-o.

El să mă fi iniţiat în vânătoare? Nu cred: o asemenea pasiune, atunci când se manifestă, şi-a întâlnit de mult obiectul; dar dacă vânătoarea pentru mine are loc mai ales în cap, la Tot ea ţinea de un act real: trebuia să hăituiască o siluetă până la moarte.

Gesturile lui rapide, exacte, erau ale unui adept: să treci într-o secundă de la răceală la ardoare, apoi invers, implică o disciplină care le lipseşte inimilor confuze.

Carabina ce mi-o pusese în mâini era germană, o Haenel, după el cea mai bună pentru hăitaşi; puştile de asalt făcute de Haenel, mi-a explicat el, erau cele pe care le folosea Wehrmacht-ul; iar începând cu al Doilea Război Mondial, atelierul Haenel se specializase în armele personalizate: cea de faţă, o armă semiautomată cu pat drept, fusese făcută la comandă pentru el ca să poată urmări prăzi prin pădure şi să tragă din mişcare. Căci în vânătoare, spunea Tot, cel mai tare lucru e hăituirea vânatului: când vine momentul să ţinteşti, să tragi, când vine momentul să ucizi, vânătoarea s-a terminat deja; să vânezi, spunea Tot, nu constă în a ajusta crucea unei lunete, ci în a urmări o pradă până ce nimic nu te mai desparte de ea: pentru a intra cu adevărat în

vânătoare, trebuie ca oboseala ta să o egaleze pe cea a animalului pe care îl urmăreşti, trebuie ca respiraţiile să se echilibreze şi, într-un fel, din două să nu mai fie decât una; nu e adevărat că în timpul vânătorii vânătorul şi prada îşi iau unul altuia locul, mi-a spus el, dar se întâmplă să devină una: o vânătoare adevărată, o vânătoare *reuşită* presupune să fi învins animalul chiar înainte de a trage, adică să te fi confruntat cu el o noapte întreagă, şi ca, datorită faptului că l-ai urmărit prin pădure, să te fi golit de ceea ce te desparte de el; vânătorul adevărat, mi-a spus el, este cel care continuă să respire când prada sa nu mai are aer, vânătorul adevărat îşi epuizează prada, care, renunţând să se mai ascundă, i se prăbuşeşte în cele din urmă la picioare. Atunci privirea animalului ce se întoarce asupra ta consfinţeşte animalul care se afla în tine; gâfâitul ce străbate amândouă trupurile anulează distanţa. În vânătoare, mi-a spus Tot, mila nu există: cel care l-a epuizat pe celălalt îi dă voie să sfârşească. Atunci, mi-a spus el, îi găseşti maxilarele: îmi place să ucid, a spus Tot, iar vânătorii care tăinuiesc bucuria asta mint.

Trebuie să mărturisesc un lucru, care cel mai probabil nu e străin problemelor mele cu Tot. Într-o seară Anouk mi-a bătut la uşă. Să fi fost în iulie sau în august? Îl căuta pe Tot. I-am spus că plecase câteva zile. Nu era adevărat, Tot era acolo – făcea pe mortul: nu voia să vadă pe nimeni, nici măcar pe Anouk (mai ales pe ea, îmi spusese).

Nu ţineam neapărat să îl apăr pe Tot, însă influenţa pe care o avea asupra lui Anouk mă dezgusta, îşi pierdea din zi în zi farmecul, era la mâna lui Tot, ar fi fost suficient să-şi strângă într-o zi pumnul pentru a o strivi.

S-a mirat că nu o anunţase; tristeţea sa era cea a unei fetiţe; am invitat-o înăuntru.

Anouk avea vreo douăzeci de ani (aş spune douăzeci şi patru), o întâlnisem de două sau trei ori în cartier cu Tot, începea o teză de filosofie despre Wittgenstein, despre o scurtă scriere de-a lui Wittgenstein dedicată *Crengii de aur*, şi mai general despre legătura dintre logică şi mistică; preda filosofia într-un liceu de la periferie, în Deuil-la-Barre; era primul ei an, încă stagiară, şi învăţământul i se părea deja o nebunie. Era strălucitoare, iar pasiunea sa pentru un bărbat aşa de dur precum Tot mă zăpăcea: mi-o imaginam înjosindu-se în faţa acelui om ursuz care refuză să vorbească; imaginea îmi era insuportabilă.

Tocmai începusem a nu ştiu câta oară să văd *Poarta raiului* de Cimino şi i-am propus să se uite cu mine. E un film despre întemeierea Americii prin crimă, i-am spus, un film ce povesteşte cum îi elimină bogaţii pe săraci, cum, spre finalul secolului XX, într-un comitat din Wyoming, nişte proprietari de pământ, susţinuţi de autorităţile

guvernamentale, au întocmit o listă neagră cu imigranţi pe care să-i împuşte şi au plătit mercenari ca să pună planul în aplicare. Îmi plăcea în mod deosebit filmul ăsta pentru că lupta de clasă era povestită, ca la Flaubert, prin nişte ceremonii sclipitoare: aveai sex, dans şi moarte. Şi în plus, cum urma să îşi dea seama, aveai imensitatea cerului de azur ce strivea personajele, aveai Munţii Stâncoşi, cei din Colorado şi Montana, cu piscurile lor înzăpezite unde printre turme de cerbi scânteia acela alb al adevărului, aveai prerii fără sfârşit străbătute de convoaie de imigranţi care se adânceau în noroi, aveai acea lumină aurie care dă tragediei culoarea unei speranţe.

Când a descoperit încăperea în care locuiam, a dat înapoi; noaptea, camera mea seamănă cu un mormânt: al faraonului în piramida lui, a spus ea zâmbind. S-a proţăpit înaintea papirusurilor şi a mângâiat cu vârful degetelor gâtul rândunicii; gesturile ei erau atâta de delicate, că păreau invizibile: exista în ea o rezervă de tăcere care mi-a plăcut – eram aşa de obişnuit să fiu singur, încât să vorbesc îmi părea o anomalie.

Eram deja puţin beat. I-am turnat un shot de vodcă, şi-a scos jacheta de aviator, şi-a ridicat părul într-un coc ce a scos la iveală o ceafă presărată cu aluniţe, s-a aşezat pe canapea, a băut vodca şi mi-a cerut imediat încă una. Ploaia bătea încet în panoul de sticlă. Anouk părea la fel de hotărâtă, pe cât era de absentă, cu acea privire în acelaşi timp încăpăţânată şi goală pe care o au uneori tinerele; ochii cenuşii, faţa de păpuşă îi dădeau aerul unei veveriţe. Cerceii ei aveau forma unor lacrimi. În unele seri, catifeaua se strecoară printre glasuri ca şi cum stelele s-ar aprinde în gâturile noastre.

S-a lungit în pat alături de mine, avea să aştepte aici ca Tot să se întoarcă, aveam să auzim negreşit rotind cheia în broască. I-am întins sticla de vodcă, pe care a băut-o direct aşa; am început să vedem *Poarta raiului* fumând joint-uri.

E plăcut să vezi un film în doi: există oare o definiţie mai precisă a tihnei? În noapte, în timp ce pe ecran peisajele din Wyoming îşi desfăşurau cerul de foc, iar munţii contemplau viaţa personajelor cu calmul îndepărtat al zeilor, distingeam din când în când, mulţumită unei licăriri venite din ecran, faţa lui Anouk, pe care o crezusem adormită, dar care era concentrată. Când îşi aprindea o ţigară, un mic jar roşu făcea să-i sclipească piercing-ul din nară, şi eu profitam de moment pentru a-i contempla linia buzelor, pe care o sculpta umbra.

Şi în timp ce ploaia răpăia necontenit în panourile de sticlă, amurgul şi-a etalat infinita varietate de nuanţe pe cerul care, înclinând spre noi frunzişurile încâlcite ale teilor şi castanilor din curtea interioară, părea, împreună cu furtuna, că pătrunde în cameră cu totul în seara aceea. Cerul vast ocupat de munţi albi din *Poarta raiului* îşi

amesteca strălucirea orbitoare cu tunetele ale căror bubuituri îl scoteau din minţi pe Sabbat. Noaptea era portocalie şi roşie. E o plăcere să fii adăpostit când loveşte potopul: Anouk stătea ghemuită pe o pernă, îi ghiceam surâsul, era o noapte perfectă.

S-a entuziasmat la lunga scenă de petrecere în care imigranţii, înaintea masacrării lor, dansează în patine cu rotile sub şura din *Heaven's Gate*, această poartă a raiului ce nu va fi până la urmă celălalt nume al Americii, nici acela al vreunui Pământ al făgăduinţei, ci o biată sală de petreceri luminată slab în roşu unde, dansând pe ritmul dulce-amar al muzicii cajun[9], forfoteşte turma veşnicilor sacrificaţi ai Istoriei.

Filmul dura aproape patru ore, am propus o pauză. Anouk m-a întrebat dacă poate să facă un duş. Am profitat făcând nişte paste *all'arrabbiata* şi am deschis o sticlă de vin alb pe care o ţineam la rece.

S-a întors înfăşurată într-un prosop, cu părul ud, parfumată cu lămâie şi flori de portocal; s-a lungit alături de mine zâmbind; picături mici îi şiroiau pe umeri; avea degetele de la picioare date cu ojă portocalie.

Auzisem să se întoarcă Tot? Nu, niciun zgomot, nimeni.

Îndreptându-şi faţa spre mine ca să mă sărute, şi-a desfăcut prosopul. Sânii îi erau minusculi, trupul delicat şi plăpând ca al rândunicii mele: mi se părea, apropiindu-mi gura de sexul ei, că i-aş fi putut frânge oasele firave dintr-o singură muşcătură.

Nu făcusem dragoste de mai multe luni, iar alcoolul nu prea ajută: în general, eşti greoi, amorţit, ţi se scoală greu, dar Anouk mi-a făcut binevoitoare laba. Mâna îi era caldă, aproape topindu-se, iar degetele lungi cu unghii lăcuite îmi strângeau pula cu o vigoare umedă. „Fără penetrare", a spus. În cameră pâlpâiau mici luminiţe şi noi ne sărutam cu o asemenea ardoare, încât un pic din salivă ni se scurgea pe trupuri umezind sânii lui Anouk, pe care îi frământam ca turbat. I-am supt pizda îndelung: era o bucurie să-i scormonesc labiile, să ling toată pulpa aia zemoasă şi să-i deschid cu vârful limbii adorabilele încreţituri ale vulvei. Gura îmi luase foc, plină de bale, nu mă mai controlam. Gemând, ea mi se agăţa de păr şi apăsa capul ca limba să îmi ajungă mai adânc în pizdă, a început să tresară, umerii i se zguduiau şi a scos un ţipăt: bucuria ei a sfâşiat noaptea. Mă gândeam la Tot, care, în spatele peretelui, negreşit auzise.

Sabbat s-a trezit, speriat, şi a tăbărât peste noi: m-a muşcat de cur, apoi a sărit pe pat să lingă faţa lui Anouk gemând.

M-am ridicat, cu faţa şiroind; ea a îngenuncheat şi mi-a luat-o în gură. Privirea ei avea culoarea furtunii, dar părea deja absentă. Noaptea ne învelea ca o batistă de catifea. În ciuda faptului că mă durea curul, simţeam cum în degetele lui Anouk devin fluid cu totul. Poate că beatitudinea o fi începând aici, atunci când mâna unei femei

te sustrage apăsării. Sabbat a început să latre. Mi-am lipit pula de obrazul lui Anouk şi i-am mânjit faţa cu spermă, strigând de bucurie la rândul meu. A izbucnit în râs, la fel şi eu. Am deschis panoul de sticlă; ne-am întins pe pat. Mirosul ploii se contopea cu cel al sexului şi al lămâii.

8

Sacrificii

În fine, pe 23 septembrie, îmi oferisem încă o vizionare de *Apocalypse Now*, la care mă uitasem fără încetare toată vara: pe la trei după-masa, în momentul când am primit SMS-ul lui Pointel, eram la a doua proiecţie din acea zi.

Cu filmul ăsta mă apropiam de cheia problemei. Aveam o certitudine: cerbul cel alb al adevărului aleargă prin filme, iată motivul pentru care nu încetam să le vizionez; dar după întâlnirea cu Cimino, mă uitam la *Apocalypse Now* de Francis Ford Coppola aproape în fiecare zi: mi se părea că filmul ăsta completează expertiza lui Cimino: într-un fel, îi constituia continuarea, fiindcă prin *Apocalypse Now* se mergea încă mai departe în explorarea infernurilor în care lumea nu sfârşeşte să se cufunde.

În filmul ăsta, mai mult ca în oricare altul, se trece în fiecare clipă de la viaţă la moarte şi de la moarte la viaţă: misiunea căpitanului Willard, pe care, în toiul războiului din Vietnam, autorităţile militare americane îl însărcinează să urce pe fluviu în căutarea colonelului Kurtz, nu se desfăşoară după mine în Vietnam, după cum nici în Cambodgia, nici în vreo altă regiune din Asia de Sud-Est, ci într-un loc ce nu figurează pe nicio hartă: acel punct înspăimântător – sacru – în care viaţa şi moartea se întâlnesc.

Fiindcă pentru căpitanul Willard este vorba nu atât despre a se duce să lichideze un element periculos din armata americană, cât despre a se apropia de monstru: în fond, colonelul Kurtz, nemaiascultând de ordinele Statului Major, eliberându-se din comandamentul său pentru a lua conducerea unei armate de munteni care îl venerează ca pe un zeu, nu a depăşit doar limitele impuse de ordinea militară, ci a dat-o brusc într-o dimensiune necunoscută în care crima, căpătând o semnificaţie religioasă, nu mai are importanţă.

Soldaţii lui Cimino, cei din *Vânătorul de cerbi*, nu erau decât nişte marionete pe care războiul se străduia să le distrugă: cădeau unul câte unul în cursa absurdă din Vietnam, se vedeau prizonieri într-o cuşcă din bambus în mijlocul unui râu plin de şobolani unde, la capătul puterilor, riscau în fiecare clipă să se înece, şi nu ieşeau de acolo decât pentru a se înfăţişa înaintea călăilor care îi obligau să îşi joace soarta la ruleta rusească – să se expună capriciului sinucigaş al hazardului; şi tot aşa cum cei zece ani dezastruoşi de sub zidurile Troiei serveau, în *Iliada*, la ştergerea neamurilor de eroi, afundarea încăpăţânată în coşmarul vietnamez părea să nu aibă alt scop decât a-i oferi pe soldaţii

americani cadou morţii.

Aventura povestită în *Apocalypse Now* se situa însă într-un alt moment al sacrificiului: *momentul de după*, cel în care nu mai există hazard, cel în care însuşi timpul nu mai e decât crimă. Dacă, aşa cum spune titlul filmului, apocalipsa este prezentă – şi peceţile sunt rupte –, atunci actele îşi schimbă natura; nu doar că nu mai au niciun sens, dar devin străine de universul care le conţine: sunt voci care se zbat, gesturi care imploră, dorinţe care orbesc.

Ce consemnasem în scenariul meu avea legătură chiar cu sfârşitul: cu ideea că sfârşitul a venit, că deja e aici şi că, într-un fel, trăim *după sfârşit*.

Da, de când pasiunea pentru Herman Melville luase în trecere totul cu ea, zilele nu mai făceau decât să mi se învelească în deliciile unei exegeze care avea drept obiect sfârşitul, ideea de sfârşit, filigranul – înăuntrul fiecărei clipe – unui interminabil sfârşit ce destramă lumea.

Că sfârşitul acesta nu scoate la iveală doar devastare, ci şi, la modul mistic, înrourare – că reîmprospătează lumea în loc să o facă să putrezească –, Melville, ca toţi scriitorii mari, o ştiuse: în secret, cărţile lui nu vorbesc decât despre resurecţie.

Înainte să povestesc reîntâlnirea cu Pointel, trebuie să vă spun despre întâia oară când am văzut *Apocalypse Now*. Era pe vremea când Statul Islamic începuse să difuzeze imagini video cu decapitări. Era la începutul lui august, întins pe canapea, mă sufocam. Aerul era umed şi năclăit, ca al insuliţelor pline de canibali în jurul cărora se învârte Pequod, în largul Sumatrei, atunci când căpitanul Ahab, în culmea patimii, se apropie de Balenă; Sabbat urla de parcă îl tăia cineva în apartamentul de alături, ţipetele lui răsunau în curtea interioară, unde vecinii, la capătul răbdărilor, nu mai terminau cu protestele; iar eu mă împotmoleam în depresie: chiar dacă ai ajunge să îţi priveşti propria singurătate ca pe ceva glorios, chiar dacă ai domni peste un loc al nuanţelor unde şi cel mai neînsemnat detaliu provoacă licăriri, unde blana unui dalmaţian te protejează, unde înflorirea înstelată a unui capăt de papirus te aureolează, nu e mai puţin adevărat că locul ăsta nu există decât pentru tine – ba chiar, în unele seri, că nu există deloc.

În mare, bilanţul nu era grozav: aveam patruzeci şi nouă de ani, trăiam închis într-o garsonieră de douăzeci de metri pătraţi şi îmi petreceam zilele uitându-mă la filme şi bând. Bineînţeles, mă dedicam unei trebi care mi se părea esenţială, aproape sacră, genul de activitate ce tinde spre absolut, ce poate chiar semnalează o vocaţie şi pretinde să trăieşti fără să te îngrijeşti de reuşita socială (şi nu pierdeam niciodată prilejul să repet cuvintele astea care îmi dădeau atâta dreptate: „absolut”, „vocaţie”, „sacru”); dar în unele zile

ajungeam să mă îndoiesc de sensul pe care o asemenea îndeletnicire îl dădea vieţii mele, căci chiar admiţând, cu multă indulgenţă, că ne putem considera eroi sub pretextul că ne apare în filme cerbul cel alb al adevărului, nimic nu deosebea eroismul ăsta de viaţa patetică a unui *looser*.

Puteam să recit cu voce tare veşnicele mele mantre: Melville-Proust-Joyce ori Dante-Flaubert-Beckett, ori Shakespeare-Rimbaud-Faulkner, devenise imposibil, în unele seri, să ştiu dacă nu clădesc totul pe nisip; dacă tremurând acolo, sub crengile unui pin, cerbul cel alb există cu adevărat sau dacă nu e decât un miraj; dacă invocând în noapte nume de poeţi eşti tu însuţi un poet sau mai degrabă un clovn.

Împreună cu căldura, alcoolul făcea să mi se învârtă capul. Deseori am scris lungit pe un pat, înfierbântat, pe jumătate beat; chiar am primit, în starea asta, iluminări ce mi-au hotărât viaţa. Singurătatea cea mai înstelată procură o bucurie lentă: în acele împrejurări, fac noaptea să dureze; dar nu e uşor de ştiut dacă viaţa ţi se duce pe bucăţele sau dacă te duci înspre ce e mai viu: în seara aceea nici filmele, nici Melville, nici tronul de papirus nu erau îndeajuns; există un moment când angoasa te muşcă de burtă – atunci *nimic nu mai e de-ajuns*.

Pe scurt, mă dusesem să beau ceva la Aux Petits Oignons[10], o cafenea din arondismentul 20, aproape de unde stau. Şi în câteva minute, pălăvrăgind, râzând la tejghea cu Walter, patronul cafenelei – un slăbănog înalt cu barbă căruntă „fan Elvis", cum zicea –, cu Anouk, Ferdinand, Chiara şi Rachid, revenisem la viaţă.

Pereţii din Aux Petits Oignons sunt roşii. Lumina filtrată dă locului un aspect de acvariu; cuvintele, râsetele noastre se agită ca nişte peşti ce alunecă printre coralii pajiştilor submarine. Astfel, cuplu după cuplu, procesiuni de balene vin să înoate în cel mai ascuns cotlon al minţii mele şi aduc în el groaza, rugăciunea şi eliberarea. Aşa funcţionează dorinţa mea: dacă încep să beau, trebuie să înghit acvariul; trebuie să golesc oceanul – să deschid ecluzele lumii.

Se afla acolo un obişnuit de-al casei, Gloriot, un tip ce scria romane poliţiste, cu ochelari cu ramă de baga şi părul tuns şi cărunt, un tip foarte nostim care dădea pe gât numai Pernod şi vorbea întotdeauna despre diavol: după el, Satana era prezent de la bun început şi din cauza lui se pusese în mişcare timpul, pentru a ne distruge unul câte unul. Satana se plictiseşte ca un ipocrit sadea: era expresia lui – şi cu cât *are* mai mult, îi spunea el lui Walter, cu atât mai puţin *este*, tocmai pentru că Satana nu este nimic, de-asta ne vrea, vrea să trudeşti pentru el, iar de cele mai multe ori deja e stabilit, nu faci un singur gest fără ca înfulecătorul ăsta de suflete să nu fie acolo pentru ceva: vieţile noastre, spunea el, sunt *privatizate de Satana*.

În seara aceea, nu se vorbea decât despre asasinarea unui

jurnalist american de către acel grup de jihadişti încă puţin cunoscut, Statul Islamic. Înregistrările video cu decapitarea lui fuseseră postate pe Internet şi, din ce spunea Gloriot, care se uitase, erau o grozăvie: cu mâinile legate la spate, într-o salopetă portocalie, victima stătea în genunchi într-un deşert din Irak sau din Siria; şi în spatele său, în picioare, un tip cu cagulă neagră profera în engleză un blestem împotriva Americii, după care scotea un cuţit şi îi tăia gâtul. Steaguri negre fluturau pe urmă prin deşert, acoperite cu inscripţii albe în arabă. Vedeai cadavrul în salopetă portocalie culcat pe nisip, cu capul aşezat pe burtă.

Erau cei care se uitaseră la imagini şi cei care, din etică sau din dezgust, refuzaseră să se uite (uneori, etica şi dezgustul păreau de nedistins). Rachid, un lungan cu faţa suptă şi capul ras, ce deţinea buticul Phone Call de pe rue Orfila, considera că e mârşav să te uiţi la asemenea imagini; însemna să faci jocul jihadiştilor; însemna voyeurism: după el, Gloriot găsea plăcere în acea pornografie a crimei. Gloriot se apăra: „Mă informez, spunea el, şi nu doar mă informez, dar mă şi pregătesc; nu vreau ca oroarea să mă supună, vreau să fac faţă ororii – şi să triumf asupra terorii prin care răul crede că ne slăbeşte. Nu mă uit din fascinaţie, spunea Gloriot, ci dimpotrivă, ca să înving fascinaţia pe care ea ne-o inspiră”.

Cuţitul jihadistului, care părea să fie englezesc, nu tăia numai gâtul unui bărbat, el declara un război spiritual; oamenii au nevoie să cunoască sfârşitul la fel de mult ca începutul – într-un fel, ei *doresc* sfârşitul: nimic nu îi pasionează la fel cât clipa morţii, nimic nu-i excită mai mult decât agonia, spunea Gloriot; astfel că sacrificiul sărmanului bărbat deschidea o breşă în confortul nostru de Occidentali bine hrăniţi, iar jertfa sa, sfâşiind albeaţa ce ne îmbâcseşte ochii, ne făcea să înţelegem, poate, că trăim într-o lume care nu încetează să îşi pună capăt zilelor, o lume care camuflându-şi goliciunea sub spiritul spectacolului şi al mărfii, ce l-a înghiţit deja pe fiecare dintre noi, continuă să se împotmolească în neesenţial.

Au urmat huiduieli, Rachid şi Ferdinand au protestat vehement, chiar şi Walter, de obicei tăcut, s-a aventurat să afirme că nu avem nevoie de niciun masacru pentru a şti cine suntem şi ce vrem: sacrificiile nu ne învaţă nimic, suferinţele sunt mereu prea multe, nu fac decât să adâncească nedreptatea.

Un tip cam bizar i-a luat apărarea lui Gloriot, un negru masiv căruia toată lumea îi spunea Baronul, având bereta trasă pe cap şi prevăzută cu o mică pană, ochi enormi, eleganţă războinică; era beat de-a binelea, tremura ţinându-şi berea, însă vorbea cu aplomb: după el, am fi sfârşit cu toţii îngenunchiaţi într-un deşert, cu gâtul deschis pentru verdictul lui Dumnezeu; şi puţin conta despre care Dumnezeu e vorba, puţin conta chiar ideea de Dumnezeu, puţin contau tâmpeniile

astea religioase care ne bagă în sperieţi, noi pierduserăm legătura cu propriile noastre existenţe, eram poate dispreţuitori la adresa bisericii, dar mai ales amărâţi, slăbiţi, orbiţi, aserviţi, şi el ca oricare altul, a spus, iar dacă slăbiciunea este o vină (şi după el era), vina noastră făcea necesară o revoluţie; devenise imperios să ne schimbăm modul de viaţă şi să reîncepem să gândim, căci lipsa de gândire duce în prăpastie, şi tocmai lipsa absolută de gândire, lipsa de gândire a Occidentalilor, cât şi lipsa de gândire a jihadiştilor ne aduceau pe scena cea mai primitivă din istoria umanităţii, adică omorârea în deşert.

Vinul, whisky-ul mă zăpăceau de cap. Stând atâta vreme izolat în cameră ca să mă uit la filme, îmi pierdusem obişnuinţa de a fi cu alţii. Toată agitaţia asta, potopul de vorbe, aveau asupra mea efectul unei avalanşe. Mă înecam încet în roşul pereţilor ce ne picura în pahare. Setea deschide un drum de scântei ce mi se strecoară în vene: mai întâi erau picături, ca şi cum ar fi plouat cu sânge, după care jeturi roşii au început să ne atingă uşor degetele, să ne ude părul, să ne scalde chipurile.

Şi în timp ce Walter, exasperat, dădea muzica mai tare pentru ca vocea lui Elvis să acopere toată flecăreala, eu mă înecam încet într-un val de luminiţe. Chipurile tremură în pahar; cerul mi se scurge, fructat, printre buze. E o baie de stele stacojii în care şiroiesc cuvinte pe care vocea lui Elvis le face să se legene; Anouk şi Ferdinand dansează, cu *caipirinha*[11] în mână, reluând cât îi ţine gura cuvintele din *Suspicious Mind*; iar Walter reface în spatele tejghelei gestul lui Elvis din timpul concertului din 1970, din Las Vegas, pirueta de *crooner* pe care o execută în costum alb de polietilenă, şi al cărei caracter parodic, departe de-a distruge spectacolul, îi adaugă o dimensiune îndepărtată, ca şi cum prefăcătoria şi tandreţea, suprapunându-se, s-ar deschide înspre un adevăr impenetrabil: zeii care îşi bat joc de ei înşişi sunt cei mai puternici.

Viziunea sacrificatului în salopetă portocalie despre care vorbise Gloriot nu mă mai părăsea. Agăţat de peretele din Aux Petits Oignons, capul său mă privea, precum cel al unui animal împăiat; din gură i se scurgea o lavă verde şi neagră, de parcă murind scuipa afară viziunile pe care le îndurase. Atunci am auzit, i-am citit pe buze strigătul:

„OROARE!”

Capul mi se învârtea, m-am agăţat de tejghea. În beţia mea, chemat de filtrele dând în portocaliu ale apusului, de-o dâră de mâini tăiate plutind pe firul apei, a apărut chipul colonelului Kurtz: capul chel, lucind de umezeală, al lui Marlon Brando la finalul filmului *Apocalypse Now*.

E lungit în pătuc, în penumbra unui templu, în mijlocul junglei – şi transpiră. Întunericul e verde; palmierii sunt plini de cadavre spânzurate de crengi; capete tăiate se îngrămădesc pe treptele ce duc până la colonelul Kurtz.

Îmi pare că noroiul e salivă moartă; îmi pare că înot în noroiul ăsta, în direcţia templului, în direcţia lui Kurtz, care se întoarce spre mine şi îmi aruncă un pachet învelit în cârpe. Îl prind, e greu, lipicios, deschid: e capul meu. Colonelul Kurtz spune: „Lumea se termină aşa".

Apariţia m-a îngrozit. Mergând la baie, am dat peste figura mea în oglinda de deasupra chiuvetei, dar nu eram eu. Bineînţeles, exista o asemănare, chipul pe care-l vedeam nu îmi era necunoscut, dar nu puteam spune că e al meu: trăsăturile erau aspre, obrajii scofâlciţi, ochii închişi. Cum e posibil să-ţi întâlneşti reflexul cu ochii închişi? M-am apropiat: nu doar că ochii rămâneau închişi, dar pielea chipului era albastră. Ce mai, vedeam un mort. Nu era neplăcut, era chiar interesant. Ce m-a zguduit insă, mai mult decât capul meu de mort, era dorinţa subită, şi mai mult decât dorinţa, nevoia, urgenţa de a găsi cuvinte: în faţa capului meu de mort, trebuia neapărat să rostesc un cuvânt – mi se părea că niciodată nu mă încercase într-un mod atât de imperios nevoia de a vorbi; nu doar că simţeam undeva existenţa cuvintelor, ca şi cum aş fi asistat la naşterea lor, însă făceam corp comun cu ele: nu mai erau diferenţe între mine şi ele. Trei cuvinte erau pe punctul de a-mi ieşi din cap şi eram aceste trei cuvinte.

Cu un marker negru, am trasat imediat trei mici dreptunghiuri goale pe oglindă, primele două în locul ochilor şi al treilea în locul gurii. Rostind fiecare nume, am umplut dreptunghiurile:

ISAAC MOBY DICK

COLONELUL KURTZ

Astfel, moartea s-a şters: în locul ei eram eu, cu ochii ieşiţi din orbite din cauza oboselii şi a alcoolului, cu un râs încremenit. Mă *întorsesem*.

Am părăsit în grabă cafeneaua. Pe stradă, Anouk şi Ferdinand fumau. Anouk mi-a atins mâna: eram în regulă? Am început să fug. O maşină a fost cât pe ce să mă strivească. Noaptea, pe Avenue Gambetta, era roşie; iar în roşul ăsta ardeau copaci de-a lungul întregului spital Tenon. Atunci când aprinzi un foc, transparenţa aerului se dă peste cap; fumul împrăştie foarte repede bezna şi iată că odată cu flăcările, cu limbile lor portocalii şi albastre, se deschide un pasaj. Gura îmi era plină de foc: fugind, purtam cu mine flăcări – eram eu însumi pasajul. Am dat peste Baron, care se uşura pe un zid. A ridicat pumnul şi a blestemat cerul. Am izbucnit în râs; culorile focului

râdeau împreună cu mine: galben, roşu, albastru – scânteiau pe cer ca o ghirlandă de Crăciun.

Coborând strada, beat, cu capul plin de râsete, eram încă înăuntrul scenariului meu: înotam în frazele lui. Prin groaza pe care o căsca în noi, gâtul tăiat al jurnalistului american elibera un cuvânt, o şoaptă: *ritualul nu se întrerupe niciodată,* iată ce amintea vocea.

În spatele meu, Baronul a început să fugă. Am grăbit pasul. Mi se pare că m-a strigat; şi de mai multe ori, purtat de noapte, mi-am auzit numele: „Jean! Jean!” Nu voiam să mă întorc, trebuia să merg şi mai repede, până în Place Gambetta, unde ar fi fost viaţă, gălăgie, oameni – unde aş fi fost salvat.

Paşii i se apropiau zgomotos ca ai unui ucigaş. Eram sigur că vrea să mă omoare. În ciuda beţiei ori poate mulţumită ei (dezlănţuirii pe care o produce), înţelegeam că înăuntrul fiecărei clipe se află o crimă. O *vedeam*. Se întâmplă ca unii oameni să alunece în acte întunecate şi să se asemene cu o crimă de felul ăsta; atunci oroarea ne orbeşte şi, în răstimpul unui fulger, *vedem*. Dar despre altceva e vorba: ascultându-i adineauri pe Gloriot, Walter şi pe Baron înţelesesem că există o scenă la care nu asistă nimeni, o scenă ce nu are loc nicăieri şi determină în secret fiecare dintre actele noastre; o scenă care, într-un fel, e mai rea decât o tăiere a gâtului în deşert – mai rea decât orice infamie pe care ai putea să ţi-o imaginezi; şi scena asta o pândeam în fiecare zi uitându-mă la filme.

Am ajuns în Place Gambetta. Era complet pustie. M-am întors, la capătul puterilor: Baronul dispăruse. N-au importanţă nebunii, mi-am spus, n-au importanţă asasinii; contează doar noaptea şi râsul ei. Cred că eram fericit: bucuria ce arde în unele inimi se situează dincolo de ceea ce discerne o beţie de pomină. Iarba care creşte pe fundul apelor îmi înconjura capul. Priveam cerul vechi al Parisului: şi eu aud astrele ţipând. Toată viaţa morţilor depinde numai de un gând cumpănit. Vocea mielului e totodată un incendiu şi o boare.

9

Guy „Cobra”

Când m-am trezit, n-aveam decât un gând: să revăd *Apocalypse Now*; trebuia să fie amiază, soarele scălda camera, mă cam durea căpăţâna, dar atât: pentru o chercheleală cu whisky, mă puteam socoti norocos.

M-am dus aţă la calculator să descarc filmul, însă nu mergea; m-am gândit atunci la Guy „Cobra”: nu se putea să nu aibă în stoc *Apocalypse Now*, buticul său se afla la doar cinci minute, nici măcar n-am avut răbdare să aştept liftul şi m-am năpustit pe scări.

Dormisem îmbrăcat, astfel că în bucuria mea pornisem aşa, fără să mă fi aranjat; afară era o vreme splendidă, iar lumina era caldă, albastră-gălbuie, cu parfumul acid şi violent al zilelor lungi de vară.

Ajungând în drept cu rue de la Py, m-a luat cu ameţeală şi m-am sprijinit de taraba de fructe şi legume de la Jardin de Paris, ce dă în Place Édith-Piaf: ciorchini de struguri, portocale, pere, mere, smochine străluceau în soare, şi toate fructele astea mi-au făcut bine: era plăcut şi proaspăt – exact ce aveam nevoie. De mult nu mai încercasem o asemenea plăcere, o asemenea prospeţime: singurătatea e bună, probabil că viaţa îmi era însă excesiv de aridă (un pic de alinare ar fi fost bine-venită).

Am cumpărat de la farmacie o cutie de Eferalgan şi am înghiţit imediat comprimatul cu apă din fântâna Wallace; apoi am scos bani de la bancomat: nu mai aveam decât douăzeci de euro în cont. Nu eram surprins: chiar dacă nu cumpăram mai nimic, mica sumă din care trăiam de când vândusem maşina se topise; era clar că ar fi trebuit să găsesc o soluţie, să dau nişte telefoane, să completez nişte formulare – însă n-aveam forţa pentru asta; cândva, avusesem bani, unele dintre cărţile mele fuseseră chiar nişte succese, semisuccese să zicem, dar cheltuisem tot. De câţiva ani, îmi lăsam viaţa să se învârtă în gol: eram încrezător şi în acelaşi timp mi se rupea. Să fi fost oare din disperare? Nu cred. Neglijenţa mea ţine mai degrabă de un fel de fericire: o fericire nesăbuită – o fericire extravagantă. Trebuie să fii nebun, probabil, pentru a da dovadă de o asemenea nepăsare când eşti pe buza prăpastiei: întotdeauna m-am simţit precum Ismael din *Moby Dick* atunci când spune (recit textul lui Melville, sunt ţesut din el întocmai ca frazele scenariului meu): „în toiul furtunilor ce-mi zbuciumă propriul ocean interior, jubilez şi eu în tăcere, în adâncul de-a pururi calm al fiinţei mele, în vreme ce planetele nefaste se rotesc necontenit în juru-mi, fără a-mi atinge tărâmul secret, unde mă scald

într-o bucurie veşnică”[12].

Iată: sunt un om care nu se opune universului; universul înoată în mine.

Norocul meu e că nu mai plăteam chirie: agenţia urma să vândă apartamentul în care stăteam, trebuia să evacuez locul pe 1 octombrie şi, cum locuiam acolo de douăzeci de ani, mi se oferiseră, drept compensaţie, două luni de chirie gratuită, „cât să mă organizez”. Aşa că nu îmi făceam griji: tot s-ar fi ivit vreun articol de scris pentru un ziar oarecare sau vreo cutie de carton cu veselă veche din care mă puteam alege cu o sută de euro, doar să mă duc să cotrobăi prin beci.

Mă bizuisem întru câtva pe *The Great Melville* ca să ies din încurcătură, însă, fără să fac totuşi din asta o chestiune de principiu – fără să mi se urce la cap ideea atât de seducătoare, de plină de satisfacţie, a capodoperei neînţelese –, trebuie să cam recunosc că, datorită faptului că nu făceam decât ce mă tăia capul, începusem, aşa cum cu cruzime o enunţă Melville în legătură cu el, să „scriu genul acela de cărţi despre care se spune că sunt eşecuri”; şi, de fapt, *The Great Melville* e un eşec, un formidabil eşec: nimeni, nici măcar Pointel, nu îl citise cu adevărat, nimeni nu avea să-l citească vreodată, în afară de mine, care în unele seri, în culmea beţiei, îmi recitam pagini din el cu lirismul răsunător al unui Flaubert care o trecea pe *Doamna Bovary* prin *gueuloir*[13].

Dar, în fond, ce înseamnă un eşec? Nu *credeam* în eşec. Cel al lui Melville era proporţional cu exigenţa care îl anima: semnala o glorie secretă. Societatea califică drept eşec ce nu răspunde cererilor ei; exclude dintre reuşite ce îi depăşeşte criteriile. Nu eram prea impresionat de ideea pe care şi-o face societatea despre literatură: ce înţelege ea din asta? Nimic. Toată lumea crede că ştie ce e literatura, dar nimeni nu înţelege nimic. Iar eu, în dimineaţa aia, cu cei douăzeci de euro, ameţeala, draga de chercheleală şi dorinţa irepresibilă de a vedea *Apocalypse Now*, în dimineaţa aia şi în toate dimineţile existenţei mele norocoase şi aproximative, în toate serile şi în toate nopţile, mi se părea nu doar că ştiu ce e literatura, ci că literatura, într-un fel, sunt eu.

Da, eram ciudatul erou care, îndoindu-se de tot, crede în steaua lui. Eram muia sfidătoare. Eram lumina ce străluceşte între o rândunică, un şir de papirus şi un pat de celibatar. Eram noaptea albă în care vin să se înscrie, pe cât de întunecate, pe atât de comice, ceea ce se cuvine să numim revelaţii.

Cu cei douăzeci de euro în buzunar, am alergat până la micul magazin de filme de pe rue de Pyrénées unde oficiază Guy „Cobra”. Stătea pe o bancă, în faţa meselor unde are expuse DVD-uri la promoţie. O lumină portocalie, ocru, caldă, sclipea prin frunzişul de

deasupra capului său; cu picioarele încrucişate, cu nonşalanţa pe care o apreciez la el, Guy „Cobra" îşi rula un joint.

I se spune aşa din cauza tatuajului de pe braţul stâng; e un tip înalt cu moacă de rocker obosit, în negru din cap până-n picioare, ce cunoaşte istoria cinemaului în cele mai mici detalii: dacă sunteţi în căutarea unui anumit western franţuzesc obscur cu Jean-Pierre Léaud, nu doar că vă va spune că e vorba de *Une aventure de Billy le Kid*, de Luc Moullet, sigur îl va fi văzut şi vă va acorda favoarea unei analize ce vă va face să salivaţi de nerăbdare, însă în plus vă va găsi un exemplar şi dacă nu aveţi bani la dumneavoastră, ceea ce mi se întâmpla des, vi-l va împrumuta.

Guy „Cobra" trăia şi el într-o lume compusă din nume; când cita un regizor era pentru a-l compara cu altul, ale cărui filme chemau la rândul lor o întreagă serie de comparaţii; noi nume îi încolţeau atunci cu pasiune în minte, cel mai adesea foarte rapid, astfel încât după câteva minute acest univers de referinţe lua locul a ceea se numeşte realitate (trecuse fără îndoială mult timp de când aceasta nu mai exista în ochii lui).

Avea Guy „Cobra" interiorul ţestei mistic alveolat? Nu e sigur: în spatele vieţii numelor, se află câteodată cea a lui Dumnezeu, însă de cele mai multe ori nu se află nimic. Numele vorbesc numelor, aşa începe bucuria.

Când i-am vorbit în acea zi despre *Apocalypse Now*, a început prin a se strâmba: lui Guy nu îi plăcea Coppola; în general nu credea în nebunia lui şi, prin urmare, nici în poezia lui: bogaţii, a spus el, nu pot fi poeţi. Mai bună era, după el, ţicneala fără margini a unui Werner Herzog: văzusem filmele lui Herzog? Trebuia neapărat să văd *Fitzcarraldo*, mi-a spus el întinzându-mi joint-ul. E filmul acela în care Klaus Kinski vrea să construiască o operă în junglă: încearcă să urce un vapor până pe vârful unui munte din Peru. După Guy „Cobra", filmul era o capodoperă „complet subestimată" şi „scandalos de minimalizată de către critică"; dimensiunea sa metafizică, după cum spunea el, îl apropia de cele mai mari căutări: „E un Graal nebunesc", mi-a explicat el; în *Fitzcarraldo*, încă mai mult decât în *Aguirre*, Klaus Kinski – cel mai mare actor din lume, a spus el, mult mai bun decât Marlon Brando – impune un joc shakespearian şi *ajunge la sacru*: „E totodată regele şi cel care îl asasinează pe rege".

Foarte bine, am spus, dar eu voiam *Apocalypse Now*: trebuia ca Guy „Cobra" să îmi găsească numaidecât un DVD cu *Apocalypse Now*, îl visasem în noaptea aia, filmul avea ceva să-mi spună, un „mesaj precis", i-am spus – avea, da sau ba, *Apocalypse Now*?

Desigur, mi-a spus, şi s-a îndreptat înspre brecul staţionat în faţa buticului, a deschis portbagajul şi a scos dintr-o cutie de carton un exemplar din versiunea lungă a *Apocalypse Now*: Coppola, a precizat

Guy, fusese obligat să-şi scurteze filmul pentru comercializare şi amputase scene cruciale, dar odată cu ediţia asta filmul putea fi în sfârşit văzut în integralitate.

Nebunia nu încetase să domnească peste turnarea din Filipine – după Guy, una dintre cele mai demente din istoria cinemaului: două sute treizeci şi opt de zile de paranoia, droguri, boli, accidente, ba chiar cu un taifun devastând platoul şi un război ce bloca drumurile din ţară; iar avalanşa de distrugeri distrusese la rândul său mintea lui Coppola, care în fiece noapte rescria finalul acestui film interminabil pe nişte cărţi albe de vizită pe care i le transmitea lui Brando, care, fără măcar să fi citit cartea lui Conrad a cărei adaptare este *Apocalypse Now*, cu capul lui ras de bonz şi cele o sută treizeci de kilograme, descoperise în cele din urmă cum să întruchipeze el de unul singur un munte, cum să dea glas acelui munte şi cum să îl curme; da, Brando, în răstimpul unui monolog nemaipomenit, improvizând dintr-o răsuflare „testamentul lumii occidentale înfundate în nisipurile mişcătoare ale nihilismului”, cum spune Guy, devenise, după el, totodată Sinaiul şi Tablele Legii sau, mai curând, un „contra-Sinai” purtând o „contra-Tablă a Legii”.

M-am întors acasă triumfător, cu DVD-ul cu *Apocalypse Now*. Văzând că trec prin hol, doamna Figo a ieşit din gheretă ca o furie: cu oameni ca mine, a spus ea fără să mă salute măcar, e imposibil să-ţi faci treaba ca lumea; mă acuza că nu-mi deschid veci cutia poştală, plicurile se îngrămădeau în asemenea hal, încât acum era „înfundată”, a spus ea, şi nu mai reuşea să strecoare corespondenţa. Se întâmplă că nu mă mai aflu în posesia cheii cutiei poştale, i-am spus doamnei Figo, pe care noua neglijenţă din parte-mi a scos-o din pepeni: „În cazul ăsta, a spus ea, ar fi trebuit să mi-o aduceţi la cunoştinţă numaidecât! Nu te poţi purta aşa cu oamenii, o să mă plâng la administrator!”

Să se plângă de ce, mă întrebam eu: am dreptul, i-am spus doamnei Figo, să *nu* îmi deschid cutia poştală.

— Toată lumea îşi deschide cutia poştală, mi-a întors-o ea. Nu sunteţi normal la cap sau ce?

— Aşa e, n-am *chef* să fiu normal, n-am *chef* să deschid corespondenţa, mi-ar plăcea să fiu uitat.

— Ei bine, ei nu vă uită, a spus doamna Figo, cu zâmbetul şiret al celei ce dă lovitura de graţie: mi-a întins un plic pe care am recunoscut imediat cuvântul „IMPOZITE”.

— Imposibil, nu sunt impozabil.

Doamna Figo a ridicat din umeri, îmi savura înfrângerea.

— Toată lumea plăteşte impozite.

— Eu nu, n-am bani. Înţelegeţi: pur şi simplu nu câştig destui bani cât să fiu impozabil.

Părea uşor ofensată, dar în privirea ei se afla acum o nuanţă de dispreţ, cea pe care o ai pentru săraci.

Deschizând plicul, am văzut că îmi pretindeau opt sute de euro. Era taxa pe locuinţă. Nu ştiu ce m-o fi apucat, însă cât doamna Figo aştepta să reacţionez, cât aştepta cifra şi spera să mă vadă necăjit, ba chiar văicărindu-mă, am învârtit DVD-ul deasupra capului, ţinându-l sus de tot, cu două mâini, ca pe o pancartă: „APOCALYPSE!”, am urlat – „APOCALYPSE NOW!” – şi am şters-o fără să îi las doamnei Figo timp să deschidă gura.

10

The End

Când l-am văzut în dimineaţa aceea (spun dimineaţă deşi deja era după-amiază, căci mă culcasem la loc cu o ceaşcă de cafea, trăsesem perdelele ca să nu-mi bată soarele în ecran, iar Sabbat adormise înapoi lângă mine, întins cât era de lung pe cutia cu manuscrisul), când l-am văzut în dimineaţa aceea de august, *Apocalypse Now* mi-a ars ochii, de parcă m-aş fi deplasat cu toată viteza pe treptele din Cabală. În timp ce scriu rândurile astea, departe, foarte departe, într-o pădure unde singurătatea mă deschide unei aşteptări ce a înlocuit frica, arsura continuă: îi dă acestei cărţi bătăile de inimă.

Iată, e o junglă; nişte elicoptere survolează o pădure de palmieri. Palmierii iau foc, pădurea arde, copiii ard, bivolii, caprele, tigrii ard: cerul e înghiţit de uriaşe flăcări roşii. Un fum portocaliu şi negru invadează ecranul. Se ridică vocea lui Jim Morrison, amestecată cu zgomotul elicelor de elicopter:

„THIS IS THE END,
MY ONLY FRIEND THE END"

E un glas de dincolo de mormânt ce planează deasupra haosului: glasul unei mare preot rostind o slujbă de sfârşit de lume. Ceremonia începe: pătrundem într-o lume sacră. *The End* este titlul melodiei celor de la The Doors. *The End* este mesajul.

Iată că întrezărim, suprapus câmpului de luptă, capul unui bărbat la capătul puterilor care delirează într-o cameră de hotel cu ochii ieşiţi din orbite, cu o sticlă de whisky în mână. Bâzâitul ventilatorului din tavan se confundă cu cel al elicelor elicopterelor de deasupra junglei. Un punct umple totul; distrugerea îl înconjoară: lumea agonizează în acelaşi timp într-o pădure arzând şi într-un cap înfierbântat.

Ne aflăm la Saigon, în camera căpitanului Willard: acesta execută cu încetinitorul mişcări de karate, în chiloţi, în faţa oglinzii; şi se clatină, beat mort. Febra este o mască a morţii. Suferinţa căpitanului Willard îl face străin oricărei senzaţii, ca şi cum ar fi prizonierul unui coşmar; aşteaptă o misiune, nu mai rezistă la Saigon, vrea să plece iar în junglă. Jim Morrison continuă să îşi scandeze rugăciunea lui neagră: „*And all the children are insane*" („Şi toţi copiii au înnebunit"). Căpitanul Willard dă cu pumnul în oglindă şi se

prăvăleşte plângând pe pat, pe care îl acoperă cu sânge: ţipătul pe care îl scoate atunci stropindu-se cu whisky nu evocă nicio consolare. Când supravieţuim ritualului ce ne sustrage celorlalţi oameni, se întâmplă că ne apropiem de prăpastie.

Doi militari americani bat la uşă. Willard le deschide, crede ca vin să-l aresteze. Cei doi militari descoperă sângele de pe cearşafuri, băltoacele de alcool, cioburile de sticlă, dezordinea absolută ce domneşte în cameră; nu par miraţi. În faţa lui Willard, unul dintre ei dă citire unei convocări provenind de la Statul Major: Willard trebuie să meargă la Nha Trang, la postul de comandament al Biroului 2; au primit ordin să îl escorteze. Willard răspunde că nu este foarte în formă şi se prăbuşeşte pe saltea.

Aş vrea o misiune, spune el cu o voce din off, cât cei doi militari îl cară sub duş; iar misiunea asta, pentru păcatele mele, am avut-o: habar nu aveam că mă aşteaptă cel mai rău loc din lume, la câteva săptămâni în amontele unui râu şerpuind prin război ca un cablu electric branşat direct în Kurtz.

Eram uluit – încă sunt: de fiecare dată când mă uit la începutul din *Apocalypse Now*, mi se pare că asist la omorârea unui miel; cerul e spintecat într-o băltoacă de sânge; venele îmi iau foc, de parcă s-ar fierbe în ele otravă.

De la prima vizionare, mi-am repus în fiecare zi, încontinuu, primele zece minute, în care se descifrează o liturghie ce-şi caută adeptul. Oare calea ce traversează crima există? Calea tăcută ce duce dincolo de masacru şi te oferă inocenţei?

Uneori, noaptea, diavolul îmi adoarme pe buze; dacă deschid gura, începe să-mi ronţăie dinţii; dacă nu reacţionez, îmi va înghiţi limba; trebuie cât mai rapid posibil să găsesc un cuvânt, cuvântul potrivit, cel care dezarmează răul, cel care sfâşie bezna şi te redă luminii.

Continui: trebuie să vă descriu *Apocalypse Now* în detaliu. Din cunoaşterea acestui film depinde claritatea poveştii pe care încerc să v-o spun: în unele zile, ameninţă să mă absoarbă.

Căpitanul Willard este introdus într-un bungalow păzit de către soldaţi înarmaţi. Trei bărbaţi – un tânăr colonel, jucat de Harrison Ford, un general şi un civil cu privirea stinsă – îl primesc şi îi aduc la cunoştinţă că a fost ales pentru a îndeplini o misiune delicată. Antecedentele sale în spionaj au favorizat alegerea: n-a condus, de unul singur, operaţiuni obscure? N-a ucis deja, în contul CIA, mai mulţi oameni?

E informat că un ofiţer al forţelor speciale, unul dintre cei mai buni pe care i-a produs patria – colonelul Kurtz –, şi-a pierdut capul: ideile, metodele i-au devenit bolnăvicioase; a trecut în Cambodgia

luând comanda unei armate de mercenari ce îl consideră zeu şi îi închină un cult.

În inima fiecărui om, a spus generalul, se dă o luptă între raţional şi iraţional, bine şi rău, iar binele nu triumfă întotdeauna, câteodată întunericul iese învingător; orice om, a spus generalul, are un punct de cotitură – dumneavoastră la fel ca mine, i-a spus el lui Willard –, iar Kurtz şi l-a atins pe al său: a devenit nebun de-a binelea.

Iată că lui Willard i se dă să asculte o înregistrare cu vocea colonelului Kurtz. Atunci, în timp ce ţârâie sunetul captat în junglă, iar vocea nazală a lui Marlon Brando invadează spaţiul, îmi trimite *Apocalypse Now* un prim semn; atunci înţeleg de fiecare dată cât de mult iniţierea lui Willard este şi a mea: căci chiar în clipa când se înalţă vocea lui Kurtz-Brando, apare un cerb.

Ce face el aici? Suntem într-un post de comandament al armatei americane, pe linia frontului unui război îngrozitor, şi un cerb împăiat ne priveşte: în ochiul său umed luceşte amintirea pădurilor; catifeaua coarnelor sale desfăşoară până la noi spiritul vânătorii, ca şi cum, pe sub epoci şi continente, naosurile de calcar din Lascaux şi bolţile din grota Chauvet ne-ar trimite un semnal; ca şi cum însuşi timpul ne-ar aduce aminte că în fiecare clipă o cavalcadă de mari cerbi lopătari nu încetează să zgâlţâie tenebrele şi că pigmenţi ocru, negru-cărbune sau sânge-de-taur desenează dintotdeauna pe retinele noastre imagini cu împerecheri şi frecări de copaci; ca şi cum am fi poftiţi în secret să vedem o cruce pitită în scobitura unui *entrelacs*[14] din coarne de cerb; ca şi cum, în spatele spectacolului infantil şi monstruos al războiului, ar vui o ceremonie imemorială, cea a unui sacrificiu care, prin ritualul său, îndepărtează moartea şi din acelaşi gest o duce la împlinire; ca şi cum acest cap de cerb, atârnat de peretele unui CG[15] improvizat, ne-ar privi ţintă dintotdeauna; ca şi cum urmează să ia cuvântul, să întrerupă bla-bla-ul militarilor şi să îmi invite singurătatea să pătrundă misterul.

Da, o altă istorie se povesteşte aici, aflată în ambuscadă în spatele înverşunării războiului, o istorie şi mai teribilă decât asalturile ce pârjolesc pădurile din Vietnam, o istorie care se adresează sufletului vostru: care îl doreşte.

De fiecare dată când îmi apare un cerb, *văd vânătoarea*; iar în vânătoare nu este vorba doar despre a urmări o pradă în vederea uciderii ei, nici măcar despre a face să revină gesturile originale de predare; nu este vorba despre a-ţi scălda senzaţiile într-o umezeală pierdută, nici măcar despre a o reînnoda cu lumea fălcilor sau despre a te confrunta cu animalele, cu primejdia, cu moartea.

Vânătoarea este spirituală: în ea se arată o lume separată, asemănătoare străfulgerării înspre care dorinţa sexuală îi captează pe

amanţi pentru a-i izola; prin goliciunea lor se reînfăptuieşte o taină, cea prin care vânătorul şi prada, sustrăgându-se lumii limitate, cheamă asupra lor semnele care le permit să nu mai fie ceea ce sunt, ci să aparţină cuţitului, strălucirii ce tocmai atinge lama, gâtlejului ce ţipă, arterei ce se sfâşie, sângelui împroşcat.

În vânătoare, eşti eliberat: nu mai există nimeni în tine. Eşti cuţitul şi prada, gâtlejul, gâfâiala, eşti rana. Eşti lumina furişată ce luceşte pe lamă, în care surâsul zeiţei se reflectă chiar înainte să te prăbuşeşti.

Chiar dacă goneşte un biet iepure cu cruzimea unui ţărănoi pilit, vânătorul, fără s-o ştie măcar, urmăreşte o goliciune: acolo, în depărtare, în mărăciniş, scânteiază o lumină spre care se năpusteşte; vânatul nu e decât un alibi pentru dorinţa lui şi chiar dacă i se întâmplă să găsească animalul jinduit – cel care îi sporeşte forţele şi îl preschimbă în ucigaş neobosit –, prin fiecare mistreţ, fiecare căprioară, prin urmărirea ce îl dedă transei, nu caută decât un lucru: să dea peste Diana, să dezvelească trupul interzis al zeiţei.

Fiindcă din ochii strălucitori ai cerbului împăiat din *Apocalypse Now* Artemis te priveşte, Diana îţi unelteşte o întâlnire cu moartea: cerbul alb speriat al adevărului care se înfăşoară în frazele tale, care te apără şi pe care îl aperi, este şi un prădător.

Vocea colonelului Kurtz este lentă: spune c-a observat un melc târându-se pe tăişul unui brici. E visul meu, adaugă el, e coşmarul meu: să mă târăsc, să alunec de-a lungul lamei unui brici şi să supravieţuiesc. După câteva secunde de tăcere, continuă: trebuie să-i omorâm, trebuie să le dăm foc, porc după porc, vită după vită.

Colonelul jucat de Harrison Ford opreşte banda; i se adresează căpitanului Willard: „Vei urca în susul râului Nung pe un mic vas al marinei. Vei da de urma lui Kurtz la Nu Mung Ba. Urmăreşte-o strângând informaţii. Când îl vei găsi, strecoară-te în echipa lui prin toate mijloacele şi lichidează-i comandamentul... LICHIDEAZĂ-L!... Această misiune nu există şi nu va exista niciodată”.

Îmi place că itinerarul care îl duce pe căpitanul Willard înspre colonelul Kurtz ţine de *bardo*[16] – de coridorul iniţiatic care te face să treci de la viaţă la moarte şi invers.

În fond, nu există nimic în afara acestui coridor: avem impresia că trăim, iubim, ne imaginăm jubilând într-un univers a cărui existenţă se repetă, dar nu facem decât să străbatem în lung şi-n lat tărâmurile iluminate ale unui *bardo*.

În interiorul bardo-ului, găsim morţii. Unii ne arată direcţia, alţii ne rătăcesc; e necesar să continuăm să tindem spre lumină, chiar şi atunci când e stinsă de tot, pentru că întunericul profită de neatenţia noastră cea mai neînsemnată: vrea să trăiască în locul nostru şi, atunci

când a reuşit, ne dă afară.

Bezna aşteaptă să pierdem lumina; ajunge însă o licărire, chiar şi cea mai infimă, biată scânteie a unui cap de chibrit, pentru ca drumul să se deschidă: atunci curentul se inversează: *mergi în susul morţii*.

E noapte, îmi ţin răsuflarea. Apare ce căutăm? Lucrul cel mai aşteptat este şi cel mai temut. Încă nu e timpul să spun ce înfruntam pe atunci: eram singur, iar singurătatea e populată de monştri. Există în Apocalipsa lui Ioan o linişte de o jumătate de oră ce urmează deschiderii celei de-a şaptea peceţi. În nebunia mea, stăteam acolo, în inima liniştii. Atunci, răul se întoarce spre tine, zicând: „Nu m-ai înţeles bine” şi poate tocmai aşa stau lucrurile.

11

Napalm

Era aşadar trei după-masa, pe 23 septembrie, când am primit SMS-ul lui Pointel. Telefonul a vibrat pe birou, trezindu-l pe Sabbat; îşi luase obiceiul să se culce cât era de lung pe cutia pentru biscuiţi ce conţine manuscrisul, ca şi cum ar fi protejat accesul la el. Pentru a mă citi, trebuie să treci de câine, îmi spuneam eu râzând: la fel ca ghirlanda de papirus, la fel ca zborul invizibil al rândunicii, la fel ca filmele al căror inepuizabil stoc mi-l ofereau fiecare zi şi fiecare noapte, câinele lui Tot aparţinea cercului pe care camera îl trasa în jurul meu, acelui dispozitiv minuţios pe care îl instalasem în timpul verii şi care astăzi, când totul a dispărut, continuă să îmi lumineze gesturile.

Pe uşa tip fereastră intra un miros de iarbă tăiată, oferindu-mi din plin prospeţimea lui, ca pe o favoare marină; mă credeam în Mările Sudului, pe puntea unei baleniere ce pluteşte printre insulele cu miresme de piper, înconjurat de un nor de rândunele întreţesându-şi bucuria în jurul catargului mare.

Mesajul spunea: „Jackpot?” Am crezut că Pointel îmi sărbătoreşte ziua de naştere: „Jackpot?” era poate un mod subtil de a mă întreba dacă să ai cincizeci de ani este o victorie; şi apoi m-am gândit că Pointel nu poate şti că împlinesc cincizeci de ani în acea zi, nici măcar că 23 septembrie e ziua mea de naştere.

Am zâmbit amintindu-mi fraza lui: „Dacă ajungeţi să-l treziţi pe Michael: Jackpot!” Trecuseră cinci luni de la întoarcerea mea din New York, cinci luni ale unei veri lungi şi, chiar dacă nu aş fi făcut, cum mi-e obiceiul, decât să mă învârt în jurul celor trei mari poli ai existenţei mele – calculator, frigider, vodcă –, chiar dacă nu aş fi făcut decât să aprofundez cele două activităţi ale unui solitar: să beau şi să frec menta, mi se părea că perioada asta fusese capitală şi că, prin filmele la care nu încetasem să mă uit, vara aceea imensă se deschisese precum ramurile brazilor la trecerea cerbului alb speriat.

Nu ne revăzuserăm, Pointel şi cu mine, din straşnica lună martie când îmi comunicase numărul de telefon al lui Michael Cimino. Nu îl ţinusem la curent cu nimic. De ce-aş fi făcut-o? Am obiceiuri de singurătate care unora le pot părea brutale; nu răspund niciodată la telefon; şi de mult nu mă mai sună nimeni. Am avut prieteni şi de asemenea câteva iubiri; într-o zi însă, fără motiv, gesturile cele mai banale ţi se par goale: îţi dai seama plimbându-te pe cărăruie că *nu există nimic în spatele gardului*.

Ce mai, făceam parte dintre acei oameni pentru care primirea unui SMS e un eveniment.

Am răspuns imediat: „M-am întâlnit cu Cimino”. Pointel a reacţionat prompt: „Haideţi să cinăm împreună”. Apoi a adăugat: „Pe seară, ora opt, în Bofinger?”

Am acceptat, m-am dat jos din pat şi am strâns zecile de doze de bere ce împânzeau camera. Era o zi frumoasă: cer albastru, soare blând, vânt uşor – o zi ideală să te dai jos din pat.

Se întâmplă să uiţi de inima de tigru ce gâfâie sub pielea oceanului; priveşti marea ca pe un pământ înflorit şi, cum spune Melville, *o desfătare tristă, întru câtva mistică, urcă în aerul de culoarea trandafirului*. În sensul ăsta avea acel 23 septembrie un aer de sărbătoare: singurătatea mea, atunci, mi se părea uşoară, poate urma să mă simt de-a binelea fericit.

M-am îmbrăcat, mi-am pus cămaşa preferată, gri-perlă, pe care o păstrez pentru ocaziile importante (o purtam când m-am întâlnit cu Michael Cimino); apoi am tras pe mine paltonul vechi antracit, care mă însoţeşte de douăzeci de ani, în care mă înfăşor, vară-iarnă, când aventurile reapar.

Iată, era în jur de trei şi jumătate şi eram gata – cu gândul la întâlnire. Zâmbeam; ce aveam să fac pentru moment? Îmi rămâneau mai bine de patru ore până să-l văd pe Pointel: ideea era să îl scot pe Sabbat într-o oră-două, să-i dau porţia de noapte, după care să merg liniştit în Bofinger pe jos: era vreme bună, să umblu mi-ar fi făcut bine, iar de aici la Bastille, trecând pe la Père-Lachaise, îţi ia mai puţin de o oră.

Nu ieşisem de săptămâni bune: în general, ideea de a vorbi cu cineva mi se pare ca un munte de netrecut; şi în plus îmi place ca zilele să fie complet goale. Chiar dacă nu fac nimic, trebuie ca ele să rămână la dispoziţie; trebuie ca dimineaţa, după-masa, seara să rămână deschise. Când am o întâlnire, dorinţa de-a o anula devine irezistibilă din oră în oră; fiindcă atunci ziua întreagă tinde spre acest punct care o comprimă, unghiurile se îngustează; nu mai este posibil să te gândeşti la altceva, nu mai ai singurătatea, te sufoci.

Dar în ziua aceea aveam chef să îl văd pe Pointel, chef să reiau firul poveştii: dacă voia dintr-odată să aibă veşti de la mine, dacă dorea să mă revadă la şase luni după ce aproape mi-a râs în nas în biroul lui, nu era pentru a-mi vorbi despre scenariu.

Nu, ce aştepta Pointel era să îi vorbesc despre Cimino: era curios să ştie ce s-o fi putut petrece între el şi mine. Oare chiar era posibil ca Michael Cimino să întâlnească pe cineva? Căci dacă el continua să obţină peste tot în lume recompense pentru cariera sa de cineast fără să fi turnat nimic de mai bine de douăzeci de ani, dacă pe Internet circulau zvonurile cele mai extravagante în privinţa sănătăţii sale –

anumite site-uri americane neezitând să afirme că multiplele operaţii estetice prin care i se dăduse altă formă feţei mascau o schimbare de sex –, nimeni, nici măcar Pointel, nu mai ştia dacă e în viaţă.

În loc să continui să mă uit la *Apocalypse Now* în pat, m-am pus pe fotoliu, ca un oaspete; mi-am luat o bericică, mi-am aprins o ţigară şi, în loc să continui proiecţia, am apăsat pe butonul „ÎNAINTE" al telecomenzii: imposibil, cu perspectiva întâlnirii din acea seară, să mă concentrez la o nouă vizionare a filmului, puteam să mă relaxez însă uitându-mă de plăcere la o secvenţă.

Am regăsit scena despre care Tot mi-a vorbit numaidecât atunci când i-am mărturisit pasiunea mea pentru acest film: ca toată lumea, văzuse *Apocalypse Now*, dar înainte de toate scena asta îl marcase, şi îndeosebi o frază rostită de către un ofiţer complet ţicnit. Avea dreptate: fraza era minunată, era cea mai nebunească frază din film, şi de asemenea cea mai amuzantă – cea mai amuzantă întrucât e cea mai nebunească. Trebuia să mă relaxez; iar să revăd secvenţa asta, să reascult fraza avea să îmi facă bine.

Se întâmplă ca întunericul să nu conţină nimic; un gol ne apare când privim pe cineva în ochi: îi cufundăm atunci privirea într-o noapte care absoarbe trupurile şi minţile, care înveleşte vizibilul. Noaptea lumii li se înfăţişează tuturor. Şi uneori mă gândesc, precum Tot, că noaptea asta te face să mori de râs.

Mulţumit, i-am arătat lui Sabbat televizorul: „O să vezi!"

Atunci şi-a înălţat capul spre marele ecran pe care nişte elicoptere se învârteau prin flăcări.

Oare e o gaură făcută în cer? La început, nu se vede nimic, un ecran de fum negru a luat locul lumii; în spate se aud morţii. Când lumea trece prin experienţa sfârşitului, nu mai există albastru, nu mai există verde, apa şi cerul şi-au pierdut culorile: doar noroiul mai există. Un noroi născut din ţipete, pe pământ, pe cer, peste tot.

Un elicopter aterizează pe o plajă unde explodează obuze în toate direcţiile. Satul este cuprins de foc, e un haos îngrozitor; *the Marines* ţâşnesc din elicopter trăgând rafale de mitralieră; iar în timp ce gloanţele şuieră din toate părţile şi fiecare se trânteşte în noroi, iată că îţi apare, cu pieptul bombat, indiferent şi triumfal precum un împărat roman, colonelul Kilgore, jucat de Robert Duvall: ochelari de soare Ray-Ban, ţigară, gumă de mestecat.

Îşi potriveşte Stetson[17]-ul cu ecusonul aurit al cavaleriei în care se încrucişează cele două săbii şi înaintează pe câmpul de luptă cu o eşarfă galbenă înfăşurată în jurul gâtului. Este informat că printre oamenii săi se află Lance Johnson, celebrul campion de surf; uită cât ai zice peşte câmpul de luptă şi înfiripă cu tânărul surfer o conversaţie tehnică: „Îţi admir stilul, îi spune. Curăţăm satul ăsta de gălbejiţi şi ne

ducem la Vung Dao pentru marea netedă din timpul serii. Acolo sunt valuri ce se rostogolesc ca nişte tăvăluguri, cu coarne de doi metri”.

Imediat, elicopterele îşi iau zborul în direcţia Vung Dao, pe notele *Walkiriei* lui Wagner, ale cărei elanuri, după Kilgore, îi îngrozesc pe vietnamezi.

Pentru a securiza ţărmul şi a da acces la valuri marelui surfer, colonelul Kilgore dă ordin aviaţiei să bombardeze întreaga zonă: „Trimiteţi-i înapoi în epoca de piatră!”

O perdea de flăcări cuprinde atunci pădurea, zguduitura este imensă, ca şi cum întreg Pământul ar lua foc. Şi iată momentul pe care Tot îl apreciază mai mult ca orice: în timp ce dealul cu palmieri se mistuie pe un cer negru, iar apele fluviului sunt strivite de impactul bombardamentului, colonelul Kilgore îngenunchează, calm în mijlocul haosului, smulge un fir de iarbă căruia îi dă drumul în vânt, ca şi cum s-ar afla într-o prerie din Oklahoma, şi pe un ton de confesiune, precis ca un meloman, rosteşte fraza asta care îl face pe Tot să moară de râs: *„I love the smell of napalm in the morning*” („Iubesc mirosul de napalm în zori”).

12

Cei doi vizitatori

Telefonul a început să vibreze pe masa joasă. Era un nou SMS de la Pointel. Am înţeles că, de-acum, n-o să mă mai slăbească: se dusese dracului cu singurătatea. Înainte să fi avut măcar timp să-i citesc SMS-ul, cineva a sunat la uşă. Era prea mult pentru mine: de cinci luni nu se întâmpla absolut nimic în viaţa mea şi în câteva ore nu doar că primeam o rafală de SMS-uri, dar îmi mai şi bătea cineva la uşă: eram complet depăşit.

Ce era mai important: să răspund la SMS ori să deschid uşa? Nu mai ştiam pe ce lume sunt. Perspectiva de mă duce să cinez cu cineva presupune nişte eforturi (dacă mi-aş fi dat ascultare, mai curând m-aş fi dus să mă arunc într-o fântână sau să alerg în spatele maşinilor de pe şoseaua de centură); mi-era deja greu să mă concentrez pe seara aia, aşa că să mă ocup de oamenii care bat la uşă era numaidecât peste puterile mele.

Şi dacă era Pointel? Nu îmi ştia adresa. Doar dacă nu i-aş fi notat-o pe exemplarul scenariului. Însă nu: imposibil să se deplaseze până aici. Şi, în plus, de ce m-ar invita la restaurant dacă ar veni în cele din urmă să-mi sune la uşă?

Mi-a revenit o frază în minte, o frază din caietul despre care v-am vorbit, o frază la care am recurs când lucrurile nu mergeau bine: *Să merg tiptil de-a lungul peretelui subţire ce mă desparte de mine însumi*. Îmi plăcea mult fraza asta şi, în ciuda caracterului său teribil, există ceva încurajator în sărăcia ei: ai impresia că ajunge s-o rosteşti ca să se înfăptuiască. Da, repetând-o cu voce tare, mergeam într-adevăr tiptil de-a lungul peretelui subţire ce mă desparte de mine însumi; descopeream o taină şi în acelaşi timp continuam să mă apropii de ea; intram în acel domeniu obscur în care calmul nu încetează să se reinstaureze.

Mulţumită acestei fraze, şoptind-o, m-am apropiat de uşă. M-am uitat pe vizor: erau doi tipi, cu păr negru, mare şi mustaţă.

Mi-am ţinut răsuflarea. Era o iluzie optică: semănau, acelaşi păr, acelaşi costum, aceeaşi mustaţă. Eram căpitanul Willard, care e căutat în camera lui de hotel pentru a fi trimis în infern; dar cei doi erau mai bizari decât o pereche de militari însărcinaţi să te aresteze: aveau totodată mutra Martorilor lui Iehova al căror zel insensibil la primirile ostile mă scotea din minţi de la bun început, rigoarea invariabilă a portarilor şi un alt tip de nebunie, mai ascunsă, mai bolnăvicioasă încă, ţinând de simetria lor, de zâmbetul încremenit, de albul

nepotrivit al costumului.

Au sunat iar. Ţintuit în vizor, bombăneam: ce voiau de la mine căcaţii ăia? Şi cum putuseră scăpa vigilenţei doamnei Figo? La modul absurd, m-am gândit: miros pânza de păianjen, fii atent cu păianjenii, mai ales cu cei care ţi se agaţă de uşă. Nu aveam nicio intenţie să deschid. Cel mai bine era să fac pe mortul.

La al treilea ţârâit al soneriei, ce nu se mai sfârşea, unul dintre cei doi mustăcioşi înfigându-şi degetul în sonerie fără s-o mai lase, Sabbat a început să latre. În câteva secunde, lătrăturile i s-au schimbat în zbierete de furie. Nu-l mai recunoşteam: era dezlănţuit, cu bale la gură, sărea pe uşă ca şi cum ar fi vrut s-o dărâme, urletele lui erau cele ale unui lup. Cei doi tipi nu s-au speriat: dimpotrivă, încurajaţi de prezenţa unui câine, au început să bată la uşă într-un chip atât de brutal, atât de *deranjant*, încât, înnebunit de hărmălaie, şi pentru a-i pune capăt, am deschis brusc. Atunci, Sabbat s-a fofilat printre cei doi tipi şi s-a năpustit spre scări.

Mă înşelasem: cei doi tipi nu semănau. Aveau într-adevăr amândoi mustaţă, însă era diferită: una, tivită în sus, se termina într-un vârf şi îi conferea purtătorului său o distincţie la limita fanteziei; cealaltă părea mai groasă şi muşca din buza superioară; ambele erau foarte negre, ca şi părul, iar costumele păreau false: probabil că se împopoţonaseră special pentru a veni să sune la mine, dar în ce scop? De ce erau deghizaţi? Eram pe punctul de a-i întreba când am băgat de seamă că unul dintre ei era îmbrăcat altfel: vesta tipului din stânga era prevăzută cu tot felul de cute, buzunare, catarame şi nasturi ce îi dădeau o înfăţişare deosebit de practică fără să poţi totuşi înţelege la ce i-ar putea folosi toate astea. Şi mai exista un ultim detaliu care îi diferenţia: tipul din dreapta, cel care a vorbit primul, purta una dintre acele gentuţe respingătoare de piele cărora li se spune *baise-en-ville*[18].

Da, păreau deghizaţi sau, să zicem, stângaci, şi poate că şi mustăţile lor erau o făcătură, însă, cu siguranţă, dacă aş fi încercat să le smulg, s-ar fi dovedit naturale, iar tipii ar fi scos ţipete cumplite.

— Sunteţi Tot? a spus cel cu mustaţa elegantă.

— Nu, sunt eu.

— Nu sunteţi Tot? a repetat al doilea mustăcios, cu un pic de ostilitate.

— Nu, vă asigur.

— Atunci cine-i Tot?

— E celălalt.

— Care celălalt?

— Celălalt apartament, am spus eu indicând uşa din spatele lor.

— Nu-i nimeni înăuntru. Dumneata eşti Tot.

— Vă spun că nu sunt Tot: e plecat într-o călătorie, ce vreţi de la

el?

— Unde într-o călătorie?

— Nu ştiu. Auziţi, trebuie să mă duc după câine, am spus eu făcând un pas înspre casa scărilor.

— Nu-i potaia lui? mi-a spus primul mustăcios îndreptându-se şi el spre scări.

— Da, am spus eu, scos din minţi: eu am grijă de el. Am grijă de câinele lui Tot.

M-am întors: cât vorbeam cu Mustăciosul 1, Mustăciosul 2 îmi pătrunsese în casă şi deja striga dinăuntru:

— Carl, hai să vezi asta!

Eram furios şi m-am repezit în apartament, urmat de Carl-Mustăciosul 1. Mustăciosul 2 era proţăpit înaintea ecranului imens, unde se vedeau, în prim-plan, sânii unei femei. Filmul era pus pe pauză, iar cât eu urlam pentru ca tâmpiţii ăia doi să spele putina, Mustăciosul 2 a fluturat telecomanda în direcţia ecranului şi filmul s-a animat: o fetişcană cu părul blond vorbea vrute şi nevrute în timp ce un tip o dezbrăca, îi descheiase aproape de tot bluziţa înflorată, ea nu se împotrivea, sânii îi erau albi, grei, superbi.

— Băga un porno! s-a rânjit Mustăciosul 2, ca şi cum n-aş fi fost de faţă.

— Nicidecum, e *Apocalypse Now*, am spus eu.

Era scena cu *Bunnies*. Pentru a menţine moralul trupelor, comandamentul american a invitat nişte stripteuze. Acestea sosesc într-un elicopter negru însemnat cu iepurele *Playboy* şi se fâţâie pe o pistă improvizată, pe jumătate goale, pe melodia unui disc de rock'n'roll. Performance-ul degenerează: din tribune, soldaţii americani[19], surescitaţi, dau buzna pe scenă, fetele sar în elicopterul ce decolează de urgenţă înainte să se prăbuşească, din lipsă de carburant, într-un colţişor pierdut din Cambodgia, pe malul unul fluviu unde fac escală căpitanul Willard şi oamenii lui.

Fără să mă gândesc măcar, mă aşezasem pe canapea ca să apreciez din plin acest moment crucial din *Apocalypse Now*. Oricât de nebunesc ar putea părea, uitasem instantaneu de cei doi tipi şi mă cufundasem din nou în film.

Această scenă din *Apocalypse Now* poată părea minoră, într-atât halucinanta confruntare faţă în faţă dintre căpitanul Willard şi colonelul Kurtz captează ea singură intensitatea intrigii, dar fiecare vizionare îi adânceşte cruzimea, şi revăzând-o încă o dată înţelegeam că în spatele mascaradei unui striptease pentru soldaţi, în timp ce Miss Octombrie şi Miss Mai se unduiesc pe tocurile lor înalte, una înzorzonată a indiană, cealaltă a cowboy, se afişează străvechea hrană spirituală la care sunt reduse femeile în toiul masacrelor războiului.

După mine, era evident că scena aceasta din *Apocalypse Now* – care este înainte de toate un film masculin – are o importanţă fundamentală: ea arăta că omorurile nu încetează niciodată pentru că senzualitatea bărbaţilor duce femeile pe piatra sacrificiului.

Uitasem complet de prezenţa celor doi clovni. Oare erau, la fel ca mine, absorbiţi de film sau profitaseră de neatenţia mea pentru a-mi cerceta apartamentul? Serios, nu-mi mai aduc aminte.

De fiecare dată când îmi apare elicopterul cu *Bunnies* blocat în ploaia torenţială din junglă, gândirea îmi prinde aripi: mă gândesc la *Moby Dick*, mă gândesc la Arca lui Noe. Şi în timp ce scriu aceste fraze, porumbei zburătăcesc prin pădure în juru-mi. În toiul unui război, arca aşteaptă să fie readusă pe linia de plutire; iar prin geamuri se văd femei goale. Acolo au loc transformările? Cred că se derulează ceva încă şi mai obscur acolo, dintotdeauna, ce depune mărturie despre negustoria dintre oameni şi zei, adică despre nebunia naraţiunilor.

Pentru a înţelege bine acest pasaj din *Apocalypse Now*, trebuie ştiut că, în schimbul a două butoaie de motorină, Willard a negociat două ore cu nişte *Bunnies*: soldaţii pătrund în elicopter, surescitaţi, şi iată că într-o lumină galbenă ce pare să decupeze o insuliţă de căldură prin care zboară papagali verzi, galbeni, roşii ele se lasă dezbrăcate; în mijlocul mocirlei, trupurile lor par un peisaj de plăceri.

Iată, aici eram când sunaseră cei doi tipi şi de aici reluasem. Tânăra blondă cu sâni grei lăcrimează: „Să fii *partenera de joacă*[20] a anului, spune ea, e ceva de o singurătate inimaginabilă. Eşti despărţit printr-un perete de sticlă, un perete invizibil... Sunt toate chestiile pe care m-au făcut să le fac...” O altă fată, brunetă şi voluptuoasă, face un număr în care dresează păsări şi, în timp ce unul dintre soldaţi o înlănţuie, papagalii se agită în jurul umerilor ei: „Îmbrăţişezi ca o pasăre”, spune ea; şi iată că se rostogolesc amândoi în mocirlă scoţând mici ţipete; se deschide un cufăr; înăuntru se află cadavrul unui bărbat.

Îmi place mult scena asta pentru că orgia sperată de soldaţi se cufundă în melancolia sacrificiului; ţipătul de pasăre pe care îl scoate *partenera de joacă* nu ţine locul niciunei desfătări, ci substituie însăşi existenţa desfătării cu cea a unei biete agonii: în această lume pe cale de dispariţie, nu există decât victime.

De fapt, cei doi mustăcioşi se aşezaseră şi nu scăpau nimic din striptease. Câteva minute, nu reacţionasem: poate era o formă de liniştire. Mă simţeam bine; aceeaşi stare de bine o resimţi când, după ce smulgi pojghiţa, rana se redeschide: atunci sângele e liber.

Încă puţin şi urma să vorbesc despre film cu ei, să le ofer ceva de băut. O asemenea pasivitate mă miră; mi s-a întâmplat deseori să mă

expun neplăcerilor; trebuia să-mi revin.

M-am ridicat brusc, de parcă aş fi ieşit dintr-un vis:

— Ce căutaţi aici?

Erau curios de stingheriţi, zâmbeau. Ai fi zis că-s nişte copii prinşi cu minciuna.

— Nu facem nimic rău.

— Ce vreţi?

— V-am spus, domnule: îl căutăm pe Tot.

Acum priveau în jur, însă cu nepăsare. Poate erau înarmaţi, dar înainte de toate le remarcam oboseala: simţeam că ar fi rămas numaidecât să se odihnească la mine.

— Cine sunteţi? Poliţişti?

— De ce credeţi că suntem poliţişti? Faceţi lucruri condamnabile?

— Ajunge de-acum. Ieşiţi din casa mea.

Cine erau ăia doi tipi? De ce păreau falşi? Perspectiva serii cu Pointel mă făcuse atât de agitat, încât însăşi realitatea se tulbura: simt uneori cuţitul ce înaintează spre gâtul meu; ştiu atunci că nu trebuie să mai mişc: cel mai mic gest risipeşte viziunea; trebuie să închid ochii şi atunci gândurile mele stârnesc mâna care va opri cuţitul.

E o scenă ce are loc astăzi, pe un palier la etaj patru, într-un imobil parizian din arondismentul 20 şi, cu toate astea, în nebunia mea, îmi pare că vine după milenii. Escaladez un munte cu o legătură de vreascuri în spinare. Soarele este o piatră. Nisipul de sub paşi îmi absoarbe tăcerea. Mă îndrept înspre locul unde lumina striveşte stâncile, unde imensa ei strălucire tremură în scântei. Nu se mai vede nimic: într-acolo mă duc.

Există oare un văl? În timp ce cuţitul mi se apropie de gât, eu mă apropii de văl. Până în ultima clipă – până în penultima –, fixez licărirea ce urcă pe lamă: trebuie să se înfigă cuţitul în gât pentru ca vălul să se sfâşie?

Brusc, în această comedie care devenise viaţa mea, se întâmpla ceva: nu mă mai puteam întoarce. Într-un fel, să fii strâns cu uşa e o şansă. În clipa când cei doi mustăcioşi au deschis uşa spre casa scărilor pentru a se cărăbăni, s-a făcut curent şi cea a apartamentului s-a trântit în spatele meu. Eram pe palier, nu aveam cheile. I-am blestemat pe cei doi imbecili care mă băgaseră în beleaua asta şi am coborât scările în viteză pentru a da de urma lui Sabbat, care îşi adulmeca urina în tufişurile din mica grădină.

PARTEA A DOUA

POVESTI

13

Înaintea uşii

La opt seara, am ajuns în Bofinger. Era într-o sâmbătă, lume multă, am precizat că era rezervată o masă pe numele Pointel. Şeful de sală, un tânăr agitat cu început de chelie, un fel de sosie a lui Emmanuel Macron, a răspuns că domnul Pointel va cina într-adevăr acolo în seara aceea, sub verieră, la masa lui obişnuită, nu însă cu un câine.

— Ce câine? am spus eu.

Şeful de sală, presimţind o ceartă, s-a mulţumit să îl arate cu degetul pe Sabbat, care ne asculta atent, cu limba atârnând.

— Nu-i un câine, am spus eu, îl cheamă Sabbat, e prietenul meu.

Şeful de sală avea sânge-rece.

— Spuneţi-i prietenului dumneavoastră că ne pare rău, dar nu va putea intra decât în lesă.

Eram pe punctul de a-i povesti întreaga scenă: cei doi mustăcioşi, uşa trântindu-se, cheia pe dinăuntru şi Sabbat ştergând-o pe scări, însă m-am răzgândit; dacă vrei să pătrunzi într-un loc în care intrarea îţi este refuzată, nu e niciodată chibzuit să faci pe simpaticul. Şi dacă, în plus, mărturiseşti că tocmai ţi s-a închis o uşă în nas, devine absurd, ba chiar suspect, să speri că ţi se va deschide alta.

— N-am avut timp să ne echipăm cu o lesă, am spus eu.

— Gândiţi-vă, domnule, prietenul dumneavoastră are zgardă, sunt sigur că o să găsiţi o soluţie.

M-am dus să fumez o ţigară pe trotuarul din faţă. Sabbat urmărea porumbeii; era aşezat, calm, iar capul i se legăna lângă piciorul meu stâng. De ce să fi fost îngrijorat? Pointel avea să sosească în curând şi să rezolve totul. Şi apoi mă simţeam bine pe trotuar: era o lumină blândă în copaci, peste tot verde, albastru şi un vânt lin prin care pluteau dorinţele. De când nu mai ieşisem? Părea uşor să te eliberezi: eliberarea nu este niciodată decât numele acestei uşurinţe care cel mai adesea ni se pare îndepărtată. Străzile se lărgeau, o emoţie uşoară zbura de pe un chip pe altul; trecătoarele mângâiau capul lui Sabbat şi îmi zâmbeau: era o bucurie strălucitoare ce se propaga ca o beţie până în Place de la Bastille, unde îngerul purtător de lumină îşi flutura lanţurile rupte într-un tumult de reflexe de aur ce străluminau începutul serii.

La intrarea în restaurant, expuse pe un pat de gheaţă, stridiile îmi făceau poftă. Cochiliile lor scânteiau ca nişte luminiţe agăţate pe o

faleză. Sideful cheamă sclipirile. Se spune că o stridie dă naştere unei perle din ceea ce o răneşte: atunci rana e de dorit, în ea ajunge coaja de lămâie care, în timp ce scriu frazele astea, mă face să-mi lase gura apă. O să sorb din marginile astea dantelate, îmi spuneam, o să sug perla. Da: gura apă, de acolo vine totul, lumea nu există decât pentru a te face să doreşti.

Mă sprijinisem de perete, lângă un magazin de încălţăminte de lux, unde un covor de iederă amestecată cu nişte frumoşi ciorchini violacei forma ca o lână răcoroasă; era bine să simt în spate moliciunea frunzişului şi parfumul dulceag al glicinei. Şi tot poftind la stridiile care, acolo, de cealaltă parte a străzii, îşi ofereau din belşug strălucirea, mă gândeam la un pasaj din *Furtuna* de Shakespeare ce vorbeşte despre naşterea perlelor, îl citasem abundent în *The Great Melville*, căci vedeam în el unul dintre secretele pe care le descoperise Melville, şi iată că mi-l recitam de plăcere:

Full fathom five thy father lies,
Of his bones are coral made:
Those are pearls that were his eyes.
Nothing of him that doth fade,
But doth suffer a sea-change
Into something rich and strange.

('N adânc ţi-e tatăl scufundat,
Oasele-i devin mărgean;
Ochii-n perle s-au schimbat;
Nu se descompune-n van,
Ci el se preschimbă doar
Într-un lucru straniu, rar.)[21]

Cât le repetam, versurile se întreţeseau cu glicina şi simţeam crescând în mine o iederă întreagă de fraze, verde şi răcoroasă precum oceanul în care zac strămoşii dispăruţi: „Oasele-i devin mărgean", îmi spuneam, „Ochii-n perle s-au schimbat" – şi vedeam imensitatea submarină străbătută de schelete unde răsăreau lungi tije minerale roşii, asemănătoare cu nişte alge dure care îmi făceau semn prin beznă: îmi spuneau că e bine să nu întorci spatele abisurilor, căci acolo se preschimbă în perle trupurile; acolo se transformă într-o viaţă roşie şi dură moartea; acolo se cristalizează timpul.

Fundul mărilor e populat de o memorie ce aşteaptă să se trezească; şi iată că recitând frazele acestea, cu trupul împletit cu glicina, străbătut pe de-a-ntregul de iederă, mă scufundam la rândul meu înspre adâncimile apelor pentru a culege de acolo lucrul unic şi rar ce mi-e destinat. Nimic nu este ascuns, îmi spuneam. *Totul este încă acolo*. Nu există văl: misterul cuprins în versurile lui Shakespeare

indică o metamorfoză a tuturor vieţilor trecute şi secretul învierii lor prin dorinţa noastră; fiindcă niciodată nimic şi nimeni nu moare de tot, fiecare scânteie de viaţă aşteaptă să fie recunoscută de către cei care, printre noi, frecventează abisurile. Se crede mereu că strămoşii sunt morţi, însă de fiecare dată în locul lor se nasc perle, corali şi toate celelalte comori posibile şi aşteaptă să le găsim.

La acel „lucru straniu, rar" despre care vorbeşte Shakespeare – ideea comorii ce nu ne aşteaptă decât pe noi – nu am renunţat niciodată: undeva, la celălalt capăt al lumii, pe o insulă populată de cerbi, în inima Munţilor Stâncoşi ori a unei prerii luminate de împerecheri, într-un deşert de zăpadă, într-un ghetou din Polonia, într-o răscoală a celor fără acte de identitate, într-o cameră cu pereţii acoperiţi de cărţi mesianice sau chiar aici, la colţul unei străzi însorite, printre reflexele portocalii şi verzi ale parbrizului unui Mercedes de culoarea somonului staţionat înainte-mi, în răcoarea cu parfum de miere a unui zid cu glicină, în agitaţia unui dalmaţian ce se amuză izgonind porumbeii, pe rue de la Bastille, ştiu că m-aşteaptă ceva, un lucru straniu, rar – o comoară.

Şi nu mă gândesc decât la comoara asta: toate gesturile, dorinţele, gândurile mele, chiar şi cele mai frivole, chiar şi cele ce par să mă îndepărteze de esenţial, îi sunt consacrate. Când îţi consacri viaţa descifrării unui mesaj care este invizibil, trebuie să te aştepţi să dai de obstacole, să te pierzi în zădărnicii, să cazi pradă unor derapaje multiple; însă chiar şi cea mai aberantă ieşire de pe carosabil face parte din drum. Da, atunci când, în aprilie trecut, găsisem acea frază de Melville despre adevărul forţat să fugă în pădure ca un cerb alb speriat, mi se păruse că la orizontul aventurilor mele, sau mai curând al păţaniilor mele – căci zilele mele, aţi remarcat, au o culoare cam ştearsă, ce le dă un aer de comedie se deschidea într-adevăr, în ciuda zigzagurilor, şi câteodată mulţumită lor, o direcţie, o cărare, un drum.

Voiam să o spun, în răstimpul unui paragraf, în termeni mistici (căci statul în glicină în compania lui Sabbat, în seara zilei mele de naştere, mă învăluise negreşit în ceea ce trebuie să cam numim un extaz): există un punct de unde Dumnezeu nu încetează să dispară, de unde mai puţin absenţa sa, cât momentul precis al ştergerii sale ne sare în ochi; ar fi de-ajuns să îţi fixezi mintea fără să te opreşti asupra acestui punct pentru ca moartea să nu mai existe. Flacăra ce se aprinde aici anunţă nişte străluciri care vor fi de-ajuns pentru a-mi întreţine singurătatea până la sfârşitul acestei cărţi: un zeu mort e mai greu de dus decât un zeu viu; inexistenţa lui ne ocupă vieţile în întregime, nu încetează să ne piardă sufletele în uitarea unui doliu imposibil de numit; iar ochii săi, oasele sale, scheletul său invizibil nu zac pe fundul apelor decât pentru a da naştere perlei ce ne e destinată: zeii sunt cuvântul tuturor morţilor, pe care îi fac să trăiască şi din care

se hrănesc. Pe acela care ar putea să se scufunde îndeajuns de adânc pentru *a înghiţi perla Tatălui*, nicio limită nu l-ar mai opri: se întâmplă să vorbeşti cu focul, mai rare sunt însă clipele când focul însuşi te iradiază, când lumina te înalţă, când viaţa îţi şiroieşte. Căci *înghiţind oasele, devii perla*.

Era opt şi un sfert. Pointel nicăieri. Mă uitam după Macron, care întâmpina fiecare client cu o măreţie slugarnică şi ironică; din timp în timp, ne arunca o privire, mie şi lui Sabbat, ca unor sărăntoci care trebuie ţinuţi la distanţă. La început îl luasem drept unul dintre acei angajaţi psihorigizi care ţin cu dinţii de regulament întrucât cea mai neînsemnată abatere le-ar tulbura minţile; însă nu: tipul era plătit să facă trierea, îi respingea pe paria precum poliţiştii infiltraţi printre vameşii de la Ellis Island ce reperau din prima căutătură de ochi, printre imigranţii veniţi să-şi caute norocul în America, prezenţa unui eventual certat cu legea, şi care, nereuşind să-l găsească, desemnau unul din oficiu. În acea seară paria eram eu.

Oare nu era timpul să-i dau un semn lui Pointel? Dar îmi era frică să nu vadă în SMS-ul meu un semn de nerăbdare: am hotărât, aşadar, să mai aştept cinci minute.

Cu toate astea, uitasem complet de problema cu cheile. După-masa, după ce îl recuperasem pe Sabbat din mica grădină, m-am dus să o văd pe doamna Figo; ştiam că păstrează o dublură, însă, ca de obicei, nu era nimeni în gheretă; aşteptasem o jumătate de oră în hol, Sabbat se învârtea în cerc, îmi era frică să nu înceapă să se pişe acolo, printre florile artificiale, astfel încât strecurasem sub uşa doamnei Figo un bileţel în care îi explicam situaţia: oare putea să mă sune să cădem de acord asupra celui mai bun mod de a rezolva problema; şi mai bine: oare putea – şi atunci ar fi minunat de amabil din partea-i – să îmi strecoare în cutia poştală dublura cheilor (şi, mai ales, să lase cutia deschisă) pentru ca seara, după întâlnirea de afaceri, să pot intra în casă?

Speram, fără să mă încred prea tare, că va lua cunoştinţă de cuvintele astea înainte de închiderea gheretei şi, mai ales, că mă va ţine la curent; dar cât aşteptam pe trotuar sosirea lui Pointel, nu primisem încă niciun telefon de la doamna Figo, şi fără îndoială nu m-ar fi sunat şi m-ar fi lăsat să dorm afară în noaptea aia: într-un fel, demersul meu îi dădea ocazia să se răzbune, şi cel mai ciudat e că mi se părea nostim.

Eram într-o dispoziţie princiară: să străbat Parisul cu un dalmaţian îmi plăcuse, de-acum locul meu era acolo, pe trotuarul luminat de ultimele raze de soare, înfăşurat cu glicina şi iedera într-o singurătate glorioasă; şi chiar dacă întâlnirea cu Pointel nu mi-ar fi adus decât noi neplăceri, asta nu avea nicio importanţă: aveam glicina, aveam iedera, aveam singurătatea. Era ziua mea, la cincizeci

de ani îmi ofeream cadoul ăsta: să trăiesc într-un roman de aventuri.

Am avut brusc o îndoială: oare înţelesesem bine ce îmi spusese Macron? Căci gândindu-mă mai bine, confirmându-mi informaţia conform căreia Pointel ar cina acolo în acea seară (informaţie pe care eu însumi i-o dădusem şi pe care se mulţumise să o valideze cu neutralitatea unui profesionist), nu îmi făcuse totuşi nicio precizare privind prezenţa sau absenţa lui Pointel: aşa că nimic nu garanta că Pointel nu se afla *deja* acolo. În fond, Macron spusese: „Domnul Pointel va cina acolo în seara aceasta, sub verieră, la locul său obişnuit", iar eu mă încrezusem în fraza asta, părea perfect limpede, însă iată că regândindu-mă la ea lua o turnură echivocă; sub afirmaţia enunţată la viitor („Domnul Pointel va cina") se ascundea, poate, ceva nespus, exista incontestabil o ambiguitate în fraza asta, ba chiar o şovăială, aş zice, pe care era posibil, având în vedere caracterul ironic al personajului, să o calífici drept vicleană; da, o şovăială vicleană vizând să mascheze dacă Pointel efectiv era sau nu înăuntru. Fiindcă de-acum eram sigur, Pointel mă aştepta în realitate la locul său obişnuit, sub verieră, şi din delicateţe nu mă înştiinţase: elegant, îmi lăsa posibilitatea să întârzii. Da, asta era: credeam că am ajuns mai devreme şi uite că întârziasem. Trebuia numaidecât să îi trimit un SMS lui Pointel: dacă ar fi fost înăuntru, m-ar fi invitat să mă alătur lui şi atunci i-aş fi comunicat problema ce ne ţintuia locului, pe Sabbat şi pe mine, pe trotuarul din faţă; iar dacă, dimpotrivă, încă nu ar fi sosit, aş fi continuat pur şi simplu să am răbdare.

Pointel mi-a răspuns imediat la SMS: îi părea rău, fusese reţinut la o întrunire, era pe drum, însă erau ambuteiaje, puteam să intru şi să îl aştept, era rezervată o masă pe numele lui.

Nu am îndrăznit să îi spun că, tocmai, nu puteam să intru. Cel mai bine era să îl aştept în continuare afară, pândind intrarea restaurantului, mai ales ca să nu-i ratez sosirea. Planul meu era simplu: în clipa când Pointel ar fi apărut, în momentul precis când şeful de sală ar fi făcut câţiva paşi la intrarea restaurantului pentru a se apropia de el şi a-i strânge călduros mâna, cum se face cu clienţii fideli, Sabbat şi cu mine am fi traversat strada, l-aş fi strigat pe Pointel cu un zâmbet larg, iar el s-ar fi întors, zâmbind la rândul lui, iar zâmbetul acesta larg l-ar fi câştigat pe şeful de sală, care ne-ar fi întins braţele, lui Pointel, lui Sabbat şi mie, în acelaşi elan de convivialitate, iar astfel am fi intrat în cele din urmă în Bofinger.

A fost o rafală de SMS-uri. Pointel îmi spunea că va fi cu siguranţă în mare întârziere. Puteam deja comanda ceva aşteptându-l, stridii, ce voiam: făcea el cinste. Anunţase restaurantul, chelnerii erau la curent, urma să fiu servit cu o sticlă din vinul său preferat – un Pinot Noir rece ca gheaţa –, comanda era dată, şi îmi cerea să beau în sănătatea lui şi să îi spun cum mi se pare vinul.

M-am repezit spre intrarea restaurantului cu Sabbat, care scheuna de excitaţie. Văzându-mă apărând, şeful de sală şi-a luat o înfăţişare dispreţuitoare.

— Domnul Pointel doreşte să îl aştept înăuntru, am spus eu, a telefonat, sunt la curent, servesc deja vinul, trebuie să intru neapărat.

S-a uitat rece la câine, mi-a făcut semn să nu mişc, a intrat în restaurant şi a ieşit din nou cu o cravată pe care mi-a întins-o fără un cuvânt. Era o cravată de mătase mov, de culoarea liliacului, să zicem. Mi se părea vulgară, însă nu aveam să încep să fac pe interesantul; am încercat să mi-o înnod în jurul gâtului, dar a trebuit să mă dau bătut în faţa evidenţei: nu ştiam să fac un nod de cravată.

Şeful de sală nu îşi mai ascundea exasperarea:

— Nu e pentru dumneavoastră, ci pentru câine. Nu aveţi lesă, ţineţi-l cu cravata aceasta, nu am altceva mai bun să vă propun.

Am vârât repede un capăt al cravatei în zgarda lui Sabbat, care a stat cuminte cu o răbdare de sfânt. Tot îl dresase de minune: străbătusem cu el cimitirul Père-Lachaise, urcasem rue de la Roquette şi traversasem Boulevard de la Bastille fără să se fi îndepărtat vreodată; când i se întâmpla să se distanţeze uşor de mine, întorcea mereu capul pentru a se asigura de prezenţa mea; iar înainte de fiecare trecere de pietoni, chiar se aşeza pentru a-mi aştepta semnalul.

— Vă însoţesc, a spus şeful de sală, şi am intrat în cele din urmă, Sabbat şi cu mine.

14

Chelfăneala

Ne-am făcut o intrare solemnă. Sabbat îşi sălta nobil capul, iar eu, conducându-l cu lesa lui de mătase mov, mă străduiam să am o înfăţişare elegantă şi destinsă, ca un aristocrat. Cu espadrilele mele prăfuite, vechiul palton fără nasturi şi părul pe care nu mi-l tunsesem de şase luni, până acolo era cale lungă. Dar până la urmă şi Ludovic al II-lea al Bavariei, ducându-şi ogarul alb la vânătoare, avea câteodată aspectul unui nebun.

Atunci când, precedaţi de chelneriţă, o tânără blondă cu aspect de şcolăriţă căreia şeful de sală ne încredinţase, am fost introduşi, Sabbat şi cu mine, în sala imensă unde zgomotele tacâmurilor se amestecau cu rumoarea conversaţiilor şi când toate privirile s-au întors înspre vagabondul ce plimba în lesă o creatură de-a lui Walt Disney, am avut un acces de panică: atunci când intri singur-singurel într-un loc public, devii o pradă.

Timiditatea duce la excese: i-am măsurat pe nedoriţi cu insolenţa unui maharajah. Nobleţea lui Sabbat mă încuraja, şi apoi nu avusesem oare grijă să-mi iau cămaşa gri perlă? Cu ea, mă simţeam invulnerabil.

Când am intrat, simţisem că mă apucă iar nebunia numelor, că sunt pe cale să trec de la un nume la altul, şi din ce în ce mai repede: lucrul acesta mi se întâmpla de fiecare dată când treceam un prag, şi dacă de obicei reuşeam să controlez frenezia asta, în seara aceea, cu presiunea pe care o pusese pe mine şeful de sală, apoi cu jena pe care o provocau în mine toate acele prezenţe, risca să fie mai dificil. Momentul era cât se poate de prost ales pentru o decompensare: trebuia să mă stăpânesc înaintea lui Pointel, cu atât mai mult cu cât tot nu plătisem impozitul pe locuinţă şi, cu un pic de noroc, aşa cum mi-o promisese în martie la întâlnirea noastră anterioară, ar fi avut să îmi propună ceva de lucru poate, relecturi de scenarii, chestii de genul ăsta.

Chelneriţa mi-a indicat bancheta ce se afla chiar dedesubtul verierei, în mijlocul restaurantului: „Locul domnului Pointel”, a spus ea. A tras puţin masa ca să mă pot aşeza, dar Sabbat, obişnuit cu canapeaua moale a lui Tot, a făcut un salt grandios şi s-a lungit cât era de lung pe drăguţa de piele bordo pe care se făcea că luceşte, în sclipiri delicate, lumina elegantă a acelei ultime zile de vară.

Vecinii de masă se uitau la noi cu un aer dezaprobator; chelneriţa s-a grăbit să îl facă pe Sabbat să se dea jos: trebuia să veghez ca el să rămână sub masă, la picioarele mele, poate aş fi fost

obligat chiar să îl leg.

Veriera era formată din mici vitralii galbene, albastre şi roşii, ce închipuiau o scenă folclorică din Alsacia în care nişte ţărănci, purtând bonete negre cu nod mare şi fuste roşii, dansau cu flăcăi în haine de duminică; scena răspândea o lumină lăptoasă, întru câtva greţoasă, ce plutea în aer cu greutatea flască a meduzelor.

În câteva minute, îmi pierdusem complet nepăsarea: simplul fapt de a fi blocat în spatele mesei pe care chelneriţa o împinsese metodic înapoi înspre mine era de-ajuns pentru a-mi întreţine angoasa; transpiram cu picături mari, însă nici vorbă să îmi dau jos paltonul: îl port de ani de zile şi mi-a venit în ajutor întotdeauna în situaţiile dificile; cavalerii au armura, eu, paltonul; mulţumită lui, sunt protejat: înăuntru mi-e caietul, una sau două cărţi şi ceva de scris, telefonul, câteva talismane şi o sticluţă de vodcă, tot ce-ţi trebuie ca să supravieţuieşti; îmi place să ştiu că am esenţialul asupra mea, că o pot duce multă vreme, nu contează unde, fără să cer nimic nimănui; şi apoi, în cazul în care lucrurile s-ar înrăutăţi, e bine s-o poţi şterge numaidecât, fără să treci pe la vestiar.

Mai mult decât privirea celorlalţi, mai mult decât acea apăsare ticăloasă care te ţintuieşte la restaurant de farfurie şi tacâmuri fără să ştii ce să faci cu mâinile, mă deranja lumina: o lumină unsuroasă ce venea să îngreuneze mirosul de crăpelniţă. Aşa că mi-am pus ochelarii de soare; dacă ai putea să te ascunzi în cutele paltonului, dacă ai putea să dispari în aer aidoma cenuşii unui vulcan, viaţa ar fi uşoară.

Chelneriţa s-a întors cu un tip bizar, foarte înalt şi adus de spate, ce purta o perucă neagră pe care străluceau reflexe albastre, ca pe aripile unui corb. M-am gândit că se află acolo ca să mă dea afară, însă a deschis o sticlă de Pinot Noir vechi, a adulmecat dopul şi mi-a turnat un pahar precizând că este vorba despre „rezerva personală a domnului Pointel”.

Am gustat vinul şi am încuviinţat din cap, cum se cuvine, gândindu-mă că trebuie să valoreze milioane. Chelneriţa a pus sticla într-o frapieră argintie plină cu gheaţă şi am aşteptat să se depărteze ca să golesc paharul. Mi-a făcut bine. Am vrut să beau imediat încă unul, frapiera era însă aşezată prea departe şi chiar şi întinzându-mă pe deasupra mesei, ceea ce cu nehotărâre am început să fac, nu reuşeam să ajung la ea: imposibil să împing masa fără să îi deranjez pe vecinii din cele două părţi şi fără să răstorn frapiera.

În fine, am aşteptat să revină chelneriţa şi am întrebat-o dacă este posibil ca frapiera să fie pusă chiar pe masă, pentru că mi-e foarte sete, am spus, vinul e excelent, simţeam că am să beau mult şi, cum domnul Pointel mai întârzia, aş fi avut măcar posibilitatea să savurez un vin aşa de bun pentru a-mi petrece timpul.

A schiţat un surâs, minuscul, dar suficient pentru ca, în

singurătatea-mi, să văd în ea o aliată. Sunt dintre cei care ar vrea să ia parte la beţia cerului; iar gravitaţia mă zdrobeşte. Ce s-ar întâmpla dacă am simţi cu adevărat că Pământul se roteşte? La masă, în restaurantul ăsta burghez, înţelegeam într-un sfârşit că sunt îngrozitor de singur: cu toate zilele în care nu am făcut decât să văd şi să revăd aceleaşi filme, mă izolasem până la absurd; în seara aceea trebuia să fac un efort: într-un fel, cina cu Pointel era un prilej să mă deschid.

Am continuat să beau privind cum trec platourile cu fructe de mare. Prin geamurile restaurantului se vedea strălucind silueta îngerului din Place de la Bastille ce nu mai sfârşeşte să-şi ia zborul, ca şi cum ne-ar soma să părăsim această biată lume şi să pătrundem într-un vid unde lumina rescrie pământul şi cerul; mă gândeam la toţi îngerii ce urzesc pe cerul Parisului o feerie de semne: cei de la Notre-Dame de Paris, cu aripi albe, lungi, care, pentru a-i aduna pe aleşi din cele patru vânturi, suflă în trompete de la un capăt la celălalt al cerului, cel ce se înalţă în vârf la Sainte-Chapelle, acel înger imens, numai plumb, al cărui ochi sever taie minciunile şi care ţine în aer o cruce de procesiune; şi pe urmă toate Victoriile cu aripi aurite ce lansează o cunună de lauri, cea pe jumătate goală de pe acoperişul Petit Palais, cea care meditează, aşezată, epuizată, pe arcul din Place du Carrousel: mi se întâmplă să îmi închipui dialogul lor şi povestea de neconceput care, noapte de noapte, din gură în gură, se elaborează pornind de la bucuria lor; mi se întâmplă, pierdut între două filme, pe la trei-patru dimineaţa, fumând o ţigară la fereastra camerei, să mă gândesc că dacă lumea nu se prăbuşeşte cu totul în abis, dacă pare că se roteşte încă vag pe axa sa este pentru că povestea asta, urzită noapte de noapte pe acoperişuri, compune o stofă pe cât de solidă, pe atât de insesizabilă, şi care susţine timpul.

Cât sorbeam din Pinot Noir, de care simţeam deja că foarte sigur am să abuzez, mi-a venit în minte o frază, o minunată frază a lui Kafka de a cărei simplitate sunt dintotdeauna îndrăgostit: „Aveam o prietenă printre îngeri". În *America* o subliniasem oare? Mi-am scos caietul să verific: da, era în *America*, era în cartea asta complet nebunească a lui Kafka în care Statuia Libertăţii te întâmpină, de pe prima pagină, ţinând în aer mai curând o spadă decât o făclie, în care ideea Tărâmului Făgăduinţei ia forma unui cort de circ fără margini, un circ ambulant unde fiecare îşi vede aşteptările anihilate, unde speranţa şi dispariţia sunt una, înghiţite de comedia ce pare să fi luat locul lumii, ca şi cum o profeţie indescifrabilă ar fi pregătit orizontul american şi întreaga planetă întru devenirea universală a clovneriei.

Kafka, îngerii, America, clovnii: iată că mă lua iar. Treceam de la o idee la alta, de la un nume la altul, de la o frază la alta; ştiam că nu avea să se mai sfârşească, ştiam că aveam să îl copleşesc pe Pointel cu vorbăria mea şi să scald cu totul întâlnirea noastră într-un noian de

nume, anecdote, citate şi să pierd încă o dată ocazia de a avea o discuţie adevărată (însă poate că o discuţie adevărată implică, dimpotrivă, ca fiecare să lase curs liber numelor ce îi vin în minte).

Cum să fac? Am mai dat pe gât un pahar de Pinot Noir: poate că odată beat numele aveau să-mi dea pace. Oare numele se sting în alcool? Sincer, nu credeam.

În mijlocul restaurantului se afla un acvariu mare dominat de nişte plante verzi, în care licăririle verierei se reflectau prin sclipiri de sidef ce scânteiau pe paharul meu cu vin. Deosebeam mici curcubeie ale căror camaieu îmi dansa pe sub degete când duceam paharul la buze; dacă reuşeam să mă strecor pe sub arcada de culori, să mă furişez între inelele prismei, dacă îmi părăseam locul de pe banchetă pentru a mă scufunda în oceanul în miniatură, aş fi fost neîndoielnic eliberat. Eliberat de ce anume nu ştiu, dar, în fond, eliberarea nu are obiect: ceea ce promite este ea însăşi.

Acvariul era plin de peşti verzi şi albaştri enormi care se mişcau alături de homari cu cleşti prinşi cu elastic, tot felul de raci şi crabi ce se plimbau printre alge şi muşchi; haita se apropiase de geam şi mă fixa.

Eliberarea survine atunci când eşti cei mai jos, toată lumea ştie asta, în ce mă priveşte simţeam însă că nu sunt cel mai jos *încă*: sigur, se deschisese o trapă şi eram pe cale să cad, însă era evident că supliciul meu abia începea, urma să cad tot mai jos, fiindcă existau nu doar toate micile vitralii a căror lipsă de gust mă scârbea de la început, ci iată că eram atacat de acvariul pe care nu îl văzusem iniţial şi care acum, când situaţia mea era pe punctul de a se stabiliza (Sabbat adormind sub banchetă, iar vinul roşu începând să îşi facă efectul), îmi sărea la beregată; restaurantul plutea deja într-o licărire tulbure, cu meduze ce se bălăceau în supe şi curcubeie ce se întindeau pe pahare, şi iată că nişte crustacee oribile se căţărau în vas *pentru a mă face să sufăr*.

Am golit unul după altul două pahare de vin, sub privirile chelneriţei care, pare-se, avusese indicaţii deosebite în ce mă priveşte. Sticla era acum pe trei sferturi goală. Transpiram tot mai tare, însă nici vorbă să îmi dau jos paltonul. Să nu mă mai uit la homari. Să nu mă gândesc că sunt blocat în spatele mesei. Să uit de promiscuitate, să uit de Macron care de acolo, de la intrare, mă supraveghea. Să îmi repet fraza asta: „Când veţi fi căzut cel mai jos, voi veni să vă răscumpăr”. Fraza asta chiar cred că Dumnezeu o rosteşte. Apare într-un midraş[22]. Îi răspunde lui Israel care îl întreabă: „Când vei veni să ne răscumperi?” Fraza asta, ce făcea parte din mia şi una de fraze consemnate în Caietul meu special, cel pe care îl aveam la mine, îndoit în buzunarul exterior din stânga al paltonului, vorbeşte înainte de orice despre Mesia, şi în seara aceea, repetându-mi-o pentru a uita

de ofensiva crustaceelor, îmi dădeam seama că figura cerbului alb al adevărului, cea care mă condusese la Michael Cimino şi mă ghidase toată vara, avea legătură cu mântuirea. Pe bune, credeţi că poţi aştepta mântuirea, un pic ameţit, singur cuc, în seara când ai făcut cincizeci de ani, între un acvariu cu crustacee şi o sosie a lui Emmanuel Macron? Lucrurile astea ţin de domeniul misterului.

Cu toate astea, în seara cu pricina hotărâsem că totul va fi bine: voiam să port o conversaţie normală cu cineva normal (chiar dacă nici Pointel nu era un model de echilibru); şi apoi, încă aveam timp să fug: la urma urmelor, eram liber să mă sustrag cinei, liber să nu vorbesc cu nimeni, să continui să mă uit la filme toată ziua, toată noaptea. De altfel, erau mai bine de cinci ore de când eram afară şi eram deja nostalgic după camera mea; brusc am avut un chef nebun să revăd *Apocalypse Now* ori un Cimino, ba chiar *Twin Peaks*: nu demult mă lansasem în vizionarea serialului lui David Lynch, îl văzusem deja integral de trei ori, era o minunăţie; aş fi revăzut, acolo, imediat, îndeosebi secvenţa de la One Eyed Jack, un bordel cu pereţii acoperiţi cu perdele roşii, unde viteaza de Audrey Home, jucată de Sherilyn Fenn, face un nod cu o codiţă de cireaşă în gură; mi-am adus însă aminte că lăsasem cheile înăuntrul apartamentului şi gândul ăsta a fost de-ajuns să mă copleşească.

Sabbat a ieşit de sub banchetă, a început să geamă şi să mă lovească încet cu laba pe coapse. Asta mai lipsea: îi era foame, nu îi dădusem nimic de mâncare de dimineaţă şi în câteva minute avea să fie de necontrolat.

Am reuşit să captez atenţia chelneriţei şi să o întreb dacă ar fi posibil pentru câinele meu – care de altfel nu era câinele meu, dar de care aveam grijă în absenţa stăpânului său, şi care mă însoţea în acea seară numai pentru că respectivul întârzia să se întoarcă dintr-o călătorie în străinătate –, pe scurt, am întrebat-o dacă ar fi posibil să îi dau câinelui ceva de mâncare.

Tânăra chelneriţă a părut rămasă tablou şi curând l-am văzut reapărând pe Emmanuel Macron:

— Nu servim mâncare animalelor, a spus el, pe un ton iritat. Nu aţi înţeles: *animalele sunt interzise*. Nu am făcut o excepţie decât pentru că domnul Pointel v-a recomandat.

Vinul roşu mă făcea s-o iau razna; am insistat cu neruşinare. Macron a socotit că exagerez; a ameninţat că îl cheamă pe director.

Alcoolul mă ameţea de cap: tanga de parcă ne-am fi îmbarcat pe o balenieră; Sabbat, din cauza izbucnirilor vocii şefului de sală, ieşise cu totul din ascunzătoare şi sărea la el, cu limba atârnând, fără să ştii dacă vrea să se joace ori să atace. Atunci, privind ruşinat în jur, fiindcă toată lumea se întorsese înspre câinele ce sărea din ce în ce mai sus, i-am zărit, aşezaţi la masă în faţa unui platou cu fructe de

mare, pe cei doi mustăcioşi.

M-am ridicat dintr-un salt şi am strigat: „Voi – aici!”, urmat de Sabbat care, mulţumit nevoie mare, a început să latre. M-am aruncat asupra primului mustăcios şi l-am dat jos de pe scaun, sub chipul consternat al chelnerului care tocmai îl servea cu vin.

— Ce naiba căutaţi aici? am urlat. Mă urmăriţi, aşa-i?

Cât timp mustăciosul pe care îl răsturnasem se împiedica în scaun, celălalt se ridicase de pe banchetă, cu şervetul înnodat în jurul gâtului; ameninţând cu pumnul în direcţia mea, mă înjura.

Odată ridicat, mustăciosul pe care îl agresasem (şi pe care l-am identificat ca fiind Mustăciosul 1, cel cu mustăţi ascuţite) m-a săltat şi a început să mă snopească în bătaie; în momentul când am încercat să îi răspund, chelnerul, într-un mod stânjenitor, l-a reţinut, în aşa fel încât Mustăciosul 1 nu s-a putut apăra de pumnul pe care i l-am trântit în nas: au căzut amândoi pe spate şi s-au prăvălit pe masa de alături, în urletele clienţilor.

Am strigat în atenţia tuturor:

— Sunt poliţişti! Mă urmăresc peste tot, mi-au intrat chiar şi-n casă!

Bineînţeles, nu a reacţionat nimeni şi eram conştient de caracterul absurd al cuvintelor mele: dacă erau poliţişti, cine eram eu prin urmare?

Macron venise imediat la faţa locului ca să mă potolească, ajutat de doi chelneri, şi începuseră să ne conducă până la uşă, pe mine şi afurisita mea de potaie, deja ne împingeau înspre uşa de la intrare, cea pe care atât de greu intrasem abia cu o jumătate de oră mai devreme, când Pointel, sprijinit într-o cârjă, şi-a făcut apariţia.

15

Ochiul cerbului

Pointel a liniştit spiritele, şeful de sală mi-a acceptat scuzele, eu am jurat să rămân calm; Sabbat a obţinut o gamelă cu carne, ce a fost pusă pe trotuar şi pe care a devorat-o sub supravegherea mea, în timp ce Pointel, care nu înţelesese bine ce se întâmplase – sau nu îi păsa –, continua să răspundă la telefoane, sprijinindu-se greoi în cârjă: avea un ghips enorm, acoperit de inscripţii făcute cu markerul roşu, ce îi cuprindea piciorul drept până la coapsă. Şi apoi gesturile lui erau vehemente, vorbea tare: cu părul lung un pic spălăcit ce i se revărsa pe umeri, o faţă plină de cicatrice, o barbă de patru zile şi o ţigară stinsă lipită de buza de jos, era de nerecunoscut; sigur, atunci când îl întâlnisem cu şase luni mai devreme în biroul său de pe rue Notre-Dame-de-Nazareth, îmi dăduse impresia că ar aprecia o anumită fantezie, ba chiar că ar fi întru câtva ţicnit, însă totul în persoana lui, până la grija acordată bronzării, îl arăta pe omul de afaceri; în seara aceea, ai fi zis că e mai degrabă un cerşetor ce tocmai fusese bătut măr, cu atât mai mult cu cât îşi tăiase pantalonii costumului pentru a-i putea trage peste ghips, iar cele două pulpane de material îi fluturau în jurul piciorului, absurd, ca nişte zdrenţe.

— Semănaţi cu căpitanul Ahab, i-am spus.

— Poftim?

— Piciorul, vi l-a-nhăţat o balenă?

Şchiopătând spre masa noastră, însoţit de Sabbat care, cu burta plină, redevenise calm, Pointel mi-a povestit că avusese un accident de maşină: s-a întâmplat într-o noapte, în Polonia, când se întorcea de la celebra şcoală de cinema din Łódz, unde un vechi prieten de-al lui, Jerzy Skolimowski, regizorul filmelor *Deep End* şi *Muncă la negru,* care adaptase recent *Ferdydurke* de Gombrowicz, tocmai făcuse un master-class; drumul trecea printr-o pădure, conducea ca un apucat şi un cerb cu coarne imense apăruse din beznă. Animalul i se aruncase pe maşină, ca şi cum ar fi vrut să se sinucidă; lovise foarte violent bara de protecţie înainte să cadă pe capotă într-un bubuit ca de tunet. În momentul acela, cât maşina vira în tufişuri şi se izbea de un brad, văzuse cerbul înălţat în văzduh, şi era o viziune aproape mistică, mi-a spus Pointel: un animal atât de uriaş proiectat pe cerul negru al Poloniei, înconjurat de o boltă de brazi, ai fi zis că e o nălucă.

Pointel tot nu-şi venea în fire şi, cu toate astea, mi-a spus el, oprit în mijlocul măreţ al marii săli din Bofinger – în timp ce Macron

îşi pierdea răbdarea fiindcă blocam trecerea şi eu încercam să evit privirea celor care luau cina şi asistaseră la scena de pomină dinainte –, nu era genul să ia în serios poveştile cu simboluri animale şi alte nimicuri de catehism; dar acolo se întâmplase într-adevăr ceva, un fel de miracol, a precizat el: fiindcă, după ce se arătase în văzduh, cerbul, căzând, făcuse praf parbrizul şi coarnele i se îndreptaseră drept înspre el, ca nişte banderile de toreador, şi deja se vedea străpuns din toate părţile, îşi vedea ochii sparţi, spunea el, se vedea *murind prin ochi*; dar banderilele se cufundaseră în scaun de jur împrejurul capului său, la câţiva milimetri de faţă, iar când îşi venise în simţiri, nu se mai putea mişca: nu doar că furcile coroanei formau nişte gratii în jurul său, însă cerbul, izbindu-i-se de piept, îl imobilizase cu totul; Pointel era prizonier în maşina lui, în plină noapte, într-o pădure din fundul Poloniei, şi cel mai rău era că nu ştia dacă animalul ce se golea de sânge deasupra lui mai era viu sau nu.

Macron a întrerupt brutal relatarea lui Pointel, luându-l de braţ ca să ajungă cât mai repede la locul său: trebuia să ne mişcăm, nu se mai putea să stăm aşa, în picioare, fix în mijlocul restaurantului, cu atât mai mult cu cât Sabbat îşi începuse toaleta, iar un dalmaţian lingându-şi zonele genitale constituia pentru clientelă un spectacol necuviincios.

Am aruncat în trecere un ochi înspre masa celor doi mustăcioşi, care dispăruseră. Sabbat s-a strecurat sub banchetă. Chelneriţa s-a pus în mişcare să potrivească fotoliul lui Pointel. I-am turnat un pahar, mi-am turnat mie încă unul, sticla era de-acum goală. Din cauza ghipsului, nu reuşea să se aşeze, astfel încât am ciocnit în picioare, sub privire iritate ale vecinilor care nu mai suportau să fie deranjaţi.

— Pentru ochiul de cerb! a spus Pointel.

Somelierul cu perucă neagră a adus altă sticlă de Pinot Noir, din care i-a dat lui Pointel să deguste, şi în timp ce chelneriţa aranja un taburet la capătul mesei pentru ca Pointel să îşi poată aşeza piciorul, iată că deja dădeam pe gât alt pahar.

Se spune că în momentul morţii vezi derulându-ţi-se prin faţa ochilor filmul vieţii. Cât despre Pointel, în prima noapte pe care o petrecuse blocat în maşină, nu încetase să fixeze cu angoasă ochiul cerbului strălucind în beznă; ochiul îi părea viu, aşa că îi era frică de trezirea lui: se temea ca, eliberându-se, cerbul să nu îi smulgă capul cu coarnele. Aşa că începuse să pândească şi cea mai mică tresărire a animalului, fără să priceapă că e mort; căci în ochiul ce nu se afla decât la câţiva centimetri de faţa lui şi se încăpăţâna să rămână deschis nu ai fi putut găsi decât golul nopţii, golul pădurii, golul Poloniei unde, acum, îşi reproşa că venise să se piardă: în furia lui se blestemase de mii de ori, şi blestemase cinemaul, regizorii, goana după bani, nebunia de a face filme; căci în ochiul gol al cerbului se

reflecta până la urmă golul propriei vieţi, un gol abisal şi aberant, mi-a spus el, neantul unei vieţi care nu fusese niciodată decât o lungă supunere în faţa unor pasiuni secundare, inutile, absurde, fiecare fiind aservită doar *viciului de a nu te opri nicicând*.

Să sfârşească închis înăuntrul propriei maşini i se părea o glumă macabră, dar şi imaginea logică a destinului său, căci nu mai ieşea din maşina din care îşi făcuse birou, petrecându-şi cea mai mare parte din timp dând telefoane cât gonea noaptea pe autostrăzile Europei, văzându-şi de treburi de la Paris la Roma, de la Roma la Geneva, de la Geneva la Berlin, şi mereu din întâlnire în întâlnire, în maşina ce devenise, îşi dădea acum seama, o cuşcă: „La urma urmelor, mi-a spus Pointel, întotdeauna am trăit într-o cuşcă, şi poate cu toţii trăim închişi într-o cuşcă; în realitate nimeni nu îşi doreşte să iasă din ea, să trăim într-o cuşcă ne mulţumeşte, fiindcă nu avem nici curaj, nici imaginaţie, a spus el, vrem să nu ni se întâmple nimic şi nu ni se întâmplă nimic, de fapt, nu trăim cu adevărat, ne petrecem timpul privind un ochi şi ne convingem că supraveghem acest ochi, când nu doar că ochiul ne supraveghează pe noi, dar în plus ochiul ăsta e al unui mort. Iată, mi-a spus Pointel, trăim sub jugul halucinant al ochiului unui mort”, asta înţelesese rămânând blocat în maşină, în timp ce deasupra lui cerbul se golea de sânge.

Se iviseră cele dintâi licăriri ale zilei şi nu îi venise nimeni în ajutor, nimeni nu remarcase maşina strivită de un brad în pădure; nu doar că nu trecea aproape nicio maşină pe acele străduţe din centrul Poloniei, dar atunci când trecea vreuna nu făceai decât să îi auzi larma în depărtare: Pointel şi-a dat seama că e imposibil să fie observat, căci maşina i se afundase foarte departe în pădure; acoperită de ramurile unui brad, pur şi simplu nu se mai vedea.

Putea să tot strige, era linişte: era înhumat în mormânt, îngropat în inima unei păduri, având drept giulgiu o piele de cerb acoperită cu sânge.

A început să urle, a urlat ore în şir, niciodată nu urlase aşa, mi-a spus: urla cu disperarea condamnatului la moarte. Şi apoi se temea să nu fie devorat de animalele sălbatice pe care mirosul cadavrului începea să le atragă. Ziua s-a scurs, îi era sete, îi clănţăneau dinţii, iar în noapte ochiul cerbului continua să îl fixeze. Până la urmă de ce venise să se izbească de maşina lui? Îşi amintea vag de legenda în care un cerb imens, cu fruntea dominată de o cruce, vine să îl blesteme pe vânătorul care i-a masacrat familia, însă el, Pointel, ce făcuse rău până la urmă?

Trecuseră douăzeci şi patru de ore de când nu îşi mai mişcase picioarele sau mâinile şi putea să tot încerce să se zbată, nu mai simţea de acum nimic în afară de frig, foame şi sete: tot pândind, crezuse că găseşte în ochiul cerbului o trecere; intrase în ochi, se

furişase ca pe un coridor, însă nu se deschidea nimic, coridorul era fără sfârşit: nu exista nici uşă, nici fereastră, nicio lumină, nicio formă de viaţă.

Muştele se învârteau în jurul cadavrului puturos al cerbului; şi Pointel spune că în a doua noapte devenise buimac precum o muscă în propriu-i gâtlej: se vedea deja mort. „Închipuiţi-vă că m-am gândit iar la Montaigne, mi-a spus el. Cred că nu-l citisem din şcoală şi totuşi frazele mi-au revenit în minte: este atunci când cade de pe cal şi se gândeşte că asistă la propria-i înmormântare. Bineînţeles, e imposibil să îţi trăieşti propria moarte, nimeni nu s-a întors vreodată să ne spună că a murit şi că şi-a trăit clipa morţii, dar Montaigne spune ceva de genul: *Mă gândeam să fiu gata ca să văd dacă în acea clipă a morţii, atât de scurtă şi fugară, eu pot dibui vreo clintire a sufletului.*[23] Nu-mi mai aduc foarte bine aminte fraza, a spus Pointel, dar de expresia «clintire a sufletului» sunt sigur: era exact ce aşteptam contemplând în ochiul cerbului reflexul propriului meu chip golindu-se. Am putut verifica faptul că momentul morţii nu e nici scurt, nici tăios, dimpotrivă, durează, nu se mai termină, crăpi încet, şi un fel de toropeală halucinantă pusese stăpânire pe mine, deliram din cauză că mi-era foame şi sete şi frig, şi apoi simţeam că mă lasă puterile: nişte lucruri, minuscule, plecau din mine, iar sufletul însuşi avea să mi se desprindă de trupul pe care deja nu-l mai simţeam. Montaigne avea dreptate să vorbească despre o «clintire a sufletului», expresia era exactă. Blocat în maşină, cu muştele care îmi supuneau la chinuri ochii, gura, nasul, am regretat că nu l-am citit pe Montaigne mai îndeaproape; niciodată nu te pregăteşti îndeajuns pentru moarte, dar mai ales lectura lui Montaigne mi-ar fi dat ceva la care să mă gândesc, mi-aş fi putut mobiliza amintirile de lectură şi, cum îmi petrecusem viaţa citind scenarii, adică fraze ce se şterg, nu aveam nimic de mobilizat: în afară de scurta frază a lui Montaigne, despre care nici măcar nu ştiam dacă e exactă, eram efectiv gol pe dinăuntru.

Aşa că mi-am petrecut multă vreme cu fraza asta scurtă, am învârtit-o pe limbă ca pe un sâmbure, m-am pătruns de ea, astfel încât, de mai multe ori în a doua noapte, când cel mai mic zgomot din bezna ce înconjura maşina mă teroriza, am crezut că intru în acel soi de tresărire ultimă despre care pomeneşte Montaigne – am crezut că *sufletul mi se mută*; şi m-a încercat o bucurie nebună. E cel mai ciudat lucru care să mi se fi întâmplat în viaţă: m-am abandonat.

Cât a ţinut abandonul ăsta? Nu ştiu, dar mi-a deschis o falie în cap; un gol. Şi, credeţi-mă, nimic nu se poate muta acolo: e locul abandonului. Vi s-a întâmplat deja să vă abandonaţi oare – să vă abandonaţi cu adevărat? Mie mi s-a întâmplat; şi aşa am murit, aşa mi s-a mutat sufletul.

Restul este anecdotic, mi-a spus Pointel turnându-şi un pahar de

vin pe care l-a înghiţit până la ultima picătură: a doua zi, când soarele era deja sus pe cer şi nu mai puteam saliva, s-a ivit un bătrân cumsecade, cu un cap de bufniţă, desculţ, cu o vestă din piele de oaie şi o barbă deasă, murdară; avea nişte ochi de nebun şi a înaintat îndreptându-şi puşca spre mine. Am crezut că mă omoară. Cu capătul puştii, a atins cerbul, apoi a început să-mi vorbească, frazele lui erau brutale, ca şi cum ar fi lătrat; iar eu *voiam* să vorbesc la rândul meu, dar niciun sunet nu îmi ieşea din gură. Tipul a scos un cuţit şi a început taie cerbul în bucăţi. M-am gândit: când o să termine cu cerbul, o să se apuce de carnea mea. S-a apropiat, lama cuţitului mi-a strălucit înaintea ochilor şi cred că mi-am pierdut cunoştinţa. După care, dintr-odată, pieptul mi s-a uşurat, am tras aer adânc, mi se părea că simt pentru întâia oară mirosul pădurii, parfumul aspru al crestei-cocoşului, pământul reavăn, imensa răcoare pitită sub arsura soarelui şi acel soi de beţie care vine din seva brazilor. În momentul acela mi-am dat seama că nu mă mai pot mişca. Am urlat. Sau mai degrabă un urlet a ieşit din mine – un urlet rece. Bătrânul m-a eliberat, nu-mi mai simţeam picioarele, m-a purtat în braţe până la marginea drumului unde m-a pus jos. Nu-mi aduc bine aminte: să fi rămas cu mine aşteptând o maşină? Mă revăd culcat într-o camionetă; apoi la spital. Ghipsul – doar un picior rupt: un miracol. Şi mai târziu cu un depanator în pădure pentru a tracta maşina. Şi ochiul, pentru totdeauna, în cap. Aşa se face, a spus el, că sunt în viaţă”.

16

Plateau Prestige

Pointel şi-a oprit brusc povestea, îi suna telefonul; şi-a ridicat paharul:

— Pentru Michael Cimino! a spus el.

Am ciocnit şi mi-a pus întrebarea pe care mi-o pusese în SMS, întrebare la care nu putusem răspunde din cauza apariţiei pe palier a celor doi mustăcioşi:

— Aşa deci, Cimino a devenit femeie?

— Mult mai tare, am spus eu: nici bărbat, nici femeie.

Nu se mai oprea din sunat, trebuia să răspundă, şi-a cerut scuze şi s-a ridicat cu dificultate sprijinindu-se în cârjă.

Eram din nou singur cu acvariul, veriera şi privirile celor care luau cina. După ce am ascultat lunga relatare, mă simţeam gol. Îmi era foame: dacă aş fi continuat să beau aşa, fără să mănânc, aveam să mă fac muci. Deja mi se părea imposibil să revin în port: eram îmbarcat şi, dacă pentru moment marea era calmă, valurile anunţau o furtună de să smulgă stelele de pe cer. Veneau noi clienţi, Macron nu îşi înceta du-te-vino-ul şi, de fiecare dată când trecea pe dinaintea mesei mele, îmi arunca o privire răutăcioasă. Şi Sabbat? M-am aplecat sub masă: adormise.

Am deschis meniul. Trebuia neapărat ca Pointel şi cu mine să comandăm. Propuneau *choucroutes de la mer*[24], expresia m-a făcut să râd. Părea destul de consistent: mihalţ, somon, eglefin, găluşte cu cerneală de sepie, creveţi şi cartofi natur. Aveam însă chef mai ales de stridii: la urma urmei, aveam puţine ocazii să mănânc aşa ceva, în timp ce o *choucroute*, chiar şi o *choucroute de la mer*, îmi închipuiam, pe drept sau pe nedrept, că este ceva mai căutat, ba chiar un pic vulgar. Stridii, iată ce-mi trebuia: potrivit meniului, Bofinger le garanta drept „apetisante, tari, zemoase sau cărnoase”. Cele patru calificative îmi plăceau, erau promiţătoare, cu atât mai mult cu cât erau propuse, fără să prea ştiu la ce corespund, tot felul de varietăţi: specialele *Grands Crus* [25] de Normandia n° 2, specialele Sélection Bofinger n° 3, finele[26] de bazin n° 2 et n° 3 (astea îmi spuneau ceva), apoi specialele Gillardeau[27] n° 3, după cum şi un enigmatic şi îmbietor Casting[28] de stridii, despre care am presupus că ar consta dintr-un amestec al precedentelor. Castingul, iată, asta îmi trebuia.

Am zâmbit singur, fericit cum eşti după o decizie bună, mi-am turnat un pahar de Pinot Noir şi l-am înghiţit până la ultima picătură.

Povestea lui Pointel era uluitoare; în acelaşi timp, mi se părea familiară, ca o alegorie ce aştepta să fie descifrată. Până la urmă de ce mi-o spusese? Abia dacă ne cunoşteam. Pe măsură ce se adâncea în relatare, am simţit la el o jenă: vorbeşti despre propria moarte cu primul venit? Dar tocmai, la el, jena făcea irezistibilă scufundarea în ceea ce era de nemărturisit: pentru că experienţa i se părea jenantă, mi-o povestise. Probabil nu ştia nici el ce îmi transmite; iar prin relatare încerca, într-un fel, să regăsească intensitatea: constelaţii care pentru noi sunt stinse strălucesc în ultima săritură a unui animal. „Deschide ochii", spune acesta.

Pointel citise – sau să zicem că răsfoise – scenariul meu, care şi el vorbea doar despre moarte; poate se gândise că în felul ăsta îi puteam înţelege povestea. Avea dreptate: prin ea, recunoşteam animalul epifanic al filmelor cu care îmi petreceam ziua, regăseam cerbul pe care îl ocheşte Robert De Niro în *Vânătorul de cerbi*, al lui Michael Cimino şi, mai ales, vedeam revenind eterna siluetă a cerbului alb al adevărului.

Oare nu spre el tindeau toate aventurile mele? Dacă pluteam de atâta vreme într-o absenţă care treptat mă rupsese de societate era pentru a fi pregătit atunci când va apărea – era pentru a-i veni în întâmpinare.

Puteam considera, fără prea multă exagerare, că povestea lui Pointel îmi era destinată. E-adevărat că deja băusem prea mult pentru a reflecta la caracterul într-adevăr sortit al relatării (şi prin urmare la natura mesajului lui Pointel), însă, iată: cerbul se apropia – prin această relatare, îmi făcea semn, şi ştiam că un cerb nu vine niciodată singur: împreună cu el, o ia razna toată istoria lumii.

Coarnele cerbului care au fost cât pe ce să străpungă capul lui Pointel se recompuneau în al meu, cu nişte nume. Un corn se înscrie în minte; iată că întind mâna spre el.

Şi apoi, îmi circula ceva prin vene, ceva pe care relatarea lui Pointel îl stârnise, ceva care la rândul său îmi era familiar: o mânie. În serile mele lungi, când deznădejdea devine egala dragostei de viaţă, când mi se întâmplă să mă gândesc în acelaşi timp la sinucidere şi la viitor, aş putea muşca. Fiara hoinăreşte prin păduri cum ni se mişcă năduful prin vene: la asta mă gândeam aşteptându-l pe Pointel. Exact la fraza asta: „Fiara hoinăreşte prin păduri cum ni se mişcă năduful prin vene". Cine eram eu, la drept vorbind? Uneori ritualul se limpezeşte; ştii că eşti pe drum. Îţi simţi mâna arzând. Este posibil ca regatul să le aparţină celor violenţi; dar dacă violenţa precedă revelaţia, ultimul gest o anulează: va fi de-ajuns, chiar în ultimul moment, să te apleci şi să culegi o floare.

Întorcându-se, Pointel mi-a spus că încerca să finanţeze următorul film al lui Leos Carax: era o bătaie de cap îngrozitoare,

Carax avea o idee genială, o poveste în care se încrucişau finanţele la nivel internaţional şi clonarea; ideea lui Carax era că există un raport între modificările genetice şi speculaţia financiară: după el, ce se întâmplă în biologie şi ce se întâmplă cu economia ţine de acelaşi proiect de distrugere a speciei umane.

„În fond, ce îl interesează pe Carax, spunea Pointel, este capitalismul ca perversiune: vrea să pună în scenă speculaţia bursieră ca pe un joc imaginat de Satana; şi, cum e imposibil să îl reprezinţi pe diavol sub o formă umană, încearcă să filmeze virusuri.

Cinemaul însuşi este un virus, a spus el: ideea de virus e reprezentată de cinema, cu imaginile lui planetare, cu *trailer*-ele ce se derulează pe ecranele calculatoarelor cu viteza luminii; în fond, nu mai e nevoie să turnezi filmele, a spus el, sunt de-ajuns doar forşpanurile, ele sunt cele virale: nu încetează să trezească dorinţă, dorinţele noastre deja nu mai sunt ale noastre, ci cele pe care industria cinemaului ni le-a dictat, şi din cauza acestor imagini pe care le iau drept dorinţe proprii, oamenii se năpustesc într-o sală unde sunt ţintuiţi pe Internet."

În orice caz, a spus Pointel, filmul acela ar costa miliarde şi, cum trebuia evitată repetarea catastrofei financiare de când cu *Amanţii de pe Pont-Neuf*[29],care îl uscase de tot pe Carax, Pointel, pentru a-şi lua măsuri de precauţie, era în tratative cu Qatarul şi să binevoiesc a-l scuza dacă suna telefonul în timpul cinei, în Qatar era abia cinci după-amiaza, iar când e vorba despre bani oricum birourile nu închideau niciodată.

„Sigur", am spus eu, beat criţă. Iar telefonul i-a sunat, nu s-a oprit din sunat, se îndepărta şchiopătând spre intrarea restaurantului, se întorcea, telefonul suna din nou, pleca iar.

Am reuşit totuşi să comandăm: însuşi Macron, cu un zel slugarnic, ţinuse să ne ia comanda. Pointel a ales Plateau Prestige, compus dintr-o jumătate de homar american, o jumătate de crab, trei creveţi roz, două langustine, creveţi gri, şase moluşte şi o duzină de stridii selecţionate din varietăţile din meniu (un fel de Casting, pe scurt).

Este pentru doi, a spus Pointel, însă m-a invitat să comand altul în ce mă priveşte, fiindcă n-avea chef să împartă: în general, înfuleca singur platoul.

Alegerea mea se îndrepta mai curând spre Castingul de stridii. Pointel a protestat imediat: Plateau Prestige era cea mai bună alegere, căci nu doar că avea tot atâtea stridii cât Casting-ul (ceea ce Macron a confirmat), dar în plus avea tot soiul de crustacee, pe care i-ar face plăcere să le mănânce dacă nu le voiam. Era într-adevăr mai avantajos, a spus el; şi, cum plătea el, am comandat şi eu un Plateau Prestige.

Savurând carnea unei stridii, am simţit că leşin. Băusem din belşug, dar nu vinul mă lua de cap. Ca să găsesc viaţa ce duce la spaţiul absolut, pentru asta mă îmbăt; însă întotdeauna rămân la marginea misterului. Nu, în seara aceea leşinam de plăcere căci carnea stridiei e un deliciu care dă fiori: ai fi zis că pe limbă îţi scânteiază comori de sidef; iar stridia aia, pe care chelneriţa mi-o indicase drept un Grand Cru de Normandia, se topea în gură ca o bijuterie marină. Să mănânci stridii este un act sacramental, i-am spus eu lui Pointel, care a bombănit: el nu jura decât pe homar.

17

The Great Cimino

Iată că Pointel şi-a închis telefonul; spărgându-şi jumătatea de crab cu un cleşte, mi-a cerut noutăţi despre Cimino: îi dădusem să citească scenariul? „Cimino citeşte tot ce i se trimite, mi-a spus el, îşi petrece timpul citind, caută perla, scenariul absolut, cel care «va putea să îl atragă pe Dumnezeu în paginile lui»“ (expresia m-a surprins pentru că era o frază din propriul meu scenariu, o frază pe care o folosisem în legătură cu *Moby Dick* în *The Great Melville,* şi eram fericit că Pointel o citează, fericit că iese din text şi trece astfel în conversaţie); „Cimino, a insistat Pointel, a scris el însuşi zeci de scenarii, este în primul rând un foarte mare scenarist înainte să fie un foarte mare regizor, i-aţi citit romanele?” De când nu mai turna filme, adică de vreo douăzeci de ani, Cimino devenise scriitor şi chiar dacă, bineînţeles, îşi scria romanele în engleza americană, nu le publica decât în traducere. „Aţi citit *Big Jane*[30], îmi închipui, mi-a zis Pointel, ei bine, romanul ăsta nu există în America; a fost scris în engleza americană, dar Cimino a refuzat să fie publicat în această limbă: nu găseşti *Big Jane* în Statele Unite, ceea ce spune multe despre raportul lui Cimino cu ţara sa.”

Ieşind la o ţigară, Pointel şi cu mine, însoţiţi de Sabbat, care sărise una-două de sub banchetă de cum simţise că mă ridic, am trecut pe lângă cei doi mustăcioşi care, la intrarea în restaurant, stăteau de vorbă cu Macron; însă, când am trecut pe acolo, şi-au ferit privirile. Fără îndoială se plângeau de purtarea mea sau, dacă nu, încercau să capete informaţii; dar nu-mi păsa; stridiile, prezenţa lui Pointel, conversaţia ce promitea să fie nesfârşită, totul mă liniştea. Avusesem dreptate să ies din casă: se întâmplaseră mult mai multe lucruri de când am ajuns la Bofinger cu Sabbat decât în ultimele cinci luni. Iar esenţialul abia urma; lucruri importante, în mod sigur, aveau să aibă loc în seara aceea şi să îmi schimbe viaţa; la urma urmei, oare nu aveam de acum cincizeci de ani, oare nu urma să intru, începând din acea noapte, în cea de-a doua parte a existenţei mele? În entuziasmul meu, i-am spus lui Pointel că e ziua mea. „Câţi ani împlineşti?” a întrebat el. „Cincizeci”, am spus. A urlat: „Şampanie!” Iar Macron, care era postat chiar în spatele nostru, în cadrul uşii rotative larg deschise din cauza căldurii, a chemat un chelner: „Două cupe pentru domnul Pointel”, a spus el.

Fumam pe trotuar, Pointel îşi citea mesajele, iar eu contemplam muntele de gheaţă pe care se îngrămădeau coşuleţe de stridii pe care

cei ce le deschideau le făceau, astfel, să lucească aidoma unor diamante. Sideful este celălalt nume al desfătării; el salvează clipa când apare: o viaţă plină de sidef, iată ce îmi doream.

„La început l-am luat pe Cimino drept femeie, i-am spus lui Pointel golind cupa de şampanie. Eram la ieşirea din Frick Collection, primăvara trecută, în aprilie, pe 17; era o vreme splendidă, iar New Yorkul se scălda într-o lumină roz. Cimino avea cu el un rucsac Strand plin cu cărţi, avea chipul neted, complet lipsit de riduri; părea imberb, ca un adolescent. Sub o şapcă de baseball dominată de cuvântul FUCK, părul lung, de un negru intens, şi ochelarii coloraţi uşor în reflexe mov îi dădeau un aer de divă; manierele sale erau în acelaşi timp delicate, ca ale lui Gatsby, şi dure, sau mai curând absente, ca ale unui cowboy. Era absolut fermecător, până şi insolenţa lui era simpatică: un aristocrat – un personaj din Proust împopoţonat în gaucho; sau mai degrabă Proust însuşi, în cămaşă de blugi, pantaloni de piele şi ghete."

Prima întrebare pe care mi-a pus-o Michael Cimino, i-am spus eu lui Pointel, în timp ce ne întorceam împreună cu Sabbat spre masa noastră şi comandam încă o sticlă de Pinot Noir ca să dăm gata cele două Plateau Prestige (mâncasem toate stridiile şi, aşa cum conveniserăm, îi lăsasem crustaceele lui Pointel, care ţinea morţiş să îmi dea să gust crabul), a fost dacă dorm. Nu prea, îi răspunsesem. Am traversat Central Park, dinspre Hudson bătea un vânticel, lumina scânteia prin frunzişul ulmilor înalţi. Cimino îmi strânsese mâna: „Frăţie", îmi spusese cu solemnitate.

După el, să dormi era de negândit: dormea întotdeauna doar cu un ochi închis, fiindcă „ne simţim înconjuraţi de lucruri ce ne pot omorî", îmi spusese. Începuse să nu mai doarmă în armată, când se înrolase, pe la douăzeci de ani: „Credeam că somnul are să mă îndepărteze de adevăr, mi-a spus el, aşa că noaptea, în dormitorul comun al taberei de instrucţie din Fort Dix, ca să nu adorm, vizualizam drapelul Statelor Unite; îl fluturam deasupra patului şi, metodic, din dorinţa de a nu aparţine de nimeni şi de nimic, şi cu atât mai puţin unei naţiuni care masacrase cu conştiinciozitate triburile apaşe, populaţiile cheyenne, sioux, comanş sau mohave, decupam fiecare stea, până când steagul a rămas gol".

„Ştiţi, mi-a spus Michael Cimino scoţând din buzunar o sticluţă de vodcă pe care o învelise precaut într-o pungă de hârtie, cum se face în Statele Unite, au fost atâţia morţi în numele Americii, şi nu vorbesc numai despre soldaţii trimişi în Irak sau Vietnam, vorbesc despre toţi cei pe care America i-a omorât şi pe care continuă să-i omoare: pentru fiecare mort, pentru fiecare sută, pentru fiecare mie de morţi, ar trebui să se decupeze o stea de pe steagul Statelor Unite ale Americii."

Da, în plin Central Park, în timp ce amurgul se lăsa încet, iar eu eram fericit să beau vodcă după toate orele în care îl aşteptasem pe

Cimino în faţa unui tablou de Rembrandt, el îmi explica, relaxat, surâzător, importanţa acestui act ce ţinea după el de nesupunerea civilă.

„În orice caz, moartea unei galaxii este condiţia strălucirii sale, a completat Cimino. Iar acest vârtej de cincizeci de stele nu mai prinde nimic altceva pe cerul Americii decât bilanţul veşnic cenzurat al morţilor săi. Şi, de altfel, continua Cimino, la ce altceva ar putea trimite benzile roşii de pe drapel dacă nu la sângele vărsat?”

După el, de-a lungul Istoriei, bunul şi vechiul steag înstelat nu încetase să bea sângele celor dispreţuiţi, era sugativa sacrificială a Americii, cârpa groasă de care guvernele succesive se folosiseră ca să şteargă masacrele. „Se spune că stelele reprezintă Statele Americii, în realitate însă, a spus Cimino, decontează fiecare trib indian decimat.”

În timp ce mă străduiam să îi relatez cu exactitate lui Pointel cuvintele pe care le rostise Michael Cimino, cei doi mustăcioşi s-au aşezat din nou la o masă, chiar lângă intrare; nu doar că îmi aruncau priviri furioase, dar încercau să ne asculte conversaţia.

Eram pe punctul de a-i povesti lui Pointel ce păţisem cu cei doi tipi, dar deja nu mai eram atât de sigur că l-ar putea interesa ce-a spus Cimino despre America, astfel încât l-am scutit de amănuntele întortocheate şi cel puţin absurde ale problemelor mele.

Pe scurt, Cimino şi cu mine traversaserăm parcul în direcţia râului; odată instalat în faţa Hudsonului, pe o bancă umbrită de o salcie plângătoare, s-a declarat numaidecât pregătit să îmi citească scenariul. În aerul blând şi uşor al sfârşitului după-amiezii, în timp ce pescăruşii planau pe deasupra promenadei, iar albatroşii se strecurau printre zgârie-nori, am scos din rucsac manuscrisul legat pentru *The Great Melville*, pe care mă îngrijisem să îl printez în roşu, ca un omagiu adus publicaţiilor Internaţionalei comuniste.

Cimino a recunoscut imediat omagiul: „Ca Marx!”, a exclamat el. Abia ce îşi începuse lectura, înarmându-se cu un creion pe care îl scosese instinctiv din buzunar, că am înţeles: avea intenţia să-mi citească integral scenariul; acolo, pe bancă, lângă mine.

Cimino dădea paginile, sublinia fraze, iar eu nu spuneam bineînţeles nimic, abia îndrăzneam să-l privesc. Mă mulţumeam să beau câte o duşcă de vodcă şi să îi dau din când în când sticluţa. Dacă îmi aprindeam o ţigară îi ofeream şi lui una, pe care o accepta fără să spună nimic; şi mi se întâmpla, aruncând o privire pe furiş înspre manuscris, să văd unde e: atunci încercam să îmi închipui ce îi putea declanşa în minte cutare scenă, cutare frază.

În fond, nu aşteptam nimic. Ştiam prea bine, i-am spus eu lui Pointel, că scenariul e o nebunie şi că nici Cimino, nici vreun alt cineast nu l-ar turna vreodată. Cred că nici nu era scris pentru asta. *The Great Melville* era, înainte de orice, un poem mistic despre rău: că

era citit de regizorul *Porţii raiului*, şi tocmai de către el, mi se părea deja un noroc. Mai mult decât un noroc: o victorie. Şi mai bine decât o victorie: o consacrare. Simplul fapt că Cimino mi-a citit scenariul îi transmitea gloria tainică despre care vorbesc Scripturile, îndeajuns să schimbe un mesaj scurt într-o cuvântare înflăcărată, o carte de nimic într-o respiraţie; căci scrisul nu e doar ce se vede, am adăugat eu: scrisul aparţine tainei, spiritului, iar nu literei, şi se împlineşte din tăcere în tăcere.

M-am gândit că după o asemenea mărturisire Pointel nu o să mă mai asculte deloc: probabil era limpede pentru el de multă vreme că nu are nimic de obţinut nici de la mine, nici din scenariul meu, nu sunt şi nu voi fi niciodată *bankable*[31]; şi, chiar admiţând că ar fi fost curios de părerea lui Cimino (şi s-ar fi întrebat dacă nu cumva „cineastul ăsta genial dat naibii” cum zicea el, nu o să îmi găsească scenariul interesant), de ce ar fi continuat să acorde timp şi încredere unui tip care se mulţumea să trăiască scrisul, mai degrabă decât să îl comercializeze? Un tip care nu avea nicio ambiţie – ori o plasa într-un loc de care societatea nu ţine cont.

Mă înşelasem însă: Pointel mă asculta. Îşi puse telefonul deoparte. Ce îi spuneam îl interesa cu adevărat. Cred că pe el nu-l mai interesa prea mult să scoată profit din cinema: căuta să *vadă altceva*, ceva ce rareori vezi pe ecrane, ceva ce, poate, nu există şi ai cărei purtători involuntari suntem unii dintre noi. Aşa cum mi-a explicat când mi-am cerut scuze pentru digresiuni: cerbul îl schimbase.

Eram în acel moment din beţie când cineva vorbeşte în tine: nu doar numele din cap, ci o euforie te deschide acelei zone de claritate unde cuvintele străvăd o comoară; iar în seara aceea mi se părea că, vorbind, regăsesc valul ce compune *The Great Melville*.

Macron s-a apropiat de masa noastră: voiam să comandăm desert? Pointel dorea mai ales să continue să bea; eu la fel. Am comandat două pahare de armagnac.

Trebuia să merg la toaletă, dar, dacă m-aş fi ridicat, Sabbat ar fi sărit încă o dată de sub banchetă să mă urmeze prin restaurant ţopăind de bucurie, şi nu-mi puteam permite acest lucru. Oricât de protejat aş fi fost de Pointel, Macron nu ar fi trecut cu vederea noua năzbâtie. Cum să fac? Nu aveam totuşi să o rog pe chelneriţă să îmi supravegheze câinele cât mă uşuram. În ce îl priveşte pe Pointel, cu cârja lui, abia de stătea în picioare: i-ar fi fost imposibil să îi ţină piept lui Sabbat. Deja mi-l închipuiam prăbuşindu-se în mijlocul restaurantului, cu cravata mov în mână, urlând de durere din cauza piciorului, în timp ce frumosul, marele, năvalnicul Sabbat se aruncă de la o masă la alta în căutarea mea, răsturnând totul în cale.

Trebuia numaidecât evitată o asemenea catastrofă: astfel, cu toate precauţiile posibile, m-am dezlipit de pe banchetă cu

încetinitorul pentru ca Sabbat să nu bage de seamă nicio variaţie de greutate. După care am ocolit masa în vârful picioarelor, cu degetul la buze în atenţia lui Pointel. Am evitat şi să mă întorc: o simplă privire către Sabbat şi ar fi fost în stare să se trezească.

M-am îndreptat spre toaletă. Cei doi mustăcioşi nu mai erau acolo. Trecând prin faţa intrării restaurantului, unde Macron continua să întâmpine noi clienţi, privirea mi s-a încrucişat cu cea a unei femei care fuma o ţigară pe trotuar şi se uita pe telefon plângând; chipul foarte alb contrasta puternic cu părul negru şi buzele roşii; era de o eleganţă ce o deosebea net de ceilalţi care luau cina, de seară, de locuri. Purta o jachetă de hermină, o fustă roşu-bordo şi nişte sandale cu toc verde-măr. I-am remarcat detaliile vestimentare pentru că m-au orbit culorile: am rămas ţintuit, contemplând-o, ca un imbecil; s-a întors înspre mine şi privirile ni s-a încrucişat pentru a doua oară, mai strâns ca o îmbrăţişare. Ochii îi erau verzi-arămii; faţa scăldată în lacrimi avea măreţia unui regat.

Dintr-odată, mi-am pierdut echilibrul şi am căzut cât eram de lung la intrarea restaurantului: era Sabbat, sărise pe mine şi iată că îmi lingea obrajii. Acum, frumoasa plângând zâmbea: mă lua peste picior.

Ca prin miracol, nimeni nu a venit să se ia de noi când m-am întors de la toaletă cu Sabbat; s-a făcut imediat nevăzut sub banchetă, fără ca nimeni să fi remarcat – iar Pointel, care părea afumat bine, aştepta răbdător continuarea poveştii mele bându-şi armagnacul.

18

Charles Reznikoff

Seara se lăsa încet peste New York, i-am spus eu lui Pointel; iar cerul era roz, portocaliu, roşu. Eram pe cale să pierd avionul, însă eram mulţumit: la urma urmelor, nu ai în fiecare zi întâlnire cu cel mai mare cineast din lume.

Cimino a citit jumătate din scenariu, până la pagina trei sute douăzeci, pe care a îndoit-o, şi, închizând manuscrisul, mi-a zâmbit. Era un zâmbet pe cât de larg, pe atât de enigmatic: cum Cimino purta veşnicii lui ochelari negri, nu îi vedeam ochii; iar pentru a înţelege sensul unui asemenea zâmbet trebuie să te ajute fără îndoială ochii; zâmbetul ăsta îmi aducea însă aminte de ceva, îmi aducea aminte de un altul, de cel al *Îngerului* din Reims, sculptura de pe portalul catedralei din Reims, care se mai numeşte şi *îngerul zâmbitor*. Nu am avut vreme, în seara aceea, cât Cimino se ridica să arunce sticluţa goală, să aprofundez această asemănare, însă, aşa cum *Îngerul* din Reims se deschide prin zâmbetul său frumuseţii nesfârşite a timpului, pe care nu doar o acceptă ca un copil, ci o lărgeşte cu tandreţea lui, îmi părea că, zâmbind, Michael Cimino îndeplineşte astfel cel mai simplu dintre acte, cel care se înfrânează de la cuvânt: spunea da.

Avea să-şi continue lectura mai târziu: îi puteam lăsa exemplarul? Noaptea se lăsase pe fluviu, un lampadar lumina promenada pustie. Am fumat o ţigară în tăcere, iar Cimino mi-a propus să luăm cina: era un restaurant pe Mulberry Street – Paesano –, conform spuselor lui, ultima *trattoria* ce rezistase standardizării suferite de Little Italy, unde se mâncau *spaghetti allo scoglio* la fel de tari ca la Napoli. Dar înainte trebuia: 1 – să găsim vodcă; 2 – să luăm un feribot până pe Ellis Island, căci acolo începe şi se sfârşeşte totul, a declarat Cimino, şi în acea seară o asemenea vizită se impunea cu deosebire, ca un omagiu adus scenariului meu, a spus el, fiindcă într-adevăr scenele principale din *The Great Melville* acolo au loc: Cimino îşi propunea să-mi fie ghid – urma să coborâm noaptea pe fluviu până la poarta Lumii Noi, şi în această călătorie pe apă urma să îmi fie un fel de Virgiliu.

Un vas aluneca în culorile amurgului spre Ellis Island; apele sclipeau în cadenţă, ca şi cum ar fi trimis semnale celor ce speră să se îmbarce spre o ţară binecuvântată. Oare ele îi dădeau numele ori spuneau că ţara asta nu există?

M-am gândit la ultimul cadru din *Poarta raiului*, de o tristeţe deznădăjduită, în care, după masacrul imigranţilor de către

proprietarii de pământuri, şeriful James Averill stă pe puntea unui iaht, în rada din Newport. Lumina este portocaliu-albastră, el e scrobit într-un sacou burghez. Iluziile pierdute se deschid înspre o melancolie fără sfârşit.

Am scos din rucsacul Strand un cadou pentru Cimino: i-am oferit cartea lui Jean-François Lyotard despre Malraux anume cumpărată pentru el din Paris, o carte ce poate avea să îl ajute în cercetările pentru adaptarea, de atâta timp anunţată, a *Condiţiei umane*.

Şi iată că a început să caute şi el în rucsacul Strand: avea şi el un cadou pentru mine, cartea unui scriitor la care se gândise instantaneu atunci când îl sunasem şi vorbiserăm despre sinucidere şi revoluţie; lectura primei părţi din scenariul meu nu făcuse, mi-a spus el, decât să îi confirme cât de mult mi-ar plăcea, negreşit, scriitorul ăsta: „Charles Reznikoff, îl ştiţi?”. Nu-l ştiam. „E un fel de Faulkner sec, mi-a spus el căutând cartea în rucsac – un Melville evreu fără balenă, înţelegeţi?”

„Melville evreu fără balenă” îmi spunea ceva: Cimino avea într-adevăr simţul cuvintelor şi exact aşa îl făceam să vorbească pe marele Melville în scenariu; căci după ce scrisese nişte romane fundamentale, ca *Moby Dick*, *Pierre sau ambiguităţile* ori *Omul de încredere*, fără ca nimeni să se sinchisească a le citi, Melville, sărac lipit – şi părăsit de orice nădejde –, a fost nevoit să-şi ia o slujbă pe lângă biroul vamal din portul New York, unde, vreme de nouăsprezece ani, a dus existenţa unui celibatar spiritual, unul dintre acei oameni fără Dumnezeu, cum mai mult sau mai puţin cu toţii am devenit astăzi în singurătatea noastră, noi care nu mai întrezărim decât de departe, de foarte departe, ca într-un vis de demult, ca într-un miraj inventat de frustrare şi nostalgie, spuma lăsată de un mamifer enorm ce, zice-se, ar aluneca prin valurile oceanului cu graţia îngrozitoare, cu solemnitatea mov-vineţie şi aurită a unei catedrale vii, şi pe care nişte poveşti auzite încă din copilărie ne invită să o socotim o comoară ce ar conţine atât universul, cât şi abisul, precum numele imaculat al unui zeu absent, precum mărturia sclipitoare a exilului suferit de Şehina[32], în care poporul lui Israel vede prezenţa divină.

Iată: relatându-i lui Pointel întâlnirea cu Cimino, mă entuziasmam. Fiindcă în seara aceea, la New York, se întâmplaseră nişte lucruri ce nu încetau să mă îmbogăţească, lucruri ce nu veneau numai de la Cimino însuşi, ce nu îi aparţineau, pe care însă le proiectasem asupra lui şi care, într-un fel, se declanşaseră cu ajutorul acestei întâlniri.

Draga mea veche nebunie a numelor îmi joacă deseori feste; uneori mă face să deraiez şi, de când ajunsesem la Bofinger, acest lucru se adeverea: eram pe punctul de a exploda; însă uneori nebunia asta are şi ceva bun în ea, iar numele acţionează ca nişte chei: atunci zidurile cad, labirintul devine un loc ce luminează şi văd, în spatele

chipurilor, în spatele gesturilor, în spatele fiecărui cuvânt, filigranul unui adevăr ce trece.

Tot punându-mi mintea la contribuţie, discern din ce în ce mai bine contururile filigranului: unduieşte precum linia crestei unui munte şi formează un peisaj de triunghiuri care, adăugându-se unele altora, îţi trimit un mesaj.

Mi se întâmplase într-o noapte la Aux Petits Oignons şi de atunci se intensifica. Vorbind cu Pointel, vedeam apărând distinct un triunghi nou:

ÎNGERUL DIN REIMS ELLIS ISLAND

CIMINO

Apoi un al doilea, de care se prindea o lumină mistică:

MELVILLE REZNIKOFF
ŞEHINA

Prin potrivirea celor două triunghiuri în capul meu, se scria o poveste care curgea de la sine – ba chiar mă ducea către sine. Deliram oare? Mintea mi se învârtea de una singură în interiorul numelor, asta era tot. Atunci sunt fericit. Atunci au loc experienţele care îţi inundă mintea; ai zice atunci că te scalzi într-un lac: nu există univers mai vast.

I-am spus lui Pointel că la final Cimino a scos câteva cărţi din rucsac, nişte volume despre indieni, mi s-a părut, şi că mi-a întins în cele din urmă *Testimony*, de Charles Reznikoff, o compilaţie de fraze culese din mii de acte judiciare, minute de procese, declaraţii ce detaliază delictele survenite în America între 1885 şi 1915. Frazele astea, aşezate în versuri de către Reznikoff, alcătuiau mici scene de poezie albă, în care se exprima violenţa Americii: apăreau *saloons*[33], plantaţii de bumbac, căi ferate, spânzurători; niciun eroism.

„Căutătorii de aur”, „Epoca maşinilor”, „Albi şi negri”, „Jafuri – şi hoţi”, „Accidente de muncă”: erau titlurile capitolelor – conflicte, alte conflicte, mii, milioane de conflicte, şi tot atâţia morţi. Erai în platitudinea criminală a începuturilor, mi-a spus el, în America masacrului ordinar: era opusul Tărâmului Făgăduinţei, care opus anunţa deja epoca noastră de exterminare.

De când Cimino mă făcuse să-l descopăr pe Charles Reznikoff, i-am spus eu lui Pointel, citisem absolut tot ce-am putut găsi scris de el în traducere franţuzească, şi îndeosebi *Holocaust*, o cărţulie încropită în întregime din fraze pronunţate de responsabilii nazişti în timpul procesului de la Nürnberg şi de către Eichmann în timpul procesului său de la Ierusalim: Reznikoff nu adăugase niciun cuvânt, se

mulţumise să redea cuvintele călăilor aşa cum au fost rostite; iar aceste cuvinte, pentru că erau exclusiv tehnice, neutre – cuvintele unor experţi ai crimei –, compuneau cel mai îngrozitor kadiş în memoria evreilor exterminaţi din Europa.

În vara aceea, între două vizionări de film, nu încetasem să citesc *Holocaust* şi *Testimony*, cele două mari cărţi ale lui Reznikoff; treceam de la una de cealaltă, străduindu-mă să citesc cu ochii lui Cimino pentru a ghici scenele care îi plăcuseră; iar după ce citeam treizeci de pagini din *Testimony*, în care indienii, imigranţii, negrii şi, în general, cei săraci nu încetează să se omoare între ei, treceam la *Holocaust*, în care dispariţia evreilor se măsoară pe fiecare pagină, precisă, de neînţeles, înfiorătoare.

În capul meu se scria o carte ciudată, venită din această dublă lectură: o carte în care crima lua chip autonom şi începea să funcţioneze singură, fără ca vreun om, nici măcar cel mai ticălos, să ia parte la ea; o hecatombă îşi lăsa pecetea asupra speciei umane, ca şi cum Istoria nu ar fi fost schimbată decât plecând de la crimă şi *pentru ea* – ca să se plătească în sânge o lăcomie pe care nimic nu o sătura, în afară de împlinirea permanentă a unui sacrificiu care nu era destinat niciunui zeu şi care se executa fără ritual; toţi aceia pe care lumea îi exclusese – evreii, indienii şi paria societăţii occidentale – erau meniţi să alimenteze acest rug imens; iar în străfundurile unui asemenea coşmar ajutorul ar fi lipsit întotdeauna, fiindcă era imposibil să salvezi oamenii de o crimă interminabilă şi fără cauză.

Şi, în fond, i-am spus eu lui Pointel, opera lui Charles Reznikoff, precum cea a lui Michael Cimino – şi într-un chip încă mai radical (fără acea melancolie care contaminează filmele lui Cimino cu o dragoste pentru eşec) atinge un aspect fundamental ce ţine de tabu; şi poate de ceva negat.

Am afirmat în faţa lui Pointel că e vorba chiar de un *refulat occidental absolut*, fapt care l-a făcut să se strâmbe dezaprobator: opera lui Reznikoff nu îl interesa decât pe jumătate.

„Căci există un lucru despre care nu vrea să audă nimeni vorbindu-se, pentru că pare exagerat, am spus eu înghiţind o ultimă gură de armagnac, şi anume legătura dintre înclinaţiile ucigaşe ale Europei şi masacrele pe care s-a întemeiat America. Sigur, se vorbeşte despre exterminarea evreilor din Europa şi se vorbeşte despre genocidul indienilor din câmpii, i-am spus eu lui Pointel – dar cine îşi deschide ochii asupra *ambelor*? Cine îndrăzneşte să le pună în legătură? Cine e capabil să priceapă, prin intermediul celor două evenimente, care-i faza cu criminalitatea lumii occidentale?”

Pointel m-a întrerupt: voia să ştie mai ales ce făcuserăm Cimino şi cu mine – merseserăm pe Ellis Island? Asta îl interesa, mi-a spus el: nimeni nu filmase cu adevărat locul acela, îl vedeai un pic în *America,*

America lui Elia Kazan, tot un pic în *Naşul, partea a II-a*, de Coppola, însă un film care să i se consacre la modul serios nu exista. Ellis Island e totuşi un loc unde fuseseră *triate* fiinţe umane, a spus el: nu exista subiect mai politic ori mai contemporan. Tot delirul cu securitatea în care suntem captivi astăzi, obsesia planetară a controlului şi procentajul ce împiedică migranţii să scape din exil, oare toate lucrurile astea nu luaseră naştere acolo, pe Ellis Island, în primele decenii ale secolului XX? Oare ceea ce numim „Ellis Island* nu era un program ale cărui principii, dintre cele mai mârşave, le aplicăm astăzi în Europa? E păcat că Cimino nu mai face filme, mi-a spus Pointel, el ar fi fost singurul în stare să arate nebunia acelui ţarc de vite."

19

Blood from the beginning

De fapt, Cimino continuă să facă filme, am spus eu. Îmi dădusem seama în seara aceea, atunci când începuse să vorbească despre detalii: la final, când poveştile se termină, spusese el, când nu mai există nicio poveste, rămân mereu detaliile – doar ele supravieţuiesc: „Detaliile, îmi spusese el privind în depărtare înspre Hudson, sunt fărâme de adevăr”.

Apoi se ridicase: „Ascultă detaliile!”, zisese. Şi, iată, cu silueta lui firavă şi o repeziciune de mim, în câteva secunde transformase spaţiul: promenada devenise o scenă de teatru – un loc de turnaj –, şi începuse să povestească o istorie cu muncitori ce lucrează pe un câmp de bumbac.

„Să-i spunem aşa: *Blood from the beginning* (Sânge de la bun început)”, zisese el zâmbind.

Povestea – sau mai degrabă *juca* istoria asta: de cum numea un personaj, mâinile sculptau o siluetă; fiecare dintre ele vorbea prin vocea lui care făcea să apară imensul cer neclintit din Missouri, praful verandelor, mâna plină de bătături a unei bătrâne, nişte picături de sânge pe un şorţ de piele.

Rotindu-se, cu o mişcare uşoară a degetelor sau un simplu rictus, Cimino găsea un personaj şi îl arunca în povestire; braţele nu mai încetau să formeze cercuri, spirale; mâinile tăiau spaţiul, decupau în materia lumii; şi, iată că, unindu-se în unghi drept, făceau un cadru.

Iată, Cimino *regiza*.

Soare copleşitor, a spus el. Sfârşit de dimineaţă în iunie, lumină puternică. Vreo zece negrese aplecate pe un câmp de bumbac. Câţiva bărbaţi stau aplecaţi şi ei: sunt albi, îmbrăcaţi într-o uniformă gri, spălăcită.

Un tip înalt şi slab, cu fruntea brăzdată de o şuviţă blondă, unsuroasă, într-o cămaşă de pânză aspră, încheiată până la gât, trece pe drum. Cimino o spune încet şi îl vezi pe tipul cel blond, vezi drumul: şi unul, şi celălalt par să vină de foarte departe, dintr-o secetă care-i precedă.

Cimino spune că pe tip îl cheamă Coleman şi că împinge o brişcă încărcată cu mobilă. Cimino e precis, enumeră: un pat, un bufet, o masă, patru scaune şi o legătură de rufărie – toate astea în piramidă, precizează el. Vezi piramida. Spune că un măgar trage brişca – vezi măgarul: la fel de cenuşiu şi de plin de praf ca oamenii aplecaţi peste câmpul de bumbac.

Unul dintre oameni (Banks, un ţărănoi tânăr şi slăbănog) îl vede pe Coleman urcând în vârful căruţei, stând în picioare pe mobilă, pentru a încerca să elibereze cablul telefonic ce trece pe deasupra drumului. Cablul s-a agăţat de mobilă, o să se rupă. Din trei gesturi, Cimino decupează o bucată de spaţiu: face să existe cablul, drumul, brişca.

Banks înaintează, vrea să îl ajute pe tipul cu mobila. Woods, şeful său, îi urlă să nu mişte. Înhaţă carabina a cărei curele îi era înfăşurată pe braţe: de fapt, bieţii ţărănoi albi sunt prizonieri, strâng recolta pentru bătrânul Craig, un crescător ce deţine întreg cantonul şi pe care şeriful îl răsfaţă. Banks se supune, îşi încovoaie spinarea înspre bumbac.

Cât despre negrese, ele nu sunt prizoniere, Woods le lasă în plata lor, sunt sclave de-ale bătrânului Craig (şi, pentru că sunt sclave, nu sunt supravegheate); una dintre ele – Gussy – îl priveşte pe Coleman cum îşi pierde echilibrul şi cade pe spate.

Măgarul molfăie un căpeţel de carton, nu mişcă atunci când capul lui Coleman se loveşte de o piatră la vreo trei metri în faţa căruţei. Gussy îşi şterge mâinile de şorţ şi se repede în direcţia corpului care zace la pământ.

Cablul telefonului ce blochează drumul continuă să se legene.

Gussy urlă: „E mort!”.

Woods, şeful, se întoarce o clipă înspre drum; din spate, Banks se aruncă asupra lui, îi zdrobeşte ţeasta cu o piatră şi pune mâna pe puşcă. Fuge spre brişcă, dezleagă măgarul şi îl încalecă urlând. Măgarul, speriat, se pune în mişcare, în timp ce albii ceilalţi se năpustesc asupra încărcăturii, aruncă mobila pe jos, fac zob sertarele şi smulg un ceas, cu fotografia înrămată a doi copii.

Se aude o împuşcătură. E Banks, mai departe, în spatele câmpului, care lichidează măgarul făcându-l fiu de căţea.

Trec o zi şi o noapte. Iată că, frânt de oboseală, Banks dă buzna într-o casă; o femeie trupeşă, cu fustă lungă şi şorţ, stă la masă în faţa unui bol, nu o sperie puşca. Bărbatul spune că îi e foame, ea răspunde că nu ţine restaurant. Banks îşi încarcă puşca: „Fă-mi nişte ochiuri, repede!”. O namilă de om în izmene, desculţ, cu mustaţă şi piept extrem de păros, intră în încăpere şi-i zdrobeşte capul lui Banks cu un ciocan. E Charlie Dade.

Se apropie un grup de tinere în ţinută sumară, au sânii grei, molateci, unele sunt complet goale sub capot; sunt îngrozite de balta de sânge care creşte pe podeaua din bucătărie. „Întoarceţi-vă la lucru”, le spune Charlie.

Femeia cu şorţ (nu are nume) trage de cămaşa lui Banks pentru a şterge sângele, apoi face nişte ochiuri pentru Charlie, care le mănâncă uitându-se la cadavru. Pe buze i se scurge gălbenuş de ou, râde singur:

„Ce căcănar!”, spune – şi iată că îi scoate cizmele continuând să mestece.

Charlie Dade încalţă cizmele lui Banks şi se plimbă mândru prin bucătărie. Doi puşti ocolesc cadavrul şi se pun la masă pentru ochiuri; sunt blonzi şi plini de praf, ca măgarul, adaugă Cimino, şi precum cămaşa prizonierilor.

„Tre’ să mereţi la gară după tata, spune femeia, v-o fi aşteptând deja.”

Au prins în fluviu un pui de crocodil, pe care îl ţin legat cu o sfoară şi îl întărâtă cu un băţ. Au vârfurile degetelor pline de sânge din cauză că crocodilul i-a muşcat.

„Scapă-mă de jigodia asta!”, îi spune femeia lui Charlie arătând puiul de crocodil care se bălăceşte în balta de sânge şi începe să-şi bage botul în craniul ciopârţit al lui Banks.

„Dumnezeule! E greţos!”, ţipă femeia.

Charlie striveşte crocodilul cu ciocanul. Copiii fug plângând cu leşul micuţ.

„Fir-ar să fie, unde-i puşca?”, întreabă femeia.

Pe drum, cei doi copii dau peste măgarul ucis, apoi peste mobila răsturnată şi rufăria împrăştiată. Soarele arde, au şepci de baseball pe cap şi o puşcă atârnată pe umăr, ca vânătorii. Crocodilul e stâlcit în mâinile lor, dar o să îi facă o înmormântare frumoasă. Mai jos, negresele muncesc pe câmpul de bumbac, iar dintre ele se apropie o fetiţă şi mângâie puiul deja uscat tot. Nişte poliţişti înconjoară un leş ascuns sub o pătură; unul dintre ei, fiul lui Craig, le face semn puştilor să vină: „N-o fi tata vostru?” Ridică pătura, cei doi copii îngenunchează înaintea leşului, crocodilul cade pe nisip. Poliţistul examinează puşca: „Fir-ar să fie, asta-i a lu’ Woods!”

Cimino s-a oprit brusc şi a salutat, ca la teatru. Am aplaudat. A izbucnit în râs:

„Na, aşa-i Reznikoff. Ar ieşi un film bun, ha?”

I-am spus lui Cimino că nu e nevoie să îl turneze: tocmai avusese loc; tocmai văzusem, în seara aceea, aşezat pe bancă, un film inedit de Michael Cimino; asistasem la proiecţia spontană a unui film ce nu avea nevoie nici de ecran, nici de sală, nici de vreo imagine: imaginile erau date de voce. În seara aceea am înţeles, mulţumită ultimului mare cineast în viaţă, că, în fond, cinemaul nu are nevoie de nimic altceva decât de cuvinte; şi că imaginile care continuau să fie produse erau de prisos, erau excesive, ne îndepărtau de ceea ce e spus când cuvintele spun cu adevărat ceva, când se înfăptuiesc cu adevărat, ca în seara aceea, pe malul Hudsonului. Am înţeles că Cimino nu încetase niciodată să facă filme: de fapt, le făcea tot timpul, tocmai făcuse unul în faţa mea, găsise mijlocul de *a nu înceta să facă în continuare cinema*.

În loc să filmeze, un cineast îşi petrece timpul căutând producători – aşteptând un buget. Iar Cimino, mai mult decât oricare altul, nu încetase să aştepte şi să caute; în seara aceea însă, am înţeles că se preface că aşteaptă şi caută, se făcea că îşi pregăteşte adaptarea *Condiţiei umane* de Malraux: fiindcă, de fapt, nu aştepta şi nu mai căuta nimic, nu că ar fi renunţat la cinema, cum pretindeau unii, bucurându-se în secret că ar fi fost *terminat*; dimpotrivă, începuse să monteze în minte toate filmele la care visa, povestindu-le în detaliu de dimineaţă până seara (lui însuşi ori altora); iar filmele cărora Cimino le dădea naştere cu gesturi şi cuvinte simple, ca un actor de bâlci, ca un magician, se uneau – cu mult înaintea invenţiei lanternei magice – în punctul imaginar unde imaginea nu există. Nu avusese niciodată nevoie de ecran, iar în viitor nu va mai fi nevoie: cuvintele ajung; ele te fac să vezi.

În orice caz, vremea cinemaului proiectat pe un ecran va fi în curând depăşită, deja tot mai puţină lume se duce în săli şi în curând nimeni nu va mai ieşi din casă: Cimino anticipase înfrângerea cinemaului, ştia că odată cu Internetul imaginile apar din toate părţile fără să aparţină cuiva anume, ştia că imaginile care ţâşnesc necontenit pe planetă nu doar au îmbătrânit cinemaul, ci că, în curând, acesta va muri.

Înţelegeam acum surâsul lui Cimino: îi exprima încrederea în nume şi detalii; părea să spună că n-ai nevoie decât de un măgar plin de praf, un pui de crocodil şi nişte ochiuri; şi că a face un film, ca şi a scrie o carte, constă în a găsi povestea capabilă să pronunţe numele şi să ţească detaliile: adică să faci să intre în inima ei orice fiinţă de pe lume pentru a o păstra în viaţă sau a-i da viaţa pe care nu o mai are – pentru a salva, de exemplu, cum a făcut-o Reznikoff, populaţia morţilor Americii dintre 1885 şi 1915, sau aşa cum David şi Solomon au salvat evreii din vremea Legământului oferindu-le existenţa pe un pământ, printr-o limbă care îi consacră. Surâsul lui Cimino spunea: „ce bucurie să trăieşti într-o poveste” – spunea: „vino!”.

20

Statuia Libertăţii

După care ne-am dus să facem o tură cu vaporul. Cimino şi-a strecurat scenariul în rucsacul Strand, am luat un taxi până la Battery Park, în josul Manhattanului, şi de acolo ne-am îmbarcat pe feribot.

Era ultimul din ziua aceea: ezitaserăm să-l luăm pentru că nu oprea nici pe Ellis Island, nici pe insula Libertăţii: făcea numai turul micului golf. Dar Cimino nu mai voia să dea înapoi, i se părea, din punctul în care ne aflam, că a vedea Ellis Island, chiar şi de departe, e necesar: iată locul, a spus el, iată unde trebuie să mergem acum.

Luaserăm o sticluţă de vodcă şi ţigări. Vântul marin mă îmbăta. Eram euforic. Cimino inspecta debarcaderul cu gravitate: ştiam că avuseseră loc peste trei mii de sinucideri pe Ellis Island? Atunci când intrai pe coridorul principal, cel cu barele metalice, a spus el, erai supravegheat de pe o pasarelă de către nişte medici de imigraţie care detectau trahomul[34]: urcai pe scări, plin de speranţă, trăgând după tine bagajul sărăcăcios, încă nu trecuseşi de primele bariere şi deja unul dintre medici hotărâse că nu vei trece de poartă.

Era imposibil să scapi de ochiul lor, mi-a spus Cimino: „Familia mea a trecut pe acolo. Toţi cei care au fost într-o zi priviţi de ochiul acela continuă să fie urmăriţi de el: nu te slăbeşte în veci. Eu însumi nu am încetat niciodată să îi simt greutatea: ochiul Americii, îndreptat spre tine, judecându-ţi cele mai neînsemnate acţiuni, cântărindu-ţi fiecare gând – şi proclamând, cu impunitatea celor care au un loc în partea de sus a scării: *nu e de-al nostru*."

Înainte de îmbarcare, exista o poartă de control, ca într-un aeroport; metoda de percheziţionare era stânjenitoare; mă gândisem că Cimino, cu caracterul său de neîmblânzit, se va împotrivi şi că vom avea probleme, dar nu: se supunea prudent, ba chiar cu indiferenţă, măsurilor de securitate.

Când şi-a golit conţinutul rucsacului, o cutiuţă de abanos a atras atenţia: i s-a cerut să o deschidă şi, dintr-o casetă de catifea bordo, a apărut o medalie de argint cu efigia lui John Wayne, pe care Cimino îl admira (de altfel, John Wayne îi înmânase Oscarul pentru cel mai bun regizor în 1979, în timpul unei ceremonii care, a precizat Cimino, s-a dovedit ultima apariţie publică a actorului fetiş al „marelui John Ford", pe care îl considera, le-a spus el agenţilor vămii, cel mai mare cineast american al tuturor timpurilor).

Medalia i-a făcut pe vameşi să râdă, iar asta a fost pentru fiecare

prilejul să îşi evoce westernul preferat cu marele actor: Cimino a lăudat *Legea Vestului*, unde, după el, John Wayne lăsase deoparte cabotinajul de erou obosit pe care, în curând, Clint Eastwood îl va continua în locul său, pentru a purta cu el pur şi simplu emoţia doliului, şi, odată cu acest doliu, sfârşitul unei anumite Americi.

Vântul îşi schimba direcţia pe râu; răcoarea asta mă copleşea. Când ne-am apropiat de Ellis Island şi au apărut vechile clădiri din cărămidă roşie, am fost străbătut de un fior de groază: impecabila părăsire, calmul perfect din dezafectare semănau cu cele din lagărele naziste pe care le vizitasem în Polonia.

La ce se gândea Cimino? Stătea în spatele feribotului, cu cotul sprijinit de bastingaj, cu bărbia în căuşul palmei; odată cu luminile nopţii, chipul său părea incredibil de tânăr, feminin, melancolic; din când în când, ducea la gură sticluţa de vodcă învelită cu grijă într-o pungă de hârtie. Iar ochelarii negri, şapca ascunzându-i o parte din faţă, mănuşile pe care şi le pusese de când urcaserăm pe vas îi inventau un fel de carapace, ca şi cum ar fi încercat, mereu şi mereu, să se facă nevăzut.

Şi e-adevărat că, din când în când, ca în seara aceea, reuşea să se sustragă umanităţii: părea atunci mai aproape de jaguar decât de oricare altă fiinţă umană.

Am spus-o, scenariul meu *The Great Melville* se petrecea în mare parte pe limba de pământ a Manhattanului şi pe Ellis Island. Nu fusesem niciodată acolo; dar îmi închipuisem că teritoriul acesta unde lucrase Melville spre sfârşitul vieţii, când devenise inspector vamal, era blestemat: în scenariul meu, fantoma lui se întorcea să bântuie locurile, apărea pe scările centrului de primire, pe coridoarele Biroului Federal de Imigraţie, ca un bătrân rege shakespearian batjocorit fără încetare şi care continuă, după moarte, să manifeste o suveranitate pe care nimeni nu i-a recunoscut-o vreodată.

Într-o scenă pe care Cimino o citise pe bancă, spectrul lui Melville aduna din nou echipajul balenierei din *Moby Dick* – Pequod –, compus în întregime din paria; şi toţi osândiţii pământului îşi uneau atunci forţele într-o traversare insurecţională a tuturor oceanelor: din etapă în etapă, pe măsură ce se îmbarcau refugiaţii, şi în principal cei din ţările aflate în război din Africa şi Orientul Apropiat, nava lua dimensiunea unei noi Arce.

Cimino contempla Statuia Libertăţii, care se profila în noapte cu solemnitatea unui monument dedicat morţilor. Kafka avea dreptate: ea nu ţinea ridicată o făclie, ci într-adevăr o spadă. Cea a Dreptăţii? Privirea tulburătoare a statuii spunea mai degrabă că spada aceea taie vieţi.

Mă alăturasem lui Cimino în spatele feribotului şi i-am spus că moartea stelelor pe care le vedea prinse de drapelul american e deja

înscrisă aici, în privirea oarbă a acestei femei voinice. „*I hate this big false Lady Liberty!*” („O urăsc pe această falsă mare Doamnă Libertate”), mi-a spus el.

Mi-a încredinţat sticluţa de vodcă şi a scos din rucsac cutiuţa de abanos. A mânuit-o cu grijă şi, atunci când cutia s-a deschis, în dosul medalionului, mulat în aceeaşi casetă de catifea moale, a apărut un revolver.

Lucea în noapte, ca o bijuterie de argint. Cimino l-a luat şi l-a îndreptat spre Statuia Libertăţii. Nu ştiu dacă avusese intenţia să tragă, nici măcar dacă revolverul era încărcat, însă pe cerul New Yorkului gestul lui Michael Cimino forma o line perfectă, precum cea a unei săgeţi care sfâşie spaţiul; braţul său întins spre cer evoca mişcarea pe care o provoacă Lucifer sfărâmându-şi lanţurile deasupra Place de la Bastille. Era un gest precis, încărcat de sens şi a cărui însemnătate mi se părea veche de când lumea: şi chiar dacă Cimino râdea, chiar dacă în ochii lui această ieşire ţinea, înainte de orice, de o farsă – şi, de asemenea, mi-a mărturisit după ce ne-am aşezat la masă în Paesano, de un omagiu adus scenariului meu –, el săvârşea un gest ritualic foarte vechi, cel al adeptului care se împotriveşte unui zeu fals, căci, făcând asta, într-un fel stingea flacăra, aidoma acelui marinar care anunţase în largul Pireului: „Zeul Pan a murit!”.

În orice gest există speranţa unei izbăviri: semnul că ai intrat în lumea unde o să fie oferit ceva. Prin gestul lui Cimino – sub înfăţişarea unei glume de copil teribil – se ţesea din nou foarte vechea legătură care uneşte cerul şi pământul, legătură care nu încetează să se desfacă şi pe care o restabilim în răstimpul unui fulger, atunci când trasăm, fără să o fi vrut măcar, o linie invizibilă între două focuri. Aşa face sacrificatorul: între lucirile de argint al revolverului şi făclia Libertăţii se aprindea o cărare; şi fără îndoială acela care trece printre cele două focuri primeşte ceea ce nu le este dat decât unora, foarte puţini: devine o fiinţă cu care zeii au de-a face.

Asta îmi plăcuse întotdeauna la Cimino: era ca focul. În el totul era dublat de sacru: cuvintele, alegerile de viaţă erau urzite în spirit; chiar şi când îşi conducea Fordul vechi pe drumurile din Montana până la fermă, chiar şi când lua liftul în vreun palat european unde era invitat să prezinte o retrospectivă a filmelor sale, chiar şi când dădea pe gât shot-uri de vodcă pe o bancă din East River împreună cu un scriitor francez aflat în trecere, omul ăsta era *iluminat până în vârful unghiilor*. Trăia conform propriilor zei; şi îi saluta în orice împrejurare.

Pentru oamenii ca el, fiecare clipă are două feţe: cea care se întoarce înspre lumea profană, unde dolarii ne aleg posibilităţile de trai; şi cea care se întoarce înspre o lume mai stranie, fără îndoială nevăzută, unde, mai degrabă decât calculele, misterul îşi impune adevărul.

Iar atunci când un poliţist alergase de la capătul feribotului urlând la Cimino să arunce arma, acesta o făcuse să dispară: fără ca nimeni să îşi dea seama, ea ajunsese în apă cu mici luciri neastâmpărate, şi iată că, în locul ei, printr-un număr de prestidigitaţie al cărui secret îl deţinea doar el, ţinea în aer medalionul cu John Wayne. Poliţistul nu pricepea, începuse să îl împingă pe Cimino înspre parapet pentru a-i pune cătuşe, dar nu bagi la răcoare pe cineva pentru că ţine în aer o medalie cu John Wayne, şi încă şi mai puţin pentru că ea naşte luciri argintii în noapte.

Cimino râdea. „*What the fuck you do?*" a întrebat poliţaiul („Ce dracu' faci?") – „Conjur ochiul cel rău", a răspuns el indicând statuia, care, în noaptea luminată de proiectoare, avea capul unui monstru.

Îndepărtându-se, vameşul ridica din umeri. Cimino nu se mai putea opri din râs. Reflexele de pe apă năşteau stele. Erau într-adevăr acolo stelele – nu pe drapel, nu în flacăra Libertăţii, ci pe apă.

21

Artemis

Era unsprezece noaptea. Restaurantul se golea. Pointel şi cu mine urma să plecăm, când s-a apropiat o femeie, îmbrăcată într-o pelerină neagră, cu păr roşcat înfoiat şi ochelari fumurii cu ramă bordo; era însoţită de tânăra pe care o admirasem cu puţin timp înainte, cea care plângea la telefon.

Era uluitor cât de tare semăna jacheta de hermină a femeii cu blana unui dalmaţian: am avut impresia că-l tunsese cineva pe Sabbat; chiar m-am aplecat sub masă ca să verific dacă mai e acolo. Şi, într-adevăr, dormea ghemuit, cu părul intact.

Pointel şi femeia roşcată s-au îmbrăţişat călduros, păreau să fie prieteni buni; Pointel a invitat-o să se aşeze la masa noastră împreună cu prietena ei. Femeia roşcată a spus că urmau să cineze la o masă rezervată la etajul întâi, dar accepta cu mare plăcere să se aşeze două minute cu noi, cât să bea o cupă. Pointel a comandat imediat o sticlă de şampanie, pe care Macron s-a grăbit să ne-o aducă linguşitor nevoie mare.

Tânăra cu hermină nu a scos o vorbă, s-a aşezat pe banchetă lângă mine şi a început să scrie SMS-uri de zor.

Cât despre roşcată, a luat loc lângă Pointel şi atunci am recunoscut-o pe Isabelle Huppert.

— Tocmai s-a întâlnit cu Michael, i-a spus Pointel.

— Michael?

— Cimino.

Isabelle Huppert m-a privit cu atenţie. Pointel i-a spus că sunt scriitor.

— Aţi publicat cărţi?

— Şi dumneavoastră aţi jucat în filme?

Dând pe gât cupa de şampanie, am simţit că era paharul de prisos: eram pe cale să cad într-o a doua beţie, grea şi neplăcută, cea care amorţeşte emoţiile şi te trimite în beznă.

Mă uitam la Isabelle Huppert şi mi-au venit în minte mai multe scene din *Poarta raiului* – scene în care tinereţea sa luminează acest film cu o gingăşie tragică. Era pur şi simplu extraordinară în el: copilăroasă ca o amazoană, profesionistă ca o matroană de bordel, totodată înţeleaptă şi îndrăzneaţă; dădea de una singură filmului culoarea iubirii pierdute.

Era o scenă în care Kris Kristofferson şi cu ea tocmai făcuseră

dragoste: Isabelle Huppert s-a înfăşurat într-un prosop pe care îl ţine strâns şi iată că, ieşind din grajd, Kristofferson ţine de căpăstru un cal negru magnific pe care o să i-l dăruiască, iar în spatele calului, ascunsă cu grijă în umbră, soseşte o superbă caleaşcă de un negru strălucitor, în care se reflectă lacrimile de bucurie ale lui Isabelle Huppert.

O altă scenă, învăluită într-o lumină caldă şi aurie, ca într-un tablou de Renoir: se scaldă goală în râu şi, când iese din apă, îşi pune capul pe umărul iubitului său care îşi face siesta cu capul sprijinit de roata caleştii. După ce ai văzut scena asta, ştii cu ce seamănă pacea: e un chip presărat cu pistrui pe care se preling picături de apă rece.

Din când în când, în Bofinger, mi se rupea puţin filmul: nu mai deosebeam contururile feţelor în jur; uitarea începea să înghită cele mai mici detalii. În locul lor, pluteau fărâme din filmul lui Cimino. O parte din ce povestesc în acest capitol, şi în următoarele, vine din relatarea pe care mi-a făcut-o tânăra cu faţă albă, pe care o cheamă Léna: Léna Schneider.

Voiam să îi vorbesc, dar simţeam că o să spun vreo tâmpenie. Faţa ei avea ceva sever şi atrăgător ca o pagină albă: mă făcea să vreau să mă cufund în ea. Pe banchetă, trupurile aproape ni se atingeau, iar braţul meu îl atingea uşor pe al său; e bine să fii un pic ameţit, simţeam chiar bucurie; hotărât lucru, în ciuda turnurii inevitabile înspre beţie, acea seară aniversară era reuşită: întâlneam oameni noi, se poate spune chiar că eram viu.

Isabelle Huppert schimba cu Pointel noutăţi de-ale meseriei. Nu am înţeles bine: se întorcea de la o turnare la Tokyo sau luase parte într-un film întru câtva special, care nu va fi distribuit pentru publicul larg, ci vizionabil exclusiv pe platforma unui club privat specializat în josnicii; se distrase pe cinste, iar acum se pregătea pentru câteva reprezentaţii cu o versiune bizară din *Fedra*, pe care o jucase pe scena teatrului Odéon şi pe care regizorul voia să o monteze la Berlin.

Era vorba şi despre filmul lui Carax – aparent, făcea parte din casting; l-a întrebat pe Pointel dacă filmul se va face; el a explicat cât e de greu încă să rosteşti în ziua de azi numele lui Carax în mediul cinematografic francez: cam la fel ca Cimino, Carax se fripsese când cu turnarea de la *Amanţii de pe Pont-Neuf*, depăşise bugetul în asemenea hal, încât nimeni nu mai voia să lucreze cu el şi încă şi mai puţin să investească bani în proiectele lui. Carax, la fel ca Cimino, a spus Pointel, era unul dintre cei din urmă poeţi ai unei epoci în care industria cinemaului nu mai era interesată deloc de cinema, ci doar de ea însăşi. Ai fi putut crede că numele lor ar servi drept garanţie intelectuală sau alibi sistemului, aşa cum Gaumont finanţase cândva filmele lui Godard; însă nu: sistemul nu mai avea nevoie să se convingă că e interesat de ceva anume, şi cu atât mai puţin de artă.

Astfel că Pointel căuta altundeva, departe de reţelele europene; existau posibilităţi enorme în Hong Kong şi la Shanghai, unde Leos Carax era considerat un erou; testa terenul şi în Qatar, unde circulau de acum mulţi bani pentru artă, cultură şi cinema.

Isabelle Huppert povesteşte cum Carax îi trimitea prin curier kilograme de cărţi despre finanţe şi fişiere audio în care, cu vocea lui tărăgănată, înregistra pentru ea reflecţiile sale privind criza mondială şi felul în care o vedea jucând rolul preşedintei Fondului Monetar Internaţional. Înregistrările astea, a spus ea, erau extraordinare: el descria în ele viaţa celei pe care o numea „Preşedinta Lumii Finanţelor" în cele mai mici detalii; dieta, obiceiurile sexuale, ziarele pe care le citea: totul era precizat acolo, cu o minuţiozitate nebună, ca într-un roman.

Isabelle Huppert degaja un farmec ce putea părea dur; când surâdea însă, vedeai apărând pe chipul său tandreţea neliniştită ce le aparţine singuraticilor şi pe care sunt obişnuiţi să o păstreze pentru ei. Cei care trăiesc în deşert au acuităţi ce îi ghidează cu brutalitate; în restul timpului, meditează. Întrucât nu aştepta nimic de la ceilalţi, o puteau interesa sincer. Aşa trăia, în afara turnărilor, într-o imponderabilitate care făcea posibilă improvizaţia şi întâlnirile.

Pointel părea să râdă cu ea de toate nebuniile în care erau băgaţi. E limpede că făcuseră deja filme împreună, producţii internaţionale, cărora le păstrau amintiri amestecate, însă perspectiva filmului lui Carax îi umplea de satisfacţie ca pe doi adolescenţi care au găsit un joc perfect.

Léna Schneider nu lua parte la conversaţie. Ca şi mine, se mulţumea să asculte. O priveam pe furiş: frumoasa ei faţă albă era concentrată; în ciuda beţiei, eram foarte excitat.

Sabbat a năvălit brusc: a scos capul de sub banchetă, apoi şi-a pus labele pe coapsele Lénei, care părea încântată.

— E câinele dumneavoastră? a întrebat ea mângâindu-l pe cap.

— Nu, nu e-al meu, e o poveste complicată. Iar dumneavoastră, am spus eu arătându-i blana, este dalmaţian?

— Imitaţie, a răspuns ea zâmbind. Nu am masacrat un câine ca să-mi fac o jachetă. Ştiţi că dalmaţienii sunt animale sacre? Sunt câinii pe care Pan îi oferă lui Artemis: un dalmaţian nu aparţine niciodată cu adevărat stăpânului său, ci întotdeauna zeiţei Vânătorii.

— Dumneavoastră sunteţi zeiţa?

Râsul Lénei era cristalin, ca de copil. Mă gândeam la lacrimile ei de când era cu telefonul în mână, la evidenta pasiune ce o însufleţea pe femeia asta.

— Artemis, a spus ea, este fata căreia tatăl ei îi dă totul: spune da tuturor dorinţelor ei, îi face pe plac întru totul. Vrea să aibă toţi munţii pentru ea, vrea arcul şi săgeţile, vrea mai multe nume, o torţă

pentru vânătoare şi o suită de nimfe.

— Pentru ce mai multe nume?

— Pentru a-l sfida pe fratele său.

Nu pricepeam.

— Pe Apolo. Vă închipuiţi cum e să îl ai frate pe Apolo? Atunci când Artemis, încă pe genunchii lui Zeus, îi cere acestuia mai multe nume, este pentru că ea ştie că adevăratul privilegiu rezidă mai puţin în cunoaştere – rezervată lui Apolo –, cât în multiplicitate: fiecare nume este o bucată din scânteia care face să strălucească suveranitatea zeului.

Am întrebat-o pe Léna care sunt numele lui Artemis.

Atunci, surâzând, a făcut gestul de a-şi duce arătătorul la buze pentru a cere să se facă linişte. E un gest vechi: gestul unei zeiţe – întocmai. Mă mişcasem prea repede. Nu pui o asemenea întrebare: fie cunoşti numele, fie le descoperi singur.

Aceia care au asistat la mistere râd şi plâng, ca toată lumea (în câteva minute o văzusem pe Léna făcându-le pe amândouă); însă doar ei îşi pot divulga natura râsului şi pe aceea a plânsetelor, fiindcă duc o viaţă liberă, o viaţă care se desfăşoară prin semne schimbate în spatele vălului, o viaţă perfectă.

Femeia asta avea ţeasta mistic alveolată, eram sigur. Ştia că adevărul nu se schimbă ca un bun cultural căruia îi pui o etichetă şi un preţ. Şi apoi, îmi plăcea mult felul aspru – serios – de a vorbi: în vocea ei, presimţeam un peisaj lunar cu tăciuni şi pădure; o vedeam umblând noaptea prin desiş până la nişte ape domoale, umbrite de sălcii şi plopi. Îmi veneau în minte ziceri foarte vechi în legătură cu ea, ziceri antice în care se ascundeau teofanii: *are sânge zeiesc*, îmi spuneam, în ea sălăşluieşte o singurătate care o deschide misterelor.

Ce mai, Léna Schneider mă făcea să divaghez. Chiar eram băut, era un început bun.

Mi-a explicat că se află în fruntea Muzeului Vânătorii şi al Naturii; iar în cadrul unei expoziţii dedicate unui fotograf american – un anume George Shiras care, în urmă ca aproape un secol, găsise o tehnică pentru a fotografia animalele de noapte –, îi oferea lui Isabelle Huppert un cec în alb.

Fotograful acesta, a spus ea, era un vânător din Wisconsin. Era destul de incredibil şi, în acelaşi timp, logic: omul dăduse puşca pe aparatul foto. Când fotografia, era tot un vânător, aşa cum suntem cu toţii atunci când căutăm imaginea potrivită. Ştiţi, mi-a spus ea, când vânează, vânătorul dă un nume prăzii, numele unei persoane iubite, care va face prielnică vânătoarea şi va face din ea un sacrificiu izbutit. Ei bine, cred că în artă se întâmplă acelaşi lucru.”

22

Focul există

Până la urmă au hotărât să mănânce la masa noastră. Isabelle Huppert a comandat carne crudă, un fel de tartar, fără nicio pregătire, care i-a fost servit aşa cum ceruse – într-o farfurie adâncă – şi pe care l-a înfulecat cu o brutalitate uluitoare.

Cât despre Léna Schneider, şi-a luat Castingul de stridii la care poftisem şi eu mai devreme în seara aceea. Ni s-a adus încă o sticlă de şampanie; şi am ciocnit toţi patru în cinstea vânătorii, zeiţelor şi regizorilor ciudaţi.

Lui Pointel i se înecaseră puţin corăbiile pe măsură ce îmi continuam relatarea, însă venirea lui Isabelle Huppert îi redăduse vioiciune, ba chiar un fel de tinereţe. Când cele două prietene ale noastre au terminat de mâncat, a propus să mergem să bem ceva altundeva, dar Isabelle Huppert socotea că e bine acolo.

— Ce face Michael? m-a întrebat ea.

I-am povestit lui Isabelle Huppert că Cimino devenise vraci, şaman – cineva care dă naştere unui cinema invizibil; i-am descris felul lui de a fi şi festa pe care le-o jucase vameşilor din New York, însă nu aş putea spune dacă istoria cu Statuia Libertăţii, pe care am povestit-o în detaliu, a amuzat-o sau a neliniştit-o.

Îl revăzuse în urmă cu câţiva ani cu ocazia lansării *Porţii raiului* în versiune extinsă: se pomenise însoţindu-l în diferite oraşe din Europa şi îşi aducea aminte că se scula în zori să citească Tolstoi. „Două ore pe zi de *Război şi pace* fac mai mult decât toate coach-urile”, spunea el.

A povestit de asemenea că avea un regim alimentar dintre cele mai absurde, care îi complica în mod considerabil programul: de exemplu, cum bea mojito-uri dimineaţa, iar în hoteluri barmanul nu ajungea înainte de amiază, a trebuit să fie cumpărat fiecare ingredient pentru ca Michael Cimino să îşi prepare el însuşi băutura şi să dea pe gât din ea atât cât voia de la opt dimineaţa.

Îmi plăcea felul afectuos în care Isabelle Huppert vorbea despre el; şi chiar atunci când îi evoca „bizareriile vestimentare” – pantalonii din piele maro, Stetson-ul de culoare crem şi mănuşile în nuanţa untului proaspăt –, era tot cu tandreţe: „E de o eleganţă fabuloasă, a spus ea, acel ceva în plus, greu de definit, pe care îl au unii mari artişti şi care este o formă de nobleţe. E păcat că nu mai turnează”, a adăugat ea.

Am spus că, dimpotrivă, doar Cimino mai face cinema. Se

gândeşte la cinema. Trăieşte cinemaul. El şi Godard, să spunem. Cimino nu mai avea nevoie de ecran pentru a-şi duce opera la împlinire, ba chiar, într-un fel, ecranul devenise un obstacol pentru viziunile lui. Fiindcă era înainte de toate un om care înţelesese că focul a dispărut, am spus eu. Focul care îi însufleţea pe oameni nu mai există, Cimino o ştie; e chiar unul dintre puţinii care o ştiu.

A existat foc, iar focul acesta a trecut prin Robert De Niro, Christopher Walken sau Meryl Streep, în *The Deer Hunter*; a învăluit în flacăra sa imensă lumea imigranţilor din Europa de Est, în *Poarta raiului* şi i-a condus până la masacrul final; „focul acesta i-a dat voinţa lui de a trăi, intensitatea, inocenţa Ellei Watson, personajul dumneavoastră, i-am spus eu lui Isabelle Huppert, astăzi, însă, focul a secat, ca un izvor vechi: în timp ce toate civilizaţiile erau fondate pe ideea de păstrare a focului, civilizaţia noastră este una a extincţiei; o îngrozeşte faptul că el arde şi a făcut în aşa fel încât focul să moară – pentru ca noi să trăim în mijlocul cenuşii".

Isabelle Huppert nu era de acord: „Vor exista întotdeauna fiinţe care vor putea să aprindă pentru noi focul acesta, a spus ea. Lumea, nu ştiu, poate aveţi dreptate, poate că a murit; există, însă, oameni incredibili, există fiinţe deosebite, şi nu sunt neapărat dintre cele mai spectaculoase; unii dintre ei sunt discreţi, vorbesc puţin şi câteodată chiar sunt insesizabili: prin ei, credeţi-mă, focul despre care vorbiţi, chiar dacă e invizibil, nu se va stinge".

Nu mai era nimeni în restaurant; chelnerii debarasaseră mesele şi le pregăteau pentru a doua zi. Şervetele albe reaşezate la perfecţie pecetluiau în fiecare farfurie o absenţă care se extindea în întreaga sală, adineauri atât de zgomotoasă, iar acum melancolică, de parcă umbra ce coborâse peste noi şi ne învăluia chipurile luminate încă de mici licăriri şovăitoare venise să se refugieze aici, în golul fiecărei farfurii, peste noapte. Veriera, acvariul, lămpile gălbui cu abajur căpătaseră şi ele nuanţe mai închise, ca şi cum culorile lor *se stingeau*: îşi abandonaseră încetul cu încetul strălucirea pentru a pătrunde una după alta în somn.

Ştiam deja că nu mă voi întoarce acasă: noaptea mă chema, mi se părea că mă primise de ore bune şi că nu îmi va da drumul. Aveam să străbat noaptea aceea şi cu atât mai rău dacă într-un moment sau altul m-aş fi prăbuşit: uneori, slăbiciunea şi euforia coincid.

Macron s-a apropiat de masa noastră: puteam să rămânem cât voiam, personalul era onorat să aibă drept client o actriţă atât de mare, a spus el – şi ne făcea chiar el cinste cu digestive.

Isabelle Huppert a acceptat onoarea cu amabilitate. A cerut o pară; Léna Schneider, o vodcă; Pointel şi cu mine am luat din nou armagnac.

Când să ciocnim, ridicându-şi paharul în care sclipeau ultimele

luciri ale serii, Isabelle Huppert a făcut dintr-odată un semn spre fereastră:

— Priviţi!

Întorseserăm cu toţii capul, chiar şi Sabbat, al cărui bot se aliniase impecabil cu linia formată de braţul întins al lui Isabelle Huppert: acolo, pe trotuar, ne arăta silueta unui tip cu alură de cowboy şi Stetson pe cap; izbucniserăm în râs, iar degetul lui Isabelle Huppert a rămas multă vreme în aer după ce silueta a dispărut, de parcă umbra care invadase marea sală a restaurantului ar fi început de asemenea să ne amorţească gesturile care deja se domoleau.

Sabbat simţise că o să plecăm, nu mai stătea locului; m-am ridicat şi am ieşit cu el câteva clipe, era nebun de bucurie şi a început să alerge pe trotuar printre cochiliile de stridii.

Mi-am aprins o ţigară. Glicina, de cealaltă parte a străzii, părea răcoroasă, primitoare, înecată în umezeala întunecată unde e plăcut să aluneci. În fond, puteai trăi: cu poveştile, cu toate istoriile cuprinse înăuntrul poveştilor, înaintai, ca şi cum nu s-ar întâmpla nimic, de la o insulă la alta, uneai începutul cu sfârşitul, *o duceai mai bine*. În cel mai rău caz, tot aş fi putut intra în frunzişul de acolo şi să îmi vin în fire sub cascada de flori. Nu exista doar camera mea, existau şi alte locuri unde se putea respira: mişcarea din seara aceea îmi dădea un pic de speranţă.

Fiindcă în realitate ieşisem din restaurant mai ales pentru a o privi pe Léna Schneider: aşezat lângă ea, nu reuşeam să îi văd bine chipul şi uite că prin geamul de la Bofinger, în ciuda penumbrei care îi înconjura trupul ca şi pe al lui Pointel şi al lui Isabelle Huppert, cercul pe care îl formau toţi trei mi-a apărut ca o vatră incandescentă, ca şi cum ei ar fi luminat noaptea: lumina ce continua să strălucească prin Paris în ciuda tuturor lucrurilor venea de la aceşti trei oameni, aplecaţi unul spre celălalt. Isabelle Huppert avea dreptate: focul există, era acolo, în acea noapte, de cealaltă parte a geamului.

Léna s-a îndreptat pe banchetă zâmbind, a început să râdă, iar când şi-a ridicat părul, pe care l-a prins în coc, i-am văzut ceafa ivindu-se: chipul său, brusc eliberat, mi s-a oferit, lunguieţ şi nervos ca al unui cal alb.

Avea un chip imens, la fel de lat ca un gheţar; îmi dădeam seama că mi-ar fi luat ani de zile să explorez un teritoriu a cărui albeaţă mi se părea şi mai orbitoare decât atunci când îl descoperisem: o albeaţă lăptoasă, ca zăpada măturată de vânt printre preriile indienilor din Vest şi care, ca sideful, căpăta nuanţe albastre în care scânteiau emoţii.

M-am apropiat de geam să văd mai bine, eram ca aspirat de acest chip, mă gândeam la roba imaculată pe care o poartă cei care sunt salvaţi în Apocalipsa lui Ioan, haina luminată de flăcări albe ce îi

aruncă pe aleşi până la tronul pe care este aşezat cel Preasfânt şi îi învăluie într-o spumă de glorie. Şi, în plus, contemplând chipul Lénei Schneider, mi se scula ca nebuna.

S-a întors spre mine, ne-am privit îndelung: era ca şi cum mi-ar fi văzut erecţia. Urma să fiu preschimbat în cerb, fără îndoială eram deja, iar în jurul capului îmi creşteau coarne, ca o pădure de falusuri gata să împroaşte, ce vor fi fost curând retezate de câinii ei.

Mi-a zâmbit, ceilalţi s-au întors la rândul lor spre mine, Isabelle Huppert mi-a făcut un mic semn cu mâna şi am intrat înapoi lângă ei împreună cu Sabbat.

23

Calul Visconti

Isabelle Huppert tocmai povestea turnarea de la *Poarta raiului*. În aprilie 1979, abia coborâse din avion, că Cimino o condusese cu un 4x4 într-un bordel autentic de prin Wyoming ori Idaho, nu mai ştia. Cu ea era Anna Thomson, actriţa care mai târziu a jucat în *Sue pierdută prin Manhattan*[35] şi care i-a devenit bună prietenă; merseseră ore în şir, munţii se desfăşurau pe cer cu crestele lor înzăpezite şi, conducând, Cimino îi explica lui Isabelle Huppert, aşezată lângă el, că nu voia să lase nimic la voia întâmplării: cum trebuia să o joace pe matroana unei case de toleranţă, era nevoie să înveţe să se poarte ca o matroană adevărată.

„Va trebui să mă culc cu domnii ăia?”, întrebase ea, provocator. În spate, Anna încerca să-şi stăpânească un râs nebun, iar asistentul lui Cimino era stânjenit; cât despre Cimino, el nici nu a crâcnit, era serios în continuare – calm şi serios: i-a răspuns lui Isabelle Huppert că nu va fi necesar, îi va fi de ajuns să se uite.

„Anna explodase atunci în râs şi, în timp ce maşina de teren străbătea peisajele scânteietoare ale Stâncoşilor, mă întrebam, a spus Isabelle Huppert, dacă nu făcusem o greşeală uriaşă lăsându-mă purtată în delirul acestui bărbat care nu încetase săptămâni la rând să mă sune noaptea fără să se gândească o singură clipă la diferenţa de fus orar. Acceptasem rolul imediat, însă continua să mă sune; ideea lui era că un film nu începe cu prima zi de turnare: este o experienţă, «*The Heaven’s Gate Expérience*», cum o numea el; iar când suna telefonul la trei dimineaţa, ştiam că e el şi că, entuziasmat până la a-ţi fi imposibil să te superi, o să-mi povestească un episod din istoria Americii care îi lumina proiectul ori o să-mi explice în detaliu o scenă fundamentală ale cărei mize psihologice le puteam prefigura încă de pe atunci, dacă doream; numai că după telefonul acesta îmi era imposibil să adorm la loc: Cimino reuşise într-adevăr să mă entuziasmeze, eram surescitată, iar când ajungeam câteva ore mai târziu la turnarea de la *Loulou*, al lui Pialat, fără să fi dormit, şi Depardieu pica pe neaşteptate cu o faţă înfiorătoare pentru că făcuse turul barurilor, Pialat se lua în gură cu noi urlând că având asemenea actori nu trebuie să te mire dacă filmul francez se duce de râpă, iar Depardieu şi cu mine fugeam să ne ascundem râsul nebun în rulota de machiaj.

Pe-atunci, a spus Isabelle Huppert, Michael nu era defel bărbatul de astăzi; sigur, era deja un geniu, *The Deer Hunter* schimbase istoria

cinemaului, şi apoi deja era obsedat, complet fanatic, cu o viziune asupra filmului său la fel de precisă ca un poem şi o exigenţă pe care producătorii o luau drept aroganţă, dar fizic era alt bărbat: rotofei, cu nişte pulovere lălăi şi o ditamai claia de păr negru; şi, în plus, îşi petrecea timpul mâncând. S-au povestit lucruri aberante în legătură cu turnarea: s-a spus, de exemplu, că i se livrau kilograme de cocaină cu elicopterul; însă pe Michael nu drogurile îl interesau, ci comicul situaţiei. Toate poveştile astea au fost inventate de producători din cauza ruinării studioului: l-au făcut răspunzător pe Michael, aveau interesul să fie luat drept un tiran megaloman, drept un junky care nu se poate controla.

De la fereastra camerei mele, la etajul întâi al căsuţei de toleranţă, ne-a spus Isabelle Huppert, vedeam Munţii Stâncoşi împreună cu imensitatea cerului, care era mereu albastru. În spatele casei se afla o grădină întinsă, verde cât vedeai cu ochii, cu pomi, cireşi cred, şi un măr stingher imens chiar în mijlocul terenului. Şi apoi, pe pajiştea învecinată, un roib îşi apropia frumosul cap roşcat pe deasupra gardului.

Fetele erau foarte tinere, aveau vreo douăzeci de ani, ca şi mine; erau cinci: Abby, Kirsten, Jamie, Kay şi pe-a cincea nu mi-o mai amintesc. Erau foarte dure, în acelaşi timp extrem de violente şi vulnerabile, cu moralul la pământ; una dintre ele, Jamie, era deja distrusă din cauza drogurilor: era extraordinar de frumoasă, iar dinţii îi erau tociţi.

Cea care se îngrijea de buna funcţionare a casei, şi de la care trebuia să mă inspir pentru film, se numea Emma, era un pic mai în vârstă, undeva la treizeci de ani, cu origini îndepărtate franceze: probabil acesta e motivul pentru care o alesese Cimino.

Fiecare fată avea o poveste îngrozitoare şi, în faţa lor, îmi era ruşine de viaţa mea atât de uşoară. Îşi petreceau timpul în pantaloni scurţi şi şlapi, în grădină, lungite pe nişte canapele sfâşiate, ascultând radio, frunzărind reviste şi fumând. Emma cobora una-două în grădină când un client o cerea pe una dintre ele: atunci trebuia să mergi repede să te îmbraci în rulotă, să pui pe tine o rochie, să te machiezi, să îţi ştergi înfăţişarea de fată pierdută din Wyoming şi să alergi spre etajul întâi.

La început, erau foarte agresive cu mine şi cu Anna. Situaţia era de netolerat: stăteam la hotel, ca nişte turişti, ne documentam confortabil asupra suferinţei lor. Eu şi Anna ne simţeam aiurea, voiam să o-ntindem, ne spuneam că prezenţa noastră era un mod de a legitima sclavia: aşa că ne ceream întruna scuze şi era încă mai rău, pentru că aveau impresia că le compătimim.

Nu vorbeau niciodată despre clienţi; odată, cea mai tânără, Kirsten, o negresă drăguţă, foarte delicată, de care îmi plăcea mult,

mi-a povestit lucruri pe care nu îmi doresc să le repet.

Eu şi Anna ne petreceam zilele dându-ne pe patine cu rotile, ca să ne antrenăm pentru marea scenă de bal din film. Aveam un pick-up vechi, iar seara, în jurul grătarului, ascultam opere întregi de Verdi sau Fleetwood Mac, chestii country, bând sangria sub mărul imens. Curios, nu-mi amintesc chipurile fetelor, nici măcar pe-al Emmei, cu care totuşi am vorbit mult: imaginea care îmi rămâne, după aproape patruzeci de ani, e cea a calului şi a mărului.

Îmi aduc aminte de o legendă, nu mai ştiu dacă e indiană: un cal îşi ascunde un an capul sub pământ şi devine copac. Dacă îţi apropii urechea de trunchi, dacă ai în tine destulă muzică pentru a asculta un copac, îl poţi auzi galopând. Cred că mărul avea lucruri grozave de povestit, galopa sub pământ, cu rădăcinile lui ce săpau adânc în istoria preriei. Şi, curios, ai fi zis că roibul căuta să se apropie de măr, pentru că era tot acolo, aproape de noi, cu capul plecat pe deasupra gardului: poate asculta galopul dinăuntrul copacului.

Pe cal îl chema Visconti. Am crezut că Michael îl botezase aşa, căci ştiam că *Ghepardul* e filmul lui de referinţă, însă nu, fetele îi spuneau aşa, ele îi puseseră numele. De altfel nu îl cunoşteau pe Michael, nu îl văzuseră niciodată: când venise, vorbise rapid cu Emma, totul părea pus dinainte la punct cu studiourile.

Petreceam ore întregi la telefon. Nu se auzea nimic, legătura era proastă. În plus, era un telefon de perete, la intrare, chiar în josul scării ce ducea spre camere, pe unde trecea toată lumea. Mă aşezam în balansoar şi îmi vărsăm nervii pe prietenii din Franţa, care îmi spuneau: întinde-o, întoarce-te la Paris, ce-i cu filmul ăsta? Emma se lua în gură cu mine pentru că sunam tot timpul *long distance*, aşa că îi pasam toţi banii pe care îi aveam la mine, am topit aşa sute şi sute de dolari.

Şi apoi îmi aduc aminte că l-am sunat pe Godard: trebuia să joc în scurt timp în *Scapă cine poate (viaţa)* şi eram descumpănită pentru că poate urma să rămân izolată în locul acela cu lunile, Michael nu ne spusese nimic, era adorabil şi ne suna în fiecare seară, însă întotdeauna era pentru a se asigura că eu şi Anna ne intrăm bine în roluri; în orice caz, turnarea întârziase atât de tare, încât nu aveam să începem filmările prea repede.

Pe scurt, i-am povestit lui Jean-Luc Godard unde sunt, i-am spus că stau într-un bordel şi asta l-a entuziasmat: «Ce şansă!» a spus el. Vorbeam despre o şansă, existau fete reduse la mizeria asta, iar lui i se părea nemaipomenit, pentru că *Scapă cine poate (viaţa)* era un film despre prostituţie, rolul meu avea să fie cel al unei prostituate, ca în filmul lui Michael, şi Godard mi-a spus: «Facem aşa, vin să vă văd», şi, de altfel, a luat un avion, a venit pe platoul de filmare, nu la bordel, ci dincolo, în falsul oraş pe care îl construise Cimino, şi aşa s-au întâlnit

cei mai mari doi cineaşti ai lumii.

Într-una din ultimele seri, fiind foarte cald, atârnaserăm lampioane şi făcuserăm o tonă de sangria pe care o beam cu polonicul. În cele din urmă am devenit foarte familiari cu fetele. Spun «fetele» pentru că aşa îşi spuneau între ele: «Come *on, girls*» («Hai, fetelor»).

Din cauza căldurii şi a sangriei, curgeau apele pe mine, aşa că am mers înăuntru să mă schimb. Îmi pusesem nişte pantaloni scurţi de blugi şi o cămăşuţă în carouri albe şi roşii înnodată la buric, eram pe scări, desculţă, şi a urcat un bărbat încă am scena în minte: tipul mi-a spus o chestie libidinoasă, s-a pus în faţa mea şi a început să se lipească de mine. Am urlat. Emma a venit imediat, a vorbit cu tipul, care trebuie să fi avut vreo şaizeci de ani, genul om de afaceri, i-a spus că sunt verişoara ei, se înroşise tot, ca bluziţa mea, se bâlbâia, se temea de scandal, şi-a cerut scuze.

Le-am povestit numaidecât fetelor, au izbucnit în râs. În seara aceea, Anna a dansat desculţă sub măr, într-o rochiţă neagră, ca Marilyn Monroe în *The Misfits*[36] după care ne-am alăturat şi noi; cum dansam, de-a lungul gardului s-au apropiat nişte cai; nu mai era doar Visconti cu părul lui roşcat, ci o mică herghelie care îl înconjura, negru, crem, champagne, şase-şapte cai ce îşi treceau capul pe deasupra gardului; poate auzeau galopul mărului, aşa cum auzeam noi în seara aceea din beţia şi bucuria noastră, şi poate că veneau înspre noi ca să ne împărtăşească beţia şi bucuria; totodată, brusc, fără să ne fi sfătuit măcar ori să fi scos vreo vorbă, ne-am aplecat una după alta cât să trecem pe sub gard, am sărit fiecare pe câte un cal şi, în noapte, am galopat, mai întâi pe pajişte, apoi departe, foarte departe, spre munţii ce nu se sfârşesc niciodată.”

PARTEA A TREIA

NUME

24

Elixirul doctorului Bach

Lumina m-a trezit, mă durea capul şi eram mahmur. Peste tot era iarbă, mă tăvălisem în ea, dârdâiam. încercând să mă trezesc, am auzit o voce: „Nu puteţi rămâne acolo!” – o voce neplăcută, hârşâită, venind din spate.

Nu reuşeam să întorc capul, mă simţeam greoi şi, în plus, trebuia să mă uşurez. Vocea continua: „Aici este o rezidenţă, e privat!”.

Era oare posibil să mă lase naibii în pace? Voiam doar să îmi revin un pic; şi apoi, mă durea spatele, mi-era imposibil să mă mişc: să-mi fi rupt ceva?

Am făcut un efort, totul era în ceaţă, umed, murdar, însă vocea se apropia: „Plecaţi acum! O să chem poliţia, auziţi?” – şi atunci am recunoscut-o pe doamna Figo.

M-am ridicat brusc; copacii s-au legănat în culorile lor pale şi am văzut mica grădină învârtindu-se cu mine, pâlcurile de salcâmi, trunchiurile platanilor, lămpile încă aprinse pe gazon ca nişte ciuperci uriaşe: eram acasă, pe rue de la Py.

Silueta doamnei Figo se agita înaintea uşilor de sticlă, cu legătura de chei prinsă la gât şi veşnicul ei trening, cu mâinile în şolduri, plină de dispreţ pentru tipul căzut în grădină ca un beţiv. Ştiam că e obsesia ei: să vadă vagabonzi peste tot; zicea că făcuseră rost de codul de intrare în clădire, iar noaptea ocupau scările, lăsând în urma lor, pe paliere, numai jeg de la poşirca şi cutiile lor unsuroase de conservă.

Aşa că, împleticindu-mă pe picioare, am încercat să zâmbesc ca s-o liniştesc, ba chiar am zis: „Eu sunt!” – şi a scos un ţipăt.

Cum se năpustea spre mine, am crezut că vrea să mă lovească; dar m-a ajutat să mă aşez şi mi-a şters faţa cu o batistă. Gesturile îi erau foarte blânde, precaute, nu înţelegeam, am închis ochii:

— Vă e rău? Ce s-a întâmplat?

Am înţeles că am faţa plină de sânge. Aveam şi pe mâini şi pe draga de cămaşă perlă, acum compromisă. Oare nu era mai degrabă vin? Mi se întâmplă des să mă pătez peste tot

Doamna Figo s-a încordat, bănuitoare: „Aţi băut?”. Am răspuns timid: „Nu, nu”. M-a asigurat că e sânge, fusesem bătut, nu-i aşa? Oraşul ăsta nu e tocmai sigur, cu tot ce se întâmplă pe-afară, nu trebuie să umbli de colo-colo aşa târziu, m-a luat de mână şi m-a dus în gheretă.

În faţa oglinzii din baie, mi-am văzut capul. Ce naiba mai

făcusem în noaptea aia? Nu reuşeam să îmi aduc aminte. Cât îmi dădeam cu apă pe faţă, doamna Figo răspundea la telefon:

— Habar n-am, spunea ea. Nu ştiu unde e, nu supraveghez locatarii... N-aveţi decât să-l sunaţi... Eu habar n-am, nu-s secretara lui...

M-am gândit că vorbeşte despre Tot – sau poate despre mine. Am avut viziunea fulgerătoare a celor doi mustăcioşi, m-a străbătut un fior, hainele îmi erau umede, aveam să mă îmbolnăvesc. În oglindă, capul meu mi se părea enorm, nu aveam răni, ci o mutră jalnică, a dimineţilor nasoale: gura umflată, ochii goi, părul pleoştit. Mâinile îmi erau negre de pământ, iar buricele degetelor mă dureau; puteam să le tot săpunesc, pământul nu se ducea.

Aplecându-mă spre robinet să beau apă, mi-am suflecat mânecile paltonului şi am văzut că pe braţul stâng aveam un nume şi un număr scrise cu markerul:

LÉNA 06 67 87 41 59

Din reflex, am verificat dacă mai am telefonul. Buzunarele exterioare ale paltonului: nimic. Buzunarele interioare: tot nimic. În căptuşeală? Nu. Dar în buzunarele pantalonilor? În faţă, în spate: absolut nimic. Intrasem în panică: nu doar că îmi pierdusem telefonul, dar nu mai aveam nici portofelul. Am verificat din nou: palton, pantaloni. Nu: era acolo caietul, încă impecabil, făcut sul în căptuşeală, era acolo sticluţa goală, un pachet de ţigări făcut zob, o brichetă, nu însă telefonul sau portofelul.

Doamna Figo mă aştepta în gheretă cu o ceaşcă de ceai şi o bucată din prăjitura preferată a soţului, o specialitate de Porto, cu fructe confiate. M-am aruncat pe ele ca un apucat. Solicitudinea doamnei Figo era tulburătoare; mi s-a părut uşuratic, aproape seducător, să mă prăvălesc acolo, în ghereta ei, ca o cârpă de spălat pe jos, dar înainte de orice voiam să mă întorc la mine în apartament, aşa că am rezistat.

M-a poftit să mă aşez pe fotoliul ei de birou, mi-a zis să verific dacă nu am ceva rupt, mi-a recomandat să merg în orice caz la Urgenţe, la spitalul Tenon, acolo, chiar în spatele complexului rezidenţial. M-am învoit (ştiam deja că nu o s-o fac). Mă simţeam complet terminat, pe punctul de a ceda nervos, aşa cum eşti când ai băut prea mult, şi cu lacrimi în ochi; aş fi putut să mă culc pe jos, ca un câine, şi să dorm la picioarele doamnei Figo, la căldurică, toată ziua; m-am gândit însă că, în ciuda schimbării sale de atitudine în ce mă privea, nu trebuie să exagerez.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat ea.

Nu îndrăzneam să îi spun că nu se întâmplase nimic: doar băusem ca un dement şi străbătusem noaptea urlând de bucurie până

m-am prăbuşit. Chiar credea că fusesem bătut, nu voiam să o dezamăgesc, am spus doar că nu îmi aduc aminte nimic.

— Sunteţi în stare de şoc, a tras ea concluzia.

Am mai luat o bucată de prăjitură, pe care am înghiţit-o cu un pahar mare de apă. După care doamna Figo mi-a întins mâna, am crezut că din tandreţe, şi am prins-o de parcă urma să o îmbrăţişez:

— Cheile dumneavoastră, a spus ea.

— Poftim?

— Au rămas înăuntru, nu? Luaţi dublura şi aduceţi-mi-o imediat înapoi, contez pe dumneavoastră, bine?

Înainte să ies din gheretă, m-a întrebat dacă făcusem pregătirile pentru mutare:

— Ce mutare? am spus eu.

Atunci s-a încruntat: am văzut că se străduieşte să îşi stăpânească furia, având în vedere împrejurările, însă eram un tip imposibil, un iresponsabil şi basta. Pe 1 octombrie trebuia să părăsesc locul şi e adevărat: uitasem. Fără îndoială, doamna Figo s-o fi gândit că mi se rupe, dar nu era aşa: eram doar distrat. În afară de lucrurile care aveau legătură cu căutarea mea – cu *marea mea căutare*, îmi spuneam râzând în sinea mea – nu îmi stătea capul la nimic. În orice caz, nu aveam să încep să mă gândesc la mutare: nu aveam decât o singură dorinţă, să dorm.

Abia ce intrasem în apartament, că m-am repezit în bucătărie să găsesc un comprimat de Eferalgan; ceasul de perete arăta şase şi douăzeci şi, chiar dacă mă clătinam pe picioare, chiar dacă ziua se anunţa dificilă, era o plăcere să mă întorc acasă: aveam să stau în pat. Nu-mi păsa deloc de telefon, cu atât mai puţin de portofel. Oricum, nu era dne ştie ce înăuntru: o bancnotă de zece euro şi cardul, însă cum nu mai aveam nimic în cont, inutil să sun la bancă să-l blochez, nu-mi băteam capul cu asta.

Era beznă: becul de la intrare şi cel din bucătărie erau arse, nu le înlocuisem încă. M-am înfuriat din nou pe neglijenţa mea, dar întunericul nu mă deranjează, şi apoi, îmi plăcea să umblu prin casă ca printr-o grotă: nimic nu sparge umbra, singurătatea se cuibăreşte în fiecare ungher; e posibil ca un apartament fără lumină să adăpostească mai bine spiritul: noaptea locuieşte acolo ca la ea acasă.

În dimineaţa aceea, în casă era un miros de ploaie şi de pământ umed, însă poate că eu puţeam: m-am dezbrăcat cu mânie, mi-am zvârlit hainele pe jos, palton, cămaşă, pantaloni, şosete şi chiloţi, care au format o grămăjoară la intrare.

Frigiderul era gol, nu aveam absolut nimic de mâncare sau de băut, nici măcar o sticlă de apă: am băut direct de la robinet. Era totuşi absurdă mania pe care o aveam de a trăi de pe o zi pe alta, fără

să prevăd nimic, lăsându-mă din nonşalanţă să alunec până în vid. În dimineaţa asta, un asemenea vid îmi sărea în faţă; şi nu mai eram foarte sigur că ar fi ceva aventuros, ba chiar spiritual, cum îmi plăcea să cred. Uneori mi se pare că îmi fac deliberat farmece, pentru a vedea cum voi fi în stare să le dezleg: e felul meu de a trăi acest roman.

M-am aşezat gol puşcă pe taburetul din bucătărie şi mă uitam cum se dizolvă în pahar comprimatul de Eferalgan: de obicei, prospeţimea efervescenţei îmi face bine, e suficient să îmi aşez capul deasupra paharului pentru a simţi binefacerile paracetamolului; dar în dimineaţa aceea nu simţeam absolut nimic, durerea de cap era atât de puternică, încât nu urma să mă lase înainte de o zi sau două. Băusem într-adevăr prea mult cu Pointel; nu aveam forţa să fac inventarul tuturor băuturilor pe care le-am amestecaserăm – şi, de altfel, nu continuasem să beau cu Léna? Ajunsă la un anumit punct, dorinţa ia forma unei enigme: ce arde fără să se consume? Alergam după focul ăsta. Şi să fi fost de negăsit, mi se pare totuşi că fiecare noapte mă apropie de el şi că în ţinuturile astea pâlpâie un adevăr. Excesul nu duce decât la dereglare: îmi place în el ceea ce nu ţine seama de rău. O străfulgerare trece prin formele neregulate; îmi recunosc în ea exigenţa.

Pe masă zăcea un flaconaş ce îi aparţinea lui Anouk: elixirul doctorului Bach. O băutură preparată în munţii din Auvergne care te ajută să depăşeşti cele mai diverse stări emoţionale; Anouk îmi vorbise despre ea cu ceva ironie, o uitase în seara în care dormise la mine şi, de săptămâni bune de când era acolo, nici măcar nu remarcasem flaconaşul.

Doctorul Edward Bach împarte stările emoţionale în şapte categorii principale, fiecare dintre ele generând o serie de elixire ale căror esenţe se potrivesc cu specificul fiecărei tulburări sufleteşti. Anouk îmi enumerase cu grijă fiecare dintre aceste categorii şi, în timp ce se dizolva comprimatul de Eferalgan, redescopeream lista pe dosul sticlei: erau acolo descurajarea, tristeţea, fricile, îndoielile, nehotărârea, lipsa de încredere şi dezinteresul faţă de viaţă.

Era de netăgăduit că doctorul Bach pusese cu precizie degetul pe cele mai apăsătoare suferinţe care afectează specia umană; dădea asigurări în legătură cu asta, că elixirele lui „acţionează în profunzime prin caracterul lor subtil şi ajută la rearmonizarea echilibrului dumneavoastră psihic şi energetic”.

În ce mă priveşte, eram pentru – mai ales în acea dimineaţă.

Flaconul cu pricina era destinat special în lupta împotriva descurajării şi deznădejdii: stătea scris deasupra. Doctorul Bach chiar adăugase: „Pentru oboseala curajosului care nu renunţă niciodată, dar care nu îşi recunoaşte limitele”.

Era exact ce îmi trebuia: tipul care nu îşi recunoaşte limitele sunt

eu. Gândindu-mă însă mai bine – şi Dumnezeu ştie dacă să gândesc, în dimineaţa aia, era greu –, în cazul meu, era mai puţin vorba despre curaj, cât de necumpătare: nu ştiam să mă opresc.

Doctorul Bach promitea „descătuşare şi regenerare” celui care ar alege elixirul ăsta. N-am stat pe gânduri: aveam nevoie de acest nou echilibru. Eram într-un asemenea hal, că aş fi putut înghiţi orice poţiune, chiar şi cea mai ineptă. Şi apoi, ce îmi plăcea cu deosebire la elixirul doctorului Bach e că avea coniac în el. În doze foarte mici, din păcate: douăzeci de mililitri, adică mai nimic, dar deja era ceva. Am deschis flaconul şi, sperând „să mă descătuşez”, rugându-mă să fiu „regenerat”, să mi se „rearmonizeze” „echilibrul psihic”, am dat pe gât dintr-o duşcă întreg conţinutul flaconului. Nu se ştie niciodată, amestecat cu Eferalgan, elixirul doctorului Bach poate că ar produce un miracol.

25

E plină lumea de fălci

M-am îndreptat spre cameră. Era o bucurie să regăsesc rândunica şi manuscrisul, teancul de cărţi, hârtiile, canapeaua mea dragă; chiar dacă nu lipsisem decât o noapte, aveam impresia că le părăsisem de prea multă vreme, că neglijasem unicul loc unde respir cu adevărat, că îmi lăsasem de izbelişte singurătatea, punctul pe care mi-l imaginez ca pe o stea.

Eram beat şi greoi, mă durea capul, însă era o plăcere să trăiesc, să am noapte în sânge şi să trăiesc cu zâmbetul pe buze. Da, aveam atâta noapte în mine, că mă simţeam ca Don Juan, a cărui sete imensă îl chinuieşte şi totodată îl protejează: fiinţele sunt aproape toate fosilizate; el nu.

Sunt unele care cer semne, altele caută înţelepciunea; cât despre mine, eu mă las purtat de o mişcare ce nu se conformează niciunei raţiuni. Să fie nebunie? Nu cred; chiar şi în toiul beţiei, când totul devine confuz – când mintea mi se înceţoşează –, disting o licărire: e o linie discretă, luceşte însă îndeajuns cât să se sape o cărare.

Atunci, puţin contează că e imposibil să primeşti ce se oferă astfel, puţin contează că norocul ăsta nu se exprimă decât printr-o lumină care se furişează: stând lungit în cameră, mi s-a părut întotdeauna că mă aliniez acestui adevăr despre care nu poţi depune mărturie decât prin tăcere. Relatarea de faţă oare nu îi conţine urma? Îmi pun speranţa în asta.

Îmi era cald, m-am ridicat să deschid panoul de sticlă. Imediat, cu răcoarea de afară, sângele se schimbă: să vezi cerul luminându-se atunci când ai petrecut toată noaptea invocă dispariţia; te-ai putea face nevăzut ca un abur: uitarea serii te ameţeşte, însă cea a dimineţii nădăjduieşte o eliberare. Fixam aşa cerul, ale cărui straturi de cenuşiu păreau că nu vor să se împrăştie: într-o asemenea desime, îmi recunoşteam capul cuprins de migrenă. În clădirea din faţă câteva ferestre erau luminate, dimineaţa tremură aşa într-o lumină ştearsă, frunzişul platanilor îşi aşteaptă partea lui de licărire şi deocamdată nuanţele dorm. Aşteptam ca Eferalganul să îşi facă efectul. Poate ar fi trebuit să mai iau unul? Farmacistul insista de fiecare dată: un comprimat la şase ore, nu mai mult. Dar nu-mi păsa: nu pe el îl durea căpăţâna. Dacă nu mi-ar fi trecut, aş fi luat încă un Eferalgan, apoi mi-aş fi făcut o cafea, iar când mi s-ar fi potolit puţin greaţa, după-masa, m-aş fi dus la McDonald's-ul de la Porte de Bagnolet să halesc un Big Mac, aşa cum am obiceiul în cazuri de felul ăsta.

Profitând de panoul deschis, cu braţele sprijinite de balustrada

balconului, încercam să-mi umplu plămânii cu aerul din grădină şi îmi închipuiam cu plăcere faţa cufundată în răcoarea salcâmilor; şi iată că, de la etajul meu patru, am zărit-o pe doamna Figo, stând de vorbă jos cu o locatară: chipul său era ridicat spre mine, îmi examina fără jenă pula.

Am avut impresia că îmi face semn. Curtea interioară era tăcută. Se auzea ciripitul uşor al unei păsări, venit dintr-un desiş. Aproape fără să ridice vocea, doamna Figo a spus: „Cheile!". M-am dus după ele în antreu şi, tot în pielea goală (eram conştient, dar încetinit, paralizat de beţie), le-am aruncat pe fereastră. Ţintisem gazonul, ca să nu îi cadă în cap; au aterizat exact în locul unde mă găsise doamna Figo de dimineaţă: le-a ridicat şi le-a prins în legătura pe care o purta la gât. Femeia cu care vorbea, o bătrână ce trăgea după ea un cărucior de cumpărături, se uita la mine cu gura căscată.

Am coborât jaluzelele şi m-am întins în pat. Ecranul era stins, dar difuza în noapte o licărire opacă dând un relief lunar obiectelor din cameră. Chiar dacă nu aprindeai televizorul, tot exista o imagine – o *imagine goală* –, o suprafaţă în care se concentrează absenţa. Noaptea cea mai adâncă se lasă străpunsă fără ajutorul vreunei lumini, cu excepţia celei care însufleţeşte cerul devenit negru: chiar şi tenebrele scânteiază. Poţi însă despica o imagine goală? Mi s-a întâmplat să visez că dispăruse cerul, că se resorbise într-un punct ce se şterge. Că, de fapt, cerul nu e decât un punct, şi nimic nu pare mai insuportabil; totuşi asta simţim în faţa unui ecran gol: ne scurgem ca o pictură neagră în imaginea care ne absoarbe.

Mă durea prea tare capul ca să văd un film, aşa că m-am uitat la ecranul gol; sau mai degrabă el s-a uitat la mine: prezenţa lui umplea camera, arunca reflexe în spaţiul minuscul pe care reuşisem să îl construiesc între perete, de care mi se sprijinea capul, şi televizor. Din poziţia asta, nemişcat, întins pe canapea ca un mort, protejat într-o parte de şirul de papirus, iar de cealaltă de rândunică şi de cutia cu manuscrisul, obişnuiam să intru în vertijul la care mă dedau numele.

Ezit să o spun, într-atât am vegheat asupra secretului unei asemenea dispoziţii. Cu toate astea, trebuie: de ce am întreprins această cronică a unei perioade din viaţa mea, dacă nu pentru a vă destăinui nişte mistere? M-am obişnuit de mulţi ani să trăiesc în mai multe dimensiuni deodată; iar dacă viaţa obsesivului pilit poate face din mine un personaj de roman eventual comic, peste ea se suprapune altă viaţă, la fel de solitară, însă mai mistică, în care căutarea ce mă însufleţeşte a generat figuri mai puţin pitoreşti: noaptea, când ating calmul, se declanşează o meditaţie.

Pregătite de vizionarea intensivă a filmelor, în orice moment al zilei ori serii, gândurile mele se armonizează dintr-odată; între ele, conexiunile se formează mai rapid: iată alcătuindu-se o livadă, mai

întâi în cap, pe urmă în întreg spaţiul camerei, unde încep să plutească, unul după altul, numele pe care le-am trasat în spatele meu, deasupra capului, pe peretele pe care îl ascunde perna. Numele astea se ridică în aer, ai zice că dansează: dacă se întâlnesc, iată alăturându-li-se un al treilea; se formează un triunghi – jubilez.

Aşa se întâmplă: că e amiază, nouă seara sau patru dimineaţa, rostesc numele, care se combină, iar timpul se dilată.

Cu mahmureala mea, numele întârziau să apară. Am aşteptat ca Eferalganul să-şi facă efectul, am închis ochii, dar ştiam deja că nu voi adormi: îmi veneau în minte imagini din timpul nopţii.

Zâmbeam gândindu-mă la întâlnirea cu Léna; şi, în ciuda durerii de cap, mă desfătam: era bine că întâlnisem o femeie ca ea. De cât timp nu mi se mai întâmplase? Închizând ochii, vedeam apărându-i trupul imens, îi auzeam vocea şi, într-un mod răvăşitor, îi simţeam din nou dulceaţa şoldurilor, a buzelor, a prenumelui ce purta cu el o întreagă lume îndepărtată, a estului şi a toamnelor scânteietoare, totodată a animalelor sălbatice, a vânătorii, a sacrificiului.

Fusese o noapte nebună; şi, ca de obicei, din cauza alcoolului, uitasem fragmente întregi din ea, dar anumite momente apăreau cu o precizie însufleţită; şi iată că, deschizând ochii, le retrăiam: o vedeam pe Isabelle Huppert spunându-ne la revedere şi urcând într-o maşină al cărei şofer îi ţinea uşa; îl vedeam de asemenea pe Macron dând mâna cu Pointel şi pe acesta îndepărtându-se în cârjă, cu telefonul lipit de ureche; ne vedeam, pe Léna şi pe mine, fumând o ţigară; era şi Sabbat, care adulmeca micul canal dând din coadă; pe trotuar se afla un munte de cochilii goale de stridii; telefonul Lénei începuse să sune şi ea îmi spusese: „Nu mai vreau să vorbesc cu tipu' ăsta", apoi mi-l dăduse mie.

Era o voce de bărbat: „Cine sunteţi?" Am răspuns: „Michael Cimino. – Cine? – Cimino." S-a enervat: „Cine eşti, mă? Dă-mi-o pe Léna. – Imposibil. – Cum aşa? – Uneori, lucrurile nu mai sunt posibile, ţi se vorbea şi nu ţi se mai vorbeşte. – Ea ţi-a spus asta? – Nu mi-a spus nimic, dar am înţeles". A urlat: „Dă-mi-o, dobitocule!"

Am închis şi i-am dat telefonul Lénei: „S-a rezolvat". Telefonul a sunat din nou, însă Léna l-a stins. Am fugit înspre Place de la Bastille, Léna a oprit un taxi, Sabbat a sărit înăuntru, şoferul a protestat: fără câini, dar Léna i-a promis un bacşiş, o aud şi acum dând adresa: „Chez Orphée"[37], spune ea, după care precizează uitându-se în telefon: „7, rue Fontaine, lângă Pigalle", şi iată-ne plecaţi.

Numele de Orfeu mi s-a strecurat în cap ca o presimţire, mi se părea că pătrund la rândul meu sub pământ: astă-noapte mergeam 1a morţi. Şi iată că numele se rotea deasupra canapelei: el, care le conţine pe toate, aprinde altele, ce încep să lucească în noapte ca nişte luminiţe.

Ce s-a întâmplat acolo? Am câteva amintiri – flash-uri. La intrarea în club, o grămadă de oameni se revarsă până în stradă: ţipi, fete, foarte zgomotoşi, cu beri în mână. Mi se pare că îi văd în mulţime pe cei doi mustăcioşi, însă Léna mă trage după ea până la o uşă ascunsă; un tip care izgoneşte scandalagiii stă aşezat pe un scaun de bar: acolo e Chez Orphée.

Coadă la intrare, mă clatin pe picioare, mă abordează un tip spunând că mă cunoaşte, zice că e „Primarul de noapte" şi că i-am dedicat unul dintre romanele mele la o sesiune de autografe dintr-o librărie în urmă cu câţiva ani. Intrăm mulţumită lui. Barul se întinde pe toată lungimea încăperii, comand vodcă cu ghimbir pentru amândoi, bem, dansăm, nu prea mai ştiu dacă ne sărutăm – cred că da. E un vârtej între bar şi fumoar, ringul de dans micuţ, trupul linei se unduieşte ca un râs nebunesc, bem şi bem, nu se mai termină.

Există un blank – un gol de mai multe ore –, apoi mă văd în stradă, braţ la braţ cu Léna, mă uit pe telefon: e două şi douăzeci (văd şi acum ora cu exactitate), ajungem la Muzeul Vânătorii şi Naturii, traversăm o curte interioară pavată, apare o uşă de sticlă, Léna întoarce cheia în broască, intrăm.

Totul e cufundat în beznă; umbre aleargă de-a lungul pereţilor, ca într-o peşteră: o siluetă se agită cu aripi negre, ai zice că zboară pe deasupra capetelor noastre; penumbra decupează reliefuri în care aripile cresc: mi se pare că văd un liliac, îngheţ şi cobor capul, mă împiedic de o treaptă şi cad lat la intrare, unde o oglindă îmi întoarce o imagine grotescă.

Îmi face bine căderea: mă trezesc din beţie. Cu lumina de la telefon disting trepte, o balustradă: mă ridic, iar pe scări, printr-o mică verieră, se învârt stele ce pâlpâie într-un licărit albastru închis. Îmi revin, însă mi-e greu să urc: reflexele tremură, trebuie să mă agăţ de balustradă.

În haloul albăstrui plutesc capete de cerbi, ţeasta unui mistreţ ai cărui ochi galbeni mă fixează şi fălci agăţate de-a lungul pereţilor.

Léna e sus, chiar în capătul galeriei, îmi face semn să o urmez şi o pierd iarăşi din vedere. Mă contemplă un urs alb, ridicat pe labele din spate, imens, cu gura deschisă, cu ghearele întinse spre mine; şi peste tot trofee de vânătoare pe pereţi, capete de căprioare şi cerbi, priviri fixe ce strălucesc în beznă ca nişte perle.

O iau pe un culoar din dreapta şi mă împleticesc pe picioare într-un întuneric unde ceva verde dă în negru cu bătăi de aripi. Un miros de iederă, proaspăt, amestecat cu muşchi, reduce penumbra. Înaintez, cu mâinile întinse înainte, ca un somnambul.

Şi brusc apar păuni, vulpi, lupi, râşi, o mulţime de fiare străbătând culoarele. Accelerez şi iată că, odată cu scânteierea vitrinelor, descopăr, instalate în colţul unei săli, gata să mă sfâşie, un

leopard al zăpezilor, o panteră, un rinocer, crocodili.

Abandonasem lupta: beţia fuge înaintea ta şi, râzând, fugi să o prinzi din urmă. Umbrele galopează prin păduri: din noaptea aceea, mă mişc în compania animalelor sălbatice, iar vertijul meu e atât de intens, încât, vânând la marginea prăpăstiilor, cu bale la gură, mă pregătesc să mă arunc asupra prăzii, sar de pe mal în acelaşi timp cu ea şi cad în gol, ca într-un vis lucid.

Léna dispăruse. Îmi vorbise despre un apartament de serviciu pe care îl ocupa sus de tot, la mansardă; mi se părea o nebunie că locuieşte acolo, în mijlocul animalelor. La Chez Orphée, îmi povestise că i se întâmplă să se plimbe noaptea cu o lumânare pe culoarele muzeului; mi-o imaginam străbătând etajele încet, ca într-un vis, cu paloarea unei Gradive.

Din noaptea petrecută cu Léna, fiecare clipă a devenit pentru mine o trezire sau o adormire: e când zi, când noapte, fără să ţin cont de momentul zilei; însă probabil că trebuia să urc şi mai departe: încă de la începutul acestei poveşti, nu ştiu dacă ochii îmi sunt deschişi ori închişi. Oare l-am visat pe Cimino, New Yorkul, Statuia Libertăţii? Oare chiar am văzut filmele în care cerbii îmi oferă capul lor? Iar Tot, Anouk, Pointel, Isabelle Huppert – există oare cu adevărat?

Stau culcat pe canapea, lângă Porte de Bagnolet, înconjurat de fetişurile mele, şi în acelaşi timp sunt cu Léna, mişcându-mă cu încetinitorul prin sălile Muzeului Vânătorii; în acelaşi timp, aprofundez o experienţă milenară şi înaintez printr-un labirint: mă apropii de un zid, mă îndepărtez, vreau să străpung vălul de imagini care îmi acoperă numele. Ceva le va scăpa mereu oamenilor; şi nu înceta niciodată să se consume fără noi – dorinţele noastre vin dintr-o noapte îndepărtată.

Încerc să înţeleg: pătrunzând cu Léna în Muzeul Vânătorii şi al Naturii, mă însoţea un gând; dacă încerc astăzi să îl conturez, descopăr în ce măsură mă proteja: cum să numesc gândul acesta? O fi având un nume? Nu l-aş putea formula altfel decât prin termenul de miracol. Cred că dacă nu speri un miracol, nu se întâmplă nimic: ceea ce nu tinde înspre miracol te face supus.

Da, de la început, mă încred în steaua mea: de-a lungul acestui întreg periplu în care singurătatea nu a făcut decât să mi se adâncească, în ciuda greşelilor, în ciuda alegerilor proaste, am fost în fiecare clipă steaua asta (mi-am închipuit că sunt), eu care nu am încetat niciodată să cred în existenţa unei scântei, a unei pulberi divine în nebunie, chiar dacă nebunia nu cunoaşte cuvânt pentru groază, şi nu recunoaşte nici bucuria, nici mila.

Léna apărea în deschizătura unei uşi, după care dispărea imediat. Intrând într-o încăpere roşie, întunecată, de unde mă contempla un mistreţ, cu colţii întorşi fioros către mine, i-am găsit

jacheta de hermină azvârlită pe jos; apoi, între două uşi, fusta; mai departe, bluziţa.

Avea să mă atragă înspre izvorul de pe urmă, înspre lacul săpat în inima pădurii unde, dezgolindu-şi sânii, descoperindu-şi coapsele, scoţându-şi la iveală lâna, zeiţa, cu degetele care i s-au strecurat în vulvă, îl stropeşte pe privitorul ascuns în spatele unui trunchi de stejar şi, prin acest gest, îl ucide?

Ce mai conta dacă mă răpunea: mi se sculase de toată frumuseţea, ca într-un vis, trebuia să o ajung din urmă pe Léna.

Nu încetam să străbat camerele, să mă pierd pe culoarele acestui muzeu în care animalele nu făceau decât să revină: de câte ori treceam, ursul alb, capetele de cerbi, mistreţul îşi deschideau fălcile. Înaintând în beznă, cuprins de angoasă, beat, clătinându-mă pe picioare, mă gândeam la o frază ce figurează în caietul meu special» o frază pe care o aveam la mine, făcută sul înăuntrul paltonului, şi care îi aparţinea lui Bernard Lamarche-Vadel, un prieten scriitor care se sinucisese în urmă cu vreo zece ani, al cărui nume mă însoţea de la începutul acestei aventuri şi în care, pentru că era lucid, pentru că întrevăzuse un rug în inima speciei umane, vedeam un mare preot, poate chiar un vrăjitor: „E plină lumea de fălci”, spunea fraza.

Am început să o repet, probabil pentru a îndepărta neliniştea în care mă aruncau noaptea şi umbrele ei: „E plină lumea de fălci”, spuneam, şi am început să râd – „E plină lumea de fălci”, nu-i un adevăr incontestabil?

Frazele pe care le repeţi sunt ca nişte rugăciuni aruncate într-un perete: crezi că se zdrobesc de el, dar se întâmplă că străpung peretele; se întâmplă că vizibilul atinge invizibilul – şi că ele coincid.

Şi iată că auzeam vocea Lénei acum: îmi indica drumul? Aveam impresia că fredonează ceva, se pierdea în zbor, nu înţelegeam prea bine, dar aducea cu aria din *Don Giovanni* „*E aperto a tutti quanti, viva la libertà*!” („E deschis pentru toţi, trăiască libertatea!”).

Am dat până la urmă într-un salon unde părea să plutească miros de furtună; spaţiul era vast, lambriuri peste tot, un pic de lumină venea printr-o fereastră deschisă în faţa căreia se legăna o perdea.

Un cerb mare cu pielea roşie mă fixa în tăcere; coarnele i se ridicau deasupra capului ca o imensă coroană ale cărei ramuri se întrepătrundeau; aveai impresia că îşi poartă rădăcinile pe cap şi că între trunchi, tulpini şi ramificaţii se desfăşoară un arbore sefirotic asemănător cu cel ale cărui crengi desenate cu roşu strălucesc pe peretele din camera mea, chiar în spatele capului meu.

Vocea Lénei m-a chemat înăuntru; în penumbră, i-am desluşit mai întâi ochii, apoi şoldurile, părul şaten-închis, albeaţa liniilor; mici licăriri albastre îi străluceau deasupra sânilor: era întinsă, goală, pe o canapea de piele.

Îşi păstrase sandalele cu toc verde măr, am îngenuncheat între coapsele ei. Râdea. Mi-am strecurat degetele în gura ei, în pizdă, în cur: aşa îi auzeam inima bătând peste tot, iar în timp ce îmi sugea arătătorul, o flacără mi se învârtea prin mijloc, vie, arzătoare şi clară.

Deschizând gura între coapsele ei, regăseam emoţia uitată ce scaldă îmbrăţişările: aveam pe limbă un pic din roua aceea, din roza pudrată ce ţi se amestecă în salivă atunci când iubeşti.

Léna mi-a înghiţit puia cu un zâmbet foarte blând. Nu vorbeam. Începusem să îi spun porcării, dar ea mi-a pus un deget pe buze. Avea dreptate: când faci dragoste, întrerupi şirul de cuvinte convenţionale.

După câteva secunde, m-am dezlănţuit: când eram în gura ei, aveam chef de vulva şi de fundul ei; mi-ar fi trebuit mai multe scule să îmi potolesc pofta nebună de Léna.

Cerbul mă privea, astfel că în cap mi se formase un nou triunghi, compus din chipul Lénei, din sexul pe care i-l lingeam cu bucurie şi din coarnele marelui cerb. Între cele trei circula un suflu care îmi transmitea o înfocare nouă; şi chiar dacă dădusem pe gât litri de alcool, dorinţa îmi era vie, de o ferocitate pe care prezenţa animalelor o aţâţase: dacă undeva pe Pământ s-ar ivi un zeu nou şi dacă el şi-ar trimite literele numelui printre oameni, le-ai dibui între coapsele unei femei şi coarnele unui cerb; iar astăzi îmi pare că literele lui mi se învârt prin cap în timp ce scriu frazele astea: am şi acum gustul sexului Lénei în gură, dar şi viziunea coarnelor. Acela care va şti să descifreze şoaptele dintre o femeie şi un cerb va auzi în ele numele zeului.

Mai era acolo un mic cabinet tapisat cu mătase neagră în care m-a condus Léna. Tavanul era plin de capete de bufniţă; ochii lor albaştri te fixau în beznă de parcă luna ar fi devenit feroce. Oare ce se deschide între femeia asta şi mine? Ce se murmură de la buze la buze? Ce e cântecul ăsta crud ce şiroieşte cu atâta claritate? Léna mi-a vârât arătătorul în fund privindu-mă drept în ochi, s-a pus în genunchi să mi-o sugă, apoi s-a răsucit, cu braţele sprijinite de perete, întinzându-şi bine dosul. Râdea, unghiile date cu ojă îi străluceau în noapte, m-am strecurat între fesele ei. Prin plăcerea noastră, *animalele năvăleau*, ne-au strigat în gâtlejuri.

26

Cele trei yucca

— Futui, câinele!

Am sărit din pat. Unde se băgase Sabbat? Am fugit în bucătărie, în baie, am deschis uşa băii de serviciu; m-am uitat până şi în dulapul încastrat în peretele camerei şi sub pat, însă ştiam că Sabbat nu *putea* fi acolo: ieri ieşisem cu el, iar de dimineaţă mă întorsesem fără el.

Era evident, era logic, era clar: pierdusem câinele.

Mă sculasem fără îndoială prea repede: din cauza cherchelelii ce îmi ardea capul, mi-am pierdut echilibrul şi am căzut lat; capul mi s-a izbit de dulăpiorul de la intrare şi mi-am pierdut cunoştinţa. Televizorul a pornit singur. Tot îmi explicase că vecinul de dedesubt are aceeaşi telecomandă ca şi mine; aşa că, aprinzându-şi televizorul, îl aprindea şi pe al meu; şi deseori se întâmpla să fiu trezit în toiul nopţii de un film care, scăldându-mă în lumina lui, mă îmboldea, cum fac imaginile, să iau parte la el.

În dimineaţa aceea, în bezna din cameră s-a ivit capul lui Marlon Brando, şi iată că eram cuprins din nou de pasiunea mea. Lăsasem DVD Player-ul aprins şi se vedea finalul din *Apocalypse Now,* scena aia în care capul ras al colonelului Kurtz invadează cu totul tenebrele în care filmul ne-a introdus încetul cu încetul –, în care capul ăsta ia singur locul războiului.

Este un moment înspăimântător ce te lasă fără suflare, ce găureşte simplitatea prezenţelor noastre şi ne încredinţează invizibilului, întunericului, unde, fără să o ştim măcar, ni pun la cale gesturile. Am urcat pe fluviu, am ajuns la capătul râului, ajungem pe tărâmul morţilor; în jurul unui templu se îngrămădesc cadavre, de ramurile palmierilor se leagănă cadavre, în bătaia musonului putrezesc cadavre. Vocea colonelului Kurtz se înalţă din fundul templului: „Am văzut orori”, spune el. Lungit pe salteaua de paie, în umbră, îşi dă cu apă pe cap, murmurând versurile lui T. S. Eliot:

„Noi suntem oameni găunoşi / Suntem oameni împăiaţi / Sprijinindu-ne unul de altul / Cârpe umplute cu paie. Vai, iată! / Glasurile noastre, când / Şoptim laolaltă / Sunt stinse şi fără înţeles / Ca vântul prin iarba uscată / Sau labele şobolanilor peste sticla fărâmiţată / În pivniţa noastră uscată.”[38]

Suntem în celula unui bonz, în capela unui războinic păgân, în vizuina unui zeu care ucide. Pe o masă se află nişte cărţi: Biblia şi *Creanga de aur* de James Frazer; se mai află acolo o maşină de scris, un manuscris în care el îşi însemnează blestemele împotriva Americii, împotriva politicienilor, împotriva armatei.

„Mirosea a moarte lentă înăuntru”, spune vocea din off: este vorba de lentoarea sacrului, o umezeală a tenebrelor unde ritualul şi măcelul se confundă.

Într-o zi – şi puţin contează că e în a doua zi după o băută, în aburii înduioşători şi caraghioşi ai mahmurelii –, înţelegi că ritualul este fără sfârşit: înţelegi că, deşi nimeni nu ia parte la el, deşi vasele sunt goale, deşi preotul oficiant lipseşte, *el are loc*. Ai revelaţia că zeii sunt morţi, dar că ritualul continuă. Simţi cum în spatele istoriei umane se ţese în tăcere un filigran.

Ce ţine lumea laolaltă? Am citit că respiraţia copiilor recitând alfabetul. Iată, dacă ei s-ar opri din recitat litere, capetele noastre ar exploda, precum al colonelului Kurtz.

În momentul când căpitanul Willard îşi ridică maceta pentru a-i tăia lui Kurtz capul, este sacrificat un bivol, perdeaua se rupe, sângele bivolului şi cel al lui Kurtz împroaşcă în acelaşi timp. Căpitanul Willard coboară treptele templului, cu maceta în mână, ţinând manuscrisul lui Kurtz, mulţimea se prosternează: cel care îl omoară pe rege devine rege.

În momentul acesta mi-am venit în fire. De ce naiba mă uitam din nou la *Apocalypse Now* când Sabbat dispăruse? Nu aveam niciun minut de pierdut, trebuia să-i dau de urmă, altfel Tot avea să se repeadă la mine: nu aveam grijă de Sabbat – nu se presupunea că îl supraveghez?

Sub duş m-am întrebat cum e posibil să pierzi un câine: era absurd, *nu poţi* pierde un câine, era negreşit pe undeva, mi se făcea o farsă. Începeam să mă trezesc încet din beţie, mi-am făcut o cafea şi am tras pe mine o cămaşă albă de sărbătoare. Oare câinele nu era din întâmplare la Tot? Poate îl dusesem pur şi simplu la el, fără să îmi aduc aminte, însă era puţin probabil: când doamna Figo mă trezise în grădină, câinele deja nu mai era cu mine; să se fi întors aşadar de unul singur la Tot, să fi luat liftul şi să fi deschis uşa? Dacă nu cumva Tot s-ar fi întors tocmai în noaptea asta şi l-o fi luat, caz în care aş fi fost liniştit.

Am bătut la uşa apartamentului lui Tot: niciun răspuns. Am răsucit cheia: nu era nimeni – nici Sabbat, nici Tot. Înăuntru era aer închis. Nu venisem de mult: în loc să îl aduc pe Sabbat la Tot după fiecare dintre plimbările în mica grădină, îmi luasem obiceiul, din prietenie pentru bietul dalmaţian, să îl ţin cu mine; în fond, nu îmi dădusem în realitate seama că trăim împreună, era ceva natural, eram eu şi Sabbat, Tot îmi ieşise din minte, aşa că uitasem cu totul să merg să ud plantele. Asta mirosea: plantele putrezind.

M-am năpustit în salonul în care Tot înălţase un fel de altar pentru cele trei yucca ale lui. Nu se vedea nimic. Nu reuşeam să dau

de întrerupător; am mers pe bâjbâite până la fereastră ca să ridic jaluzelele.

Cum am putut să uit de plante? Totuşi Tot ţinea la asta mai mult ca la orice: mă rugase nu să îi ud, ci să îi *hidratez* cele trei plante; mersese până la a-mi arăta – îmi aduceam acum aminte – cum să le curăţ frunzele de praf trecând un burete umed pe limb; îmi recomandase, cu o delicateţe surprinzătoare pentru un om atât de dur, să pulverizez câte un pic de apă necalcaroasă pe fiecare spic de trei ori pe săptămână: o ustensilă pentru filtrat apa era la dispoziţia mea lângă chiuveta din bucătărie, alături de stropitoare şi pulverizator, de care, bineînţeles, nu mă atinsesem.

Îl revăd pe Tot în bocanci şi ţinută militară de luptă explicându-mi subtilităţile astea cu tonul grav, uşor ţicnit, al unui grădinar; şi, ca să nu uit nimic, rezumase toate lucrurile astea pe o foaie, pe care o pusese special pentru mine pe marginea poliţei pe care stăteau cele trei plante.

Odată ridicate jaluzelele, lumina a năvălit pe yucca. Era un dezastru: cele trei plante, pe care Tot le aşezase la înălţimi diferite după o gradaţie ce forma prin amploarea ei un frunziş unic şi imens al cărui camaieu mergea de la verde salvie la smarald, trecând prin nuanţe de lichen sau migdală, cele trei plante se chirciseră până la a nu mai fi decât sperietoare cu frunze scheletice, uscate cu totul şi cenuşii; ai fi zis că este un montaj din cenuşă; aveau chiar şi pânze de păianjen, ce se formaseră la capătul frunzelor.

Am băgat un deget în ghiveci, dar în locul mraniţei grase şi negre ce încă primea în urmă cu trei săptămâni în ea fiecare dintre plantele lui Tot, nu mai exista decât o crustă uscată, tare şi crăpată.

E-adevărat că Tot îmi explicase că nu e defel nevoie să îi ud enorm de mult plantele – ajungea să le *pulverizez* (îmi aduc aminte şi acum de cuvântul ăsta); şi de parcă bănuia că poate nu o să le ud deloc, încercase să mă liniştească în ce priveşte constrângerea pe care o aduce în viaţa de zi cu zi o asemenea udare, explicând că genul acesta de plante nu cere decât foarte puţină hidratare, să spunem de două ori pe săptămână; şi trebuie să cam mărturisesc faptul că luasem nesperata adaptabilitate a lui Tot ca pe o permisiune de a nu mă stresa: dacă Tot însuşi considera inutil să îi ud în fiecare zi plantele, atunci puteai să te gândeşti la asta cu indiferenţă, ba chiar, întinzând coarda, să nu te mai gândeşti deloc.

Îmi spusesem că, însoţindu-l înapoi pe Sabbat seara, din timp în timp, voi umple stropitoarea şi gata, nu era o problemă, acest gest simplu va fi îndeajuns. Dar, uite, nu mă întorsesem niciodată în apartamentul lui Tot şi, chiar şi astăzi, avusesem nevoie de un eveniment inexplicabil, aproape aberant, pentru a mă hotărî să dau o raită.

M-am aruncat în fotoliul club din faţa armurăriei. Eram copleşit: nu doar că îi pierdusem lui Tot câinele, dar îi lăsasem şi plantele să moară; dacă s-ar fi întors chiar atunci, ar fi fost în stare să mă ucidă. Alunecând puţin câte puţin în fotoliul club, a cărui moliciune o simţeam învăluindu-mi extrem de plăcut trupul zdrobit de oboseală, m-am întrebat dacă Tot m-ar ucide mai degrabă pentru că i-am pierdut câinele sau pentru că i-am lăsat plantele să moară; nu că Tot nu şi-ar fi iubit câinele, dar mi se părea mai atent, mai delicat şi, ca s-o spun pe şleau, mai afectuos faţă de yucca decât faţă de câine: cu Sabbat mereu avea atitudinea brutală a şefului, care, personal, îmi repugnă.

În general, comportamentul lui Tot era violent: se mişca într-un întuneric de care noi suntem cruţaţi şi nu ieşea de acolo decât cu mânia pe care o capeţi la contactul cu răul. În timp ce îi contemplam plantele moarte, iar ţevile puştilor scânteiau în vitrină, capul colonelului Kurtz – sau mai curând al lui Marlon Brando – continua să îmi apară în minte: în dimineaţa aceea se confunda cu al lui Tot. Şi auzeam plutind în apartament, într-un murmur care îmi era adresat ca o ameninţare, ultimul cuvânt pe care îl pronunţă colonelul în *Apocalypse Now*: „OROAREA”.

În fond, găseam o oarecare frumuseţe în cele trei yucca uscate: ai fi zis că sunt o sculptură în coral, un tufiş de piatră, ca şi cum deşertul ar fi început să se extindă în mijlocul apartamentului lui Tot. Oare deşertul acesta nu era adevărul său? Nu era tocmai adevărul lumii în care mă adânceam? Întunericul, înghiţindu-ne gândurile, le transformă în fosile; dacă i-am lăsa pradă minţile noastre, dacă le-am da cu totul muşcăturilor răului, ar fi de-ajuns câteva zile pentru ca ele să se usuce şi să ia înfăţişarea acestor biete spice calcinate.

Iată, ce vedeam era sufletul lui Tot; şi mă temeam să nu îl văd în el pe al meu.

Lumina dimineţii era încă cenuşie, de un cenuşiu albicios care, frecându-se de frunzişurile întunecate ale platanilor înalţi, străbătea panourile de sticlă ale fiecărui apartament din complexul rezidenţial aruncând înăuntru o transparenţă murdară. M-am gândit din nou la primele dăţi în care aveam grijă de Sabbat, la momentele în care, atunci când contemplam din fotoliul club nuanţele cerului, el venea să se culce cât era de lung pe mine, cu labele înfăşurate în jurul gâtului meu, şi adormea suspinând; petrecusem aşa clipe despre care nu ştiam că sunt minunate; iar de dimineaţă, când destinul îmi juca o festă proastă – sau mai degrabă îmi semnala în ce măsură neglijenţa mea era extremă, de netolerat –, mă lua cu nostalgie.

Contemplând yucca, mi-am adus aminte cum Kafka vedea în neglijenţă un păcat de moarte; şi oricât m-ar fi făcut să zâmbesc cuvântul *păcat*, de-acum niciun alt cuvânt nu mi se părea mai potrivit:

să îl pierd pe Sabbat nu putea ţine doar de o greşeală simplă şi vulgară, ci de o slăbiciune spirituală; era o problemă cu viaţa mea: chiar atunci când mi-o dorisem liberă, deschisă, suficient de disponibilă pentru a fi legată de adevăr, îmi dădeam seama, în dimineaţa asta, că în loc să mă îndrept înspre ea, în loc să îmi consacru singurătatea rigorii chemării sale, deviasem de la drumul meu, mă îndepărtasem. Kafka a scris-o: dacă nerăbdarea i-a izgonit pe oameni din paradis, neglijenţa îi împiedică să se întoarcă.

În ciuda felului meu bizar de a trăi, în ciuda josniciilor şi bâlbâielilor mele, crezusem multă vreme că *sunt în posesia adevărului*. O crezusem pentru că aveam numele. Numele astea îmi dădeau o rezervă de lumină pe care mi-o închipuiam suficientă; dar în dimineaţa aceea, în fotoliul lui Tot, mi-am dat seama că lumina lor era limitată şi că, fără îndoială, nu ar fi de ajuns ca să mă scoată din belea: mă puteam salva, însă nu pe de-a-ntregul. O *iertare pe jumătate*, oare există un asemenea lucru? Iertarea este completă; sau nu este deloc. Era evident că tocmai pierdusem mai mult decât un câine.

Aşadar, dorinţa de a fugi am avut-o pentru întâia oară în dimineaţa aceea, adâncit în fotoliul club al lui Tot, cu o durere de cap despre care credeam că nu mă va mai lăsa niciodată. Trebuia să predau apartamentul într-o săptămână: de ce să nu plec imediat? Mă pusesem într-o situaţie atât de absurdă, încât mi-ar fi fost imposibil să o justific în prezenţa lui Tot: un om aşa de metodic nu putea înţelege că poţi rătăci un câine şi lăsa nişte plante să moară. De altfel era într-adevăr cu putinţă de înţeles? Cu cât examinam armurăria lui Tot – şi îndeosebi carabina Haenel, cea mai de temut dintre toate, îmi spusese el –, cu atât mi se părea evident că ar fi fost imposibil să mă justific în faţa lui. Ca să îi spun ce, în fond? M-am gândit, aproape cu voce tare: *Refuz duelul*. Aşa e, nu încăpea vorbă să stau înaintea unui monstru ca Tot; tipul se prăjea în iad, era limpede, ardea cu furie în tenebrele lui, nu intrase în viaţa mea decât pentru a mă îmbrânci şi pe mine în focul său negru: dovada, potaia şi plantele lui nenorocite. Eu nu îi cerusem nimic: îşi luase tălpăşiţa fără să dea vreun semn de viaţă şi mă vedeam trăind în lumea lui, în locul lui, cu nişte necazuri ce nu erau ale mele, cu o vină care îmi cădea pe cap din cauza lui. Pur şi simplu mă prinsese în capcană, mă lăsasem capturat în universul său deşertic şi iată că eram la cheremul lui: comisesem greşeala ce îi permitea să domnească peste mintea mea.

Uitându-mă la puşca Haenel, m-am ridicat. Poate nu eram pierdut. Exista negreşit un sens în toate astea; ajungea să îmi regăsesc puţin luciditatea şi totul s-ar fi aranjat. Mai întâi să salvez plantele. Să purced la o udare masivă. Să cufund fiecare ghiveci într-un bazin cu apă. Oare yucca sunt în stare să învie? Nu prea aveam cunoştinţe de teologie a plantelor. Poate ar fi fost mai bine să cumpăr trei plante noi

şi gata: cu un pic de răbdare, puteam găsi nişte yucca asemănătoare cu cele ale lui Tot, iar dacă şi-ar fi dat seama de înlocuire (căci nu puteai înşela ochiul unui împătimit), i-aş fi explicat că în timpul cât fusese plecat un val de caniculă afectase totalitatea florei pariziene şi fără îndoială mi-ar fi fost recunoscător că i-am dăruit nişte yucca mai frumoase, mai tinere, mai vii.

Dar nu mai aveam bani, nu doar că îmi pierdusem cardul, dar nu aveam nimic în cont, aşa că, numai dacă nu găseam pe cineva care să îmi împrumute suma necesară unei asemenea achiziţii, pe care mi-o imaginam costisitoare, ba chiar exorbitantă (căci în Paris nenorocitele astea de verziciuni costă o avere), soluţia era impracticabilă.

Pointel, poate: puteam să îi povestesc lui Pointel încurcătura – cu un pic de noroc l-aş fi făcut să râdă şi mi-ar fi întins banii. De altfel, ar fi trebuit să îi cer de seara trecută, fusesem neglijent şi atunci, fiindcă Pointel îmi dăduse într-adevăr de înţeles, atunci când îl întâlnisem în primăvară, că are tot timpul câte un scenariu de revizuit, câte o notă introductivă de bibilit, tot felul de munci legate de scris de care nu reuşea să se achite singur şi pe care un scriitor ca mine ar fi putut să le execute foarte uşor; însă, în loc să îi vorbesc de greutăţile mele şi să îmi ofer serviciile, mă lansasem într-o relatare amănunţită a întâlnirii mele cu Cimino, iar în felul acesta seara se dusese pe apa sâmbetei, într-o mie şi una de poveşti, şi nu-mi mai aminteam cum ne despărţiserăm: stabiliserăm să ne revedem, hotărâserăm ceva ce beţia mă făcuse să uit?

Pe scurt: să îl sun pe Pointel. Să rezolv cu plantele. Să rezolv cu banii.

Cât despre câine, era cu Léna, clar. Vedeam un pic mai limpede lucrurile acum: seara trecută Sabbat se urcase într-un taxi cu Léna şi cu mine, ne însoţise toată noaptea şi, având în vedere starea mea, în momentul când hotărâsem să mă întorc la mine, foarte târziu, poate chiar în zori, Léna preferase probabil să îl ţină pe Sabbat cu ea, şi avusese dreptate: cum aş fi putut să am grijă de un câine, beat mort cum eram? Nu ştiam nici eu cum venisem. Iată, Sabbat petrecuse noaptea în Muzeul Vânătorii, puteam sta liniştit.

Am verificat dacă mai aveam numărul Lénei pe braţ. Nicio problemă, aveam să o sun. Mi-am căutat telefonul: unde mai era şi ăsta? Şi mi-am adus aminte cu deznădejde că îl pierdusem.

Să găsesc bani. Să găsesc câinele. Să găsesc un telefon. Iar nu mai ştiam pe ce lume sunt.

Să fi avut Tot telefon? M-am ridicat brusc şi am inspectat antreul, salonul, dormitorul (căci Tot, spre deosebire de mine, avea o încăpere ticsită cu obiecte în dezordine, un bârlog nemaipomenit plin de lucruri dubioase); şi mi-am dat seama că cei mai mulţi oameni nu mai au telefon fix (de altfel, Tot nu avea nici mobil).

Am intrat în bucătărie, am deschis frigiderul: o chestie voluminoasă, umflată, suspectă, era aşezată într-o farfurie acoperită cu o folie de aluminiu ce lăsa afară un os; mai era, am recunoscut-o cu plăcere, şi o cutie de brânză Kiri al cărui format de familie (douăsprezece bucăţi) mi-a dat ghes numaidecât; iar pe etajera cu grilaj de sus, o sticlă de vin alb culcată orizontal. Nu am stat pe gânduri, am găsit tirbuşonul şi am deschis vinul, care era delicios. Am mâncat o bucată de Kiri. Era cu siguranţă ora pentru un aperitiv: mi-am turnat mai multe pahare. Trebuia să mă trezesc de-acum. Aşa că am rostit cu voce tare, izbucnind în râs, această frază care era *incipitul* unuia dintre vechile mele romane şi care, în ziua respectivă, mi se părea nostimă: „Acum e momentul să te trezeşti la viaţă”. Şi da, era – trebuia să mă trezesc la viaţă, trebuia să dau de Léna.

27

Absolutul

Eram din nou încrezător. Am fugit pe scări recapitulând: 1) să găsesc un telefon (de exemplu la Phone Call, în josul străzii); 2) să o sun pe Léna; 3) să fac rost de bani – sau mai degrabă: să fac rost de bani din start, căci fără bani cum mi-aş fi putut plăti apelul? Dar unde să găsesc bani? De la cine să împrumut? În zonă nu se afla decât Guy „Cobra” sau Walter, de la Les Petits Oignons; poate şi Anouk, locuia chiar alături, pe rue Orfila, uitasem însă la ce număr.

Nu prea îi vedeam împrumutându-mi bani, dar nu trebuia în niciun caz să mă opresc la genul ăsta de detalii ori să mă descurajez: trebuia neapărat să mă mişc, altfel aş fi sfârşit şi eu prin a putrezi, ca yucca lui Tot: deja mă vedeam, pe jumătate adormit în fotoliul lui club, cu sticla de vin alb goală alături, petrecându-mi zilele contemplând cerul în timp ce aştept răzbunarea lui Tot.

Traversând mica grădină, m-am gândit la doamna Figo: acum, că îi păream simpatic, ar fi acceptat fără doar şi poate să îmi împrumute telefonul. Am grăbit pasul, dar nu era nimeni în gheretă; şi cum la Phone Call era închis, m-am repezit spre Les Petits Oignons.

Aerul curat mi-a făcut bine. Era destul de plăcut pe străzi, un cer cenuşiu de vară pariziană, cu copii ce se întorceau de la şcoală şi forfota fericită de la patru după-amiaza. Crezusem, din cauza mahmurelii, că e încă dimineaţă. Frunzişul castanilor de pe Avenue Gambetta forma un fel de boltă pe deasupra paşilor mei; mă clătinam un pic pe picioare, însă era suficient să mă ţin după şirul de copaci ca să ajung la Les Petits Oignons, unde, aşa cum speram, Walter m-ar fi lăsat să dau un telefon. Aş cam fi luat un Eferalgan şi aş fi mâncat ceva: ca mic dejun, Kiri-ul de la Tot era frugal. De obicei, când o mai iau pe ulei în halul ăsta, un Big Mac mă pune frumuşel pe picioare şi mă scapă de mahmureală, dar azi trebuia să mă pun pe treabă.

În faţă, ca un liman familiar, s-a ivit faţada roşie de la Les Petits Oignons, şi inima mi s-a înveselit. Abia ce-am ajuns, că am fost îmbrâncit, m-am trântit cu capul de tejghea, un pic buimac.

Era Baronul, cu ochii ieşiţi din orbite, împopoţonat ca un soldat de-al lui Malcolm X[39], cu beretă, centiron, Pataugas[40] militari; îmi dăduse un pumn – amical, susţinea el; a izbucnit în râs ţinându-se strâns de braţul meu:

— *Compañero,* te-am căutat peste tot!

Era beat criţă şi se agita făcând gesturi largi care îl scoteau din

sărite pe Walter; nu am avut timp să deschid gura, deja Baronul ne făcea cu ou şi cu oţet că fuseserăm orbi, ne avertizase, a spus el, ştia că vor fi morţi, era împotriva extremismelor şi împotriva omorurilor, era îngrozit de baia de sânge, dar ne spusese, nimeni din Franţa nu se pregătise spiritual pentru luptă, nimeni nu înţelesese că prin teroriştii aceia descreieraţi se exprimau nişte forţe, nu state, nu lobby-uri, ci spirite: o bătălie între arhangheli care se înfruntau în cicluri ale revelaţiei; iar în noaptea aceea, sanctuarul martirilor ce participă la verbul mental al lui Alah se lărgise şi, chiar dacă personal condamna actele, nu putea decât să deplângă cât de mult persistăm în a nu înţelege bătălia care se dă în cer şi pe pământ între Islam şi creştinătate, în a nu avea măcar intuiţia că spiritele se dezlănţuie, căci se ştie: cu cât se dezlănţuie spiritele în cer, cu atât masacrul de pe pământ devine mai mare. Iar dacă teroriştii se aruncă în aer cu centurile lor de explozibil este pentru că sacrificiul se autoîndeplineşte ca să-i îngrozească pe toţi cei care nu sunt capabili de absolut, a spus Baronul, şi a repetat fraza aproape urlând: *Dacă teroriştii se aruncă în aer cu centurile lor de explozibil este pentru că sacrificiul se autoîndeplineşte ca să-i îngrozească pe toţi cei care nu sunt capabili de absolut.*

Walter, care spăla nişte ceşti în chiuvetă, i-a cerut să tacă de-acum, însă Baronul nici măcar nu îl vedea.

— Consumaţi, vă desfătaţi, dar unde e Dumnezeu în viaţa voastră? Unde e absolutul, asta-i întrebarea pe care v-o pun ei...

Un tip a protestat:

— A, da? Absolutul înseamnă să masacrezi oameni nevinovaţi, ăsta-i absolutul tău?

— Absolutul meu e altundeva, eu vă vorbesc despre ucigaşi; asta spun ei, îmi spun atât mie, cât şi vouă, ne spun: *uitaţi-vă la voi, sufletul v-a murit*. Ei spun: voi sunteţi destrăbălarea lumii şi noi dăm peste cap destrăbălarea.

Şi a început să urle:

— TRANSCENDENTUL VĂ PEDEPSEŞTE!

S-a auzit o voce foarte blândă:

— Puţină compasiune pentru victime.

Era Gloriot, se întorcea de la toaletă.

— Compătimesc, amice, a răspuns Baronul fixându-l, dar îţi vorbesc despre ceva mai înalt, îţi vorbesc despre încrucişarea absoluturilor.

Walter a bătut în tejghea.

— Ajunge! Termini cu circul acum sau te cari!

Baronul s-a uitat cruciş ca un dement şi s-a potolit, a început să mă fixeze, agăţându-mi-se de reverul paltonului:

— Nişte arhangheli au hotărât-o, se întâmplă în norii întunecaţi,

vor să ne facă să sângerăm. Nu înţelegeţi prin urmare că Allah şi cu Fecioara Maria îşi dispută cerul?...

— Of, căcat, nu mai vreau să aud, a spus Walter.

Baronul l-a măsurat din cap până-n picioare.

— Ştii ce e ăla sacru? *Sacrul e când se moare*. De altminteri ăsta ştie, a spus el făcând semn spre mine.

Walter mi-a aruncat o privire bănuitoare, mi-era jenă; aşteptam să pot rosti un cuvânt pentru telefon, pentru bani, pentru câine.

— Despre ce vorbiţi? am întrebat eu.

— Nu eşti la curent? A avut loc un atentat. Pe ce lume trăieşti?

— Un atentat, aici, la Paris?

— Sunt peste o sută de morţi.

Mi-a întins un *Libération*: pe prima pagină, întinşi pe trotuar, în faţa terasei unei cafenele, nişte cadavre erau acoperite cu cearşafuri albe. Ai fi zis că se întâmpla acolo, în faţa noastră, în faţă la Les Petits Oignons. Titlul – „Masacru la Paris” – m-a trezit. Unde fusesem prin urmare în acest timp? Walter avea dreptate: trăiam pe altă planetă.

Walter mi-a adus o cafea şi un pahar cu apă, nu am avut timp să îi spun că nu am bani, fiindcă Baronul îşi reluase logoreea: susţinea că eu şi cu el avem o misiune, şi că doar noi o puteam duce la îndeplinire, fiindcă eu deţineam calea dreaptă, iar el calea stângă. Împreună, puteam restabili echilibrul în lume.

Elucubraţiile Baronului făceau să-mi revină durerea de cap. Îmi venea să vărs. Îmi trebuia un Eferalgan, îmi trebuia ceva de mâncare, îmi trebuiau zece mii de lucruri, nu se mai putea aşa, mă sufocam, să ies de-acolo, repede, imposibil însă, eram paralizat.

Mi-am cerut scuze de la Baron, înţelegeam ce vrea să spună, chiar dacă mi se părea o înfumurare să discern fie şi numai un pic de strălucire în conduita mea: calea mea – dacă mai aveam vreuna – ţinea poate şi ea de mâna stângă, era din ce în ce mai întunecată, lumina mă părăsise, în curând aveam să ard în infern ca şi el, simţeam că infernul mă vrea.

Baronul mă asculta cu seriozitate, arătându-mi că mă înşel:

— Sufletul tău este salvat. Există o cărare ce străbate infernul, dar care e neatinsă; tu umbli pe cărarea asta: vezi ce este infernal, te tulbură, însă nu iei parte la asta – eşti intact.

Walter s-a oprit din spălatul ceştilor, se uita la noi cu gura căscată.

— Ia spuneţi, băieţi, voi chiar vorbiţi serios?

Am încercat să îi pun capăt şi am întrebat, îndeajuns de tare pentru ca toţi cei de la tejghea să mă poată auzi, dacă văzuse careva un câine, îmi pierdusem noaptea trecută câinele, un dalmaţian pe care îl cheamă Sabbat, dispăruse, îl căutam peste tot.

— Nu-i câinele lui Tot?

Era vocea lui Guy „Cobra”, aşezat la o masă cu o bere înainte. Eram salvat. M-am îndreptat către el, mi-a oferit o bere pe care am acceptat-o bucuros. Lui aveam să îi pot spune totul.

Era în mare formă: tocmai i se livrase un stoc enorm de Bergman, Tarkovski, Resnais, fapt ce mai schimba comediile franceze stupide pe care le vindea cu lăzile. Avusesem timp să văd *Fitzcarraldo* ? Absolut, îl văzusem, îl adorasem, era unul dintre filmele acelea psihotico-lirice pe care le iubeam, şi avea dreptate: la fel ca *Apocalypse Now,* şi poate mai mult încă (dar mie *Apocalypse Now* îmi vorbea pe un palier spiritual), era un film extatic; nu doar că povestea lucruri ce ţin de starea secundă, dar era filmat *dintr-o* stare secundă, şi într-un fel *era* el însuşi această stare secundă. Iar ceea ce mă interesa, chiar dacă nu avea, după mine, forţa metafizică a lui Coppola ori puterea politică a lui Cimino, e că punea într-un mod radical problema eroismului, pe cât de intempestivă, pe atât de fanată. Lacan, i-am spus eu lui Guy „Cobra”, defineşte eroul drept cel care nu renunţă la dorinţă şi totodată cel căruia i s-a făcut o nedreptate: nu asta e oare definiţia lui *Fitzcarraldo*?

Guy „Cobra” era de acord: să urci un vapor pe un munte, să construieşti o operă în mijlocul Amazoniei, ce poate fi mai frumos? Te duci direct pe Lună. După el, dacă tipul era luat drept nebun, era înainte de toate pentru că face lucrurile astea *degeaba*.

Aşa e, am spus eu: în pupila Domnului, nu vezi nici urmă de nebunie; şi ceea ce nu se reflectă în pupila Domnului nu există: cei pe care îi numim nebuni, i-am spus eu lui Guy „Cobra”, nu sunt decât martorii lipsei de raţiune a lumii.

Am izbucnit amândoi în râs şi m-am trezit cu o mână pe umăr. Era Baronul: trebuia să plece, urma să reluăm discuţia în altă zi, când împrejurările aveau să fie mai favorabile; s-a strâmbat şi s-a uitat cruciş înspre Walter – apoi, după ce-a salutat milităreşte, a dispărut.

I-am spus totul lui Guy: mahmureala, câinele, telefonul, banii; a scos două bancnote de douăzeci de euro şi mi le-a întins împreună cu telefonul.

Atunci mi-am suflecat mâneca de la cămaşă pentru a citi numărul Lénei, iar Guy a început să râdă, îi plăceau fanteziile de genul ăsta.

Am ieşit pe stradă să sun, Léna nu răspundea. Intrase mesageria vocală, dar am închis imediat. Ce să-i spun? Nu mă pregătisem, şi apoi ce număr să îi las ca să mă sune ea? Fir-ar să fie! Totul era atâta de complicat. Şi în orice caz era puţin delicat: până la urmă, petrecuserăm noaptea făcând dragoste, şi ce conveniserăm *după*? Stabiliserăm să ne revedem?

Am format din nou numărul străduindu-mă să par relaxat, însă preocupat. Da, era bine aşa: „preocupat”. Trebuia să simtă că, deşi

sunt un tip serios, privesc lucrurile cu amuzament; că nu sunt un grosolan, genul care să îi umple mesageria cu văicăreli: dacă o sunam, nu era pentru a-i spune vorbe vag mieroase post-futai, ci pentru că aveam un motiv, desigur, cam straniu, dar cât se poate de concret, să îi vorbesc. Eleganţă, detaşare, precizie: să o întreb dacă nu dăduse din întâmplare peste un dalmaţian, pe care l-aş fi uitat fără să vreau la ea. Istoria cu potaia lui Tot urma să mă ajute să o revăd, aveam deja o poveste.

Am format numărul, vocea ei a început să curgă: „Sunt Léna Schneider, lăsaţi-mi un mesaj". Dar fie din prea multa poşircă, fie dintr-un acces neprevăzut de timiditate, inima a început să îmi bată cu putere, iată că mi se împleticea limba în gură, de fapt nu eram deloc pregătit, însă era prea târziu: m-am lansat într-o frază interminabilă punctată de râsete jenate; eram încântat de întâlnirea noastră, spuneam eu, chiar încântat, noaptea fusese minunată, chiar minunată, şi speram că e bine, în ce mă priveşte eram într-o formă olimpică, am spus eu izbucnind prosteşte în râs, dar uite, în timpul nopţii aceleia atât de frumoase îmi pierdusem trei lucruri: telefonul, portofelul şi câinele, da, ştiu, e bizar să pierzi un câine, am spus eu izbucnind încă o dată într-un râs prostesc, de altfel câinele nu era cu adevărat câinele meu, poate îşi amintea că îi spusesem la restaurant, era câinele vecinului meu, şi dintr-odată pierderea lui era nu doar în sine problematică, ba chiar groaznică, căci bietul câine, dacă nu era cu ea, umbla de capul lui pe undeva prin Paris, dar în plus pierderea mă punea într-o dificultate uriaşă pentru că proprietarul era un om extrem de irascibil, şi...

Un bip a întrerupt înregistrarea. Mesajul meu era un dezastru: nu doar că tocmai făcusem pe mitocanul în mesageria unei femei a doua zi după o noapte petrecută cu ea, dar în plus îi povesteam o tonă de inepţii rânjindu-mă ca un idiot.

Eram consternat. Poate că înregistrând un nou mesaj mi-aş fi îndreptat gafa? Nu, era mai bine să mă abţin, riscam să mă îngrop. De altfel, nu mai aveam decât o singură dorinţă: să cumpăr un bax de bere, să mă culc la loc şi să îl beau în pat pentru a da uitării toate porcăriile astea.

Guy Cobra mi s-a alăturat pe trotuar, i-am dat înapoi telefonul şi am fumat împreună; m-a întrebat dacă am apropiaţi printre victime. „Nu ştiu, am răspuns, de azi-noapte nu mai ştiu nimic."

Iar el? Avea să se îndepărteze puţin de Paris: în orice caz, după ce se întâmplase noaptea trecută nu ar fi reuşit să doarmă ori să se gândească la altceva; trebuia să plece şi pleca în aceeaşi zi, atunci, imediat, cu camioneta, ca să ajungă la o căsuţă pe care o scosese din bălării în Auvergne, la Mont-Dore, printre lacuri şi vulcani; nu avea curent electric pentru moment, dar îi era îndeajuns să fie pe drum

câteva ore dinspre Paris gândindu-se la lacul Guéry şi să înceapă să urce prin trecătoarea Croix-Morand, pentru ca albastrul cerului şi strălucirea stâncilor să şteargă numaidecât apăsarea şi să regăsească în sfârşit liniştea.

Traversaserăm rue de la Chine. I-am povestit lui Guy că în urmă cu câţiva ani trăisem acolo într-o maşină, parcată mai exact la numărul 27; era perioada când participam la rebeliunea *Vulpilor palide*[41]: eram mascaţi, nu mai aveam identitate, fiindcă identitatea nu e decât o capcană, o consimţire a controlului; numai absenţa identităţii e revoluţionară, iar în ochii noştri viitorul nu se putea deschide decât aşa, prin imensitatea unei renunţări, când fiecare, eliberându-se de legături, ar fi făcut *să se întoarcă timpul*; fusese ultima şansă, ultima bucurie colectivă înainte de înjosirea generală. Acum, Parisul era cuprins de somn, ca toată Franţa, ca Europa; şi totul era supus unor interese ce aveau nevoie ca noi să dormim, să nu ne mai oprim din a ne consuma anestezia, şi ca politica şi viitorul să se desfăşoare fără noi.

Guy „Cobra” luase şi el parte la nişte evenimente; iar apoi singurătatea i se păruse în cele din urmă mai importantă: în final, mi-a spus el, singura politică adevărată constă în a-ţi păstra sufletul; şi încă şi mai simplu: în *a avea un suflet*.

— Ştii tu pe cineva să aibă suflet? a întrebat Guy. Şi noi, avem noi cu adevărat unul? Cum putem şti?

O viaţă deschisă şi liberă cere linişte, a adăugat el, în timp ce coboram pe rue Orfila înspre rue de Pyrénées, unde îşi parcase camioneta; i se părea că ni se răpea fără încetare liniştea, şi în acea noapte ne fusese răpită o dată în plus, ne fusese spulberată pe faţă: după masacrul a o sută de nevinovaţi, devenise imposibil să fim liniştiţi, eram înecaţi în zgomot şi furie ca să fim împiedicaţi să gândim. Fiecare crimă, a spus el, ne apropie de haosul de unde, într-o zi, nu vom mai reuşi să ieşim, fiindcă vom avea atâta zgomot în urechi, încât nu vom mai putea recunoaşte infernul.

Ajunseserăm în faţa buticului său. Guy continua să vorbească cu o gravitate care m-a surprins: muntele şi liniştea se aseamănă, a spus el strângându-mi mâna, muntele se înalţă din univers în univers, nu rămâne niciodată nemişcat; iar liniştea e la fel de nestatornică, caută aer în calmul înălţimilor şi îşi procură beţia pe care nicio viaţă omenească nu i-o dăruieşte.

Guy a urcat în camionetă şi s-a îndepărtat. Mi-am aprins o ţigară. Castanul, banca şi bordura trotuarului formau un triunghi perfect. Şi dacă m-aş fi aşezat acolo? În fiecare clipă e posibil să luăm totul de la capăt: e de-ajuns o figură potrivită şi geometria ne salvează. Da, triunghiul ăsta îmi plăcea: frunziş-bancă-trotuar, era ideal – ceea ce are loc sub un copac ţine întotdeauna de sacru. Nu era

însă nevoie să mă grăbesc: existau şi alte triunghiuri, alte mii, nu încetau să se îmbine între ziduri şi trupurile trecătorilor, între maşini şi mişcările cuvintelor; străbăteau străzile oraşului, coborau de-a lungul bulevardelor şi se strecurau în grădinile publice unde sclipeau ca nişte stele.

Acum le vedeam, nu le mai vedeam decât pe ele: mi se ofereau ca o promisiune, ca un surâs. Aveam singurătatea mea, aveam numele, aveam triunghiurile. Era bine să pătrund în uşurătatea asta, să fiu acolo în întregime pentru lumină, să îi primesc manifestarea. Era ceva nou, era ceva evident: exteriorul se luminează prin străluciri care atrag adevărul. Nu m-aş mai fi întors acasă.

28

Un lac în mijlocul Parisului

La casa de bilete a Muzeului Vânătorii, am întrebat de Léna. O tânără cu faţa arsă mi-a răspuns că e prinsă în şedinţă toată ziua; nu putea fi deranjată, dar lăsase un plic pentru mine.

Am deschis plicul imediat: înăuntru erau portofelul şi telefonul. Şi bileţelul ăsta: „Ne vedem diseară în Fumoir, de la opt? Te îmbrăţişez. Léna".

Nu mai puteam de bucurie, am ridicat braţele spre cer. Tânăra a părut amuzată.

— Şi câinele unde-i? am întrebat.

Fata încremenise, mi-am cerut scuze, am salutat şi am ieşit.

Léna nu spunea nimic despre câine: dacă ar fi fost cu ea, ar fi spus-o în bileţel, nu?

Aveam mai multe mesaje pe telefon, ceea ce nu mi se întâmpla niciodată: unul de la Pointel, care era foarte mulţumit după seara din ajun şi propunea să ne revedem; un altul de la Anouk, care mă întreba dacă am veşti de la Tot; şi un al treilea de la Léna, un simplu apel pierdut: probabil a vrut să-mi spună că-mi uitasem portofelul la ea şi, când îl auzise sunând, şi-a dat seama că-mi uitasem şi telefonul.

Chiar dacă Sabbat ar fi fost în continuare liber şi m-aş fi putut pe bună dreptate îngrijora pentru el (căci cum ar fi reuşit să supravieţuiască pe stradă un câine obişnuit să fie hrănit?), mă simţeam mai bine, nu din indiferenţă, ci pentru că lucrurile avansau.

I-am lăsat un mesaj lui Anouk, spunându-i că nu am veşti de la Tot, dar că îi pierdusem câinele. Oare nu îl văzuse din întâmplare, nu era la ea prin miracol?

Apoi am sunat la adăpost; mi s-a răspuns că nu fusese găsit niciun dalmaţian, de altfel niciodată nu se găseau dalmaţieni, nu există dalmaţieni abandonaţi.

— Al meu nu e abandonat, e pierdut.

— Poftim, pierdut? Nu poţi pierde un câine!

— Ba da, iată dovada.

— Păi fiţi mai atent data viitoare.

Mi se dăduseră două numere, l-am încercat şi pe celălalt: era adăpostul din Gennevilliers, unde sunt duse animalele pierdute din Paris şi din departament. Oare apucaseră deja să-l ducă acolo? Am dat peste o mesagerie vocală: adăpostul era deschis între nouă jumătate şi doisprezece, respectiv de la unu jumătate la cinci după-amiaza. Era

cinci jumătate, aveam să sun a doua zi. Aveam să sun şi nişte veterinari, cum mă sfătuise la telefon fata de la informaţii: când îi cerusem numărul de la adăpost, precizasem că tocmai îmi pierdusem câinele şi îmi povestise că şi ea tocmai îşi pierduse pisica, şi că trebuia să sun nu doar la adăposturile ale căror numere avea să mi le dea, ci şi la Registrul Naţional Canin; după ea, ar fi fost bine să lipesc în cât mai multe locuri un mic afiş cu poza câinelui şi poate chiar să merg prin brutăriile din cartier, întrucât cei care adăpostesc animale pierdute – bătrânii, în general, a spus ea – se dau de gol cumpărându-le pâine; puteam de asemenea să declar pierderea câinelui la comisariatul de poliţie; în sfârşit, exista un site pe Internet: soschiensperdus.com, o chestie de genul ăsta: puteam oricum încerca.

Adăpostul. Registrul canin. Veterinarii. Comisariatul. Afişul. Soschiensperdus. Bineînţeles, aveam să le fac pe toate. Trebuia să mă mişc rapid. Eram în 24: într-o săptămână trebuia să plec din apartament. Se precipita totul şi, în ciuda încurcăturii în care mă băga dispariţia lui Sabbat, accelerarea asta poate era semnul prevestitor al unei vieţi noi, al unei vieţi în sfârşit trăite, în care m-aş fi potrivit la propria viteză, la propria încetineală, în care nimic nu ar mai fi venit să mi se pună de-a curmezişul gândurilor, nici măcar un ecran de televizor, nici măcar nişte filme.

Accelerarea asta mă scosese din pat, m-ar fi deschis labirintului întâlnirilor, densităţii activităţilor, tuturor acestor detalii din timp ce se risipesc în voia străzilor; însă, mai ales, m-ar fi îndreptat înspre un adevăr şi mai secret decât acela care însufleţeşte singurătatea, un adevăr la care, nici măcar scriind *The Great Melville*, nu avusesem acces, un adevăr atât de apropiat de tăcere, încât nimic nu mai străluceşte în el, în afară de ceea ce îl apropie de un alt adevăr, el însuşi învăluit în propriul secret, tainic la rândul său, tenace, golit de izolare şi căutând să ştie ce anume există dincolo de orice singurătate.

De-a lungul bulevardelor erau aliniate autocare CRS[42], pe trotuare, oameni înarmaţi, iar pe chipurile trecătorilor o frică nouă, una ce va cere timp să se şteargă, una ce poate chiar nu se va şterge niciodată, ci ar săpa adânc pe fiecare chip, ar întipări în el semne de neşters, mai întunecate decât oboseala, semne dintre cele pe care le vezi sub ochii oamenilor din ţările în care libertatea nu mai există.

Am alergat până la Fumoir, o cafenea elegantă la intersecţia dintre rue de Rivoli şi Luvru, dar ajunsesem cu o oră mai devreme. Lustrele, calmul, lambriurile şic mă indispuseseră; prezenţa mea mi se părea deplasată, de parcă tumultul de noaptea trecută ce îmi agita mintea nu s-ar mai fi putut acomoda cu niciun confort: eu, care petrecusem luni de zile stând în pat şi uitându-mă la filme, nu mai puteam sta locului.

Am ieşit repede. De cealaltă parte străzii, colonada Luvrului mă

atrăgea: odată cu noaptea care începea să se lase, albeaţa maiestuoasă a pietrelor scânteia precum cea a balenei. Zâmbeam, fericit de întoarcerea lui Moby Dick: de fiecare dată când viaţa mi se amplifică, balena albă îmi face semn, cu devotamentul unei zeiţe; avântându-mă înspre Curtea Pătrată, iată că eram purtat de mirosul de scorţişoară proaspătă ce înmiresmează falezele verzi din largul Javei: nu mai exista nicio diferenţă între drumul meu şi cel a balenierei – marele Melville era din nou cu mine.

Am traversat Curtea Pătrată, care era pustie. Liniştea se învârtejea prin ea ca printr-o peşteră sub cerul deschis. Răcoarea bazinului înălţa pavilioanele, iar de-a lungul zidurilor mi se părea că o cavalcadă de căprioare, gazele şi mufloni goneşte până la stele, cu boturile întinse înspre cerul roşu şi negru, de parcă setea, mai veche încă decât originea, ar fi indicat un izvor dincolo de acoperişuri, înspre nori.

Dacă aş fi putut linge, în urmă cu cincisprezece mii de ani, pereţii din Lascaux unde căprioarele, gazelele şi muflonii se avântă deasupra unei găuri, aş fi devenit străveziu cu totul, luminos cum eşti când faci dragoste, iar lumina aceasta ar fi venit prin timp până aici, până la acest lac italian unde scriu cartea de faţă.

Am trecut pe sub un alt portic şi m-am găsit în faţa Piramidei, oferit subit unui spaţiu vast a cărui adieri făceau să mi se desfăşoare în faţa ochilor Arcul Caruselului şi Grădinile Tuileries. Cerul era roşu, vântul serii îmi înălţa pieptul; încă se mai aflau acolo câteva grupuri de vizitatori făcându-şi poze, dar zidurile Luvrului reveneau deja la singurătatea lor, la nobleţea pietrei ce nu se adresează decât ei înseşi.

Acolo s-a întâmplat: de obicei, trebuie să mă întind, trebuie să ating o formă de concentrare, de fluiditate, trebuie ca rândunica, papirusul şi cutia roşie să fie dispuse perfect în jurul trupului meu; pentru întâia oară însă, mă luase în aer liber, într-unul dintre cele mai turistice locuri din lume. Eram cu totul acolo, niciodată nu fusesem *mai mult acolo* – şi, în acelaşi timp, nu mai eram nicăieri.

Animalele continuau să fornăie în jurul meu; se năpusteau înspre un punct ce părea să le aneantizeze. Lipsa de măsură este un efect al iubirii. Bufniţe, urşi, bivoli invadau spaţiul; tauri trasau pe pereţi linii fără sens; o turmă de bizoni făcea zidurile să se cutremure. Toate se dedicau patimii care ne aruncă în prăpastie, setei care nu se stinge, dorinţei de a astâmpăra groaza.

Eram la fel ca ele, eram capra neagră speriată ce galopează spre ieşire; bourul orbit în lupte; antilopa căutând un izvor. Sunt singur de prea multă vreme: am început să alerg laolaltă cu turma.

Cum să descriu ce s-a întâmplat? Cât ai clipi, curtea Luvrului s-a golit. Piramida a dispărut. Turiştii s-au făcut nevăzuţi. Chiar şi statuia ecvestră a lui Ludovic al XIV-lea s-a şters. În locul lor: un lac.

Sunt obişnuit cu viziunile când beau: lucrurile se dereglează cu vioiciune, culorile se eliberează. Însă acum era altceva, ca şi cum aş fi avut dintr-odată acces la ceea ce se află sub coajă. Un lac, imensul său calm; un lac în mijlocul Parisului.

Am început să râd, mi-am spus, precum Rimbaud: am văzut un lac în locul Luvrului. Atunci, de ce nu, dacă tot suntem aici, *o şcoală de toboşari făcută de îngeri sau caleşti pe drumurile cerului*? De ce nu monştrii, misterele? Însă ceea ce se întâmpla în acea seară nu ţinea numai de o halucinaţie de poet: exista cu siguranţă un lac, dar, mai cu seamă, *nu exista nimic*. Se rupseseră toate formele: lacul era vădit gol.

Eram deja pe punctul de a-mi spune, pentru a mă linişti: *Am dat peste un lac, era gol*. Savuram până şi fraza asta. Şi iată că, dintr-o singură lovitură, lacul s-a umplut. N-a fost nevoie decât de câteva secunde pentru ca suprafaţa să înceapă să-i strălucească, iar imensul spaţiu ce se întinde până în Place de la Concorde, mai jos, după Grădinile Tuileries, şi urcă pe Champs-Élysées până la Arcul de Triumf, să se umple tot de sânge.

Un lac de sânge în locul Parisului: probabil era felul meu de a realiza ceea ce avusese loc în acea noapte, de a lua parte la nenorocire. Fiindcă o simţeam, crima nu va mai avea nicio limită: moartea pătrunsese în acest oraş care s-a crezut întotdeauna de neatins, care îi intimidase chiar şi pe nazişti, şi nu doar că văzuse victime, o sută de nevinovaţi ale căror nume aveam să le cunoaştem curând, bărbaţi, femei, copii, dar moartea lor îi împroşca şi pe cei vii, care, o înţelegeam în seara aceea, nu vor mai fi aceiaşi, pentru că nimeni, nici măcar supravieţuitorii, nu scapă logicii sacrificiului. Când are loc un sacrificiu, lumea se tulbură până ce se trasează un cerc: e o iluzie să crezi că nu mori decât în interiorul cercului. Cercul spune: acum mori – el nu spune nimic altceva. Nu spune dacă există vreo protecţie; nu spune nici unde începe, nici unde se sfârşeşte. Cercul sacrificiului nu are limite, astfel că moartea, atunci când se abate asupra câtorva, ne atinge pe toţi; astfel, devenim trupuri într-o stare de sacrificiu, trupuri ce pot fi sacrificate în orice moment.

Gândurile mi se învălmăşeau. Deschizătura înspre care se năpustesc animalele hăituite de vânător era acolo, deschisă înainte-mi ca un bot însângerat. La început îmi fusese frică să nu cad în gaură – să nu mă înec în sângele animalelor. Mă ţineam pe marginea prăpastiei, agăţat de un balustru al Pavilionului Sully; dar iată că nu mă mai temeam de nimic, nici de sânge, nici de moarte. Un calm straniu punea stăpânire pe mine, ca şi cum ar fi fost nevoie ca balta de sânge să se manifeste atât de limpede. Mă lăsam pradă nebuniei ăsteia: să privesc abisul în faţă. De altfel, nu eram de mult nebun? Oare nebunia nu este mijlocul cel mai îndreptăţit de a vedea apărând o baltă de sânge mare cât un oraş – şi de a lua parte la tragedie? M-am

gândit că poate trebuie să devin nebun pentru a deveni înţelept. Da, *să devin nebun pentru a deveni înţelept*: ăsta da plan. O vorbă de-a sfântului Pavel, cred.

Iată, găurile trec în existenţă; încercăm să le evităm, dar nu-i o idee bună pentru că găurile nu fac niciodată altceva decât să semnaleze imensa gaură ce îi permite lumii să respire; ne imaginăm despărţiţi de toate lucrurile printr-un spaţiu gol la limita căruia nici măcar nu ne grăbim să ajungem, şi iată că într-o zi spaţiul gol se deschide sub paşii noştri, iată că gaura se lărgeşte până la dimensiunile lumii: suntem înăuntru.

Însă eu aveam noroc: nu eram încă înăuntru. Eram pe margine. Căci, de jur împrejurul curţii Napoleon, pe balustradele de la etajul întâi, se află o sută de statui reprezentând personaje ilustre. Numele lor stă scris în piatră: Rabelais, Saint-Simon, Bossuet, Pascal, Rousseau, La Fontaine, Poussin, Froissait, Philippe de Champaigne, Molière. Sunt nişte nume perfecte, care există întru totul: sunt încărcate de istorie şi marchează o memorie. Ei bine, ele m-au împiedicat să cad în vid, să mă las pradă vertijului, să rămân fascinat de abator. Numele mă atrag, le iubesc. Le-am pronunţat pe fiecare cu voce tare şi pericolul s-a îndepărtat numaidecât. Ba chiar am adăugat nume ce nu figurau acolo, nume de la mine, cele care mi se află în cap şi alcătuiesc un arbore pe peretele din camera mea. Odată cu recitarea lor, lacul s-a şters: Piramida a apărut din nou, la fel şi Caruselul, Grădinile Tuileries, până şi turiştii, cei care umblă de colo-colo serile şi se pozează înainte să se întoarcă la hotel.

Era impresionant exorcismul acesta şi mi s-a făcut frică; fiindcă jucându-te cu numele, cu murmurul şi cu liniştea, te mişti pe domeniul sacrului: astfel, începi să aluneci din formă în formă, până la intervalul roşu şi negru unde lumea nu mai este lume, ci o luminiţă tremurătoare.

M-am uitat pe telefon la oră. Asta e, întârziasem. Am început să fug prin ploaie şi am ajuns în Fumoir gâfâind.

29

Picăturile

Léna era aşezată sub o fereastră, palidă şi tăcută, cu ochii coborâţi într-o carte; faţa îi era mai albă, mai lăptoasă decât cu o seară înainte; purta o rochie neagră, decoltată, cu nişte cercei acvamarin şi colierul de pietricele albastre tăiate în formă de petale pe care îl avea şi noaptea trecută.

Într-o secundă, atracţia pe care o simţisem pentru ea a năvălit cu violenţa unui tumult; văzând-o aşa de luminoasă şi cu faţa gânditoare, am înţeles că mă atrage pentru că e străină de lumina ce o străbate; în ea, discreţia se confunda cu indiferenţa: poate aşa era cu ceilalţi, însă mai ales cu ea însăşi.

În plus, ghiceam în ea ceva pe care blândeţea i-l proteja şi pe care poate chiar îl împiedica să se definească: o formă de absenţă faţă de ea însăşi în care vedeam o neînduplecare, un secret, mai intens decât iubirea şi la care societatea nu ar fi reuşit să ajungă niciodată; un astfel de lucru nu semnala o rătăcire, ca în cazul meu, ci o constanţă a raţiunii ce conferă autoritate propriilor ei limpezimi: Léna nu chema niciodată pe nimeni în ajutor, cred că nu ştia ce e rătăcirea.

Am ajuns la masa ei, şi-a ridicat ochii spre mine, am întrebat-o ce citeşte. A întors coperta cărţii şi, zâmbind, a răspuns:

— Ovidiu, *Metamorfozele*.

Mi-a adus aminte că, noaptea trecută, îi mărturisisem pasiunea mea pentru povestea lui Acteon, vânătorul care se abate de la prăzile lui obişnuite pentru a urmări zeiţa pe care a zărit-o în pădure. Povestea e cunoscută: Acteon o surprinde pe Diana scăldându-se înconjurată de nimfe. Goliciunea Dianei este tabu. Atunci când îşi dă seama că a fost văzută, îşi caută tolba, arcul, săgeţile, dar fiind în apă, e dezarmată: aşa că îl stropeşte pe voyeur; iar picăturile, împroşcându-l pe Acteon, îl transformă în cerb, asupra căruia câinii lui se aruncă devorându-l.

După mine, era revoltător cum Acteon a fost condamnat la moarte pentru a fi contemplat goliciunea unei zeiţe. Nu trebuia să fie interzis să priveşti o femeie goală, şi să fi fost vorba despre Diana, cea mai castă dintre zeiţe. Noaptea trecută îi spusesem Lénei, cel puţin din câte îşi amintea ea, căci eu uitasem, că toată viaţa mea se baza pe ideea de a le vedea goale pe zeiţe fără a muri din cauza asta; ideea o amuzase; îl reluase pe Ovidiu, unde este povestită moartea lui Acteon, ca să vorbească mai documentat cu mine despre asta.

— Apropo, mi-a spus ea, nu ţi-am găsit câinele.

— Credeam că zeiţele nu dau greş.

— Zeiţele greşesc de multe ori, de-asta sunt periculoase.

În seara aceea, încă mai mult decât în timpul zbenguielilor noastre din Muzeul Vânătorii, făcusem eu cunoştinţă cu interiorul mistic alveolat al ţestei Lénei. Nimic nu trăda că petrecuse o parte din noapte: avea, desigur, cearcăne, dar uşoare, ce îi accentuau paloarea sidefie a tenului. Nimic nu indica nici că făcuserăm dragoste câteva ore mai devreme: stăteam de vorbă cu o naturaleţe care mă liniştea. Căcaturile pe care le căram cu mine, viziunile aberante ce îmi cădeau pe cap în plină zi, delirul pe care numele mi-l puneau la cale în minte, mahmureala aproape permanentă, toate astea erau departe; ea era acolo, întreagă şi disponibilă, nimic nu părea să o consume: prezenţa ei era ca un dar şi părea de-ajuns să te afli lângă ea pentru a te simţi recompensat.

Continuam să văd lacul de sânge, yucca moarte; auzeam invectivele Baronului: eram *invadat*. Aş fi vrut să spulber toate lucrurile astea chinuitoare; am întrebat-o pe Léna dacă reuşise să lucreze în ziua aceea. Da, nu dormise decât o oră-două, însă îi fusese de ajuns; era fericită fiindcă Isabelle Huppert trecuse să o vadă la muzeu: făcuseră turul împreună, iar după ce văzuse fotografiile lui George Shiras, Huppert acceptase cu entuziasm să facă o lectură a textului pe care Jean-Cristophe Bailly îl dedicase expoziţiei. Îndeosebi două imagini îi atrăseseră atenţia: una, ce i se părea superbă, cu o căprioară scăldându-se într-un lac şi al cărei gâtlej spintecă apă cu o moliciune care, după ea, nu se mai vede la nicio fiinţă umană; cealaltă, cu un cerb a cărei coroană, reflectându-se în apă, pare să ia forma unei rădăcini.

Isabelle Huppert, a spus Léna, simţise la perfecţie cât de mult ceea ce este trecător este dorit; şi cât de mult farmecul a ceea ce ne scapă alunecă aici într-o lumină miraculoasă, cea a desişurilor şi a ţărmurilor unei nopţi care nu aparţine nimănui.

Căci, prin această expoziţie, Léna dorea să trăim ce nu se vede – să ne fie dezvăluită viaţa invizibilă a fiarelor sălbatice, ca şi cum ea s-ar întipări pentru întâia oară în lumea vizibilă.

Într-o zi, a spus Léna, nu vor mai exista animale. Oamenii le vor fi venit tuturor de hac; nu va mai exista nicio siluetă furişată, nicio privire tremurătoare prin frunzişuri, nici vegetaţie care să foşnească; nimic nu va mai fi trecător: pădurile, munţii, câmpiile vor aluneca încet în demenţă, iar noi vom tremura, dedaţi ferocităţii propriilor noastre fălci.

Cuvintele Lénei m-au izbit într-o asemenea măsură, încât mi le recit şi astăzi, umblând prin pădure, în timp ce îmi repet întruna detaliile acestei aventuri în care s-au amestecat, într-un chip pasionant, figuri pe care încerc să le pun laolaltă.

În timp ce luam cina (ea preferând un risotto cu sparanghel, eu

un biftec tartar), reconstituiam noaptea trecută; şi ea băuse mult cu o zi înainte, dar, în timp ce eu îmi pierdusem în cele din urmă cunoştinţa, ea îşi *străbătuse beţia*; şi, revenind asupra detaliilor întâlnirii noastre, mi se părea că deja începem să ne spunem povestea, aşa cum fac îndrăgostiţii.

Ne era imposibil să găsim în această cronologie momentul când îl scăpaserăm pe Sabbat din ochi: oare fusese atras de alt câine, se pierduse în mulţimea din faţă de la Chez Orphée, o ştersese englezeşte înainte de Tendre Voyou? Fiindcă la un moment dat din noapte, mi-a spus Léna, merseserăm în barul ăsta al cărui nume îl adora: Tendre Voyou[43], un club ţinut de un prieten de-al ei, unde luaserăm o gustare şi băuserăm în continuare; beţia ne era veselă, interminabilă precum un râs nebunesc, a spus ea. Clubul s-a închis la ora două şi am luat un taxi: „Te-am întrebat unde stai, însă erai complet absent, nu auzeai nimic, aşa că ne-am dus la mine, îţi aminteşti?"

Îmi aminteam tot ce se întâmplase la Muzeul Vânătorii, i-am spus eu, şi îndeosebi de înţelegerea noastră, ce mi se părea la fel de precisă ca şi necazul pe care mi-l pricinuise. În noaptea aceea, dezlegasem blestemul lui Acteon: nu murisem.

„Pentru că m-ai privit corect, a spus Léna: problema cu Acteon e că o priveşte pe Diana la fel cum îşi priveşte toate prăzile, cu ochiul celui care vrea să ucidă; aşa că ea îi trimite privirea înapoi: îl ucide."

După Léna, virginitatea zeiţei nu era decât o momeală, Diana nu găsise ceva mai bun pentru a fi deosebită, asta e tot; dacă se ferea de priviri, nu era pentru a rămâne de neatins, ci pentru că niciun muritor nu ştia cum să o privească. Să priveşti pe cineva cum trebuie depăşeşte dorinţa, mi-a spus ea, şi tocmai, Acteon o privise aiurea: o privise cu obiceiurile lui de prădător – o privise *ca pe o căţea*. Astfel că ea, întru totul logic, asmuţise câinii asupra lui.

Léna îmi citise şi recitise pagina din Ovidiu şi remarcase că între Diana şi Acteon – neobservat, şi cumva deoparte –, se afla ceea ce ea numea un „himen ezoteric": altfel spus, o oglindă.

Obiectul adevărat al oglinzii nu e să reflecte, a spus Léna, ci să ofere o imagine; aceasta se interpune – astfel, ea aduce cu un văl, în care zeiţa se înfăşoară pentru a-i îndepărta pe cei care cred că vor pune mâna pe ea.

Ei bine, în relatarea lui Ovidiu, apăreau picăturile: cele cu care Diana îl stropeşte pe Acteon; iar în aceste picături se condensa întreaga lume prin perfecţiunea unei miniaturi irizate; Diana îi trimitea astfel înapoi voyeurului întreaga scenă la care el asistase: grota înconjurată de pini şi chiparoşi, micul izvor cu undă străvezie în care zeiţa îşi cufunda trupul virgin, nimfele din jurul trupului imens al Dianei, apoi roşeaţa în care colorase privirea supărătoare a lui Acteon.

Léna considera cel mai frumos element al poveştii stropirea; ba

chiar i se părea că în picăturile astea s-ar afla un adevăr neştiut, la fel ca şi în rouă, în lacrimi, în transpiraţia ce scaldă trupurile amanţilor. Picăturile sunt perfecte, a spus Léna, ele transmit voluptatea; să fi acţionat altfel Acteon, acolo s-ar fi putut uni cu Diana, în irisul sidefiu al unei molecule de apă.

Văzusem oare deja, în *Grădina deliciilor* de Hieronymus Bosch, acea bulă transparentă înăuntrul căreia se mângâie doi îndrăgostiţi?

Am întrebat-o pe Léna cum ar fi trebuit să procedeze Acteon, după ea, pentru a o privi cum se cuvine pe zeiţă şi a scăpa de mânia sa.

— E foarte simplu, mi-a spus ea, se numeşte iubire: ajunge să încetezi să priveşti cu coada ochiului şi să te arunci în apă.

Pe stradă, lângă biserica Saint-Germain-l'Auxerrois, ne-am sărutat. Mă simţeam în sfârşit uşor: eliberarea şterge apăsarea sau grijile, ne pune în acord cu exactitatea ce ne lipsea. Noaptea era luminoasă precum zăpada. Simţeam prezenţa fluviului, ca şi cum mi-ar fi curs înăuntrul abdomenului. Melville a scris că suntem o bucată de pâine ruptă la Cina cea de taină. Obrajii Lénei erau un pic roşii; a vrut să umblăm desculţi prin iarbă: „Mă voi simţi mai bine”, a spus ea. Am îngenunchiat în faţa ei şi i-am luat pantoful în căuşul palmei. Era o plăcere nemaiîntâlnită, ca mângâierea unei căprioare. Am desprins bareta pantofilor, i-am scos şi i-am dat jos încet ciorapii, apoi şi-a cufundat picioarele în iarbă.

30

Vânătoarea

Mi-am petrecut trei zile căutându-l pe Sabbat. Am fost de două ori cu RER-ul până la adăpostul din Gennevilliers. Am inspectat vreo zece cuşti. Am examinat vreo sută de câini abandonaţi. Am sunat la toţi veterinarii din Paris. Am întrebat gunoierii dacă nu au cules vreun câine mort. După care am umblat ore în şir pe străzi, noaptea, ziua, gândindu-mă că doar un miracol mi l-ar aduce înapoi pe Sabbat, dar că am o obligaţie faţă de el şi că a umbla până la epuizare e un fel de a-i face dreptate, de a-mi ispăşi vina, de a mă răscumpăra poate.

În cele trei zile, nu mă întorsesem acasă, îmi era frică de Tot, e-adevărat. Mă gândeam la ce-mi spusese despre vânătoare: că singurul ei obiect este moartea; că lui îi place să ucidă; că momentul în care ocheşti o pradă conţine toate satisfacţiile. Mă gândeam la carabina Haenel cu care m-ar hăitui; mă gândeam la moartea subită pe care mi-ar pricinui-o.

În noaptea aceea, după ce am traversat încă o dată tot oraşul, de la Porte de Champerret la Porte de Bagnolet, cuprins de lehamite în faţa absurdităţii unei asemenea sarcini, m-am întors în cele din urmă acasă şi am deschis uşa gândindu-mă: dacă Tot e înăuntru, să mă omoare, şi m-am prăbuşit în pat aşa, îmbrăcat.

Trei ore mai târziu, m-am trezit brusc şi m-am repezit la ecranul televizorului, pe care l-am scos din priză în viteză, l-am vârât în cutia lui de carton şi l-am dus pe palier. Mi-am lipit urechea de uşa lui Tot: se întorsese până la urmă? Cu Tot, nu puteai şti: trăia ca într-un mormânt. Am întors cheia în broască şi m-am pregătit să-l înfrunt. Fără măcar să aprind lumina din hol, m-am îndreptat înspre camera lui. Nu era nimeni. M-am întors pe palier şi am dus marele ecran până în salon. Cele trei yucca erau tot acolo, moarte ţepene. Am zărit armurăria şi fără să ştiu prea bine ce fac ori ce mână mă ghidează, am deschis un sertar în care am găsit o cheiţă ce a intrat perfect în yala armurăriei. Am pus mâna pe carabina Haenel, pe o cutie cu cartuşe şi pe o sacoşă în care am vârât totul. Apoi am scos marele ecran din cutia de carton şi l-am aşezat în faţa armurăriei. Am scris câteva cuvinte de mântuială pe o bucată de hârtie pe care am lipit-o cu scotch pe ecran.

De pe masa de la intrare, am înşfăcat cheile de la 4x4, ca şi cum aş fi fost Tot. Am luat liftul până în parcarea subterană şi m-am îndreptat spre Jeep.

Ce făceam mai exact? Eram rece şi gol pe dinăuntru. Aş fi putut la de bine să mor sau să salvez lumea; habar n-am dacă pornind mă

mai gândeam încă la a-l găsi pe Sabbat sau la a scăpa de mine însumi – dacă fugind mă gândeam să dau foc poveştii ăsteia ori să mă las îmbătat de viteză până când maşina ar fi căzut într-o prăpastie.

Scena mi-a venit în minte ieşind din parcare, după ce poarta automată s-a închis în spatele meu.

Era într-o după-amiază la Tot; beam nişte beri, iar Sabbat dormea liniştit la picioarele noastre: brusc, Tot îmi propusese să îl însoţesc într-o scurtă călătorie, începuse să bage într-un sac nişte pături făcute sul, alesese mai multe cutii cu cartuşe, strecurase cele două carabine în nişte tăşti de piele, trecuse în bucătărie unde vârâse într-o desagă o bucată groasă de slănină, câte doi cârnaţi şi câteva felii de pâine; şi, aprovizionaţi cu mai multe baxuri de bere şi cu sticla de vodcă pe care o luasem cu mine, coborâserăm în parcarea subterană unde Tot îşi ţine Jeepul 4x4, în care Sabbat s-a urcat cu o bucurie ţanţoşă.

Merseserăm în direcţia Fontainebleau, cel puţin aşa susţinuse Tot: eram deja atâta de beat, că panourile de pe autostradă se înceţoşau în noapte şi mi-era imposibil să desluşesc în numele oraşelor altceva decât nişte dâre de lumină prin care goneau stele zglobii. Nu înţelegeam cum e posibil să vânezi într-o pădure ca asta, unde regii Franţei urmăriseră cerbul şi mistreţul în chip ritualic; mă luam de Tot: nu era nevoie de un permis şi, de altfel, era într-adevăr deschis sezonul de vânătoare?

I-am adus aminte că, în acea pădure, la porunca regelui Ludovic al XI-lea şi a bandei sale, fusese împins un condamnat îmbrăcat în pielea unui cerb, pentru ca jalnica lui existenţă să se confunde cu cea a prăzilor animale. Tot, impasibil, se mulţumea să ridice din umeri. Câinele îşi strecura capul printre noi doi, ştia unde mergem – şi fremăta.

în curând pădurea s-a clătinat în jur, iar Tot a oprit să ridice o barieră; cerul era negru, verde, cenuşiu; drumul se întortochea printre tufişurile imense ce umpleau noaptea.

Tot purta cele două puşti ale noastre în bandulieră. Mă împleticeam în spatele său. Luna aluneca printre brazi. Mă lăsam purtat ca un copil; bombăneam: decât să îl urmez pe Tot, aş fi preferat mai degrabă să adorm la rădăcina unui copac.

Am ajuns, după ce-am trecut prin lizieră, la o pajişte luminată de lună. M-am poticnit de mai multe ori în noroi înainte să mă caţăr pe scara de lemn a unei cabane unde Tot se aşezase împreună cu Sabbat: era unul dintre acele adăposturi unde vânătorii îşi petrec nopţile pândind vulpea, potârnichea sau vreun vânat mai însemnat.

Îmi pierdusem de tot capul şi mă credeam pe o corabie cu trei catarge: în jur, întinderea de tufişuri forma o spumă neagră, un ocean spumos în care îmi venea să mă arunc. Tot m-a tras înapoi de mai

multe ori, prinzându-mă de gât. Era beat şi el, însă rânjea, neafectat. Cât despre mine, m-am prăvălit în fundul adăpostului, cuprins de o buimăceală din care peroram încontinuu: trebuie să fim cu ochii în patru, spuneam eu, fiindcă balena avea să se ivească până la urmă, şi am fi băgat de seamă atunci, în mărăcinişul nopţii, dezlănţuirea încoronată de pescăruşi ce anunţă urcarea la suprafaţă a balenei; în acel moment, aş fi ţipat – îndeajuns de puternic pentru ca tot echipajul să audă şi căpitanul să le ordoneze imediat harponierilor să fie gata: „Uite-o că suflă! Suflă!”.

Când m-am trezit, pădurea şiroia de sânge; am început să tremur. Oare erau arbuştii sau ramurile unor cerbi uriaşi? Într-un moment al vieţii, fiecare înţelege că sângele trebuie să curgă ca să rămâi în viaţă, întocmai cum suspinele trebuie să se epuizeze şi lumina să ardă. Aşa că mergi înainte sperând că întunericul nu îţi va acoperi sufletul; iar pentru ca speranţa asta să se înfăptuiască, îţi dai osteneala să storci din ea tot ceea ce pare contrar.

În noaptea aceea, aş fi vrut să incendiez pădurea aia de sânge; să preschimb în rug oceanul ăla roşiatic. Dar iată că în nebunia mea am urlat că balena trebuie cruţată. Tot avea un genunchi pe jos, era cu ochiul lipit de lunetă, nu mă auzea. Alături, Sabbat, cu privirea îndreptată în aceeaşi direcţie, aştepta împuşcătura pentru a se năpusti. Era un coşmar: Tot făcuse din câinele său un ucigaş, ei doi aveau să îmi masacreze balena. Credeam că urlu, însă limba mi se împleticea în gură. În capul meu, totul se confunda: luna cu cocoaşa lui Moby Dick, frunzişul cu valurile, noaptea cu oceanul. În jur nu mai era decât un imens corp nedesluşit, scânteietor, albicios, unde semnele vânătorii şi ale adevărului se confundau, unde dalmaţianul nu mai era decât masca adormită a cerbului, unde cerbul camufla mielul, unde mielul agoniza, aidoma balenei care este sacrificată pe toate oceanele, aidoma fiinţelor umane care sunt exterminate pe toate continentele.

„Am ucis balena albă! am zbierat eu. Am ras totul de pe faţa Pământului, am decimat turmele, am tăiat mugurii, am retezat legăturile, am secat izvoarele. Suntem asasinii lumii şi, mai mult decât ai lumii, ai lui Dumnezeu, şi, mai mult decât ai lui Dumnezeu, am ucis atât de mult, că nu mai rămâne decât asta: crima, peste tot crima şi numai crima.”

Tot s-a întors: „Ferma!” Chipul său era atât de înspăimântător, atât de aproape de moartea pe care avea să o aducă, încât mi-a îngheţat sângele în vine şi mi-am pierdut cunoştinţa.

O împuşcătură m-a făcut să mi-o recapăt. Nu se mai afla nimeni în cabană. M-am uitat la telefon: era trei dimineaţa. Am coborât scara, îngrozit, cu capul greu. Am auzit depărtare vocea lui Tot dând ordine câinelui: mi se părea revoltător că un dalmaţian s-ar fi putut năpusti asupra unei prăzi precum un câine de vânătoare.

Sabbat a ieşit din hăţiş scheunând şi dând ture în jurul lui Tot, care purta o căprioară pe umeri; un firicel lung de sânge îi picura pe îmbrăcămintea de camuflaj; fălcile lui Sabbat erau şi ele pline de sânge.

Ne-am întors spre Paris, Tot gonea pe autostradă, eu dormeam pe mine; vederea cadavrului căprioarei expus între bancheta şi geamul din spate mă dezgusta. Sabbat, cu ochii deschişi în noapte, veghea asupra căprioarei moarte. Tot s-a oprit brusc pe un pod, chiar înainte de Paris, ca să răspundă la telefon (mi se pare că era Anouk, îşi făcea griji, iar lui Tot nimic nu îi plăcea mai mult decât momentele când o făcea să sufere, găsea în asta o plăcere maniacală).

Era pe podul din Asnières. Tot semnaliza cu luminile din spate, era foarte puţină circulaţie, dar, cum încă era noapte, mi se părea lipsit de prudenţă să rămânem aşa, pe banda de urgenţă; am ieşit din maşină, am găsit în portbagaj triunghiul reflectorizant şi l-am plasat câţiva metri mai încolo.

Întorcându-mă către maşină, m-am apropiat de parapet. Luminile Parisului sclipeau în noapte. Am zărit cam pe la jumătatea podului o siluetă ce stătea în picioare deasupra vidului. Am fugit spre ea, era o femeie, mă văzuse, ochii îi străluceau în noapte; iar atunci când nu mai aveam decât vreo zece metri până la ea, mi-am pierdut brusc echilibrul: cineva mă trântise la pământ, încercam să mă zbat, însă tipul era mai puternic decât mine; îmi strivea capul cu papucul; abia am avut timp să o văd pe femeie aruncându-se în gol; am strigat:

— Nu!

În acel moment a trecut o maşină, am vrut să strig după ajutor, însă farurile m-au orbit; tipul din spate o lăsase mai moale, m-am ridicat, m-am întors: era Tot.

Era roşu de mânie; din ochi îi ţâşneau flăcări; strângea din pumni. Am fugit până în locul de unde se aruncase femeia. M-am căţărat pe parapet: jos, apa era neagră, nu se vedea nimic.

— Repede, trebuie să chemăm ajutoare!

— Prea târziu, a spus Tot.

Am scos un urlet şi m-am năpustit asupra lui.

Lupta dintre Tot şi mine, oricât de aberantă ar fi fost, ţinea de o experienţă de la care nu doream să mă sustrag: esenţialul nu constă neapărat în ceea ce ne luminează, ci într-o apropiere, uneori necesară, de întuneric.

Atunci, oare am visat scena asta? Nu cred. Dacă o uitasem, e pentru că ea anunţa o serie de coşmaruri ce m-au ţintuit la pat cu febră mai multe zile, şi am preferat să refulez: a o fi lăsat pe femeie pradă morţii mi se părea o crimă – o „crimă nelegiuită”, cum o numesc Scripturile.

Imaginea ei nu îmi dădea pace: o vedeam întruna aruncându-se

de pe pod, iar ochiul îi strălucea pe fundul apei; apoi mi se confunda în cap cu cel al căprioarei, al cărei trup, tăiat bucăţi, ocupa congelatorul lui Tot.

Am delirat trei zile la rând. Nu aveam nici medicamente, nici doctor. În cele câteva zile când febra a fost cât pe ce să mă răpună, eram complet singur. Pereţii se învârteau cu mine, nu puteam sta în picioare. Trupul îmi era leoarcă de sudoare şi dădeam pe gât ce zăcea pe lângă pat: apă, vin, chiar whisky. Pământul mi se părea o băltoacă de neant în care se prăbuşeau astrele: în delirul meu, invocam un univers de unde oamenii ar fi fost excluşi, un univers unde privirea animalelor ar fi singura care să se deschidă luminii zilei; târându-mă însă prin galeriile unei peşteri ce şiroia de sânge, îmi dădeam seama că sângele este al meu şi că animalele îşi pictează frescele de pe perete cu el.

Nu încetam să urlu în somn: femeia de pe pod fugea prin păduri, unde Tot o dobora cu un glonte în inimă; pe urmă zăcea, cu pântecele dezgolit, însângerată, între bancheta şi geamul din spate ale maşinii, unde Sabbat, cu fălcile pline de sânge, îi devora un braţ; sau, dacă nu, mi se întâmpla să văd în punguliţe bucăţi din trupul său congelat, şi printre ele ochiul înconjurat de cuburi de gheaţă, continuând să mă privească.

Cred că ce m-a salvat a fost furia împotriva lui Tot: aş fi vrut să îmi lansez febra asupra globului întreg şi să o fac să se rotească pe bolta cerească; aş fi vrut ca, ieşindu-mi din gură, febra asta să cuprindă oraşele în flăcări şi să distrugă legăturile dintre oameni.

Poate că prin asemenea abisuri se deschid grozăviile povestite în *Apocalypse*. Lumea vizibilă este o linie imperceptibilă în infinit pe care o scoate la iveală suferinţa. Intre ţintă şi împuşcătură tremură un orizont; toţi vânătorii l-au văzut cel puţin o dată: ei cunosc diferenţa infimă, fragilă, de neconceput, dintre ceea ce dispare şi ceea ce rămâne intact

Din cauza lui Tot – şi totodată mulţumită lui –, atinsesem, astfel, o limită. Se poate întâmpla oare ca lumea să ajungă la propriul capăt? Ori ca răul să fie peste tot la el acasă? E o experienţă la care mă gândesc întotdeauna cu dezgust, dar şi cu teamă: este imposibil ca partea ce gândeşte în noi să fie altfel decât spirituală.

Poate credeţi că ar fi trebuit să fug de cineva ca Tot, sau cel puţin să îl evit; însă decât să te aperi mereu de diavol, câteodată mai degrabă e chibzuit să îi dai apă la moară: o prea mare distanţă îl scoate în avantaj. Pe-atunci, eram lipit de el – îi simţeam respiraţia.

Din nopţile acelea de febră nu l-am mai revăzut pe Tot. Ca de atâtea ori, o ştersese, lăsându-mi-l pe Sabbat. Un bileţel sub uşa mea, mâzgălit în grabă, spunea: „Trebuie să plec. Nu uita de câine”; şi, într-un fel, în acea noapte dementă în care o femeie s-a sinucis a început

cu adevărat povestea asta sau, mai curând, atunci s-a întors asupra ei înseşi găsind punctul care o făcea să dea în altceva.

31

Place de la République

Eram, aşadar, la volanul maşinii lui Tot. Ceva se dezlănţuia în capul meu şi probabil era mai bine să ştiu ce: trebuia să eliberez camera în trei zile şi nu doar că nu ştiam unde să mă duc, dar nici măcar nu mă gândisem la asta. Să fi fost încrezător? Clipa când lumina sfâşie vălul se apropia, o simţeam. Ce-mi păsa de Tot şi de rivalitatea asta absurdă, de câinele lui, de plantele lui moarte? Ce-mi păsa de apartament, de filmele la care mă uitasem ca un apucat: terminasem cu vremurile alea, de-acum aveam să trăiesc.

În după-amiaza aceea, când cerul din Paris era întunecat şi ploios, încă mai speram să-l găsesc pe Sabbat, dar căutarea mea luase o întorsătură destul de puţin chibzuită: conduceam la întâmplare. Dacă ar fi fost să-l găsesc pe Sabbat, mă gândeam eu, s-ar fi datorat unui miracol; lăsasem baltă orice idee de logică şi conduceam fără să-mi pese încotro.

Trecând prin anumite cartiere, mi-am regăsit perioade din viaţă: de fiecare dată existase ideea unui nou punct de plecare – a unei *noi vieţi*; şi de fiecare dată trăisem un roman, îndeosebi în perioada de care îi vorbisem lui Guy „Cobra", când trăisem mai multe luni într-o maşină de pe rue de la Chine, pe vremea *Vulpilor palide*.

Mergând la întâmplare, ascultam radioul şi ştirile mârşave: noi atentate la Bruxelles, la Istanbul, la Berlin, alte sute de refugiaţi înecaţi în largul Insulei Lampedusa, alte capete tăiate în deşert, alte masacre.

După ce mersesem ore la rând, m-am oprit în zona Place de la République. De mai multe zile, mii de oameni se adunau în jurul statuii: fiecare lăsa un bileţel, aprindea o lumânare, păstra un moment de reculegere în memoria victimelor atentatului. Am ieşit din maşină şi m-am rezemat de capotă să fumez o ţigară. O aşteptam pe Anouk, care îmi dăduse întâlnire acolo pe la opt seara.

Tocmai auzisem la radio numele fiecărui mort şi mi se părea că numele se rotesc pe cer, peste Place de la République; făceau să scânteieze frunzişul platanilor aidoma unor licurici.

Dacă rosteşti numele unui mort, el se preschimbă în scântei şi se alătură semnelor ce ţes lumea; fiindcă rostind numele cuiva care tocmai a murit, comemorezi *toţi morţii*: prietenii mei dogoni îmi spuseseră asta, pe vremea rebeliunii *Vulpilor palide*. Mă învăţaseră că, murind, un dogon din Mali devine unul şi acelaşi cu toţi cei care l-au precedat

Aşa că m-am gândit că nu există motive pentru ca o asemenea

minune să nu aibă loc în seara aceea, în Place de la République: oare nu transformasem, pe vremuri, statuia Mariannei[44] în baobab? Nu devenise locul acela, în secret, o extensie a falezelor din Bandiagara[45]?

Fumându-mi ţigara, am început să recit numele victimelor atentatului. Înainte nu dădusem prea mare importanţă numelor, atunci când fuseseră rostite la radio, iată că totuşi mi le aminteam pe fiecare dintre ele. Aveam senzaţia că le cunosc: *îmi veneau în minte*.

O melodie surdă mi-a ieşit din gură; şi prin ea se inventa o limbă ciudată, o limbă străbătută de spirite, care făcea să tremure frontiera dintre cei vii şi cei morţi.

În acelaşi moment, o puzderie de turturele s-a ivit deasupra pieţei. Oare purtau numele? Dintr-un simplu foşnet de aripi, au învăluit locul într-o lumină rozalie.

A venit Anouk, înfofolită în jacheta ei de aviator; îşi ridica capul spre norul de turturele, frumoşii ochi cenuşii fiindu-i plini de lacrimi.

I-am deschis portiera şi am invitat-o în maşină; am rămas staţionaţi în faţă la Le Temple d’Or[46] fără să pornim. Avea un parfum plăcut: ambră, cred. Când şi-a dat jos jacheta, am văzut că poartă în jurul gâtului o mică panglică de catifea neagră, ca *Olympia* lui Manet. A întors oglinda retrovizoare spre ea, şi-a dat cu ruj şi mi-a cerut o ţigară, din care a tras nervoasă. Respiraţia îi era gâfâită şi îi înălţa pieptul; mi-am aprins şi eu una; nici ea, nici eu nu vorbeam.

Dintr-odată, m-a întrebat, pe un ton de reproş, ce caut în maşina lui Tot. Am răspuns că nu îl mai pot căuta pe Sabbat pe jos. A încuviinţat din cap, după care mi-a mărturisit că pierduse un prieten în masacru, cu o zi înainte: era deprimată, nu mai ştia ce să facă; aşa că îşi petrecea zilele acolo, împărtăşind suferinţa cu cei care pierduseră la rândul lor nişte apropiaţi.

Am întrebat-o cum îl cheamă pe prietenul ei, şi când mi-a răspuns, am spus că îl pomenisem câteva minute mai devreme, că e bine să rosteşti numele unui mort, că e un fel de rugăciune: să spui un nume cu voce tare înseamnă să îl păstrezi în lumea celor vii.

M-a privit fără să scoată o vorbă, după care s-a jucat nervoasă cu torpedoul. Când apeşi pe buton, trapa se deschide încet şi se aprinde automat o luminiţă albastră. Simţeam că Anouk e familiară cu torpedoul; şi că îi place lumina aceea albastră. Degetele îi alunecau pe planşa de bord, ca şi cum ar fi vrut să se asigure de consistenţa unei clipe a cărei fragilitate ne făcea pe amândoi vulnerabili; îmi părea la fel de bine capabilă să scoată o armă sau să izbucnească în lacrimi. A rotit butonul radioului, a căutat o frecvenţă şi am ascultat un cântec de David Bowie, care tocmai murise, şi care vorbea despre înviere.

Mica licărire albastră vibra între degetele lui Anouk. În seara aceea, lumea părea aureolată de suspine. Oare îi era foame? Voia să

ne ducem undeva să cinăm? Avea chef doar să ne plimbăm cu maşina, să ascultăm muzică luând-o pe bulevarde, să trecem de pe o stradă pe alta, toată noaptea. Aşa că am pornit: mai întâi ne-am învârtit în jurul pieţei, unde lumina sporise, şi nu doar lumânările doliului luminau astfel noaptea, ci şi efectul turturelelor, al licuricilor, al numelor ce treceau dintr-o gură în alta şi se scriau pe căpeţele de hârtie. În timp ce ne îndepărtam, Anouk a continuat să contemple mănunchiul de lumini care, în oglinda retrovizoare, se ridica până la umerii statuii, cu forţa unui incendiu.

Am început să alunecăm în noapte; se simţeau nişte miresme difuze, câteva glasuri prin copaci şi grupuleţe care îşi agitau beţia pe terasele de pe rue Oberkampf. Am oprit să cumpăr nişte beri, pe care le-am băut în maşină fumând. Noaptea îşi regăsea un pic din dulceaţă, iar între Ménilmontant şi Belleville, în castani, pe trotuarele largi ce se întind de-a lungul bulevardului, se auzeau până şi câteva păsări ciripind.

Anouk a remarcat, aşezată pe scaunul din spate, taşca în care se afla carabina: „Vânezi, mai nou?" Apropo, o sunase Tot din Canada, unde era reţinut pentru ceva legat de nişte datorii: pierduse la jocuri o sumă colosală, se amestecase justiţia şi, câtă vreme nu avea loc procesul, nu mai avea voie să părăsească teritoriul.

Avusese oare de-a face cu doi tipi bizari, doi mustăcioşi care îl căutau pe Tot peste tot? Nu, nu ştia despre ce vorbesc. Dacă tot clarificam totul, am întrebat-o dacă îşi aminteşte de femeia care sărise de pe podul din Asnières şi pe care Tot mă împiedicase să o salvez. Da, Tot îi povestise înfruntarea noastră; iar ea îi dădea dreptate: nu împiedici pe cineva să se omoare; sinuciderea este un drept inalienabil; este inacceptabil să privezi pe cineva, oricine ar fi, de ultima sa manifestare de libertate.

La Stalingrad, când începeam să mergem pe linia metroului de suprafaţă în direcţia Barbès, am fost opriţi de CRS: era în desfăşurare o evacuare a celor fără documente, bulevardul era blocat, trebuia să ne schimbăm traseul.

În timp ce bombăneam, unul dintre poliţişti s-a apropiat de maşină: Anouk abia a avut timp să ascundă tocul carabinei. Oare poliţaiul văzuse dozele de bere de pe banchetă? Mi-a cerut actele.

Ce aveau toţi în Franţa cu actele? Nu le aveam – de mult timp nu le mai aveam: într-o zi, din dragoste pentru o femeie care şi le distrusese pe ale ei, mi le-am distrus şi eu.

Dar nu i-am spus nimic poliţistului şi m-am făcut că le caut în buzunarele paltonului.

Cât despre ea, Anouk a întins legitimaţia de profesoară; poliţaiul a remarcat că lucrează la Deuil-la-Barre, au început să discute şi s-a dovedit că fusese elev în liceul unde preda ea, ceea ce îl amuza.

Poliţaiul a fost sunat prin walkie-talkie, s-a îndepărtat, am profitat şi am plecat. Ocolind taberele refugiaţilor, am remarcat nişte corpuri sub nişte prelate.

Vederea lor m-a scos din minţi: nu văzusem bine, imaginea se mişcase prea repede, însă eram sigur că de sub nişte prelate ieşeau nişte picioare şi că trupurile erau acoperite până pe faţă, cum se procedează cu cadavrele.

I-am spus lui Anouk:

— Ai văzut?

Ea însă era ocupată să se uite cum, în spatele grilajului metroului de suprafaţă, poliţaii dărâmau corturile şi făceau bucăţi sacii de dormit.

Când mă oprisem, iar un poliţai urla la noi: „Mişcaţi!”, pe trotuar s-au ivit alergând doi oameni, cu nişte saci mari de plastic şi faţa mascată de o glugă. Acum poliţaii urlau:

— Stop! Opriţi!

Când cei doi fugari mai aveau puţin şi ne depăşeau, am deschis portiera din spate. Au urcat fără să ezite, iar atunci când poliţaii începuseră să fugă pe stradă urlând să oprim, am pornit în trombă izbucnind nebuneşte în râs.

Anouk a izbucnit şi ea în râs.

Eram vesel. Văzându-i pe cei doi poliţai stânjeniţi în oglinda retrovizoare, am spus:

— Uitaţi ce moacă au!

Anouk şi cei doi pasageri se întorseseră să vadă poliţaii înfrânţi: oare nu aveau totuşi să tragă?

Am dat jos geamul şi am urlat la ei:

— TÂMPIŢILOR!

Am gonit spre Barbès, am luat-o pe nişte străduţe ce şerpuiesc prin arondismentul IX şi am tăiat-o înspre Grands Boulevards, în direcţia Operei; cei doi pasageri, ghemuiţi unul în celălalt, nu ziceau nimic.

La un moment dat, a avut loc un ambuteiaj, eram blocaţi şi mi-a fost frică să nu fim prinşi: poliţaii aveau semnalmentele noastre, dibuiseră negreşit plăcuţa de înmatriculare. Erau străzi închise, cu autocare CRS peste tot: pentru câteva secunde, m-am întrebat dacă desfăşurarea aceea de forţe nu e pentru noi, dacă nu pasagerii noştri sunt căutaţi; şi apoi am râs de-o asemenea absurditate: eram imobilizaţi în faţă la Grand Rex, a cărui faţadă luminată cu neoane roşu-aurii o priveau amândoi cu ochi uimiţi; şi-au scos glugile pentru a vedea mai bine: erau aproape nişte copii, trebuie că aveau şaisprezece, maxim şaptesprezece ani.

Pe băiat îl chema David, iar pe fată Arwa. Erau libieni. Ea vorbea un pic franceză; el nu. Li se evacuase tabăra de la Calais;

rătăceau prin Paris şi mai ales nu voiau să fie expediaţi într-un centru pentru imigranţi, căci ar fi fost numaidecât expulzaţi înspre Italia, unde acostaseră, şi totul ar fi luat-o de la capăt; nu erau foarte liniştiţi, dar ne mulţumeau pentru ajutor.

Am oprit în faţa unui magazin şi Anouk le-a cumpărat nişte sandviciuri, biscuiţi, două sticluţe de apă şi o pungă de cireşe, din care ne-am înfruptat toţi. Cei doi musafiri au început să scuipe sâmburii pe geam, aşa că am făcut şi noi la fel, umflându-ne râsul.

— Bun, încotro?

Anouk nu prea ştia. Arwa şi David nu răspundeau. Şi dacă ne-am fi dus să facem o baie, dacă ne-am fi dus la mare? La urma urmelor, ajungea să ieşim din Paris, să mergem o oră-două cu maşina înspre Normandia şi am fi dat peste nişte plaje magnifice unde să facem o baie la miezul nopţii.

Cum nu reacţiona nimeni, i-am spus lui Anouk că o să îi găzduim; era de acord. La ea sau la mine? Ea locuia într-o cămăruţă, aşa că am spus să ne ducem cu toţii la mine: stăteam într-un apartament mic, nu exista decât un singur pat, însă aveam să ne descurcăm; singura problemă era că trebuia să predau cheile în trei zile.

Asta i-a făcut să râdă. Arwa mi-a spus:

— Şi dumneata eşti expulzat?

A adăugat că nu vor să ne facă probleme: oricum, li se dăduse o adresă pentru cazurile de forţă majoră, cineva de încredere, un prieten de familie care ar fi avut grijă de ei; voiau să îi ducem acolo, mi-a dat un capăt de hârtie ce avea scris deasupra: 21, rue du Père-Corentin.

Îmi era limpede: era în arondismentul XIV, lângă parcul Montsouris, jos de tot, înspre Porte d'Orléans; am fi fost acolo cam în douăzeci de minute. Cum marile artere erau închise, am luat-o pe nişte străduţe: mergeam încet; Anouk le-a oferit lui David şi Arwa ţigări şi am început toţi să fumăm; a deschis radioul şi s-a auzit un cântec al celor de la Joy Division: „Love Will Tear Us Apart".

Am dat mai tare. Imediat au apărut lacrimile. Ce este locul acesta din noi unde ard emoţiile? Timpul, beţia, setea de a iubi fără măsură? În adolescenţă ascultasem de sute de ori cântecul celor de la Joy Division, iar în noaptea aceea încă îmi dădea frisoane. E cel mai sfâşietor cântec din lume: ai zice că e rece, însă arde; focul său e plin de deznădejde, totuşi alină; ai zice că o să mori, totuşi renaşti – e adolescenţa mea, şi e tot restul: lumea ce moare, lumea ce renaşte, apropierea eliberării.

Oare David şi Arwa se lăsau învăluiţi şi ei de melodie? Mi se părea că închid ochii, erau istoviţi.

Oraşul scânteia prin noaptea în care pluteau angoasa şi melancolia noastră. Ce le puteam dărui? Arwa a spus că sunt

mulţumiţi să meargă cu maşina prin cel mai frumos oraş din lume, iar visul lor ar fi fost ca asta să nu se termine niciodată; ca fuga să se transforme în călătorie şi ca ea să dureze cât mai mult posibil.

Întunericul se încleştează în fiece clipă; pe străzile pe care o luam, erau zeci de corturi ale boschetarilor şi saci de dormit întinse pe gurile de aerisire.

I-am întrebat dacă există un lucru pe care au chef să îl vadă în Paris.

Arwa a spus:

— Roata, la Grande Roue.

Anouk şi cu mine ne-am uitat unul la altul: ce era roata asta?

— Într-o grădină, a apus Arwa, lângă o piaţă mare. Ni s-a arătat o poză în liceu, ni s-a spus că e cea mai brumoasă piaţă din lume.

Anouk a spus:

— E Place de la Concorde.

Era în drumul nostru, mergeam. Arwa ne-a întrebat cu ce ne ocupăm.

Anouk a spus că predă filosofie într-un liceu şi că pregăteşte o teză; Arwa voia să facă şi ea asta, mai târziu, filosofie, studii îndelungate, să nu se oprească niciodată din studiat.

— Şi tu?

— Eu caut un câine.

Până şi David a izbucnit în râs, iar acest râs era cristalin ca de copil; m-am gândit, într-un mod cu totul deplasat, că, în seara aceea de septembrie, Anouk şi cu mine transportăm, în maşina de teren a lui Tot, doi copii divini, doi mici profeţi, un rege şi o regină, un frate şi o soră veniţi să salveze lumea.

— Ce fel de câine? a întrebat David.

— Dalmaţian.

Nu pricepeau.

Anouk a spus:

— Walt Disney... Hai că ştiţi, câinii albi cu pete negre: *101 dalmaţieni. One Hundred and One Dalmatians.*

David râdea prosteşte, de-acum nu se mai putea opri. Şi am zis, încercând să fiu nostim, că habar nu am cum putusem să pierd câinele: nu era absurd, nu era de neconceput să pierzi un câine? Am adăugat că îmi petrec zilele căutându-l prin Paris, pentru că ştiam că e pe undeva, ştiam că e viu şi poate chiar mă caută – iar David şi Arwa nu au mai râs deloc.

Am înconjurat Madeleine[47]: s-au extaziat, fiindcă în cartierele astea bogate totul e luminat; în realitate însă, nimic nu mai palpită în centrul Parisului, în afară de nişte locuri moarte ale căror bănci au absorbit zidurile.

Ascultând în acea noapte cântecul celor de la Joy Division,

lăsându-mă îmbătat de răceala lui, simţisem pentru întâia oară cât de profetic era el înainte de toate: lumea întreagă se răcise, lumea întreagă devenise *cold*, nu mai exista „lume întreagă”, nu mai exista lume, acum exista frig, peste tot, îngheţul ce acoperă tragedia, ce anulează suferinţele, râsul rece al nesătuilor ce conduc planeta.

Şi iată Grande Roue ivită în noapte: se rotea singură cu scânteieri argintii ce semănau cu nişte stele; David şi Arwa zâmbeau, ochii le străluceau, Anouk zâmbea şi ea, şi am început să ne rotim o dată, de două ori, de trei ori în jurul Obeliscului, ale cărui foiţe de aur sclipeau; ne roteam în sensul invers al acelor de ceasornic, ne roteam în sens opus, nu ne mai opream din rotit: de acum înainte noaptea avea să fie rotundă şi argintie, noaptea avea să se rotească continuu împreună cu noi, să salute cerul şi stelele, pe vecie.

32

Altarul din Isenheim

Pe 27, seara, Léna m-a sunat în lacrimi. Tocmai murise sora ei; nu avea putere să meargă singură la înmormântare; m-a rugat să o însoţesc: ne-am întâlnit a doua zi, pe un peron din Gare de l'Est, pentru trenul de unsprezece şi cinci, cu destinaţia Strasbourg.

Aşadar, eram pe 28 septembrie; tot nu dădusem de Sabbat; îmi rămâneau două zile până să fiu dat afară din apartament: nu putea pica mai rău. Credeam însă cu adevărat că mai pot să-l găsesc pe Sabbat? Preferam să nu mă gândesc la asta.

Cât despre mutare, îmi lua cel mult o oră: de-a lungul anilor, vândusem aproape tot ce aveam. Din miile de cărţi care au umplut în cele din urmă pereţii apartamentului până în tavan, care se îngrămădeau în baia de serviciu, în baie şi chiar în bucătărie, abia îmi mai rămâneau cât să umplu două trei cutii.

Trebuia doar să fac rost de încă două cutii, una pentru DVD-uri, cealaltă pentru lenjerie; în plus, mai erau papirusurile, rândunica, manuscrisul – asta era tot. Vorbisem cu doamna Figo să ia frigiderul şi cele câteva mobile: canapeaua, etajerele, masa din bucătărie.

Aşadar, eram liber să merg cu Léna. De altfel, eram mirat de promptitudinea cu care mă invitase: la urma urmelor, nu ştiam nimic despre ea; ne văzuserăm de două ori – ce îşi dorea de la viaţă, ce îşi dorea de la mine, ce să caut eu la o înmormântare?

Léna fuma o ţigară chiar la capătul peronului, dând telefoane. Era palidă, foarte agitată, rochia sa albastru-nocturn sfâşia cenuşiul din jur; purta un palton lejer verde-gălbui şi nişte pantofi roşii cu toc, ce dădeau doliului său o formă de aroganţă. Am luat-o în braţe, mi-a zis că sora ei murise în urma unui atac cerebral, singură, noaptea, în faţa altarului din Isenheim, a cărui administratoare era: avea scleroză în plăci, mi-a spus ea, şi nu se mai deplasa decât cu scaunul cu rotile; ştia de la începutul bolii că într-o zi corpul său va paraliza în întregime: niciun tratament nu era suficient pentru a învinge boala, ştia, toţi ştiau; şi, de altfel, faptul că membrele îi sunt înţepenite i se părea o graţie venită de la Dumnezeu, căci în felul ăsta repeta totodată înţepenirea lui Cristos pe cruce şi crucea însăşi.

În timp ce urcam în tren şi ne aşezam în vagonul restaurant, Léna turuia întruna: ştiam că impulsul acesta torenţial nu va lua sfârşit decât în clipa când vom ajunge la destinaţie; a comandat o sticluţă de whisky, pe care o golit-o dintr-o înghiţitură, şi a mai comandat una; am făcut la fel.

Anna (sora ei) locuia la Colmar, în casa părintească; aşa nu se îndepărta niciodată de obiectul adoraţiei sale, căci Muzeul Unterlinden, unde se poate vedea altarul din Isenheim, se află la câteva străzi de casă. Locuise întotdeauna acolo, cu mama lor care o îngrijea de când era bolnavă, şi care le împinsese dintotdeauna pe amândouă să devină administrator ca şi ea (lucrase ea însăşi la Muzeul Unterlinden, după care condusese Muzeul de Arte Frumoase din Strasbourg).

După ce-au urmat amândouă cursuri la École du Louvre, în timp ce ea, Léna, după mai multe misiuni pe lângă muzee pariziene, printre care Orsay şi Luvru, se văzuse atribuindu-i-se conducerea micului muzeu al Vânătorii şi Naturii, sora ei se întorsese la Colmar, şi trei luni nu făcuse absolut nimic altceva decât să studieze altarul din Isenheim, pe care îşi petrecuse opt ore pe zi contemplându-l şi despre care scrisese cea mai completă carte care ar putea exista, o carte absolut dementă, mi-a spus Léna, nu doar ireproşabilă din punct de vedere ştiinţific şi care izbutea să analizeze cel mai neînsemnat centimetru pătrat din opera lui Grünewald fără să proiecteze vreodată asupra lui vreo platitudine, ci mai ales o carte străbătută şi chiar locuită de o lumină radicală, cum niciodată nu reuşise să producă vreo carte de artă, o lumină ce ţinea totodată de performanţa filosofică şi de actul mistic, o lumină care până la urmă era celălalt nume al dragostei şi al credinţei absolute pe care o poţi avea pentru artă, dragoste şi credinţă care luau astfel tocmai locul credinţei pe care o poţi avea în Dumnezeu, şi poate coincideau cu ea.

Cartea asta, lucrarea asta, nebunia asta a fost primită cu stupefacţie în lumea artei, mi-a spus ea, şi atunci când postul de administrator al Muzeului Unterlinden s-a eliberat, în ochii tuturor a devenit evident, şi indiscutabil, că singura care l-ar fi putut ocupa era Anna. De-abia numită, a căzut bolnavă, membrele i-au înţepenit, „ca ale lui Cristos pe cruce”, spunea ea, în foarte puţin timp nu a mai putut să se mişte şi a trebuit să se folosească de un scaun cu rotile.

Negreşit, toţi locuitorii din Colmar o întâlniseră într-o zi pe Anna în scaunul ei blestemând pavajul din centrul istoric, căci dimineaţă şi seară făcea acelaşi drum; şi se încăpăţâna să îl facă singură: mai întâi Place de l’Ancienne-Douane, cu podul de trecut, apoi rue des Marchands pe care trebuia să o urce toată, fiind în pantă şi plină de dificultăţi, în sfârşit, rue des Têtes, ce mărgineşte canalul şi dă în intrarea muzeului; şi dacă printre locuitorii din Colmar se află unii care i-au oferit ajutorul – şi trebuiau numaidecât să se afle –, aceştia îşi aduc în mod sigur aminte că au fost ocărâţi de o nebună furioasă care prefera să sufere, fiindcă, după ea, dacă există un sens în patimile lui Cristos, nouă ne revine să ne punem viaţa în acord cu ele.

După un schimb la Strasbourg, am ajuns la Colmar în toiul după-amiezii. Oraşul era strivit de căldură. Albastrul cerului, străzile împânzite cu muşcate, buna dispoziţie a trecătorilor: totul m-a scos din minţi. O ascultasem pe Léna vorbind despre o sfântă, şi iată că picam la o chermeză. Din difuzoare urla o muzică de acordeon răsunătoare; şi întreg oraşul era împodobit cu steaguri în cinstea unui târg al vinului ce dezlănţuia mulţimea, despre care am înţeles că are loc la l'Ancienne-Douane, exact în locul unde e casa familiei Lénei.

Umbla repede, fără să bage de seamă gălăgia ori mulţimea; cât despre mine, mă târâm departe în spatele ei, venindu-mi să vomit: nu mi-a ieşit cu whisky-ul. Aş fi vrut să mă opresc să beau o cafea sau apă, dar Léna gonea, impasibilă, printr-un labirint de străduţe înţesate de turişti, pe care nenumărate case cu pinioane ornamentale păreau să compună decorul unui clip publicitar pentru regiunea Alsacia.

În Place de l'Ancienne-Douane, mese cu băutori, echipate cu umbrele de soare gălbui şi roşii, fuseseră grupate în jurul unei fântâni dominate de o statuie din bronz unde un tip cu înfăţişare războinică flutura în aer un răsad de viţă-de-vie. Am recunoscut imediat stilul lui Bartholdi, cel care sculptase Statuia Libertăţii de la New York: hotărât lucru, Cimino îşi făcuse loc până şi în inima petrecerii unor podgoreni alsacieni; iar amintirea tărăboiului pe care îl provocase mă făcea întru câtva vesel.

Léna s-a îndreptat spre o casă lungă, cu bârne aparente, pripăşită la umbră, pe care un şir de brazi o proteja de priviri. Deasupra uşii de la intrare era pus un zăbranic imens.

Am făcut cunoştinţă cu mama ei, o femeie înaltă şi energică, foarte frumoasă, care m-a poftit îndată să iau cina împreună cu cei apropiaţi; am refuzat însă din reţinere şi pentru că nu mă simţeam în largul meu: fără îndoială era mai bine să las membrii familiei între ei şi să le respect doliul.

Nu ştiam ce să fac: împietrisem în antreul acelei case întunecate şi joase prin care umbrele se strecurau în tăcere. O pierdusem din ochi pe Léna; îmi prezentase doi, trei oameni, apoi dispăruse într-un coridor ce ducea, îmi imaginez, în camera mortuară a surorii ei.

Am aşteptat-o ronţăind nişte biscuiţi uscaţi în picioare, la intrare; apoi m-am aventurat până la bucătărie, unde mi s-a oferit o cafea. Mama Lénei primea acolo condoleanţele şi se formaseră grupuri în care se vorbea cu voce scăzută despre sora Lénei; unii îşi puneau întrebări despre viitorul muzeului fără ea, alţii se întrebau dacă, aşa cum se şoptea, ceremonia va avea loc în sala altarului din Isenheim.

În timpul călătoriei, Léna îmi mărturisise că scrisese un text şi că îl va citi respectând dorinţa surorii sale, adică, într-adevăr, în faţa altarului din Isenheim, cu sicriul deschis. Textul nu era unul oarecare, nu era numai un rămas-bun: dacă rostea textul, mi-a spus ea, „nimic

nu va mai fi ca înainte".

Am rămas aşezat o jumătate de oră pe un taburet, lângă marea sobă de bucătărie din faianţă, ale cărei pătrate verzi şi albe reprezentau trecerea anotimpurilor. Am închis ochii. Lumina intra printr-o ferestruică şi m-a cuprins o toropeală cumplită. Toată tensiunea ultimelor zile s-a domolit: vedeam silueta neagră şi albă a lui Sabbat alergând pe câmpia alsaciană; îl vedeam pe Tot închis într-o cameră cu gratii la Montreal; o vedeam pe Anouk adormind de tristeţe într-un RER către Deuil-la-Barre; îl vedeam pe Pointel sufocându-se sub greutatea unui cerb; îl vedeam pe Michael Cimino, cu ghete, Stetson şi ochelari negri, străbătând o pajişte verde din Wyoming, călare pe Visconti, şi făcându-ne tuturor un gest obscen cu braţul în timp ce zâmbeşte precum *îngerul* din Reims; o vedeam pe Isabelle Huppert în pantaloni scurţi, roşii mâncând carne crudă şi vorbindu-mi despre foc în timp ce izbucneşte în râs; îi auzeam cuvintele: „Focul există"; şi toţi izbucneau acum în râs, Tot, Pointel, Anouk, Cimino şi nesuferiţii de la Les Petits Oignons, şi de asemenea David cu Arwa, chiar şi Léna, ale cărei hohote de plâns mi se părea că le aud, de acolo, dintr-o cameră unde tăcerea învăluia fiecare emoţie; şi în cele din urmă vedeam, trosnind printre flăcările unui foc puternic, imaginea unei Place de la République plină de cadavre ale celor fără acte îngrămădindu-se, mormane de cadavre suprapuse, stivuite pe un rug, noaptea, şi iată că însăşi statuia Republicii se ridica şi le dădea foc.

M-am hotărât să ies. Odată ce am trecut de uşă, soarele m-a orbit. Gălăgia din piaţă era abjectă; acum difuzoarele împrăştiau cântece nemţeşti de varieteu; erau cupluri ce dansau în jurul fântânii, pe care bronzul lui Bartholdi sclipea în lumina de toamnă.

Nu ştiam dacă e chibzuit să îi trimit un SMS Lénei: mi-ar fi plăcut să îi spun ceva încurajator, să îi spun că poate conta pe mine, să îi spun că sunt chiar alături, în piaţă, şi că mă poate suna dacă are nevoie de ceva, de orice; dar cu siguranţă nu era de niciun folos să îi spun unde sunt: avea altceva pe cap; îmi închipuiam mai ales bipul semnalând primirea unui SMS în camera unde se reculegea la căpătâiul surorii sale, şi am preferat să mă abţin.

Pe scurt, am luat parte la beţie. La masa unde se degustau vinurile noi ale viticultorilor din Saint-Hippolyte şi Bergheim, un bătrân cumsecade, podgorean el însuşi, mi-a spus că sculptorul Bartholdi se trăgea din Colmar; şi că răsadul de viţă-de-vie fluturat în aer de statuie (a unui general pe care am uitat cum îl cheamă) e un ciorchine de tokay.

Confuzia a crescut pe măsură ce se însera, până aproape de hărmălaie. Făcându-mi griji pentru familia Lénei, am vorbit cu o femeie care locuia şi ea în piaţă; m-a asigurat că înăuntrul caselor nu

se aude nimic. M-am ghiftuit cu cârnaţi şi brânzeturi locale, am băut litri întregi din producţia de „Recolte târzii" şi i-am făcut cinste cu mai multe pahare unei domnişoare plinuţe care scria poeme, studia literatura şi care mi-a ţinut companie o parte a serii (îndepărtându-se pe tocurile prea înalte pentru a merge să se uşureze, a căzut lată pe caldarâm şi s-a julit tare la genunchi, astfel că a fost nevoie de o ambulanţă până la urmă).

Într-un final, pe la unsprezece, am primit un SMS de la Léna, care mă întreba unde sunt; mi s-a alăturat pe terasa cafenelei Jupiter, unde mă retrăsesem şi beam o bere; şi, de cum a ajuns, mi-a căzut în braţe – avea nevoie, mi-a spus ea, de dragoste şi alcool.

Am izbucnit în râs: eram beat; însă Lénei i se rupea: îmi era recunoscătoare că sunt acolo, aprecia că are un prieten căruia să i se destăinuiască într-o seară ca aia; un prieten care o urmase pentru a o asculta – cineva, mi-a spus ea misterioasă, care *înţelege morţii*.

Se luptase ore la rând cu familia pentru ca a doua zi ceremonia să fie exact cum şi-o dorise sora ei; mama era mai degrabă de partea ei, putea să accepte ca Annei să i se expună trupul în faţa altarului, dar i se părea indecent să i se poată vedea chipul: morţii, după ea, au dreptul la discreţie; nu îi plăcea ca Annei să i se expună chipul într-un loc ce va fi deschis tuturor, ca şi cum i s-ar fi arătat cadavrul dezbrăcat.

Léna insistase: sora ei îşi imaginase o înmormântare precisă, care nu era decât reflexul ritualurilor care îi alcătuiau viaţa; dacă o iubeau, trebuia să îi fie fideli chiar şi în moarte.

Am dormit în salon. Mă îndopasem cu Eferalgan, astfel că în dimineaţa aceea, în pofida tonelor de poşircă pe care le dădusem gata în ajun, capul îmi era cât de cât limpede.

Cei de la pompe funebre au ajuns pe la nouă; s-au auzit ţipete, urmate de o altercaţie violentă între mama Lénei şi un funcţionar municipal care ţipa cât îl ţinea gura. M-am îmbrăcat în mare grabă, am fugit în bucătărie să beau repede o cafea şi am văzut pe geam, în spatele *maşinii funerare*, parcată de-a lungul brazilor, în jur de treizeci de oameni care aşteptau.

Era nouă şi jumătate. Soarele ardea deja, m-am alăturat mulţimii, mi-am aprins o ţigară şi am fumat rezemându-mă de un brad. La nouă şi treizeci şi cinci, patru angajaţi au scos sicriul din casă; de-abia încăpea pe uşă: a trebuit înclinat; iar atunci când unul dintre angajaţi a luat capacul pentru a uşura operaţiunea, am descoperit cu toţii că era gol.

Maşina funerară s-a pus în mişcare, transportând sicriul gol, iar câteva minute mai târziu a apărut Léna, cu faţa şi mai palidă decât de obicei, purtând în braţe, înfăşurat într-un linţoliu alb ce părea să ia

foc, trupul surorii ei.

În jurul meu s-a auzit o exclamaţie surdă; unii rămăseseră cu gura căscată, ca şi cum ar fi ieşit Lazăr din mormânt, sau ca şi cum Fecioara, grăbindu-se în acea dimineaţă special la Colmar, ne-ar fi oferit spectacolul unei *Pietà*.

Imaginea era într-adevăr stupefiantă; mai mult însă decât apariţia moartei, scoasă din sicriu pentru a ajunge pe străzile oraşului la altarul din Isenheim, m-a uluit chipul Lénei, fiindcă era de o paloare care tocmai că venea de altundeva, ca şi cum ea ar fi mers să îşi caute sora pe tărâmul morţilor pentru a o aduce înapoi aici, pe tărâmul viilor, luând-o în braţe.

Léna a ieşit din casă croindu-şi drum prin mulţime, alături de mama ei şi de o altă femeie pe care o zărisem în ajun, şi care le semăna. Léna înainta încet, dreaptă, iar lumina dimineţii încingea linţoliul Annei, care în braţele sale scânteia în soare ca un cearşaf de aur.

Mă ţineam în urma cortegiului, cu privirea aţintită asupra părului brun al Lénei. Oraşul ni se deschidea înainte: în piaţă, şi pe fiecare dintre străzile pe care au trecut ele, trecătorii rămâneau nemişcaţi, unii îşi făceau cruce, unii plângeau şi alţii îngenuncheau.

Nu văzusem bine chipul surorii sale: era ascuns de linţoliu, însă trupul părea mic de tot în braţele Lénei.

În colţ cu rue des Têtes, cortegiul a bătut pasul pe loc; câţiva oameni se arătau prevenitori în jurul Lénei, poate că nu mai era în stare să o poarte pe Anna; apoi am ajuns la muzeu, unde aştepta sicriul, deschis în faţa altarului. Léna a pus în el trupul surorii sale, a aşteptat să fim aşezaţi toţi şi s-a apropiat de o strană aşezată la picioarele sicriului.

Partea altarului care fusese aleasă era scena Răstignirii. Nu cunosc alta mai teribilă, şi fără îndoială niciodată moartea Lui nu a fost reprezentată în chip aşa de cumplit: Cristos atârnă ca o halcă dintr-o măcelărie, cu carnea zdrobită, cu oasele rupte, cu trupul lăsat pradă groazei.

Sicriul era uşor ridicat, în aşa fel încât faţa Annei să o poată privi pe cea a lui Cristos; între privirile lor se afla, aşadar, cea a Lénei, care acum ne fixa. A scos un teanc de foi pe care le-a despăturit încet. Purta o rochie neagră şi un colier cu pietre roşii; faţa ei, am spus, avea o paloare tainică. În spatele ei se înălţa Cristos, era o imagine extraordinară.

Privind chipul surorii sale, aşezată în sicriu în faţa ei, a început să citească un text pe care mi l-a încredinţat în trenul de întoarcere, şi pe care îl transcriu, cu titlul tăiat:

SCUIPAT

„Nu ştiu cui mă adresez vorbind astăzi în faţa voastră. Surorii mele? Altarului însuşi, Cristosului de pe cruce, Domnului care, ştiţi bine, ocupa toate locurile din viaţa surorii mele? Vouă, prietenii ei, apropiaţii, familia? Sau îmi vorbesc mie – durerii mele, furiei de a o fi pierdut pe cea care nu era numai sora mea, ci şi aceea care mă făcea să cred în viaţă.

Dacă mă adresez «Domnului», cum i s-a spus mereu în familia mea, o să fiu răutăcioasă: fiindcă nu cred în tine, Doamne, dar îţi vorbesc astăzi căci aştept un miracol. Vreau să-mi învii sora. Acum, pe loc. Vreau să o trezeşti din moarte şi s-o faci să se ridice din sicriul ăsta. Vreau să faci pentru ea ce ai făcut pentru Lazăr. Aştept asta de la Tine: o minune. învie-o şi voi crede.

Sora mea mi-a spus întotdeauna că a avea credinţă înseamnă a crede în miracol. Aşa că Te aştept, acum e momentul, Doamne. O să vorbesc pentru a-i aduce un omagiu surorii mele mult iubite; o să vorbesc pentru ca voi, prietenii ei, apropiaţii şi familia, să fiţi martori că am încercat totul.

Nu sunt capabilă de consolare: o să vorbesc, Doamne, pentru a-Ţi da timp să o readuci la viaţă pe Anna. Ai zece minute: dacă sora mea nu învie când am terminat de vorbit, Te voi scuipa în Faţă.

Sora mea era o sfântă, adică o femeie care crede în lucrurile mute. Pentru ea, nu exista nimic în afară de semnul ascuns în întuneric. Aşa că a devenit foarte devreme împătimită de altarul din Isenheim, pe care l-a văzut pentru prima dată la doisprezece ani, împreună cu tatăl nostru şi cu prietenul său pictorul Francis Bacon, care probabil e singurul om din lume care să fi admirat altarul la fel de mult ca ea.

Fiecare descoperă în timpul vieţii drumul ce duce în inima Patimilor; drumul acesta nu ni se transmite. Cei mai mulţi dintre noi se pierd, iar călătoria este infernală; după rătăcire însă, pentru cine are ochi de văzut, apare o luminiţă, poate o ieşire, câteodată recompensa: sunt vieţile noastre. A Annei, a mea, poate a voastră.

Dar a Annei avea ceva în plus, de care Tu singur ai cunoştinţă, Doamne în care nu cred; şi, în plus, acest lucru se află înaintea Ta: este răstignirea. Era pironită şi ea; pe cruce şi ea; cu picioarele moarte şi ea.

Vă cer iertare pentru cruzimea cuvintelor mele şi pentru lipsa mea de pudoare: nu vreau să fac scandal, însă ştiţi prea bine că nu spunem niciodată lucrurilor pe nume – evităm să o facem din pudoare şi lene; iar mintea ni s-a adâncit într-o muţenie despre care nici nu avem idee: credem că vorbim pentru că deschidem gura, însă cuvântul este mereu *altceva*, iar astăzi ar trebui să fim în stare să vorbim; ar trebui să spunem lucrurile pe care nu le putem spune.

Dacă am spune cu adevărat lucrurilor pe nume, nu am muri: asta

credea Anna. Dacă am şti să vorbim, dacă am asculta cuvintele, moartea nu ar mai exista. De-asta vă vorbesc azi: nu deţin adevărul mai mult decât voi, dar aş vrea ca Anna să trăiască din nou. Şi dacă vorbim – dacă prin cuvânt aducem la viaţă ce este în viaţă de când vorbesc fiinţele –, ea se va ridica, sunt sigură.

La început este întunericul, încercăm să nu cădem. Ochiul se deschide, nu vedem nimic. Iar apoi sunt nişte forme. Remarc la sora mea o calitate pe care probabil aţi admirat-o la fel ca mine: *îndura*. Nu îi plăcea să sufere, credeţi-mă, i-am însoţit în unele nopţi urletele, dar când, în cele din urmă, viaţa i-a devenit una cu altarul, când nu a mai existat nicio diferenţă între această bucată mare de lemn şi cel care se întărea în locul membrelor ei, a început să fie fericită.

Am curajul să o spun: câţiva o ştiu, mama o ştie, o spun iarăşi: Anna era o sfântă. Pentru ea, care şi-a dedicat viaţa studierii acestei cruci, acestei cazne, acestei învieri, poate că nu exista nimic care să nu fie reprezentat în cei câţiva metri pătraţi ai altarului ei. Înăuntrul acestui dulap este cuprinsă istoria mântuirii, sunt înşiruite suferinţele şi este împărtăşită taina.

Ea este cea pironită, noi înşine suntem, deşi nu o ştim. Apropiaţi-vă şi priviţi: pe panoul acesta de lemn la care i se rezumă viaţa, sora mea nu a încetat să se închipuie rând pe rând în imaginea Mariei Magdalena în genunchi la picioarele crucii, în cea a Fecioarei leşinate în braţele Sfântului Ioan, în sfârşit, în chinurile lui Cristos.

Leşinată, în genunchi, cu braţele depărtate, pironită: asta e viaţa surorii mele. Din scaunul cu rotile ce îi servea drept tron, fiindcă sora mea, şi fiecare dintre cei care au ajuns s-o cunoască la un moment dat ştiu asta, sora mea era o regină şi, ca să râdă, se compara cu Anna Gonzaga; din scaunul cu rotile în care, înhămată, cu membrele ca de lemn, devenise prizoniera apăsării, sora mea, pe care unii dintre voi au iubit-o, de care alţii s-au temut, pe care cei mai mulţi au admirat-o, sora mea aprofunda graţia divină.

Între braţele depărtate ale lui Cristos, lumea există: ea mi-a spus asta. Repet cuvânt cu cuvânt ce mi-a spus Anna: lumea nu există niciodată mai mult decât între nişte braţe care îi oferă un adăpost; existenţa lumii ia naştere din depărtarea braţelor lui Cristos pironit pe cruce; iar dacă Leonardo da Vinci dă măsura cercului lumii după circumferinţa picioarelor şi braţelor unui om, altarul din Isenheim ne oferă, în ce îl priveşte, ceea ce nu se măsoară şi este numit îndurare.

Am auzit de multe ori cuvântul îndurare din gura surorii mele; aşa că vi-l spun ca să înţelegeţi exact unde trăia: pe Pomul vieţii, suspendată la jumătatea drumului dintre Înţelepciune şi Victorie.

Încă nişte cuvinte pe care creştinii dintre voi le vor înţelege, o frază pe care mi-o recita cu bucurie când priveam în compania ei altarul: «Dacă Adam a întins mâna cu necumpătare înspre fructul

oprit, se cuvenea ca al doilea Adam să îşi întindă pe cruce mâinile imaculate».

Durerea a săpat foarte adânc în trupul surorii mele: toate suferinţele, ea le-a trăit. Goliciunea lui Cristos este a ei: braţele zdrobite, bietele coapse, pieptul scobit, pântecul atacat de spini, distrugerea ce loveşte oasele, cutia toracică trăgându-se înapoi. Nu vreau să fiu deplasată, trebuie spus, atâta tot. Nu am ştiut-o niciodată pe Anna liniştită; groaza o chinuia mereu – şi cred că ar fi socotit zadarnic, frivol, poate chiar nedrept să fie eliberată de ea.

Mi-a cerut să vă pun o întrebare: aveţi inima intactă? Mai rămâne în voi ceva neatins – o parte, un grăunte? Anna era pe de-a întregul intactă. Virgină. Nu ştiaţi? Poate vi se pare că despre lucrurile astea nu ar trebui să se vorbească. Eu cred că despre desfrâu nu ar trebui să se vorbească, numai virginitatea ar trebui proclamată; sora mea iubea femeile.

Ce înseamnă să fii virgină? Într-o zi, la telefon, căci, ştiţi, Anna îşi petrecea viaţa la telefon, îşi petrecea serile *dând telefoane*[48], cum spunea ea citându-l pe Proust, îşi petrecea nopţile sunându-ne, ca să îi ţinem companie şi pentru că noaptea o teroriza – copilă fiind, deja îmi vorbea noaptea, nu voia să dorm, şi, mărturisesc, dormeam oricum, în ciuda monologului ei, cum nu o dată am adormit la telefon în timp ce ea continua să vorbească ore în şir; pe scurt, într-o zi, la telefon, în urmă cu câteva săptămâni, a abordat chestiunea morţii sale şi, în timp ce protestam, nevoind să mă gândesc la dispariţia ei, m-a obligat să îi fiu martor; m-a pus să jur că voi duce la îndeplinire absolut tot ce hotărâse, din care face parte şi lectura asta dinaintea altarului.

Aşa cum vă imaginaţi, a prevăzut totul: voia ca trupul să îi fie pus acolo, cu capul spre sud pentru a vedea bine trupul lui Cristos – *doi morţi faţă în faţă* sunt cuvintele ei. Capacul deschis e ideea ei. Procesiunea în braţele mele, de asemenea ideea ei. Şi frazele astea, pe care nu fac decât să vi le repet, pentru că mi le-a dictat ea.

Într-o seară, aşadar, la telefon, după ce mi-a explicat în detaliu cum avea să se desfăşoare ceremonia morţii ei, a făcut referire la iubirile ei şi mi-a cerut să vorbesc despre ele. «Să vorbesc despre ce? am întrebat eu. – Să vorbeşti despre virginitatea mea, a răspuns ea. Nu am fost niciodată pătrunsă de sexul unui bărbat, asta e definiţia virginităţii, nu?» Râdea spunând lucrurile astea. Mi-a spus: «Le vei spune lucrul ăsta când vei citi textul – le vei spune că eram virgină: că nu am păcătuit. Păcatul există, însă nu era pentru mine, spune-le. Adaugă că sunt o nebună imaculată, spune-le asta: SUNT O NEBUNĂ IMACULATĂ; spune-le că îmi place să fiu frecată; că sunt femeie. Spune-le, pentru numele lui Dumnezeu.» Aşa că vă spun.

Vorbindu-vă, mă mulţumesc să fac vocea să i se audă din nou. Nu îi recunoaşteţi luciditatea, insolenţa? Morţii noştri ne redau vieţii;

ne este dat să fim în viaţă întrucât cei pe care îi iubim mor, şi prin pierderea lor noi recunoaştem un adevăr pe care numai doliul ni-l oferă. Murind, cei pe care îi iubim ne trezesc: atunci când ne gândim la ei, nu doar că trăim mai bine, dar avem şi inimă; iar dacă nu o ştiuserăm niciodată, ştim în sfârşit pentru ce avem o inimă: pentru a auzi vocea morţilor pe care îi iubim. Pentru a deschide locul de trecere astfel ca morţii să nu moară, iar viii să fie în viaţă.

Ultima dată când am văzut ochii surorii mele luminându-se şi mâna ridicându-i-se, era aici; voia să îşi vadă altarul adorat, o însoţisem, era în scaun, nu se mai mişca, era vară, cu o lună în urmă. Am stat în faţa răstignirii, exact în locul unde se află Anna astăzi; în tăcere, am contemplat.

La un moment dat, cu toate că paralizia pusese în întregime stăpânire pe ea şi trăia în închisoarea trupului care în curând avea să se închidă cu totul peste ea, sufocând-o, a ridicat un deget, apoi un al doilea: arătătorul şi cel mijlociu, după care, inexplicabil, i s-a înălţat mâna; braţul s-a luat după ea, şi iată că s-a ridicat în direcţia lui Cristos.

Luptându-se cu piatra ce îi punea stăpânire pe muşchi, Anna refăcea astfel gestul lui Ioan Botezătorul pe care îl vedem în dreapta răstignirii, şi care este cel din urmă gest posibil: gestul de a desemna ceea ce trăieşte – gesta noastră. Vârful degetului surorii mele ce se ridică tremurând e ceea ce îmi rămâne din ea.

Pentru a termina, trebuie să povestesc de ce ne aflăm aici. Unii dintre voi cunosc întâmplarea: într-o noapte, pe când avea şaisprezece ani şi era încă perfect sănătoasă, Anna s-a trezit. S-a ridicat dintr-o săritură, trebuia să fie trei sau patru dimineaţa. Se întâmpla în casa unde a murit, unde aţi venit să vă luaţi rămas-bun. Anna a sărit din pat, pe-atunci se juca, ţopăia, ca o căprioară. Şi-a pus un palton pe umeri şi a împins uşa casei pentru a străbate oraşul desculţă până la muzeul ale cărui chei le avea, întrucât mama deja lucra acolo.

Ajunsă în faţa altarului, şi-a aprins lanterna de buzunar, a îndreptat-o spre trupul lui Cristos şi s-a prăbuşit.

Nu s-a putut ridica; nu s-a mai ridicat niciodată. A fost diagnosticată cu scleroză în plăci, dar pe ea, pe Anna, o durea în cot: boala ei, cu care se mândrea, boala ei, de care se entuziasma, era credinţa.

Căzând la picioarele lui Cristos, pierzând orice putere înaintea lui, se convertise. Am crezut întotdeauna că înaintea unei reprezentări a lui Cristos atât de cumplite precum cea de pe altarul din Isenheim nu poţi decât să îţi pierzi credinţa. Sora mea însă aşa era făcută: nu doar că a găsit credinţa înaintea acestei bucăţi mari de lemn, dar şi-a încorporat-o, a devenit lemnul ăsta până când el a omorât-o.

Şi, la fel cum într-o zi sora mea s-a prăbuşit înaintea lui Cristos,

lovită de vocaţie, noi ştim, în faţa lui, că legăturile care îl ţin pe cruce au căzut. Noi ştim că în fiecare clipă, numai să ne consacrăm mintea acestui lucru, este posibil să sperăm la ruperea legăturilor: este posibil să îl vedem pe Cristos risipind greutatea timpului şi pătrunzând în viaţa cea nouă.

Acestei mişcări tainice care îl ridică pe Cristos de pe cruce şi îl sustrage morţii mă adresez acum. Aştept învierea Annei. Implor învierea să vină asupra surorii mele şi să îi dea viaţa înapoi."

După ce Léna a rostit ultimele cuvinte ale discursului, s-a întors către altar şi l-a fixat în tăcere. Tăcerea asta a durat mai multe minute. Am fixat la rândul meu altarul şi mi se pare că lumea făcea la fel: făceam toţi întocmai ca Léna.

Îmi aduc aminte cum m-am gândit că fiecare frază a cuvântării ei se gravase în mine ca spinii ce se vedeau înfipţi în trupul lui Cristos; sau poate ca şi cum, dimpotrivă, fiecare dintre ei ar fi fost scos.

A înaintat înspre sicriu, s-a aplecat spre chipul surorii sale şi a sărutat-o pe buze; ne-am ţinut răsuflarea, fiecare dintre noi era suspendat pe buzele Lénei, ghicindu-le, gustându-le pe ale surorii ei – sperând, presimţind întoarcerea vieţii prin umezeala celor două guri care, amestecându-se, duceau la îndeplinire un verset din *Cântarea Cântărilor:* „Sărută-mă cu sărutările gurii tale".

Am repetat de mai multe ori versetul şi mi-am spus, ca un nebun: sărutul ăsta e o uşă. Dacă intri pe ea, vei fi salvat; vei intra şi vei ieşi – viaţa şi moartea se vor întoarce. M-am gândit la o mie de lucruri într-o secundă. Am văzut râul scânteietor din care se adapă spiritele. Am văzut numele care sunt scrise pe peretele meu trecându-mi prin faţa ochilor, ca şi cum ar fi fost strigate. Le-am auzit pe fiecare în parte şi am străbătut cu toată viteza frunzişul pe care îl alcătuiesc în jurul capului meu.

Era un foc: între moarte şi cuvânt, se aprinde o lumină. Ceva trebuie să vorbească. Promisiunea sa a fost făcută. Dar unde se află cuvântul acesta? Unde vorbeşte el? În fiecare clipă focul ni se adresează, iar Léna tocmai îi răspunsese cu propriul ei foc. Atunci când s-a ridicat, i-am zâmbit.

33

Lumea sau nimic

Şi iată că scriu cartea asta. E cinci dimineaţa. Pe masă, lumânarea se consumă încet. Noaptea s-a strâns într-un calm în care tresaltă păsări. Închid ochii şi toată povestea pe care o spune cartea asta începe să sclipească într-o feerie de detalii. Mă uit pe geam: lacul şi pădurea freamătă. Totul încă e întunecat; însă cele dintâi licăriri se vor ivi, iar când se va face zi de-a binelea, voi face o baie.

De când am ajuns aici, pe malul lacului Nemi, aşa se petrec lucrurile: când se lasă seara mă aşez la biroul din căsuţa pe care am închiriat-o şi scriu toată noaptea; mi-am aranjat în jur papirusurile, rândunica şi o cămaşă acoperită cu piele unde îmi strecor manuscrisul. Puţin înainte de ora şase, ies în grădina care duce, străbătând o cărare plină de pietriş, pe malul lacului; mi se întâmplă să mă aşez într-unul dintre fotoliile de spumă ce sunt înşiruite pe lângă oleandri. Îmi pun o pătură pe umeri şi îmi aprind o ţigară uitându-mă la culorile cerului: se vede roşu, un pic de albastru şi cenuşiu curgând printre ele ca o lavă. Ai zice că e un incendiu, cu cenuşă licărind roşiatic şi devenind curând mov, aproape roz. O mică fâşie galbenă, subţiată ca un filigran, se mişcă domol deasupra satului Ariccia, acolo sus, unde silueta pinilor-umbrelă se decupează pe coama dealurilor. Apoi, dintr-odată, cerul îşi regăseşte albastrul.

În momentele acelea, mă încearcă o bucurie fără margini. Se pare că există în fiecare zi o clipă la care diavolul nu are acces: dacă ai reuşi să te strecori cu totul înăuntrul acestei clipe, viaţa nu ar mai fi decât un extaz.

De la sosirea mea la Nemi, mi se pare că mă mişc înăuntrul acestei clipe. Cerul se reflectă în lac ca într-o oglindă; şi mă scald acolo. E oare posibil ca viaţa să fie aşa de limpede, la fel de fluidă ca un vin uşor ce îţi potoleşte setea şi te îmbată? E oare posibil ca timpul să ţâşnească deschizându-se şi să treci prin viaţă cum ai înota într-o apă violet? Liniştea asta molcomă ce te absoarbe până la respiraţia zeilor sporeşte printre portocali şi lămâi, într-o lumină de mătase albastră. Belşugul e senin. Nu îmi revin.

La câteva zile după ce-am ajuns, m-am dus să văd ruinele templului Dianei. Am luat-o pe un drum mărginit de chiparoşi, soarele era puternic. După marile nişe săpate în munte, unde începe un labirint de grote şi de tuneluri, ieşi în faţa incintei sacre. Situl e în paragină: există câteva coloane protejate de nişte prelate sfâşiate şi un altar votiv, unde încă i se aduc ofrande Dianei. În ziua aceea, nişte

smochine într-un bol putrezeau la soare, înconjurat de lumânări roşii.

M-am îndreptat înspre una dintre nişele deschise în stâncă, încadrată de un pavaj cu elemente dispuse în formă de cruce; înăuntru, pământul era umed, am săpat o groapă cu lopata ce se afla în 4x4, apoi am vârât acolo cutia roşie pentru biscuiţi, cea care conţine manuscrisul *The Great Melville*. Iată, îl ofeream Dianei. Urma să scriu altă carte, iar acea carte avea nevoie de toate gândurile mele: avea nevoie să fie singura. Şi în plus era un act de devoţiune faţă de Nemi: aveam intenţia să locuiesc aici, aşa că eram dator să onorez locul oferindu-i un sacrificiu.

Pe 30 septembrie, când făcusem curat în apartament, iar doamna Figo, după un scurt inventar al locuinţei, îmi mulţumise pentru frigider şi mobile, m-am dus să predau cheile la poartă. Când să pornesc maşina de teren, al cărei portbagaj era încărcat cu cutii de carton, am găsit, aplecându-mă să deschid torpedoul, o carte: *Creanga de aur* de James Frazer.

Mi-am adus aminte că Anouk lucra acolo pentru teză: o fi uitat-o în noaptea când îi plimbaserăm pe cei doi tineri libieni. Am deschis cartea şi, în loc să pornesc, am început să o citesc. Era în jur de ora două, staţionam pe rue de la Py, chiar în faţa casei. După-amiaza se anunţa senină, prielnică. Am coborât geamul şi mi-am sprijinit cotul să citesc mai confortabil, cu cartea lipită de volan. Aerul era foarte plăcut; şi, cum era duminică, pe stradă nu era zgomot.

Mi se elibera viaţa? Îmi spuneam încă o dată povestea unei vieţi noi, a unui nou început, a unei renaşteri? Nu cred: de data asta nu părăseam pe nimeni şi nimic; doar îmi doream o lumină – eram pregătit să trăiesc. Expresia vă poate părea ridicolă: ce înseamnă „pregătit să trăiesc”? Nu eşti niciodată pregătit şi, în acelaşi timp, nu încetezi să trăieşti; în după-amiaza aceea însă, pentru prima dată după săptămâni bune, luni, ani, mă simţeam puternic. Eram încrezător. Cineva îmi făcea inima să bată. Zâmbeam singur la volanul Jeep-ului repetându-mi fraza: „Cineva îmi face inima să bată”.

În fond, asta e singura întrebare: la ce ţii din toată inima? La ce ţii *cu adevărat* din toată inima?

Mi-am aprins o ţigară. Prin geamul deschis, inspiram parfumul caprifoiului, ale cărui flori mari, galbene şi roşii, se deschideau ca nişte trompete.

Întorcându-ne din Colmar, în ajun, Léna venise să doarmă la mine; râsese descoperindu-mi vizuina: eram un lup? Iar apoi *văzuse numele*. În constelaţia mâzgălită cu markerul, care se desfăşura pe întregul perete al camerei mele, recunoscuse numaidecât forma unui arbore, şi înţelesese despre ce arbore e vorba.

Eram în picioare în mijlocul camerei, cu braţele întinse înspre

perete, cu palmele deschise, şi i-am arătat Lénei cum mă mişc printre nume. Cum se inventează o memorie făcând numele să danseze. Cum e posibil să fii străbătut de o ploaie de scântei ce te oferă timpului, memoriei. Cum există regatul.

I-am spus că o să plec din Paris şi o să caut un loc unde să trăiesc în sfârşit conform adevărului: viaţa pe care o dusesem în singurătate cu filmele era, bineînţeles, un mod de a mă îndrepta spre strălucirea lui – *căutam* adevărul ăsta –, însă confuzia din minte nu încetase să mă rătăcească; aveam nevoie de o limpezime intensă pentru a o rupe cu propria-mi comedie.

Léna, aşezată pe o cutie de carton în apartamentul gol, m-a ascultat cu atenţie şi mi-a spus această frază minunată: „Adevărul nu fuge nicidecum de regii care îl iubesc şi îl caută”. E o frază ce a luminat totul; primind-o în acea duminică de septembrie, am ştiut că buimăceala mea, nebunia mea, nu sunt decât o haină deja învechită, o şubă numai zdrenţe de care aveam să scap.

De la începutul acestei aventuri – din ziua de martie când am intrat în biroul lui Pointel, iar el mi-a dat numărul de telefon al lui Michael Cimino –, mi se pare că am pătruns într-un ţinut unde adevărul nu încetează să îmi pună o întrebare, mereu aceeaşi: eşti în stare să mă înţelegi?

Tare mi-ar plăcea să vă pun şi vouă întrebarea asta: sunteţi în stare să *trăiţi întru adevăr*? Cine se poate lăuda că se află la înălţimea unei asemenea enormităţi? Ştim măcar despre ce este vorba?

Am crezut de mii de ori că înnebunesc, dar niciodată 1a fel de mult ca în clipa când Léna şi-a lipit buzele de cele ale surorii ei şi când am aşteptat cu toţii imposibilul, când l-am avut la îndemână – când l-am cunoscut; nu ştiu ce s-a întâmplat în clipa aceea şi nu am mai vorbit cu Léna despre asta: un asemenea lucru face înţelegerea de prisos. Scriind cartea aceasta, mă gândesc la fiecare frază din ea; mă întreb dacă am văzut ceea ce am văzut, dacă am gândit ceea ce am gândit, dacă eram într-adevăr acolo.

Şi sărutând-o la rândul meu pe Léna, mi se păruse că pătrund într-o poveste care nu mai era doar a mea, nici a două persoane, ci că, de fapt, *Cântarea Cântărilor* continuă să fie trăită de trupurile celor care îi pot înţelege miracolele şi că ea se scrie ca nouă de fiecare dată când cred în ea amanţii.

Iată, în acea duminică în care, o dată în plus, o luam de la capăt, m-am gândit: *cred în ea*.

Am deschis, aşadar, *Creanga de aur*. Primul capitol se intitula: „Regele pădurii”. Léna avea dreptate: adevărul nu fuge nicidecum de regii care îl iubesc şi îl caută. Dimpotrivă, îţi face semn de peste tot, ajunge să deschizi ochii, să citeşti cărţile, să asculţi ce îţi spune timpul.

Începea aşa: „Cine nu cunoaşte tabloul *Creanga de Aur* al lui Turner? Scena, luminată de lucirea aurie în care imaginaţia şi mintea divină a lui Turner învăluia, transfigurându-l, chiar şi cel mai minunat peisaj natural, este o vedere a micului lac pierdut în pădurea de la Nemi – «oglinda Dianei», cum se numea în vechime. Cine i-a văzut o dată apa clipocind calm, într-o vale înfrunzită din colinele albane, nu-l va mai uita niciodată”[49].

Frazer continua explicând că, la fel ca pe vremuri, lacul Nemi este încă înconjurat de o pădure de stejar; şi că, la poalele povârnişurilor ce coboară până la ţărm, se înălţa un sanctuar al zeiţei Diana, cunoscut sub numele de Pădurea sacră, ale cărei arce butante erau scăldate de apă. Zeiţa era numită Diana Pădurii; iar dacă, precum încarnarea sa grecească, domnea asupra vânătorii, i se consacra un cult înainte de toate pentru că îi proteja pe refugiaţii care nu încetau să sosească în număr mare în Latium şi se ascundeau pentru a scăpa de legea romană în această pădure sălbatică, unde li se dădea o autoritate stranie.

Într-adevăr, un preot veghea asupra cultului Dianei, iar acest preot era unul dintre nelegiuiţi: unii îi spuneau Dianus, pentru că era amantul mistic al zeiţei; şi toţi îl considerau rege fiindcă, pentru a-şi obţine puterea, culesese o ramură a cărei legendă îl va pasiona mai târziu pe Virgilius, cel care a făcut din ea simbolul lui Enea atunci când coboară în infern.

Însă, povestea Frazer, pentru a deveni Regele Pădurii nu e de ajuns să rupi o creangă din arbustul sacru al Dianei: trebuia să îl ucizi pe regele de dinainte. Aşa că regalitatea îi revenea celui care vărsase sângele şi care, astfel, se expunea la a-şi pierde în orice clipă viaţa: era de ajuns ca un vagabond, un bandit, un sclav fugar să pătrundă în sanctuar şi să îi străpungă inima cu o lovitură de spadă pentru că autoritatea să treacă în mâinile altuia.

Povestea mă exalta: ea dezvăluia fără menajamente violenţa ce se află în inima sacrului; scotea la iveală sacrificiul şi omorul care – o simţeam dintotdeauna – decideau în secret istoria lumii. Nu e nevoie să fii ţicnit, ca Baronul, pentru a şti un asemenea lucru; nu e nevoie să îţi baţi gura în legătură cu războiul spiritual: omorul e însăşi pilonul timpului. În secret, fiecare act ascunde o crimă.

Aveam senzaţia că ştiu povestea în chip intim, de parcă nu aş fi încetat să o trăiesc; de parcă, în ea, ceva mă arăta cu degetul: numele de Nemi mă chema dintotdeauna.

Şi, în plus, era Diana; era senzualitatea pe care o promit aceste peisaje italiene: o senzualitate pe care, citindu-l pe Frazer, mi-o imaginam sălbatică, întunecată, plină de primejdii, însă arzătoare ca o îmbrăţişare. Era splendoarea unui lac unde sclipesc deliciile unei vieţi petrecute la scăldat. În sfârşit, era ideea unui izvor; şi tocmai de asta

aveam nevoie: să găsesc un izvor, să îmi adăp în el mintea, să îmi potolesc în el trupul.

N-am stat pe gânduri: mi le-am îndreptat spre Nemi.

Din acel moment, lucrurile s-au mişcat foarte repede. Conduceam de zece minute atunci când mi-a sunat telefonul, era Pointel. Nu am putut răspunde, dar am oprit lângă Père-Lachaise pentru a-i asculta mesajul. Mă ruga să îl sun: avea, spunea el, ceva important să îmi spună. L-am sunat imediat şi m-a întrebat dacă sunt la curent. La curent cu ce?

— A murit Cimino.

M-am întâlnit cu Pointel în biroul lui, pe rue Notre-Dame-de-Nazareth, acelaşi birou unde mă dusesem să îl văd în primăvară cu *The Great Melville*. Urcând mica scară de lemn, am avut senzaţia că revin asupra paşilor mei, ca şi cum această poveste ar fi trebuit neapărat să se închidă, ca şi cum Cimino trebuia să moară pentru ca eu să ies într-un sfârşit din cercul ăsta.

Pointel era foarte afectat, m-a strâns în braţe; iar atunci când i-am spus că sunt mirat, căci îl credeam pe Cimino nemuritor, i-am văzut ochii umplându-i-se de lacrimi. Şi chiar aşa e: nu înţelegeam cum cineva ca Cimino a putut să moară; nu trecuse de mult de cealaltă parte, în lumea unde arta respiră de una singură?

Am evocat îndată scene din filme: lui Pointel îi făcea plăcere să rememoreze imensa scenă de nuntă de la începutul *Vânătorului de cerbi,* cu privirile de îndrăgostit timid pe care personajul jucat de Robert De Niro i le aruncă din celălalt capăt al sălii lui Meryl Streep, de asemenea cu ritualul ortodox în timpul căruia mirii beau împreună o cupă de vin încercând să nu dea pe jos, ceea ce ar aduce ghinion; „şi vă aduceţi aminte, mi-a spus Pointel: e sfâşietor atunci când spectatorul îşi dă seama, fără ca nimeni să fi văzut ceva în cursul petrecerii, cum o picătură minusculă pătează, ca o lacrimă de sânge, cravata tânărului care o să plece în Vietnam, şi când ai înţeles că nu se va întoarce viu".

Erau de asemenea toate scenele acelea de neuitat cu ruleta rusească, pe care Pointel le aprecia în mod aparte, şi banda roşie pe care Christopher Walken o poartă pe frunte ca un Cristos rătăcit în nebunia sacrificială a războiului, şi vânătoarea de cerbi în munţi, şi Robert De Niro care, ochind animalul, se abţine să tragă.

Cât despre mine, prima scenă care îmi venea în minte era de la începutul *Porţii raiului*, atunci când unul dintre imigranţii din Europa de Est începe să taie în bucăţi boul pe care l-a furat pentru a-şi hrăni familia; a ridicat pe o sârmă, de jur împrejurul colibei de lemn, din care iese un firicel de fum, nişte cearşafuri albe ce maschează operaţiunea. Tânărul e foarte agitat, se vede că nu se pricepe: se apleacă tremurând asupra boului, cu străvechiul cuţit al

sacrificatorului pe care îl ţine ca şi cum ar fi vorba de o peniţă, şi iată că taie cum poate fâşii de carne direct de pe animalul ale cărui râne jupuite atârnă, larg deschise, înaintea colibei, ca în tabloul lui Rembrandt. Se aude galopul unui cal apropiindu-se, umbra se măreşte pe cearşaf; şi în timp ce tânărul terorizat îşi întoarce faţa spre umbra care întunecă de-acum întreaga scenă, se aude o detunătură, cearşaful se rupe, iar tânărul sacrificator, cu burta despicată din care ţâşneşte sângele, se prăbuşeşte peste bou şi se afundă exact în locul de unde îi desprindea carnea: el este, acum, cel sacrificat – el este animalul. Se aud ţipetele nevestei năpustindu-se afară din casă; iar în locul marelui cearşaf alb, a cărui ţesătură este în flăcări, o gaură ne arată chipul ucigaşului.

E extraordinar, i-am spus eu lui Pointel, cum scena asta adună laolaltă toată violenţa din filmele lui Cimino, până la a-i înfăţişa la modul ideal programul; şi am fost de acord în a considera că prin metafora cearşafului găurit se poate citi gestul pe care îl va fi avut Cimino de a sparge ecranul: de a încerca prin cinema să ridice vălul, să îi dea foc dacă trebuie, să pună stăpânire pe un lucru ce poate nu există nici de o parte, nici de cealaltă a ecranului, ci numai în actul însuşi, tragic şi fără sfârşit, de a trece prin el.

Am povestit în cele din urmă ultimele ore pe care le petrecusem împreună cu Michael Cimino. Era după mica noastră croazieră în golfuleţul de pe lângă Ellis Island. Faza pe care o făcuse Statuii Libertăţii îl înveselise: părea foarte tânăr în seara aceea. În ochii leilor se aprinde uneori o scânteie; reflexul ei străbate nopţile şi anunţă o victorie: în taxiul ce ne ducea spre Little Italy, Cimino avea scânteia.

Şoferul era un negru înalt şi distins, al cărui cap era acoperit cu o tocă asemănătoare celei pe care o purta pianistul de jazz Thelonious Monk; privindu-l pe Cimino în oglinda retrovizoare, i-am spus: *„You look like a prince, man*!” Cimino a zâmbit, avea manuscrisul meu pe genunchi; iar în timp ce străbăteam New Yorkul, urmărea frazele cu vârful creionului.

Cu ochelarii lor negri, Cimino şi Monk dialogau în linişte; tăceam la rândul meu şi, la fel ca ei, zâmbeam: era o noapte înstelată.

Am ajuns la Paesano, o trattoria despre care Cimino pretindea că e ultima ce pune la dispoziţie o bucătărie italiană veritabilă şi unde patronul l-a întâmpinat cu îmbrăţişări; în micul restaurant unde ni s-a servit un chianti magnific şi unde am devorat o *mozzarella di bufala* şi acele *spaghetti alla scoglio* pe care mi le-a lăudat atâta, Cimino începuse pe nesimţite să vorbească în italiană, ca un etern imigrant.

Toată seara nu a vorbit decât despre literatură, şi înainte de toate despre Proust, pe care îl admira, şi căruia tocmai îi recitea *Timpul regăsit*: „Melville şi Proust sunt cei mai mari”, mi-a spus.

La sfârşitul cinei, a comandat biscuiţi cu migdale pe care i-am

înmuiat în păhăruţele de *vin santo*. Erau biscuiţii copilăriei lui, crocanţi şi parfumaţi: faimoşii *cantuccini di Prato di Mattonella*, din care patronul mi-a oferit în dar o punguliţă pentru călătorie, aşa de tare îl bucura ideea că i-ar fi putut cineva mânca în Franţa.

Gestul de a înmuia un asemenea biscuite mi s-a părut că îmbracă în seara aceea o valoare sacramentală; şi cum Cimino mânca folosindu-se de mănuşile de mătase albastru-nocturn, mişcările pe care le făcea pentru a înmuia *cantuccini* în vinul dulce se înrudeau cu cele ale unui magician care, vârându-şi mâna într-o pălărie, ar scoate din ea flori, panglici de satin, o sfârlează, arşice, un val de scântei; în acea seară însă, lumea întreagă era scoasă din paharele noastre, cu gândurile ei nebuneşti, cu minciunile şi visele ei vechi, cu iluziile, beţia şi durerile ei; iar după ce am terminat de ronţăit toţi biscuiţii, Michael Cimino a comandat două pahare de asti spumant, şi-a scos pentru prima oară ochelarii negri, m-a privit drept în ochi, a ridicat paharul şi, citând ultimul vers din *Divina Comedie* a lui Dante, a închinat un toast pentru „l’amor che move il sole e l’altre stelle” („iubirea ce roteşte sori şi stele”[50]).

Mulţumită lui Pointel scriu cartea asta: fiindcă în ziua aceea – ziua morţii lui Michael Cimino – a avut ideea unei cărţi în care aş povesti în amănunt ceea ce îi povestisem lui, adică întâlnirea mea cu Cimino de la New York; mi-a spus că trebuie să scriu neapărat cartea şi să o intitulez *The Great Cimino*.

La început, ideea m-a făcut să râd, Pointel însă era foarte serios: când i-am spus că plec din Franţa şi că pornesc chiar în aceeaşi zi spre Italia, să locuiesc pe malul lacului Nemi, a deschis imediat un sertar al biroului şi mi-a completat un cec: „Este un avans”, mi-a spus el, adăugând: „Vedeţi, până la urmă nu era Melville, era Cimino”. M-a însoţit până la uşă, iar în timp ce coboram scările, a spus: „O să facem un film din toate astea!”

Oare chiar aveam să scriu o carte despre Michael Cimino? Pornind maşina, râdeam de unul singur: despre Cimino, poate că nu, dar o carte, da. Până acum, nu mă gândisem la asta; şi uite că aveam chef: nu mi se mai întâmplase de ceva timp, îi puteam mulţumi lui Pointel; de altfel, aveam să-i încasez cât de repede cecul.

Am condus înspre Porte d’Orléans pentru a ieşi din Paris. Un roman, îmi spuneam: o să scriu un roman. La urma urmei, oare nu trăisem adevărate aventuri în ultimele luni? Pointel avea dreptate: moartea lui Cimino făcea ideea necesară; numai că, întâlnindu-l, întâlnisem şi alte mii de lucruri ce începuseră să strălucească în viaţa mea. Trebuia să povestesc asta: strălucirea.

Am luat-o mai întâi pe autostradă în direcţia colinelor din Auvergne: voiam să văd Lascaux. Nu o să povestesc vizita în peşteră: mi se pare că toată aventura mea se desfăşoară acolo; şi că animalele

nu au încetat să apară în viaţa mea, să sară afară din peşteră pentru a veni să îmi populeze dorinţele.

Mi-a făcut plăcere să conduc prin munţi, să nu mă mai gândesc la nimic, să îmi golesc mintea înainte de-a intra în Italia. Seara, mă întorceam să dorm în Clermont-Ferrand, într-o cameră de hotel ce mi se părea un lux. M-am dus la bancă şi am încasat cecul lui Pointel; aveam să pot trăi câteva luni cu banii ăştia. Am primit un mesaj de la Anouk: îmi spunea că Tot fusese eliberat, urma să revină în Franţa, ştia tot, mă căuta. M-am dus să îi fac o vizită lui Guy „Cobra”, care locuia singur într-o căsuţă pe malul lacului Guéry, fără curent. M-a lăsat să stau în coliba vecină, unde am rămas trei zile, timp destul să verific, înainte de-a mă izola în Italia, dacă genul ăsta de singurătate îmi place, şi să citesc *Creanga de aur* în întregime, rezemat de un pin.

Şi apoi, într-o seară, am pornit spre sud. Ca Enea, aveam cu mine în portbagaj fetişurile mele, larii mei: rândunica, manuscrisul din cutia roşie de biscuiţi şi papirusurile.

Am condus toată noaptea. La volan, tremuram de bucurie. Dimineaţa devreme, la ieşirea din târgul Ariccia, m-am oprit la o benzinărie; mi-am luat o cafea şi am întrebat încotro e lacul Nemi: era îndeajuns să o iau pe *via Diana*, cea care şerpuieşte prin pădure – duce direct la lac. Să aud pe cineva pronunţând numele ăsta m-a entuziasmat: aveam să urmez calea Dianei.

Am făcut înconjurul lacului. Ici-colo, drumeagul se îngustează printre mărăcini şi stufăriş, numai crăpături; şi foarte curând nu mai e decât un drum de pământ plin de pietriş, o potecă pierzându-se în mărăciniş la liziera pădurii de stejar şi obligându-te să faci cale întoarsă.

Am găsit un loc unde malul lacului era accesibil. Apele sclipeau, ca o podoabă cu luciri de argint viu. Cerul se răsfrângea în ele în straturi de turcoaz. Am oprit maşina şi m-am strecurat printr-o pădurice de măslini; aerul era parfumat de la portocali şi, imediat după un tufiş de mirt, la marginea ţărmului, unde apa se învălura într-un clipocit fermecător, un stejar bătrân îşi legăna frunzişul deasupra apei. M-am gândit că, altădată, în spatele acestui stejar stătuse Regele Pădurii, plin de glorie, neliniştit, aşteptându-şi cu spada în mână succesorul; mi-l închipuiam muşcând dintr-o lămâie în zori, cu gura cuprinsă de o răcoare acidă, contemplând neschimbata întindere a lacului în care, se spune, Diana venea să se scalde pe furiş.

Suprapuneam acestei imagini pe cea a lui Acteon, acoperit cu o piele de cerb, înaintând la pândă prin stufărişul lacustru, şi ascuns în spatele acestui copac, contemplând, cu sexul ridicat, goliciunea Dianei înconjurată de nimfe, frumoasa Diană a Pădurii ale cărei coapse deschise valurilor şi ai cărei sâni sidefii de la răsfrângerea apelor îi ofereau vânătorului acea juisare de nestăvilit care este *adevăratul*

izvor.

Am sunat-o pe Léna. Era şase dimineaţa, însă trebuia să îi spun că ajunsesem. Vocea îi era adormită, un pic răguşită, plină de o bucurie dulce; îmi trimitea sărutări somnolente şi, murmurând, i-am spus că o iubesc – şi o aştept.

M-am dezbrăcat şi am intrat în apă. Răcoarea mi-a pus stăpânire pe trup. Am ţipat de fericire. Baia asta durează încă. Nu va avea sfârşit. În fiecare dimineaţă, după ce am scris toată noaptea pagini din această carte, mă îndrept spre lac pe poteca plină de pietriş. Îmi las hainele pe ţărm şi, gol, intru în lac. Apa mă mângâie, lumina începe să scânteieze, cerul se deschide cu mici sclipiri albastre. Ascult zâmbind clipocitul în tăcerea zorilor. Pândesc zgomotul pietricelelor. O aştept pe Léna: într-o dimineaţă, sper, va veni să se dezbrace la malul lacului pentru a mi se alătura.

Notes

[←1]

În original, *daim* = cerb lopătar.

[←2]

Romane publicate în 1849, 1852, respectiv 1857.

[←3]

Am preferat să traduc varianta franceză a citatului, mai adecvată fragmentului.

[←4]

Călătorie la capătul infernului.

[←5]

Am ales să nu traducem titlurile filmelor, respectând astfel opţiunea textului original (n.r.).

[←6]

Gibert Joseph, reţea de librării din Franţa.

[←7]

F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*, traducere de George Volceanov, Polirom, Iaşi, 2013, p. 213.

[←8]

Băutură alcoolică mexicană, preparată dintr-un suc de cactus.

[←9]

Specifică unui grup etnic francez din statul Louisiana.

[←10]

Literal, La Cepele Mici, expresie având sensul de „cu multă grijă sau atenţie”.

[←11]

Băutura naţională a Braziliei.

[←12]

Herman Melville, Moby Dick, traducere de Petre Solomon, Polirom, Iaşi, 2007, p. 485.

[←13]

Încăpere în care scriitorul francez îşi citea textele cu voce tare.

[←14]

Motiv ornamental ce constă dintr-o împletitură de linii curbe sau frânte.

[←15]

Cartier General.

[←16]

Termen budist desemnând o stare mentală intermediară, precum visul, meditaţia şi moartea.

[←17]

Pălărie de fetru tip cowboy.

[←18]

Mică valiză cu strictul necesar pentru o noapte; literal, ,,futai-în-oraş“.

[←19]

În original, „GI’s“ (de la prescurtarea militară pentru *Government Issue* sau *General Issue*).

[←20]

În original, playmate.

[←21]

Traducere de George Volceanov, în William Shakespeare, *Opere*, vol. I, *Sonete. Furtuna*, Paralela 45, Piteşti, 2010, p. 295.

[←22]

Comentariu rabinic la textul Torei.

[←23]

Citat trunchiat; fragmentul de faţă este preluat din cartea a II-a a *Eseurilor* lui Michel de Montaigne, intitulat *De l'exercitation* („Despre deprindere”); traducere de Mariella Seulescu, în vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966, p. 359.

[←24]

Choucroutes este un fel de mâncare pregătit tradiţional cu varză acră, vin alb, condimente şi ierburi aromatice, servit împreună cu cârnaţi sau şuncă afumată. *Choucroutes de la mer* este un preparat în care mezelurile sunt înlocuite cu fructe de mare, iar varza cu cartofi pregătiţi la abur.

[←25]

Categoria I.

[←26]

Stridiile poartă numele de „speciale" atunci când conţin peste 10% carne şi cel de „fine” în rest.

[←27]

Familie producătoare, începând cu anul 1898, a unui foarte apreciat brand de stridii.

[←28]

Un fel de platou pe pat de gheaţă.

[←29]

Film din 1991, cu Juliette Binoche în rolul principal.

[←30]

Roman apărut în 2001 la Gallimard.

[←31]

Care aduce profit sigur (en.).

[←32]

Transliterare a cuvântului ebraic având sensul indicat.

[←33]

Cârciumi (en.).

[←34]

Boală de ochi contagioasă, manifestată prin granulaţii cenuşii, rotunde, pe faţa internă a pleoapelor.

[←35]

Film din 1997, în regia lui Amos Kollek.

[←36]

Inadaptabilii (1961), film în regia lui John Huston.

[←37]

Celebru local retro din zona Pigalle.

[←38]

Fragment din poemul *Oameni găunoşi*, de T.S. Eliot, traducere de Mircea Ivănescu, în volumul *Opere poetice, 1909-1962,* ediţie bilingvă, Humanitas Fiction, Bucureşti, 2011, p. 109.

[←39]

Preot musulman american de culoare şi activist pentru drepturile omului.

[←40]

Bocanci de pânză cu tălpi de cauciuc.

[←41]

Aluzie la romanul din 2013 al lui Yannick Haenel, intitulat *Les Renards pâles.*

[←42]

Abreviere pentru *Compagnies Républicaines de Sécurité,* principalul corp al poliţiei naţionale franceze.

[←43]

Derbedeul drăgăstos.

[←44]

Figura alegorică a Republicii Franceze.

[←45]

Lanţ de gresie ce străbate regiunea maleză Mopti pe o distanţă de 200 km, în jurul căreia se întinde ţinutul Dogon.

[←46]

Restaurant cu specific francez.

[←47]

Biserică romano-catolică din arondismentul VIII.

[←48]

În original, „en *téléphonages*“.

[←49]

James George Frazer, *Creanga de aur*, vol. I, traducere de Octavian Nistor, Minerva. Bucureşti, 1980, p. 8.

[←50]

Traducere de Eta Boeriu.